

T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

ZAİFÎ'NİN SİYER-İ NEBÎ ADLI ESERİ
(METİN-İNCELEME)

Yüksek Lisans Tezi

Şeyma Nur ERGENÇ

Danışman

Doç. Dr. Yakup POYRAZ

Samsun, 2019

T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

ZAİFÎ'NİN SİYER-İ NEBÎ ADLI ESERİ
(METİN-İNCELEME)

Yüksek Lisans Tezi

Şeyma Nur ERGENÇ

Danışman

Doç. Dr. Yakup POYRAZ

Samsun, 2019

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Hazırladığım Yüksek Lisans Tezi çalışmasının bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, yazımda enstitü yazım kılavuzuna uygun davranıldığını taahhüt ederim.

14 /11/ 2019(*İmza*)

Şeyma Nur ERGENÇ

TEZ KABUL VE ONAYI

Şeyma Nur ERGENÇ tarafından hazırlanan Zâîfî'nin Siyer-i Nebî Adlı Eseri (Metin-İnceleme) başlıklı bu çalışma, 14.11.2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliğiyle başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

İmza

Başkan: Doç. Dr. Yakup POYRAZ

.....

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Salih DEMİRBİLEK

.....

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Uğur KARADENİZ

.....

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../...

Enstitü Müdürü

ÖZET

ZAİFÎ'NİN SİYER-İ NEBÎ ADLI ESERİ (METİN-İNCELEME)

Şeyma Nur ERGENÇ

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans, Kasım/2019

Danışman: Doç. Dr. Yakup POYRAZ

Bu çalışmamızda Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu'nda bulunan Za'îfî Pîr Mehmed bin Evrânos bin Nûreddîn bin el-Fâris'e ait olduğu kayıtlarda ifade edilen *Siyer-i Nebi* adlı eser transkripsiyonlu olarak çevrilmiş ve incelenmiştir.

Hız. Peygamberin doğumu, ölümü ve yaşamını ele alarak anlatan tür siyer olarak adlandırılmıştır. Peygamberin savaşlarına ise gazve adı verilir. Biz de çalışmamızın başında öncelikli olarak siyer ve siyer yazıcılığı üzerinde durarak bu konuyla ilgili kısmi bir araştırma yaptık ve elde ettiğimiz verileri çalışmamızda değerlendirdik. Bu eser her ne kadar kütüphanede *Siyer-i Nebi* adıyla kayıtlara geçmişse de daha çok Hız. Peygamberin hayatında onun emriyle Hız. Ali'nin girdiği savaşları menkabevî bir tarzda işleyen bir manzume niteliği taşımaktadır. Eser mesnevi nazım şekliyle yazılmıştır ancak baş ve son taraflarında eksikler vardır. Mevcut hâliyle sekiz farklı gazveyi anlatan sekiz bölümden oluşmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Zaîfî, Siyer-i Nebî, Hız. Muhammed, Gazve, Millî Kütüphane, Hız.Ali

ABSTRACT

ZAIFI’S WORK CALLED SIYER-I NEBI (TEXT-ANALYSIS)

Şeyma Nur ERGENÇ

Ondokuz Mayıs University, Institute of Social Sciences

Department of Turkish Language and Literature, M. A., November/2019

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Yakup POYRAZ

In this thesis, the work called *Siyer-i Nebi*, which is stated in the records that belong to Za’ifi Pir Mehmed bin Evranos bin Nureddin bin el-Farisin the National Library Manuscripts Collection, was analyzed and translated with transcription.

The concept which refers to the Prophet Mohammad’s birth, death and life were called as prophetic biography (siyer). The war of the Prophet is called gazve. At the beginning of our study, we focused primarily on writing of prophetic biography and conducted partial research on this subject and added the data we obtained to the study. Although this work is recorded in the library under the name of *Siyer-i Nebi*, it seems to be an epic poem that deals with the wars Caliph Ali joined by the command of the Prophet Mohammad. The work is written in mesnevi verse, but there are deficiencies in the head and end sides. It currently consists of eight chapters describing eight different events.

Keywords: Zaifi, Siyer-i Nebi, Prophet Muhammed, Gazve, National Library of Turkey, Caliph Ali

ÖN SÖZ

Divan edebiyatı, Türk Edebiyatı içinde önemli bir yer tutar. Özellikle el yazması eserlerin edebiyatımıza kazandırılması kültür, edebiyat ve dil açısından oldukça önemlidir. Tezimize konu olan eser, Milli Kütüphanede kayıtlı el yazması bir eserdir. Amacımız bu eseri günümüz ilim dünyasına kazandırmak ve bir nebze olsun bu alana katkı sağlamaktır.

İncelediğimiz metin Hz.Peygamberin gazalarını anlatan Zaîfî'ye ait Siyer-i Nebî adında manzum bir eserdir. Türk Edebiyatında siyer konu başlığında yazılmış pek çok eser mevcuttur. Bu durumu İslamiyetin kabulünden sonra Türk milletinin Hz. Peygamber ve âl-i beytine verdiği değerle izah edebiliriz. İncelediğimiz metinde mevcut sekiz bölümün tamamında sekiz ayrı gaza ele alınmıştır. Burada daha çok Hz. Peygamberin emriyle Hz.Ali'nin yaptığı kazalar yer almaktadır. Bu eser, diğer siyerlerden farklı olarak olayları menkabevi bir tarzda işlemiştir. Ayrıca Hz.Ali'nin kahramanlıkları bölümlerde geniş yer tutmaktadır. Ancak yine de eserde Hz. Peygamberin gazaya emir verdiği kısımlar ve bazı düşmanların cenklerin sonunda Hz. Peygamber aracılığıyla Müslüman olduklarının anlatıldığı beyitler mevcuttur. Bununla birlikte eserin başında ve sonunda eksiklerinin olması eserin kısmen eksik olduğunu göstermektedir. Ancak eserin ikinci bir nüshasının olmaması bu eksikliğin ne nispette olduğunu anlamamızı imkânsız kılmıştır.

Bu çalışmamızla hedeflediklerimize ulaşmış ve alana katkı sağlamış olmayı umut ediyoruz. Her ne kadar incelememizde elimizden gelenin en iyisini yapmaya gayret etmişsek de şüphesiz eksiklerimiz olmuştur. Dileğimiz bu hatalarımızın çalışmamızı gölgelememesidir.

TEŞEKKÜR

Bu süreçte çalışmama en büyük desteği sağlayan, gece gündüz demeden bana daima yol gösteren ve her konuda arkamda durarak beni onurlandıran pek kıymetli danışman hocam Doç. Dr. Yakup POYRAZ'a, her zaman yanımda olup tezimi tamamlamam için benden hiçbir yardımı esirgemeyen kardeşim Seniyye KALYONCUOĞLU'na, kıymetli eşim Burak ERGENÇ'e, üzerimde sayısız emeği olan annem Ayşe TORUN'a ve bütün aileme teşekkürü bir borç bilirim.

Şeyma Nur ERGENÇ

Samsun, 2019

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	III
ABSTRACT	IV
ÖN SÖZ.....	V
TEŞEKKÜR	VI
KISALTMALAR	IX
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SİYER YAZICILIĞI

1.1. Siyer ve Megâzi Kelimelerinin Anlamları ve Kökenleri.....	3
1.2. Siyer İlminin Ortaya Çıkışı	4
1.3. Siyer Yazıcılığının Temel Kaynakları.....	6
1.3.1. Kur'an-ı Kerîm.....	8
1.3.2. Hadis	9
1.3.3. Sahifeler	10
1.4. Siyer Yazıcılığının Gelişmesi.....	11
1.4.1. Başlangıç Dönemi	11
1.4.2. Risaleler Dönemi.....	11
1.4.3. Cem' Dönemi	12
1.4.4. Tasnif-Telif Dönemi.....	12
1.4.5. Nakil Dönemi	12
1.4.6. Karşılaştırmalı Nakil Dönemi	12
1.5. Türk Edebiyatında Siyer Yazıcılığı ve Eserler	13
1.5.1. Şekil Bakımından Siyer Eserleri	14
1.5.2. Muhteva Bakımından Siyer Eserleri	14

İKİNCİ BÖLÜM

ESER İNCELEMESİ

2.1. Eserin Yazılışı, Yazarı ve İstinsahı	16
2.2. Vezin	21
2.3. Kafiye	22
2.4. Dil ve İmla Özellikleri.....	23
2.5. Anlatım ve Üslûp Özellikleri.....	26

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ZAİFÎ'NİN SİYER-İ NEBÎ ADLI ESERİ

3.1. Nüsha Tavsifi	33
3.2. Metni Kurarken İzlenilen Yöntem ve Transkripsiyon Alfabesi	34
3.3. Metin (Zaîfî'nin Siyer-i Nebîsi)	36
SONUÇ	352
KAYNAKÇA	354
ÖZ GEÇMİŞ	361

KISALTMALAR

c.	cilt
d.	doğumu
DİA	Diyanet İslam Ansiklopedisi
haz.	hazırlayan
Hz.	hazret-i
S.	sayı
s.	sayfa
ss.	sayfadan sayfaya
sav	sallallâhü aleyhi vesellem
TDV	Türkiye Diyanet Vakfı
vb.	ve bunun gibi
vs.	vesaire
yay.	yayınları
yy.	yüzyıl
H.	Hicri
M.	Miladi
md.	madde
ö.	ölümü

GİRİŞ

Tezin Konusu, Amacı, Gerekçesi ve Yöntemi

Çalışmamıza konu olan eser, Zâîfî Pîr Mehmed bin Evrânos bin Nûreddîn bin el Fârîsi tarafından Arap harfleriyle kaleme alınmış Türkçe bir siyerdir. Metnimiz mesnevi tarzında yazıldığı için her beyit kendi içerisinde kafiyelidir.

Ankara Milli Kütüphanesinde Yazmalar Koleksiyonlarında yer alan *Siyer-i Nebî* adlı eseri çalışmamızdaki asıl amaç Arap harfleriyle yazılmış olan ve Hz. Muhammed'in (sav) hayatını anlatan bu eseri Latin alfabesiyle edebiyatımıza kazandırmaktır ve üzerinde çalışmalar yapmaktadır.

Divan edebiyatı 13. yüzyıldan Batı tesirine girdiği 19.yüzyıla kadar 600 yıl gibi uzun bir süre içerisinde milletimizin inançlarının, hayat tarzının, zevkinin aksettği bir edebiyat olarak karşımıza çıkar. Edebiyat tarihimizin en uzun ve önemli kısmını teşkil eder. Çünkü bu dönemde on binlerce yazılı eser vücuda getirilmiştir ve bu yazma eserler dünyanın dört bir yanında önemli kütüphanelerde koruma altına alınmıştır. İslam kültürünün bütün kollarından beslenen divan edebiyatının en temel kaynakları dini inançlar, ayet ve hadislerdir. Belirgin bir dini karakter taşıyan bu edebiyatta iman edilen dini tebliğ eden Hz. Muhammed (sav) büyük ölçüde yer almış, onun hayatını ve vasfını anlatan pek çok eser kaleme alınmıştır.

Divan edebiyatında Hz. Muhammed ile ilgili yazılan eserlerin başında siyer türü gelir. Siyerler, Hz. Muhammed'in hâl tercümesine dair eserlerdir. Türk edebiyatında hem mensur hem de manzum örnekleri olan siyerler, Hz Peygamber'in hayatının tamamını ya da bir kısmını ele alırlar. Bizim üzerinde çalıştığımız eserde Hz. Peygamberin ve sahabelerin gazavatını konu edinen bir manzumudur. Siyerden bir bölüm izlenimi veren bu eser, daha çok Hz. Ali etrafında dönen gazveleri anlatmaktadır. Amacımız bu eseri Türk edebiyatına kazandırmaktır. Gazavat kelimesi “gaza” kelimesinin çoğuludur. Gaza veya gazveİslam dinini korumak ve yaymak amacıyla Müslüman olmayanlara karşı yapılan kutsal savaşa denir.

Tez konusunun siyerle ilgili olmasının nedeni, konunun önemi ve Türk edebiyatında fazlaca işlenmiş olmasından kaynaklanmaktadır. Çalışma metnimiz Hz. Muhammed'in ve sahabelerin gazavatını konu alan bir eserdir. Bu yönüyle eser diğer siyerlerden ayrılır ve sadece bazı gazalar anlatılır. Fakat eseri siyer kavramından

uzaklaştırmak teorik açıdan uygun düşmez çünkü kayıtlarda bu şekilde yer almaktadır. Bu durumu destekleyen kısımlarda eserde kendini hissettirmektedir. Bu nedenle de metin, siyerin tamamını değil bir bölümünü kapsadığı hissini verir.

Siyer, sözlükte “davranış, hâl, yol, âdet, bir kimsenin ahlâkı, seciyesi ve hayat hikâyesi” gibi anlamlara gelen “siret” kelimesinin çoğuludur. Hz. Peygamberin doğumundan vefatına kadar hayatını konu alan ilmin adı genel olarak "siyer" olarak adlandırılmıştır. Fahr-i kainât efendimizin mübarek tercüme-i hâli ve bundan bahseden kitap ve ilim için de bu tabir kullanılır.

Tezimizin konusu olan siyer yazıcılığı üzerine yapılan araştırmalar ve teorik bilgiler kavramsal çerçeve olarak çalışmamızın Birinci Bölümünü oluşturmaktadır. İkinci Bölümde eser ve müellifi üzerine yapılan incelemelere yer verilmiştir. Üçüncü Bölümde ise çeviri yazı ile oluşturulmuş metin yer alır. Sonuç bölümünde elde ettiğimiz tespitler yazıldıktan sonra yararlandığımız kaynaklar ve el yazmaya ait örnek sayfalar çalışmamızın sonuna eklenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

SİYER YAZICILIĞI

1.1. Siyer ve Megâzi Kelimelerinin Anlamları ve Kökenleri

“Hz. Peygamberin hayatını anlatmak için metin oluşturma düşüncesi, onun yer aldığı olayların ve söylediği sözlerin dikkatle incelenmesini ve doğrulanmasını gerektirmiş, bu bağlamda ortaya çıkan siyer ve megâzi ilimleri için temel oluşturmuştur, Arapça (س-ي-ر) kökünden gelmektedir. Siyer kelimesi, davranış, hâl, yol, âdet, bir kimsenin ahlâkı, seciyesi ve hayat hikâyesi manasındaki sîret sözcüğünün çoğul hâlidir.¹ Kur’ân’da, Tâhâ suresi 21. Ayette: “Allah şöyle buyurdu: Tut onu! Korkma! Biz onu tekrar ilk hâline çevireceğiz” buyurulmuştur. Görüldüğü üzere, sîre sözcüğü, insanın veya başkasının üzerinde olduğu hâl, tavır, anlamlarında kullanılmıştır.² Siyer, terim anlamı olarak, Hz. Muhammed’in yaşamının tahlili ve bunun aktarılmasını konu edinen bir bilim dalıdır. Siyer sözcüğü, ıstılahî manasında ilk defa Hz. Muhammed’in yaşam hikâyesi için kullanılmış olup, bu alanda eser veren müelliflere ashabu’s-siyer denmiştir.³ Dolayısıyla, siyer, Hz. Muhammed’in hayatını konu alan geleneksel eserleri de kapsayan bir alandır.

Megâzî kelimesi “magzâ” kelimesinin çoğul hâlidir. Savaş yerleri , savaş, savaş hikâyeleri veya destanlarını karşılayan megâzî sözcüğü, Hz. Peygamberin savaşlarını anlatan ilimşeklinde tanımlanabilir. Siyerin içinde geçen “gazâ edenlerin menâkıb ve destanları”⁴ ile ilgili kısımları oluşturan megâzî, Hz. Muhammed’in savaş dışındaki hâlini veya özelliklerini konu almaz. Zaman zaman siyer kelimesinin yerine de kullanılan megâzî, aslında siyerden daha dar bir alanı kapsamasından dolayı siyerin bir bölümü veya alt başlığı olarak kabul edilmektedir. Yani, siyer ve megâzî eş anlamlarda kullanılsa da farklı içeriklere odaklanmaktadır. Fakat günümüzde, megâzî ve siyer terimleri, Hz. Muhammed’in yaşamını ve savaşlarını birlikte konu alan eserleri isimlendirmiştir.⁵ Siyerin daha umumî, megâzînin ise daha

¹ Mustafa Fayda, “Siyer ve Megâzi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 37, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2009, s. 319.

² Şaban Öz, *İlk Siyer Kaynakları ve Müellifleri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2006, s.23.

³ Mehmet Özdemir, “Siyer Yazıcılığı Üzerine”, *Milel ve Nihal*, 4/3, 2007, s.130.

⁴ Nihat Öztoprak, “Türk Edebiyatında Manzum Siyerler”, *Uluslararası Mevlid Sempozyumu*, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara 2010, s.51.

⁵ Yıldırım Kaplan, *Erzurumlu Kadı Mustafa Darîr’in Kitâb-ı Siyer-i Nebî’si*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2006, s. 8.

hususî bir alanı karşıladığı ilişkiyi özetlemek gerekirsesiyer, ensâb-ı şerifeden başlayıp, Mekke ve Medine’de geçen hadiseleri içerirken, megâzî ise Hz. Muhammed’in katıldığı savaşları konu alıp, Mekke hadiselerinden bahsetmez⁶. Bizim incelediğimiz eser de megâzî türündedir, sekiz bölümde de sadece savaşlar anlatılmıştır. Bazı âlimlere göre de megâzî kavramı zamanla siyerin tümünü ifade etmeye başlamıştır. Örnek vermek gerekirse, Musâ bin Ukbe, *megâzî* şeklinde adlandırılan çalışmasında, yalnızca savaşları değil Hz. Muhammed’in hayatının hepsini konu almıştır.

1.2. Siyer İlminin Ortaya Çıkışı

Tarihte bilinen ve önem arz eden kişilerin yaşamlarının kaleme alınması eski zamanlara dayanan bir türdür. Günümüzde, genel anlamda biyografi adı altında yazıya dökülen bu türe dâhil edebileceğimiz siyer kavramı, özelde çok daha fazla bir derinlik içermektedir. Tarihçiler, tarihî bir kişilik hakkında kısa formda bilgi aktarıyorlarsa “*tercûme*” tabirini, daha kapsamlı ele alıyorlarsa da “*siret*” tabirini kullanmayı tercih etmişlerdir.⁷

Hz. Muhammed’in Kur’an içeriğinde büyük bir yere sahip olduğunu fark eden sahabiler, onun yaşam ve kişiliğini öğrenmenin hem Kur’an hem de İslam’ı idrak edebilmek adına bir gereksinim olduğunu düşünmüştür. Neticede, siyer ve megâzîye dair havadis ve rivayetleri tefsir kitaplarına aksetmiş, müellifler de işledikleri konularla ilgili birçok ayete değinmişlerdir. Siyer ve megâzî ile Kur’an’ın yakın ilişkisini en iyi kavrayanlardan, Hz. Muhammed’in amcasının oğlu Abdullah bin Abbas, küçüklüğünde sahabîlere giderek kendilerinden Hz. Peygamber’in megâzîsini ve ilişkili ayetleri öğrenmeye çaba göstermiş, bununla da bu ilmin ortaya çıkmasında ve ilerlemesinde Kur’ân-ı Kerîm’in en önemli faktör olduğunu vurgulamıştır.⁸ Kur’an-ı Kerîm, siyer kaynakları içinde en başta yer almaktadır. Kur’an-ı Kerîm sadece siyer ilminin ilk dayanağı değil, aynı zamanda, inişinden itibaren yazıya geçirilmesi, değişikliğe ve bozulmaya uğramaması ve Allah’ın sözü olmasından dolayı Hz. Muhammed’in yaşamıyla ilgili bilgi sağlayan en sahîh kaynak olarak da varlığını korumaktadır.

⁶ İsmail Hakkı İzmirli, *Siyer-i Celile-i Nebeviye Mukaddimat*, İ. Hakkı Uca (haz.), Esra Yayınları, Konya 1996, s.20.

⁷ Muhammed Hasan Abdülganî, *et-Terâcîm ve’s-Siyer*, Kahire 1980, s.28.

⁸ Fayda, “Siyer ve Megâzî”, c. 37, s.320.

“Bazı çalışmalara göre, İslam’daki tarih yazıcılığı siyer ve meğâz î yazıcılığı ile doğmuştur. Hz. Muhammed’in yaşamının farklı açılarından bilgi edinilmesine dair sahabe zamanlarında bazı eserler olmasıyla birlikte, asıl olarak tâbiîn döneminde ilerleme kaydetmiştir. Kur’an-ı Kerîm’de Hz. Muhammed’in İslam âlemine örnek teşkil etmesi ve sonraki neslin onun hâl ve hareketlerini öğrenme isteği, bu dönemdeki ilerlemenin sebepleri arasındadır. Böylelikle, Hz. Muhammed’in vefatı sonrasında Medine’de onun yaşamını ve sünnetini hıfzeta adanmış nesiller ortaya çıkmıştır. Bu gayretler, zaman içerisinde “Hadis edebiyatının teşekkülü” ve “Siyer-Megâzî literatürünün teşekkülü” olmak üzere iki temel istikamette gelişmiştir.⁹ Siyer ilmine dair ortaya çıkan gelişmeler, diğerlerine nazaran kendine özgü bir yolda ilerleme göstermiştir. Genel olarak, siyer ilminin ortaya çıkışında ve gelişiminde etkili olan hususlar, Kur’an-ı Kerîm’in yorumu ve sünnete bağlılık, İslamiyet öncesi sosyal alışkanlıkların sürdürülmesi, hukuki ve toplumsal gereksinimler, idari anlamda örnek arayışları, entelektüel faaliyetler olarak özetlenebilir.

Hz. Muhammed’in hayatının Kur’an ile ilişkilendirilmesi dışında, İslam âleminin ilgisinin siyer yazıcılığına yönelmesindeki başka bir neden olarak hukuki gereksinimler karşımıza çıkmaktadır. Hukuki gereksinimlere cevap bulma isteği, emsal gösterilebilecek hadiselerle ulaşmayı kolaylaştırabilmek adına hem siyer yazıcılığını hem de önceki kaynaklara başvurma eğilimini güçlendirmiştir. Hadis ve tefsir gibi ilimlerin teşekkülü de Hz. Muhammed ve dört halife dönemindeki olayların kayıt altına alınmasını ihtiyaç hâline getirmiştir.¹⁰

Mezhepsel ve politik çatışmalara çözüm ve dayanak oluşturma ihtiyacı da siyer yazıcılığını geliştiren ve gereksinim hâline getiren bir başka unsurdur. Hz. Muhammed’in yaşamını incelemeye ve kendilerine kaynak oluşturmaya çalışan farklı mezhep toplulukları, bunların sistemleştirilmesinde ve yazıya geçirilmesinde rol oynamışlardır. İslâm’ın iki temel kaynağı olan Kur’ân’ın tefsiri ve sünnet-hadis yerini belirlemede, Hz. Muhammed’in sîretini kavramak özel önem taşıdığından ve hukuki problemlere cevap aranması, âlimleri siyer çalışmalarına yöneltmiştir.¹¹

Toplumsal ve idari anlamda örnek arayışları, siyer yazıcılığının ortaya çıkmasında ve gelişmesinde etkili olan önemli faktörlerden biridir. Hz.

⁹ Özdemir, “Siyer Yazıcılığı Üzerine”, s.130.

¹⁰ Şemsettin Günaltay, *İslâm Tarihinin Kaynakları-Tarih ve Müverrihler*, Yüksel Kanar (haz.), Endülüs Yayınları, İstanbul 1991, s.18.

¹¹ Öz, *İlk Siyer Kaynakları ve Müellifleri*, s.30.

Muhammed'in savaşlardaki hâl ve davranışları, örnek teşkil etmesi bakımından Müslümanlar tarafından ilgi çeken bir nokta olmuştur. Hem sonraki nesillere ışık tutması hem de moral vermesi açısından, Hz. Muhammed dönemindeki savaşlarla alakalı rivayetler, cihat ve fetih faaliyetleri için kaynak oluşturmuş¹², siyer yazıcılığının gelişmesinde katkıda bulunmuştur.

Sonuç olarak, siyer yazıcılığını ortaya çıkmasında Hz. Muhammed'i tanıma ve hayatını anlama isteğı kadar, toplumun ihtiyaçları ve örnek arayışlarının da etkili olduğu, yazıcılığın gelişmesinde her dönemde etkisi olan farklı figürlerin ve gereksinimlerin olduğu görölmektedir. Kur'an ve sünneti anlama ve hayata geçirme arzusunun, İslam peygamberini bilmekten ve yaşamını öğrenmekten geçtiğini fark eden sahabelerin ve sonraki neslin, siyer yazıcılığının ilerlemesinde ve kaynakların çoğalmasında önemli katkıları olmuş, gelecek dönemlere de toplumsal dayanak oluşturmuşlardır. İleriki bölümlerde detaylı olarak değinilecek olan bu dönemler, siyer yazıcılığının gelişim sürecini oluşturmakta ve ortaya çıkan kaynak niteliğindeki eserlerin kronolojisi hakkında bilgi vermektedir.

1.3. Siyer Yazıcılığının Temel Kaynakları

Siyer yazıcılığının temel kaynakları Kur'an-ı Kerîm, hadis-sünnet ve sahifelerdir. Hz. Muhammed'i doğru anlayabilmek için Kur'an'ın esas prensipleri dikkate alınmalı ve uygulanmalıdır. Kur'an-ı Kerîm'de bulunan Hz. Muhammed zamanındaki gazalar, gayrimüslim ilişkileri gibi toplumsal meseleler ve diğer örnek oluşturacak hususlar siyer yazıcılığı için en temel kaynağı oluşturmaktadır. Hz. Muhammed'in yaşamı, şahsiyeti ve dönemindeki toplumsal yapı hakkında kaynak oluşturan bir diğer kaynak da hadisler ve peygamberin sünnetidir. Kur'an ile ilişkilendirilerek incelenmesi gereken bu kaynak, siyer yazıcılığı için önemli bir dayanak oluşturmaktadır.

Kur'an ve tefsir kitaplarından sonra, hadisler, siyer ve megâzî ilimlerine dair kaynakların ikinci basamağını oluşturmaktadır. Hz. Muhammed'e duyulan ilginin getirdiğı yöntemlerden biri de sahabelerden her birinin o döneme ait bilgi ve havadisleri sahife adı verilen bir kitapçıkta toplayarak tâbiîn nesline aktarmalarıdır.¹³ Sahabe neslinin hadislerin rivayetinde önemli görev üstlendikleri, bir kısım

¹² Ömer Nasuhi Bilmen, *Hukûk-ı İslâmiyye ve Istilahât-ı Fıkhiyye Kâmusu*, c. 3, Bilmen Yayınları, İstanbul 1968, s.350.

¹³ Kaplan, *Erzurumlu Kadı Mustafa Darîr'in Kitâb-ı Siyer-i Nebî'si*, s.11.

sahabenin hadislerin bazılarını sahifelere yazmış olduğu kaynaklarda belirtilmektedir.¹⁴ Hz. Muhammed döneminde hadislerin veya bazı havadislerin sahifelere dönüştürülmesi, Hz. Muhammed'in mektuplarının muhafaza edilmesi gibi çalışmalar, İslam tarihindeki faaliyetlerin ilk adımlarını oluşturmaktadır. A'zamî: "*Siyer yazıcılığı, sahabenin küçük hâdiseleri yazmaları ile başlamıştır.*"¹⁵ derken bunu kast etmektedir. Aslında, Kur'an İslam âlemini ilimle ilgilenmeye yönelttiği gibi buna dair ayetlerle onları harekete geçirmiştir. Dolayısıyla, Müslümanlar Kur'an-ı Kerim'i daha iyi anlayabilmek adına tefsir, kıraat, Arap dili ve edebiyatına ilgi duymuş, Hz. Muhammed'i daha iyi tanıyabilmek için de hadis ve siyer-megâzî alanlarında tedvin çalışmalarına yönelmişlerdir.

İlk dönemlerde yazılan sahife ve risalelerin örnekleri, Urve bin ez-Zübeyr (ö. 94/713), Şurahbil bin Sa'd (ö. 123/740), Âsım bin Ömer bin Katâde (ö. 120/737), Abdullah bin Ebî Bekr bin Hazm gibi şahsiyet"ler tarafından kaleme alınmıştır.¹⁶ Risaleler ve sahifelerin yanı sıra farklı kaynaklardan yararlanarak daha geniş siyer çalışmaları yapan müellifler, Zührî (ö. 124/741), Musa bin Ukbe (ö. 141/758), İbn İshak (ö. 151/768), Ma'mer bin Râşid (ö. 153/770), Ebû Ma'sher es -Sindî (ö. 170/787), Vakıdî (ö. 207/768) ve İbn Sa'd (ö. 230/845) da bu noktada bahsedilmesi gerekli olan şahsiyetlerdir.¹⁷ İlerleyen bölümlerde, bu dönemlere ve şahsiyetlere dair detaylara kronolojik olarak yer verilecektir.

Bu alanda erken dönemlerdeki kapsamlı çalışmalar, hadis yazımına dair yasağı kaldırmasından dolayı, Ömer bin Abdül Aziz'in Emevî halifesi olması ile başlamıştır. Başlarda siyer ve megâzî ile ilgili hadislerin tahsiliyle ortaya çıkan bu faaliyetler, zaman geçtikçe alandaki âlimlerin sayısı artırmış, önemli eserlerin çoğalmasına yol açmıştır.¹⁸ Günümüzdeki çalışmalar ve birçok eser Emevî döneminin ortalarından itibaren kaleme alınmaya başlanmış, hatta Zehebî'nin söz ettiği âlimlerin çoğu, eserlerini Emevîlerin sonlarına doğru Hicri 132/ M. 750 senesinden önce yazmışlardır.¹⁹

¹⁴ Fayda, "Siyer ve Meğâzî", c. 37, s.320.

¹⁵ Muhammed Mustafa El-A'zami, *Dirâsâtu Fi'l-Hadîsi'n-Nebeviyye ve Târîhi Tedvînih I*, el-Mektebu'l- İslâmî, Beyrut/Dimeşk/Ammân 1992/1413, s.58.

¹⁶ Öz, *İlk Siyer Kaynakları ve Müellifleri*, s.42.

¹⁷ Özdemir, "Siyer Yazıcılığı Üzerine", ss.131-134.

¹⁸ Zekerîya Kitapçı, *Yeni İslam Tarihi ve Türkler*, C. I-II, Damla Matbaacılık, Konya 1994, ss. 92-93.

¹⁹ Ramazan Şeşen, *Müslümanlarda Tarih-Coğrafya Yazıcılığı*, İsar Vakfı Yayınları, İstanbul 1998, s.16.

Siyere dair ilk zamanlardaki kaynakların bir bölümünün bugüne ulaşamaması, bir bölümünün de farklı eserlerde veya düzeltilerek ulaşması, konu hakkındaki rivayetlerin kısmen paralellik göstermemesi, eski zamanlardaki literatür oluşumu ile ilgili net kanaatlere varmayı güçleştirmektedir. Fakat hicri birinci asrın ikinci yarısından itibaren siyer ve megâzî alanındaki eserler kendine özgü bir gelişim izlemiş, hatta ikinci asrın yarısında megâzî adı altında telif eserler yazılmıştır. Hz. Muhammed'in hadisleri bir araya getirilmeye başlanınca önemli gelişmeler olmuş, muhaddisler ve il megâzî yazarları ortaya çıkmıştır.²⁰

1.3.1. Kur'an-ı Kerîm

Kur'an-ı Kerîm, ayetlerinde tarihi bilgilere çokça yer veren bir kutsal kitap olarak, geçmişe yönelik kıymetli bir kaynak değeri taşıdığı yadsınamaz bir gerçektir. Geçmişten gelen kıssalar yoluyla anlattığı her şey, tarihi gerçeklik taşıyan hadiselerdir. Kur'an-ı Kerîm'de geçen kıssalar, Hz. Peygamberin yaşamı ile ilişkili hususlara değinen meselelerdir. Kur'an'da geçmişte herhangi bir zamanda yaşanan olayları anlatırken, bahsi geçen konuya emsal teşkil eden benzer hadiseleri hatırlatmakta, bu özelliği ile de kıssalar aracılığıyla zamansız bir tarih üslubu oluşturmaktadır.²¹

Siyer ilminin temel kaynaklarının ilk basamağını oluşturan Kur'an-ı Kerîm, yazıya hemen geçirilmeye başlanması, ayetlerinin yaşanan olaylarla ilişkili bir şekilde inmesi, özünün değiştirilmemesi ve Allah'ın sözlerini taşımasından ötürü, İslam peygamberinin yaşamına dair de en güvenilir bilgileri taşıyan kaynaktır. Dolayısıyla, İslam âlemini ilgilendiren tüm konularda temel kaynak Kur'an-ı Kerîm ayetleridir. Kur'an, tarihe dair bilgi aktarırken, birçok konuda siyer yazıcılığına kaynak oluşturacak noktalara değinmektedir. Öncelikle, İslamiyet öncesi Arapların toplumsal, iktisadi, dini düşünce ve yaşamlarına ilişkin bilgi sağlaması itibarıyla tarihsel anlamda bir siyer kaynağı niteliği taşıdığı görülmektedir. Ayrıca, Hz. Muhammed'in kişisel ve sosyal yaşamından, onun hayata geçirdiklerinden bahsetmesi de Kur'an ve siyerin irtibatının en önemli kanıtıdır. Hz. Muhammed döneminde yapılan savaşlar, Müslüman olmayan kitlelerle münasebet ve kurulan bağlar, yakın devletlerden havadisler de siyer ilmine kaynak oluşturan meselelerdir. Son olarak da Hz. Muhammed'e dair en sağlam anlayışın oluşması için taşıdığı ve

²⁰ Yıldırım Kaplan, *Erzurumlu Kadı Mustafa Darîr'in Kitâb-ı Siyer-i Nebî'si*, s. 12.

²¹ Öz, *İlk Siyer Kaynakları ve Müellifleri*, s.38.

naklettiği bilgiler, Kur'an-ı Kerîm'i siyerin ilk ve en temel kaynağı yapmaya yetmektedir.

Diğer bir yandan, Kur'an-ı Kerîm, siyer ilminin diğer kaynaklarının doğrulanması ve meseleyle ilişkilendirilmesi adına da bir tedbir unsurudur. Diğer kaynakların oluşturmadağı bir yüceliğe sahiptir ki o da bahsi geçen meselelerin tüm gizli saklı yönlerini verdiği ve ortaya çıkarmakta, bu yönüyle de kendisi haricindeki bir kaynaktan yapamayacağımız çıkarımları bize sunmaktadır. Her şeye rağmen, Kur'an-ı Kerîm'in siyer ilmine dair kaynakların başında gelmesi, tek kaynak olduğu anlamına gelmemektir. Hz. Muhammed'in yaşamıyla ilgili pek çok olaya yer vermesine rağmen, detaylardan bahsetmemesi ve kısıtlı kanaatte bulunması, siyer ilminin kaynakçasını tek başına oluşturmayağının kanıtı niteliğindedir.

1.3.2. Hadis

Siyer yazıcılığının ilk başta hadisin bir kolu olduğu yönündeki kanaate önceki bölümlerde de değinmiştik. Siyer, bir açıdan hadis bir açıdan da İslam tarihi ile ilişkilendirilebilecek bir ilim olarak kapsam itibariyle Hz. Muhammed'in kelamı, hâl ve hareketleri ve yaşamının farklı taraflarıyla ilgilenmektedir. Dolayısıyla, bu ilmin hakkını verebilmek için Hz. Muhammed'in sözlerini ve davranışlarını ele alan hadis ilmine de hâkim olmak lazım gelmektedir. Bir önceki Kur'an-ı Kerîm bölümünde de bahsedildiği gibi, Hz. Muhammed'in dünyaya gelmesiyle aynı zamana denk gelen İslamiyet öncesi Arap dönemi ile vefatına kadar olan zaman aralığını ele almasından dolayı da İslam tarihinin geniş bir kısmını teşkil etmektedir. Yani siyer ve hadis ilimleri dayanak noktaları bakımından ortaklıkları ve paralellikleri itibariyle bir bütünün parçaları olarak görülmelidir. Keza, ilk dönem siyer müellifleri muhaddis olarak da ilim tarihinde yer almışlardır.²²

Siyer yazıcılığı adına hadis külliyyatı kayda değer önem taşıyan kaynak niteliği taşımaktadır. Hadis ilmine dair Hz. Peygamber'in doğumu, Nübüvveti, vahyin nüzûlü ve keyfiyeti, Menâkıb, Meğâzî, cihâd gibi eserler siyer ilmi bakımından da değerli bilgiler taşımaktadırlar.²³ Hadisin, tarihî açıdan önemi Hz. Muhammed'in yaşamına ilişkin bilgimizin, Kur'an-ı Kerîm ile beraber iki ehemmiyetli kaynağından birini karşılamasından başka, İslam'ın erken dönemlerine ait dini ve dini olmayan

²² Ali Yardım, "Hz. Peygamber'i Anlatan İlim Dalları ve Şemâil Nev'i", *Diyanet Dergisi*, Ankara 1989, s.216.

²³ Öz, *İlk Siyer Kaynakları ve Müellifleri*, s.44.

havadislerin rivayet şekline nüfuz etmesinden de kaynaklanmaktadır.²⁴ Hadis ilmine dair eserlerin siyer yazıcılığı ve siyer ilmi adına taşıdığı ehemmiyeti ortaya koyduktan sonra, bu ilme kaynak oluşturduğu bölümlere de değinmek elzemdir. Öncelikle, tarihi kaynaklarda bulunmayan bazı detayların tayini adına önem taşımaktadır. Ayrıca Arapların adap, görgü, yeme-içme, evlilik gibi toplumsal yaşama ilişkin geleneklerinin analizi, sahabe menkıbeleri ile ilişkili detaylı bilgiler, hukuki pratiklerin tarihi orijinlerinin ortaya çıkarılması, Hz. Muhammed’in iktisadi ve dini yaşama ilişkin uygulamalarının belirlenmesi, günümüze gelememiş olan siyer râvi ve müelliflerin nakillerinin belirlenmesi, Hz. Muhammed’in bakış açısına dair oluşan yanlış algıların doğrulanması²⁵ gibi birçok açıdan hadis külliyyatı siyer araştırmaları açısından kıymetli bir kaynaktır.

1.3.3. Sahifeler

Megâzî ve siyer alanındaki telif çalışmalarının ilk örnekleri, bazı sahabeler ve onların muhaddis olan nesilleri tarafından kazandırılmıştır.²⁶ Sahifeler, belirli bir konuda ya da çeşitli yönlerdeki rivayetlerin toplanması ile oluşturulan risalelerdir.²⁷ Her birinin birer eser bıraktığı bilinen elliden fazla sahabe, bu bilgileri sahife adı verilen bir kitapçıkta bir araya getirerek tâbiîn nesline aktarmışlardır. Örnek vermek gerekirse, el-Vâkidî’nin (ö.207/823) kaynaklarından biri olarak sahabî Sehl bin Ebî Hamse el-Ensârî’nin (ö.41/881) sınıflandırdığı bir kitaptan bahsedilmektedir.²⁸ Sahabeden Sa’d bin Ubade el-Hazrecî (ö. H.123/M.740) megâzî ilmine önemli katkılarda bulunmuştur.²⁹

Siyer müellifleri bahsi geçen bu sahifeleri toplamada farklı usullere başvurmuşlar, konuda bütünlüğü korumak ve eksik olan kısımları düzeltmek amacı ile haber aktarımında “*toplu isnâd* (telfik)” yöntemini geliştirmişlerdir.³⁰ Bu yöntem, bazı yan etkileri olsa da olayların anlam bütünlüğünü koruma açısından uygulamada fayda sağlamıştır.

²⁴ M. Fuad Sezgin, “İslam Tarihinin Kaynağı Olmak Bakımından Hadisin Ehemmiyeti” , *İslami Tetkikler Enstitüsü Dergisi*, 2/1, İstanbul 1957, s.19.

²⁵ Öz, *İlk Siyer Kaynakları ve Müellifleri*, s.44.

²⁶ Yıldırım Kaplan, *Erzurumlu Kadı Mustafa Darîr’in Kitâb-ı Siyer-i Nebî’si*, s.11.

²⁷ Öz, *İlk Siyer Kaynakları ve Müellifleri*, s.44.

²⁸ El-Shaman, Massad Süveylim Ali, *Türk Edebiyatında Siyerler ve İbn Hişam ’ın Siyeri’nin Türkçe Tercümesi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Ankara 1982, s.9.

²⁹ El-Shaman, *Türk Edebiyatında Siyerler ve İbn Hişam’ın Siyeri’nin Türkçe Tercümesi*, s.9.

³⁰ Öz, *İlk Siyer Kaynakları ve Müellifleri*, s.47.

1.4. Siyer Yazıcılığının Gelişmesi

Erken dönemlere ait siyer kaynaklarının bir bölümünün bugüne nakledilememiş olması, bir bölümünün de farklı kitaplar bünyesinde ya da talebelerce yeniden düzenlenerek nakledilmesi, içeriğe dair rivayetlerin yer yer paralellik göstermemesi, bu zamanlara ait literatürün genişlemesi ile ilgili net bilgiler vermeyi güçleştirmektedir. Fakat daha önce de zikredildiği gibi, megâzî ve siyer araştırmaları başta kendine özgü bir yolda ilerleme kaydederken, sonrasında telif eserler vermeye başlamıştır. Muhaddislerin yoğun çalışmaları da bütünleşmeye başlayınca, daha verimli araştırmalar ve kaynaklar gündeme gelmiştir. İslam tarihinde *Siyer-i Erbaa* adı altında siyer yazıcılığının dört temel eseri vardır: *es-Sîretü'n-Nebeviyye* (İbn Hişam), *Uyûnu'l-Eser fî Fünûni'l-Meğâzîve's-Şemâili ve's-Siyer* (İbn Seyyidinnâs), *Sebilü'r-Reşad* (Muhammed bin Yusuf ed-Dımeşkî) ve *İnsânu'l-Uyûn* (Ali bin Burhaneddin el- Halebî).³¹ Siyer alanındaki diğer çalışmaların dönemsel sınıflandırması altı safhada incelenir:³²

1.4.1. Başlangıç Dönemi

İslam camiasındaki ilim çevrelerine göre, Hz. Muhammed'in yaşamını incelemeye ve öğrenmeye duyulan gereksinimlerin ortaya çıktığı, bunun metot ve sisteminin teşekkül etmeye başladığı dönemdir. Hz. Peygamber'in yaşamını, tarihin bir bölümü olarak ele almada, İslamiyet öncesi dönemlerdeki haber taşıyıcılığının önemli bir payı bulunmaktadır. Bu döneme dair öne çıkan râvi ve müellifler şu şekildedir: Ka'bu'l-Ahbâr (32/652), Abdullah bin Selâm (43/663) ve zaman olarak daha sonra gelen fakat rivâyet muhtevası itibarıyla bu dönemin içinde yer alan Vehb bin Münebbih (114?/732).

1.4.2. Risaleler Dönemi

Hz. Muhammed'in yaşamından farklı kısımları ele alan ya da sarıh bir râvinin rivâyetlerinin risale ve sahifelerde bir araya getirildiği dönemdir. Bu zaman aralığının önemli şahsiyetleri; Urve bin ez-Zübeyr (94/713), Şurahbîl bin Sa'd (123/740), Âsım bin Ömer bin Katâde (120/737) ve Abdullah bin Ebî Bekr bin Hazm (135/752)'dir.

³¹ Mefail Hızlı, "Siyer", *Şâmil İslâm Ansiklopedisi*, c. 5, Şamil Yayınları, İstanbul 1992, ss. 428-429.

³² Bu sınıflandırma ve dönem içerikleri Şaban Öz'ün doktora tezinden derlenmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz: Öz, *İlk Siyer Kaynakları ve Müellifleri*, ss.116-117.

1.4.3. Cem' Dönemi

Siyere dair araçların ve kaynakların risale ve sahifelerde ayırık bir şekilde bulunan kısımlarının toparlandığı dönemdir. Bu dönemde öne çıkan en önemli kişi Zührî (124/741)'dir. Zührî bir hadis âlimi olarak tedvine büyük katkılar sağlamıştır. Aynı zamanda pek çok hadisi usulüne uygun olarak rivayet etmesi, Hicaz ve Şam bölgelerindeki hadisleri en sağlam aktaran şahsiyet olması, uzun zaman buralarda gerçekleştirdiği yolculuklarla ilminde ilerlemesi, Şam bölgesinde isnadlı hadis rivayetinin başlangıcına ön ayak olması, yorumları ve eserleriyle tasnif döneminin ilk zamanlarındaki kişilere öğreticilik yapması yönleriyle de kayda değerdir.³³

1.4.4. Tasnif-Telif Dönemi

Siyer yazılığı alanındaki ilk özgün eserlerin ortaya çıktığı dönem tasnif-telif dönemi olarak adlandırılan zaman aralığıdır. Bu dönemde, cem' olunan ya da henüz risalelerde yer alan materyallerin kapsam ve muhtevalarına göre tasnifi yapılarak, sistemli bir kronoloji dâhilinde ilk eserler müellifler tarafından telif edilmiştir. Bu zaman aralığına dair en belirgin niteliklerden biri, siyer araçlarının ve kaynaklarının genişleme dönemine girmesidir. Siyer düzenleyicileri, eserlerinde, Tevrat, İncil ve yeni bulgulardan istifade etmeye başlamış, şiiri de olabildiğinde kaynak olarak kullanmışlardır. Bahsi geçen bu dönemin önde gelen müellifleri ise, Musâ bin Ukbe (141/758), İbn İshâk (151/768), Ma'mer bin Râşid (153/770), Ebu Ma'ser es -Sindî (170/787) ve Vâkıdî (207/768)'dir.³⁴

1.4.5. Nakil Dönemi

Klasik nakil dönemi, kendinden önceki dönemde telif edilen eserlerin nakledildiği dönemdir. Fakat bu zamanın müellifleri, sadece âlimlerin yapıtlarını nakletmekle kalmayıp, kendi araştırmalarıyla elde ettikleri rivayetleri de neticelendirmişler, lazım gelen kısımlarda eleştiri ve görüşlerini bildirmişlerdir. Bu dönemin önde gelen şahısları, İbn İshâk'ın eserini nakleden Yûnus bin Bükeyr (199/814) ve İbn Hişâm (213/828)'dir.

1.4.6. Karşılaştırmalı Nakil Dönemi

İslam tarihindeki siyer çalışmalarının hâsıl olduğu en uzun dönemdir ve İbn

³³ Halit Özkan, "Zührî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 44, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2013, s. 544-45.

³⁴ Ömer Özpınar, *Hadis Edebiyatının Oluşumu*, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2005, s.22.

Sa'd (230/844) ile başlamıştır. Bu zamanda müellifler, kendi dönemlerinden önce ortaya çıkan çalışmaları karşılaştırmalı olarak nakletmişlerdir. Vâkıdî'nin yapıtlarını nakletmesi ile klasik nakil dönemine dâhil olan İbn Sa'd havadisleri karşılaştırmalı aktarmasıyla başka bir akım başlatarak, sonraki nesilleri yönlendirmiştir.

1.5. Türk Edebiyatında Siyer Yazıcılığı ve Eserler

Türk toplumu, İslamla buluştuktan sonra, uzunca bir süre Hz. Muhammed'i ve Müslümanlığı tanımaya uğraşmışlardır. Dolayısıyla, Türk edebiyatında Hz. Muhammed'in yaşamı, karakteri ve diğer özellikleri ile alakalı pek çok yapıt ortaya koymuştur. Bunların içinde en mühim olanı siyer eserleri olmuştur.³⁵ Türk edebiyatında, siyer türünün ilk adımları Arapça ve Farsçadan yapılan tercümelerden oluşmaktadır. Akabinde, ozan ve yazarlar Hz. Muhammed'in yaşamını manzum ve mensur olarak kaleme almışlardır. Tercüme ile başlayan siyer çalışmaları telif eserlerle devam etmiştir.³⁶

Türkler, Hz. Muhammed (sav) hakkındaki bilgilerini önceleri sözlü kaynaklardan almışlar, daha sonraları ise genel islam tarihleri, hadis kitapları, siyerler, genel islam tarihleri, kısas-ı enbiyalar gibi yazılı kaynaklara da ulaşmışlardır.³⁷ Mevcut olan en eski Türkçe siyer kitabını, Erzurumlu Kadı Mustafa Darîr, H.VIII/M.XIV. asrın ikinci yarısında tercüme yoluyla yazmıştır. Darîr, siyer konusunda en büyük yazarlardandır. Darîr'in siyeri, asırlarca halk tarafından okunmuş ve daha sonra yazılan siyer kitaplarını etkilemiştir. Türkçe siyer konusunda en seçkin ikinci yazar, Alaşehirli Kadı Veysî'dir. Veysî'nin siyeri Türkçe olarak doğrudan doğruya telif edilmiş ilk siyer kitabıdır.³⁸

Siyer eserleri, Türk dili ve edebiyatı adına kayda değer bir ehemmiyete sahip olduğundan, her dönemin ünlü zatlari tarafından kaleme alınmış, manzum veya mensur siyer kitapları bulunmaktadır. Fakat yine de Türkçe siyer eserlerinin miktarı yeterli seviyede değildir. Bunun sebepleri arasında, Mevlid manzumeleri, Mirâciye, Ahmediye, Muhammediye gibi siyer kollarından olan eserlere büyük rağbet gösterilmesi ve Darîr'in "Sîretü'n-Nebî" adlı eserinin asırlarca etkisini devam

³⁵ Kaplan, *Erzurumlu Kadı Mustafa Darîr'in Kitâb-ı Siyer-i Nebî'si*, s.22.

³⁶ Mustafa Uzun, "Siyer ve Megâzî", c. 37, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2009, ss.324-326.

³⁷ Seyfettin Erşahin, "Türklerin Hz. Muhammed Hakkındaki İlk Bilgi Kaynaklarından Kısas-ı Enbiyalar: Kısas-ı Rabguzi Örneği", *Diyanet İlmî Dergi*, Ankara 2000, ss. 197-224

³⁸ El-Shaman, *Türk Edebiyatında Siyerler ve İbn Hişam'ın Siyeri'nin Türkçe Tercümesi*, s.38.

ettirmiş olması yer almaktadır .³⁹ Zira Mevlid manzumeleri, siyer-i nebi niteliği taşımaktadır. Sohbet geleneği, okumaya kıyasla daha etkili olduğundan talep görme konusunda önde gelmektedir. Ahmediye, Muhammediye, Mevlid ve Mirâciye gibi yapıtlar da bu türe örnek gösterilebilecek niteliktedir.⁴⁰

Genel olarak, Türkçe siyer kitapları şekil ve muhteva bakımından olmak üzere iki başlık altında sınıflandırılabilir:

1.5.1. Şekil Bakımından Siyer Eserleri

Şekil bakımından siyer eserleri, mensur, manzum ve nazım-nesir karışık olmak üzere üçe ayrılmaktadır. Siyer kitapları çoğunlukla nesir olarak kaleme alınmıştır. Bâkî'nin Meâlimü'l-Yakîn fî Sîreti Seyyidi'l-Mürselîn eseri ve Manisalî Mahmud'un el-Mevâhibü'l-Ledünniye bi'l-Minahi'l-Muhammediye Tercümesi nesir olarak yazılan siyer eserlerine örnektir. Toplumda daha kolay yayılması ve hatırlanması daha kolay olduğu için manzum hâlinde yazılan siyer kitapları da bulunmaktadır. Türk Edebiyatı'nda bilinen en uzun manzum siyer eser olan Münîrî'nin Siyer-i Nebî'si bu türe örnek olarak gösterilebilir. Bir kısım siyer kitapları, hem manzum hem de mensur olarak karma bir türde kaleme alınmıştır. Fakat bu gibi kitaplarda mensur olan bölümler daha fazla yer kaplamaktadır. Türk Edebiyatı'nda Erzurumlu Mustafa Darîr'in *Siretü'n-Nebî* adlı yapıtı bu türe örnek olarak gösterilebilir. Eser, nesir olarak kaleme alınmış olsa da pek çok manzum kısımlara sahiptir.

1.5.2. Muhteva Bakımından Siyer Eserleri

Siyer kitapları muhteva bakımından incelendiğinde; Hz. Muhammed'in doğumunu konu alan Mevlid Manzûmeleri, Hz. Muhammed'in miracını konu alan Miraçnâmeler, Hz. Muhammed'in hicretini konu alan Hicretnâmeler, Hz. Muhammed'in dış görünüşünü ve özelliklerini konu alan Hilye-i Şerifeler , Hz. Muhammed'in adlarını konu alan Esmâ-i Şerife, Hz. Muhammed'in, Hz. Âdem'den itibaren soyunun silsilesini konu alan Neseb-i Şerif , Hz. Muhammed'in askeri olaylarını konu alan Gazavât-ı Nebî, Hz. Muhammed'e vahiy inmeden önceki ve sonraki zamanlarda gerçekleşen peygamberlik alâmetlerini konu alan Delâil-i Nübüvve, Hz. Muhammed'in sohbetlerini, huylarını, ibadet etmesini, sözlerini, yemek yemesini, giyinmesini ve sair hareket ve davranışlarının tümünü konu alan

³⁹ Kaplan, *Erzurumlu Kadî Mustafa Darîr'in Kitâb-ı Siyer-i Nebî'si*, s.24.

⁴⁰ Yakup Poyraz, *Hâkim'in Siyer-i Nebîsi*, Çatı Kitapları Yayınları, İstanbul 2014, s.10

Şemâil-i Şerife , ve son olarak Hz. Muhammed'in dünya ve ahiretteki hakları, müminlerin üzerindeki hakları ve Müslümanların onun karşısındaki tutumlarını ve davranışlarını konu alan Hukuk ve Hasâis şeklinde sınıflandırılabilir.⁴¹

Türkçe siyer kitapları telif ve tercüme eserler olarak ikiye ayrılmaktadır. Tercüme kitapların büyük bir kısmı, mütercim dönemi bir müellifin yapıtını tamamen veya kısmen Türkçeye aktarmasıyla kaleme alınmıştır. Bütün olarak tercüme edilmiş kitapların tamamına yakını daha sonraki yazarların eserleridir. Tercüme eserlerine örnek olarak, *Kitâb-ı Siyer-i Nebî* (Erzurumlu Kadı Mustafa Darîr), *Meâlimu'l-Yakîn fî Sîret-i Seyyidi'l-Mürselîn* (Şair Bâkî (ö.1008/1599), *Siyer-i Kazerûnî Tercümesi* (İznikli Vahyizâde Mehmed bin Ahmed (ö.1018/1609), *Şevâhidü'n-Nübüvve Tercümesi* (Mütercim Lâmiî Çelebi (ö.938/1532), *Siyer-i Hâlebî Tercümesi* (Ayntablı Mütercim Asım Efendi (ö.1235/1820), *Delâil-i Nübüvvet-i Muhammedî ve Şemâil -i Fütüvvet-i Ahmedî veya Meâricü'n-Nübüvve Tercümesi* (Üsküplü Çıkrıkçızâde Mehmed (ö.1033/1623), *Tercümetü'l-Müntehâb min Siyeri'r-Rasûl* (İbrahim Ganim Efendi (ö.1230/1815), *İşraku't-Tevârih Tercümesi* (Gelibolulu Mustafa Ali) eserleri gösterilebilir.

Telif eserlere örnek olarak ise, *Manzum Siyer-i Nebî* (Amasyalı Münirî İbrahim Mehmed Çelebi (ö.927/1520), *Dürretü't-Tâc fî Sîret-i Sâhibi'l-Mîrâc* (Alaşehirli Kadı Veysî olarak tanınan Üveys bin Mehmed (öl. H.1037/M.1628), *Siyer-i Nebî* (Abdulbâkî Ârif Efendi (ö.1125/1713), *Manzûme-i Siyer-i Nebî ve Fezâil-i Evlâd-ı Rasul* (Bağdâdî Abdulfettâh Şefkat Efendi (ö.1242/1826), *Manzum Siyer-i Nebî* (İstanbul İbrahim Hanif Efendi (ö.1217/1802), *Mevhibe-i Seniye mine's-Sîret-i'z-Zekiyye* (Ahmed bin İbrahim Tobhanevî (ö.1183/1769'dan önce), *Siyer-i Nebi* (Seyyid Mehmed Hâkim (ö.1184/1770), *Ahsenü'l-Ahbâr* (Ahmed Vehbi Efendi (ö.1235/1820'den sonra), *Levâmiü'n-Nûr* (Mehmed Tevfik Paşa), *Hayat-ı Hazret-i Muhammed* (Lütfullah Ahmed), *Siyer-i Celîle-i Nebeviye ve Şemâil -i Şer îfe-i Mustafaviyye* (Konyalı Hüseyin bin Tevfik), gibi eserler gösterilebilir.⁴²

⁴¹ El-Shaman, *Türk Edebiyatında Siyerler ve İbn Hişam'ın Siyeri'nin Türkçe Tercümesi*, ss. 20-25.

⁴² Kaplan, *Erzurumlu Kadı Mustafa Darîr'in Kitâb-ı Siyer-i Nebî'si*, ss.22-33.

İKİNCİ BÖLÜM

ESER İNCELEMESİ

2.1. Eserin Yazılışı, Yazarı ve İstinsahı

Nazım şekli mesnevi olan *Siyer-i Nebi* adlı bu eser, içerik olarak Hz. Peygamber'in ve sahabelerin savaşlarından/gazvelerinden bahsetmektedir. Mesnevi nazım şekli Eski Türk Edebiyatında yaygın olarak kullanılan bir nazım şeklidir. Mesnevi; Sözlükte “ikişer ikişer” anlamındaki mesnâ kelimesinin ek almış halidir.. Arap edebiyatında müzdevic veya recez bahriyle nazmedildiği için urcûze adıyla anılan şiirler mesnevinin ilkel biçimi olarak kabul edilse de bu nazım şekli günümüzdeki anlamı uygun ilk örneklerini Fars edebiyatından vermiştir. Fars şiirinin gazelle ve kasideyle beraber üç temel nazım şeklinden biri olan mesnevi nazım şekliyle iki beyitlik şiirlerden başlayıp binlerce beyitlik uzunlukta şiirler kaleme alınmıştır. Mesnevilerin her bir beytinin kendi arasında kafiyeli olması (aa / bb / cc ...) ve genellikle aruzun kısa kalıplarının tercih edilmesi konu bütünlüğünü sağlama ve anlatım açısından şairlere büyük kolaylıklar sağlamıştır. Çoğunlukla tasavvufî, dinî, tarihî, destanî, ilmî, öğretici ve mizahî konuların anlatılmasında, çeşitli aşk hikâyelerinin nazımlı şekilde yazılmasında, şairlerin yaşadıklarının dile getirilmesinde kullanılan bir nazım şekli olan mesnevinin üç temel özelliği vardır. Bu özelliklerin birincisi vezin birliğinin olmasıdır. İkinci özellik vezinlerin mesnevinin anlam ve içeriğine göre seçilmesidir. Uzun mesnevilerdeki hikâyelerin bütününde vezin birliği eserin içerdiği anlama göre seçilir. Mesnevilerin üçüncü özelliği ise içinde kaside, gazel gibi başka şiir kalıplarına yer verilmemesidir. Mesnevilerde konu çeşitli olsa da bu veznin değiştirilmesine sebep olmaz.⁴³

İlk varakta bulunan ilk bölüm eserin yazılış amacını anlatan sebep-i telif beyitleri ile başlamaktadır. Mevcut sekiz bölümün başında hemen umumiyetle buna benzer beyitlerle karşılaşmaktadır.

Aç diliñi söyle ey bülbül ‘ıyân

Kendü hâlûñ kendü öz’ne kıl beyân

---

⁴³ Mustafa Çiçekler; “Mesnevi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 29, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, ss. 324-325.

Ol ezel gül-zārını zıkr eylegil
Bunda niçün geldüğüñ fikr eylegil

Kim senüñ yurdıñ degildir bu mekân
Bir temâşâcısın hemân sen hemân

Göñliñi bağlamagıl bu menzile
Ki şaķın aldanmagıl âb-ı güle

Kim bu gülzārıñ yaķası yokdurur
Terk ider seni vefâsı yokdurur

Söyle mühlet vermiş iken rûzigâr
Tâ kıyâmet senden ola yâdigâr

Aşağıdaki beyitten şiirin bu bölümünde Haydar lakabıyla bilinen Hz. Ali medhinin de eserin yazılmasına katkı yaptığı anlaşılmaktadır.

Kim göñüller şâhı bir Haydar söziñ
Cân ili sultân medhidür söziñ

Sebeb-i telif bölümünde şair bülbülün şahsında kendine hitap ederek bu bölüme başlamış, dünyanın geçici olduğunu bu mekânın kimseye ait olmadığını burada fani olduğumuzu söyleyerek bu menzile gönül bağlamamayı dünyanın hoşluklarına aldanmamayı tavsiye etmiştir. Çünkü dünya geçici bir yerdir ve vefasızdır. Vakit varken şair bu eseri kaleme almayı amaç edinmiştir.

Eserin ilk sayfasında bulunan dört beyitin bir önceki hikâyeye ait olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle ilk dört beyit çalışmaya dâhil edilmemiştir.

Eser mevcut haliyle toplamda 2991 beyitten oluşmaktadır. Eser sekiz bölüme ayrılmış, her bölüm bir başlıkla adlandırılmış ve her bölümde ayrı bir gaza (gazve) anlatılmıştır. Bu bölümlerin isimleri ve beyit sayıları şöyledir:

- 1- Zikr-i Ġazā-yı Meḳātil Şāh-ı Merdān ‘Alīnūñ Cengidir Allāhu Te‘āla Şefā‘atin Müyesser Eyleye Āmin (512 beyit)
- 2- Zikr-i Ġaza-yı Hayber Ḳal‘anıñ Cengidür Şāhı Merdān ‘Alīniñ Ḳāpuı Ḳopardığı [Zikrolunur] (391 beyit)
- 3- Ġaza-yı Benī Ḳarīşe Şāh-ı Merdān Mencülük İle Girdiği Cengidür Zikrolunur (250 beyit)
- 4- Ġazā-yı Mezālzil İbn-i Menāzil ũ Şāh-ı Merdān Ḥazret-i ‘Ālinūñ Cengidür Zikrolunur(329 beyit)
- 5- Kışsa-yı Zātü’l- Ebtāl Ḳayse La‘īne Olan Cengidür Zikrolunur (464 beyit)
- 6- Ġazā-yı Şāh-ı Merdān ‘Alīnūñ Şuya Gidüp Ṭavḳ ile Buluşdığı Cengidür(399 beyit)
- 7- Ve Ġazā-yı Şehīd Ca‘fer-i Ṭayyār ve Zeyd ve ‘Abdullah Şehīd Oldığı Cengidür Zikrolunur (384 beyit)
- 8- Resūl Şallallāhu Te‘āla Aleyhivesellem Rūm Ve Şām Sulṭānları İle Ettiği Āhir Cengidür(262 beyit- bitmemiş mevcut hâli)

Eserin Yazarı

“İncelediğimiz eserin kütüphane kayıtlarında yazar adı “Zaîfî Pîr Mehmed bin Evrânos bin Nûreddin bin el Fâris”olarak kayıtlıdır. Şiirde mahlas olarak şairin adına rastlamıyoruz. Ayrıca müstensih adı ve tarih de yoktur. Çünkü eserin başında ve sonunda eksikler vardır.

İslam Ansiklopedisi’nde bu isimde yer alan şair için; “Adı Mehmed’dir; babasının adı Evranos, dedesinin adının ise Nûreddin olduğu yazmaktadır. Lakabı Talışman Hocadır, fakat Zaîfî-i Rûmî diye ünlenmiştir. Üsküp yakınlarındaki Karatova’da doğan yazarın 950’de (1543) yazdığı *Kitâb-ı Nigâristân*’dan doğum yılının 900 (1494-95) olduğu sonucuna varılmaktadır. Hayatını anlatan eseri *Sergüzeşt*’e göre çok küçükken babasından eğitim görmüştür. Daha sonra ise

eğitim hayatına Kadı Bedreddin'in yanında devam etmiştir. Edirne ve Bursa'da eğitim aldıktan sonra İstanbul'da bulunan Sahn-ı Semân medresesinde öğrenim görmüştür. Dönemin tanınmış âlimlerinden olan Zenbilli Ali Efendi'den de icazet almıştır. Daha sonra ise kendisi ders vermeye başlamış, bir sürede Defterdar Abdüsselâm Çelebi'nin oğlu Ahmed Çelebi'ye ders verdiği ve ayrıca müstensihlik yaptığı bilgileri arasında yer almaktadır.

Zaîfî'nin Eserleri

Çoğunluğu Farsçadan tercüme olan, geneli mesnevi tarzında yazılmış on sekiz eserinin çoğu, külliyyatında yer almaktadır.

1. **Divan:** İki adet terciibend, dört adet murabba, birer adet muhammes, müseddes, müstezad, 354 gazel, dört lugazı, Türkçe, Farsça, Arapça dillerinde olan otuz tarih, beş muamma, yirmi kıtası, Farsça olan beş beyit, yirm altı müfred, beş beyiti içeren divan düzenli değildir.
2. **Sergüzeşt-i Zaîfî:** İçinde Fâl-i Mürgân adlı bir Fâlname ve Aşk-î vü Ma'sûk adında bir hikâye bulunan esere yazar Osmanlı tarihiyle bağlantılı olarak hayatını anlatır.
3. **Gülşen-i Mülûk:** Bu manzum-mensur eser padişahlara nasihat vermek amacıyla yazılmıştır.
4. **Cevâhîrnâme:** Aynı adla yazılmış Ahmed bin Abdulaziz Gevheri 'ye ait olan eserin tercümesidir.
5. **Münşeat:** Türkçe, Arapça, Farsça mektuplardan oluşan eser külliyyatının içerisinde de yer almaktadır
6. **Kitâb-ı Nigâristân ve Hadîka-i Sebzistân:** Sa'dî-i Şirazi'nin Gülistan'ın Türkçe tercümesidir.
7. **Gülşen-i Sîmurg:** Ferîdüddin Attâr'ın Mantiku't-tayr'ının tercümesidir.
8. **Bostân-ı Nesâyi:** Feridüddin Attâr'ın Pendnâmesi'nin genişletilmiş tercümesidir.

Zaîfî'nin bunların dışında *Sabrü'l Mesâyib*, *Kitab-ı Bâğ-ı Behişt*, *Sûret-i Vakfiyye-i ibn Mihâl Ali Beg Mesnevisi*, *Risale-i Vücûdiyye*, *Risâle-i İmtihâniyye* ve ona ait olduğu düşünülen *Gazâvâtü'n-Nebî* eserleri bulunmaktadır. *Siyer-i Nebî* adında herhangi bir eserinden bahsedilmemekte ise de *Gazavatü'n-Nebi* adlı yukarıda adını geçirdiğimiz eserin büyük ihtimalle bizim incelediğimiz eser olduğu sonucuna varabiliriz.

Zaîfî Hakkında Yapılmış Çalışmalar

1. *Divan*: Kâmil Akarsu'nun eser hakkında hazırladığı doktora tezi kısaltılarak basılmıştır.
2. *Sergüzeşt-i Zaîfî*: Bir kısmını Robert Anheggerin yayımladığı eser üzerine daha sonra ise Mehmet Ali Üzümcü yüksek lisans tezi hazırlamıştır.
3. *Gülşen-i Mûlûk*: Bu manzum-mensur eser Abdülhakim Koçin tarafından neşredilmiştir. (Ankara 2005).
4. *Cevâhîrnâme*: Bu eser Fatma Sabiha Kutlar tarafından neşredilmiştir. (*Klasik Dönem Metinlerinde Değerli Taşlar ve Risâle-i Cevâhîrnâme*, Ankara 2005)
5. *Tercüme-i Manzûme-i Gülistân* adlı eser Fatma Büyükkarcı Yılmaz tarafından doktora tezi olarak çalışılmıştır.(Fatma, Büyükkarcı Yılmaz; *Zaîfî'nin Manzum Gülistan Tercümesi*, *Kitab-ı Nigaristan-Sehristan-ı Dirahtistan-ı Sebzistan*, İstanbul 2001)
6. *Gülşen-i Sîmurg*: Mantıku't-ı tayr'ın (Ferîdüddin Attâr) manzum tercümesi olan eser üzerine Berrin Uyar Akalın doktora tezi, Ali Rıza Özuygun ise yüksek lisans tezi hazırlamıştır. (*Zaîfî Pir Mehmet ve Gülşen-i Simurg, Tenkidli Metin ve İnceleme*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1993)
7. *Bostân-ı Nesâyih*: Abdülhakim Koçin eseri, yüksek lisans tezi olarak neşre hazırlamış, ayrıca eser Ümit Tokatlı tarafından da neşredilmiştir (*Kitâb-ı Bostân-ı Nasâyih*, Kayseri 1995).

Zâîfî Mahlaslı Diğer Şairler

Türk edebiyatında Zâîfî mahlasını kullanan bildiğimiz beş şair daha bulunmaktadır. Bu şairlerin 15.ve 16. yüzyılda yaşadığı söylenmektedir.

Zâîfî mahlasını kullanan şairlerden biri 16.yüzyılda Kanuni Sultan Süleyman'ın şehzadelerinden Sultan Cihangir'dir. Cihangir çok genç yaşta öldüğünden bu eserin ona ait olma ihtimali düşük olarak değerlendirebiliriz.

16. yüzyılda yaşayan bir diğer şair ise Hocaîde adıyla tanınan Mehmet Çelebi'dir. Hocaîde ilmî çalışmaların yanı sıra Nakşibendî tarikatıyla ilgilenmiştir.

16. yüzyıldaki Zâîfî mahlaslı başka bir şair İbrahim Gülşenî'nin halifelerindendir. Şiirlerinin çoğu naziredir ve içerik olarak tasavvufu işleyen şiirleri vardır. Bizim metnimizi ise tasavvufi bağlamda değerlendirmek yanlış olur.

15. yüzyıldaki Zâîfî mahlaslı şairlerden biri Kanuni Sultan Süleymandöneminde yaşamış ve geçimini esnaflıkla sağlamıştır. Bu şairin bilindik bir eseri kaynaklarda görünmemektedir.

15. yüzyılda Zâîfî mahlasını kullanan bir diğer şair de Mehmet'tir. Tasavvufla ilgili bir kitabı bulunmaktadır. Bunun yanı sıra II. Murat'ın gazalarını nazmetmiştir.

2.2. Vezin

Eser mesnevi nazım şekliyle tertip edilmiş olup kısa aruz kalıplarından olan “fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilün” kalıbıyla yazılmıştır.

Eser boyunca birçok yerde aruz kusurunu hatta veznin aksadığı dizeleri görmek mümkündür. Elimizdeki el yazmanın eserde söylenmese de bir istinsah ürünü olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle veznin aksadığı dizelerde müstensih kusurlarının olduğunu öngerebiliriz. Düzeltme durumunda olan ve tahmin edilebilen dizeler düzeltilmiştir. Vezin ve kafiye zaruretinden dolayı yapılan zorunlu eklemeler “[ ]” ile gösterilmiştir. Diğerleri ise öylece bırakılmıştır. Veznin aksadığı yerleri tek tek incelemek oldukça güç olduğundan inceleme kısmında aksayan dizeler dipnotta belirtilmiştir. Veznin aksadığı birkaç dizeyi şöyle örneklendirebiliriz:

Râvîder bir gün ol fahr-i ‘âlem Muştafâ*

Şahibü’ş-şıdk u imâmü’ş-şafâ (1a/9)

Pādiṣāh işidicek bu sözi *

Kağıdı öyle kana döndi gözi (3b/113)

2.3. Kafiye

Metin incelendiğinde çoğunlukla tam ve zengin kafiyenin kullanıldığı görülür.

Tam kafiye kullanılan beyitlerden birkaç örnek:

Çerisi var hesapsız gelmez **dil**-e

Meğer anuñ şağışını Hakk **bil**-e (1b/23)

Ey nice 'avretleri **tul** eyledi

Ġanileri aç [u] yoh**sul** eyledi (1b/26)

Zengin kafiye kullanılan beyitlerden birkaç örnek:

Ol nebiniñ ciğerini **tağla**-dı

Yağlığın yüzüne tutdı **ağla**-dı (2a/54)

Hiç andan çıkmāğa bulmaz **delil**

Kuş kafesde nitekim olur **zelil** (2b/71)

Redifli beyit örneği;

Elinde nīzesi meydāna girdi

Şāhıñ [ol] cengine merdāne girdi (40b/1691)

Kim Müzelzil kal'aya çün girdi **dir**

Ġapusın tiz yapuban tırurdu **dir** (34a/1418)

Cinaslı kafiye örnekleri;

Tedbîr ile girmeyen kişi **yola**

Piřmān olur şonra şaşalın **yola** (3a/76)

şanasın řaņcerlerinden ķān **şamar**

Harbe iņinde ne boyun ķor ne **şamar** (4b/158)

2.4. Dil ve İmla Özellikleri

Metinde, Eski Anadolu Türkçesi yapılarına sıkça rastlanılmaktadır. Bu da metnin yazıya geçirildiği dönemde de söz konusu yapıların hâlen kendilerini koruklarını göstermektedir.

- Eserde Eski Anadolu Türkçesine ait kelime başi “t-” ünsüzü sıklıkla “d-” ünsüzüne dönüşmüşken; kimi istisna örneklerde kendisini korunmuştur:

şurur (5a/165), şuta (5a/169), düşüb (5b/189) gibi örnekleri metinde görebiliriz.

- Tarihî Türk lehçlerinde karşılaştığımız ikinci şahıs emir eki: -ğİl, metinde sıkça karşıımıza çıkmaktadır:

eylegil (5b/195), söylegil (5b/195), getürgil (41a/1727), vergil (45b/1922)

- Bunun yanı sıra birinci şahıs emir ekiyle çekilmiş filer de mevcuttur ve Tipik Eski Anadolu Türkçesi özelliği olarak ekte yuvarlaklaşma kendisini açıkça gösterir.

ideyüm (47a/1967), keseyüm (39b/1658), yürüyeyüm (45a/1882), diyeyüm (48b/2041)

- Yine Eski Anadolu Türkçesi özelliği olarak -ısAr eki, gelecek zaman eki olarak metinde görölmektedir

Ėāzīler ol günde emīn olısar

Ol şaberden oluban göyünüser (3a/83)

- Eserde geçen –ubAn zarf fiil eki de Eski Anadolu Türkçesi zarf-fiil eklerindendir ve metinde sıkça görülmektedir.

şıçrayuban (6b/230) (7a/255), çağıruban (51a/2150), oturuban (8b/323)

Leşkeri çün gördü öldi begleri

Haykıruşuben söylediler her biri

(34b/1451)

- Metinde dönemin kapalı e’yi gösteren örneklerden biri olan “gece” sözcüğü kimi yerlerde açık e’li olarak “gece” biçimiyle; metnin kimi yerlerinde ise kapalı e’li olarak “gice” biçiminde yazılmıştır. Arap harfleriyle yazılmış metnimizde bu farkı görebilirken; çeviriyazıda standart kalınması amacıyla “gice” şekli tercih edilmiştir.
- Metinde geçen ve günümüzde “bahçe” olarak yazılan kelime k > h değişimine uğramamış biçimiyle “bakça” olarak kaydedilmiştir.

Pencereler kâmusı sîm ile zer

Bakçalar içinde ahûlar gezer

(6b/207)

- Eski Anadolu Türkçesinde dur- veya tur- yardımcı fiili -p; -Ip/-Up zarf-fiil ekiyle birlikte kullanılmakta ve -(X) pDÜr biçimiyle belirsiz geçmiş zamanı ifade etmektedir. Bu yapı aslında Doğu Türkçesinin bir özelliğidir.
- Günümüz yazı dilindeki ”ejderha” kelimesi metinde “ezderha” biçimiyle kaydedilmiştir.

Dediler kim bu kadar sözce kişi

İşleye bu ezderhaya bu işi

(9a/342)

- Metinde b- / p- değişimine rastlanılmıştır. Örneğin: “Pehlivan” kelimesi çoğu yerde “b” ünsüzüyle kaydedilmiştir. Ancak bunun bir ses özelliği mi yoksa imla özelliği mi olduğu dönemin metinleri incelendikten sonra anlaşılabilir.

Şâh anı gördi [dahı] hoş behlivân

Pes müdâra eyledi anuñla hemân

(26a/1081)

Bir ‘alem verdi Zübeyre pes hemān
Aldı tırdı şol cenāhtan behlivān (37b/1571)

Ḳātı zorlu idi ġāyet behlivān
Biñ kişie şayılurdi ol cevān (38a/1593)

- Ardından anlamında kullanılan “pes” kelimesi metnimizin kimi yerlerinde “b” ünsüzüyle; kimi yerlerinde ise “p” ünsüzüyle kaydedilmiştir. Fakat yazım birliği nedeniyle metnimizdeki bütün örnekler hepsi “b” ünsüzü kullanılarak çeviriye geçirilmiştir.

Bes dedi ol nāmeyi oḳu ‘Alī
Kim Müselmānlar işitsün yā velī (16a/638)

- Metnimizde kimi yerlerde –dA bulunma hâl eki yerine –dAn ayrılma hâl eki kullanılmıştır. Yine metnimizde kimi yerlerdeki ayrılma hâl eki yerine bulunma hâl eki kullanımına rastlanılmıştır.

Öñlerince beş kadem bir şeh-süvār
Kim elinden nūrdan bir ıarbe var (28b/1190)

- Günümüz yazı dilindeki “yayan” kelimesi metinde “yayak” olarak geçmektedir.

Yayaḳ oldı gördi mü’minler anı
Kim atından iri Tañrı aşlanı (18a/747)

Kendüsi yayak yüridi üstüne
Ol Müzelzil birle cengüñ ıaşdına (33b/1406)

- Metinde -Ib, -Ub olarak yazılan zarf-fiil ekleri standart yazım tercihindan ötürü -Ip, -Up biçiminde metne aktarılmıştır.

Ṭaşradan işidip mü'minler ünün
Bildiler girmiş hişāra šāh-ı dīn (35a/1458)

On iki biñ pāsbānı vardurur
Gice gündüz gözleyip kulluk kılur (2a/36)

- Bazı beyitlerin hece olarak eksik veya fazla yazımlarından ötürü dizelerde vezinler aksamıştır.

Pāsbānlar çün 'Alī[yi] gördiler *
Pādişāhın hizmetine irdiler (3b/109)

Gözi tuş oldu gözine*
Heybetinden korku düşdi özine (6b/232)

Rāvīder bir gün ol fahr-i 'ālem Muştafā*
Şahibü's-şıdk u imāmü's-şafā (1a/9)

2.5. Anlatım ve Üslûp Özellikleri

Metin genel itibariyle kolay ve anlaşılır bir dille halka hitap edecek şekilde yazılmıştır. Şu an kullanmadığımız kimi eskicil sözcüklere metinde sıkça rastlamaktayız. Ayrıca şair Türkçe deyim ve atasözlerinden metinde yararlanmış. Edebi sanatlara imkândâhilinde şiirinde başvurmuştur.

- Şair metinde iktibas suretiyle bir ayete yer vermiştir. Bu ayet;“ Hurma ağaçlarından kestikleriniz veya kesmedikleriniz de ancak Allah’ın izniyledir. Bu fasıkların perişan olmaları içindir.” mealindeki “Ma kaṭa‘tum min lînetin ev terektumûhâ kâimeten alâ usûlihâ fe bi iznillâhi ve li yuhziyel fasikin” (59. Haşr/5) ayetidir.

Fakat yazar ayetteki bazı harfleri değiştirerek eksik iktibas suretiyle şiirde bu ayete yer vermiştir.

Ez ẓaṭa‘tum min līnetin ev terektumûhâ

Ḳāimeten alâ uşūlihâ fe bi iznillâh (26a/1098)

- Metinde çoğu kelime harekesiz olmakla birlikte bazı kelimeler harekeli olarak yazılmıştır.
- “ء” işareti bazı kelimelerde belirtme hal eki olarak kullanılmıştır.
- Arapça elif harfi (l) kelime okutucu olarak sözcük içlerinde sık olarak kullanılmıştır.

Metinde yer alan bazı Türkçe eskicil kelimeler:

Anda: oraya, orada

Pādişāhıñ ẓatına irdi ‘Alī

Varıcaḳ anda neler gördi velī (6a/215)

Andan: ondan sonra

Geçdi andan daḥı gitdi bir zemān

Üçüncü ẓapuya irişdi hemān (4b/152)

berk: sağlam, sıkı, muhkem, kuvvetli.

Abā ecdād dīnin terk eylemişler

Muḥammedle ahdi berk eylemişler (22a/925)

bile: birlikte, beraber

Dediler kim Gerdūşa kim durasın

Bizimle [ora]ya bile varasın (31a/1299)

birle: ile

Ḥalāvet birle söyledi kelāmı

Bezenmiş ḥüsn-i ḥulḳile temāmı (45b/1910)

buncalayın: bunun gibi, böyle

Ne kimsenüñde gördiği var

Buncalayın bir ulu muḥkem divār (5b/186)

bunda: buraya, burada

Nedir adıñ nireden ilüñ seniñ

Bunda nete oldığı düşdi yolıñ (6b/237)

çeri: asker

‘Alī ol meydānıñ içinde turur

Çeri kendü kaşırına geldi görür (9b/374)

dağı: dahi, de

İkisini dağı tarumār ider

Geçer andan birine dağı gider (10a/392)

dimek: demek, söylemek

Didiler ki ey şāh irerdi yağı

Kal‘aya karşu şāf ururdu yağı (10b/418)

dir-: toplamak, biriktirmek

Dediler yüz deve saña virelüm

Dağı on biñ filleri direlüm (13b/532)

eylemek: yapmak, inşa etmek

Ol ezel gül-zārını zıkr eylegil

Bunda n’içün geldüğüñ fikr eylegil (1a/2)

gön: deri

Boladıñ üstüne hām deve göni

Beş kat urup muhkem etmişler anı (40/1721)

göyün-: yanmak

Şefkati yok hiç göyünmez özi

Vey ol eyle kim döne onuñ özi (1b/28)

gürbüz: kuvvetli

Anlarıñ bir uluları var idi

Behlivān gürbüz erdi Merhab idi (18b/765)

içre: içinde, arasında.

Turdu meydān içre cevlān eyledi

Yā Muḥammed leşkeri diñleñ dedi (24b/1051)

irte: ertesi, gelecek, sabah, yarın, ertesi.

Çavuşı iki biñdurur ey hoca

Du‘ā kılur sultāna irte gice (6a/218)

ıssı: sıcak.

Ben kılavuz olayım uyuñ baña

Issı olmadan çıkalum bir yaña (31b/1327)

kaçan: nasıl, ne zaman, ne vakit ki.

Dedi Huccāş ki Müselmān olurum ben

Kaçan işidir pişmān olurum ben (14b/585)

kaķı-: öfkelenmek, kızmak.

Şāh-ı Merdān nāmeyi pes okıdı

Çün işitdi anı aşhāb kaķıdı (15b/634)

kanı: hani, nerede

Pes Resūlu’l-lāh dedi kanı ‘Alī

Gözleri ağrır dediler ol velī (17b/716)

katı: çok, şiddetli, gayret, pek.

Na‘re urdı bir katı on eyledi

Ben ‘Alīyüm bilmeyen bilsin dedi (27a/1139)

kır-: öldürmek, yok etmek, imha etmek.

Ol Benī Zühre iline varalum

Uralum ol ilin halkın kıralum (22a/923)

kuc-: Kucaklamak.

Koynuna girer gelir kucar anı

Rāhat olur diñlenür cānı teni (21b/892)

koñşu: komşu.

Düşmānımız vardurur bize yaķın

Ne Tañrı bilür ne koñşu Haķķın (1b/22)

oķu- : ağırmak, davet etmek.

Oķudı Mıķdādı cenge geldi ol

Bir ʿalem evvel aña virdi Resūl (23a/972)

oñar-: yoluna koymak, rast getirmek

Ėaķķ oñarup ķalʿaya kim giresin

Ne iş işle[yüp]dürür Ėaķķ göresin (3a/80)

şagış-: sayı, adet, miktar

Çerisi var hesapsız gelmez dile

Meger anuñ şagışını Ėaķķ bile (1b/23)

şun-: el uzatmak, uzanmak.

Su ki şunşam çinī bolat yarılır

Gürzi ursam ķara taşa yarılır (39b/1648)

ur-: vurmak, çarpmak.

Aşlana ķarşu ķişi nice tura

Yay genç yumruğu bize ura (4a/120)

yahşı-: iyi, güzel.

Kim bugün öyle olunca ey oğul

Bil Yehūdiniñ işi yahşı degil (19a/781)

yavlaķ-: pek ,çok, gayet.

Dermānı ķalmadı yavlaķ ol emīn

Emr ider Allāhü Rabbü'l-ʿālemīn (10b/401)

zārıluk-: ağlamak, sızlamak.

Bu ķadar zārıluk idersin saña

Kimden irişdi zulum bildir baña (1b/17)

Şair şiirini yazarken o dönemde halk arasında kullanılan kimi deyimlerden yararlanmıştır. Fikir vermesi açısından bazı örnekleri buraya aldık:

Canından bezmek :

Ne kim elinde[n] gelür ise ķılır

Cānımızdan bezer oldıķ Ėaķķ bilür (1b/29)

Gözleri kamaşmak:

Ꞑamaşur gözler bakuncaꞐ üstüne
Düşmānidur gör ne verir üstüne (3b/104)

Ağzı dili bağlanmak:

ꞐorꞐudan iki büküldü belleri
Bağlanur ağzı içinde dilleri (4a/123)

Aklını başına devşirmek:

‘Aꞑluñı başıñña dişür şaşmasun
Yaḥşi söyle kim diliñ dolaşmasun (5b/195)

Ciğerini tağlamak:

Gördiler şanki divān bağlanur
Kāfiriñ cānı cigeri tağlanur (10a/394)

Diş bilemek:

Vir daḥı geldi anı daḥı diler
Anıñ ardınca gelene diş biler (12a/460)

Yüzü ışımak:

Virem yarın ‘alem ben bir kişiye
Kim mü’minler yüzi andan ışıya (17b/112)

Yüzü sararmak/gözü kararmak:

.....den gün yüzi şarardı
Melekler bakmaz gözleri qarardı (71b/2960)

Yere çalmak:

Pes ꞑuşağından tutup aldı anı
Şöyle ꞑaldurup yere çaldı anı (18b/755)

Gönlü kırılmak:

Kırıkđı göñlü geri döndi ‘ıyān
Kim giderken geldi şeyṭān pes hemān (19b/808)

Dili tutulmak:

Belleri ꞑurıdı ꞑutmaz elleri
Gözleri görmez ꞑutuldı dilleri (27b/1147)

Ümidini kesmek:

Kesmedi cānından ümīd behlivān

Geldi bir na‘re avāzı nāgehān (54a/2255)

Gönül bağlamak:

Bağlama gönölüñi dünyā mihrine

Kim düşersin rūzgārınıñ qahrına (56a/2352)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ZAİFÎ'NİN SİYER-İ NEBÎ ADLI ESERİ

3.1. Nüsha Tavsifi

*Siyer-i Nebi*adlı eser Ankara Milli Kütüphanede 06 Mil Yz 3824 arşiv numarasıyla kaydedilmiştir.

Boyut: 230x170- 180x120mm

Yaprak: 73

Satır: 13

Yazı Tür: Harekeli Nesih

Kâğıt türü: Ay filigranlı

Cilt başı: Medīne şehrine döndi ol hilāl
Kalmadı geldi bağçe abdulkelāl

Cilt sonu: Kılıçlar şundı şebdeler üşendi
Akar kanlar yüreklerden boşandı

Yazma eser;

Medīne şehrine döndi ol hilāl
Kalmadı geldi bağçe abdulkelāl

Sağ selāmet geldi şehrine imām
Kıssa daḥi burada oldı temām

Kātibinden Muştafā rūḥına yüz biñ şalavat
Hem āline aşḥābına ve's-selām

Tañrı rahat eyleye ol câna
Bir fātiha üç iḥlās okıyana yazana

beyitleriyle başlar ancak bu beyitler muhtemelen yazmanın başından koparılmış olan bölüm veya başka bir eserin son beyitleridir. Dolayısıyla asıl metne dâhil edilmemiştir. Çünkü bu beyitlerden sonra yeni bir başlıkla yeni bir gaza anlatılmaktadır. Ayrıca bu beyitlerin bir önceki gaza metnine ait olması yüksek ihtimaldir çünkü her anlatımın sonunda şair;

Kâtibinden Muştafâ ruhına yüz biñ şalavat
Hem âline aşhâbına vesselâm

Tañrı rahat eyleye ol câna
Bir fâtiha üç ihlâs okıya yazana

gibi beyitlerle bölümü bitirmektedir. Bu da eserin daha hacimli olduğu ve bizim çalıştığımız kısmın bu eserin bir parçası olduğu sonucuna götürebilir. Ancak çalışma alanımız mevcut yazma olduğundan bu kısa parçayı çalışmamıza dâhil etmedik ve numaralandırma açısından dışarıda tuttuk.

3.2. Metni Kurarken İzlenilen Yöntem ve Transkripsiyon Alfabeti

Metni ilk olarak transkripsiyonlu bir şekilde Latin harflerine aktardık.

- 1) Metne yapılan zorunlu eklemeler “[ ]” işareti ile gösterilmiştir.
- 2) Metinde yer alan beyitlerde eksik ve zayi olan kelimeler“.....” ile gösterilmiştir.
- 3) Vezne uymayan mısralar dipnotlarda belirtilmiştir.
- 4) Kelimelere gelen Farsça eklerin arasına “-” işareti konulmuştur.
- 5) Vezin aksamaları sebebiyle bazı kelimeler düzeltilmiş, bazı kelimelere hece eklemesi ve çıkarılması yapılmıştır.

Transkripsiyon Alfabeti

ا (ā)	a, ā	ص	ʃ
ا (ā)	a, e, ɪ, i, u, ü	ض	ž, ɖ
ب	b, p	ط	t̪
پ	p	ظ	ʒ
ت	t	ع	ʕ
ث	ʈ	غ	g̃
ج	c, ɟ	ف	f
چ	ɟ	ق	k̟
ح	ħ	ك	k, g, (ñ)
خ	ħ	ك	ñ
د	d	ل	l
ذ	z, ɖ	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v, u, ū, ü, o, ö
ژ	j	ه	h, a, e
س	s	لا	la, lā
ش	ʃ	ی	y, ɪ, i, ī
		ء	ʾ

3.3. Metin (Zaîfî'nin Siyer-i Nebîsi)

(Fā'îlātün / Fā'îlātün / Fā'îlün)

1a 1. Zîkr-i Ġazā-yı Muḳātil Şāh-ı Merdān 'Alīnūñ Cengidür Allāhu Te'ālā
Şefā'atin Müyesser Eyleye Āmīn

1 Aç diliñi söyle ey bülbül 'ıyān
Kendü ḥālīñ kendöziñe kıl beyān

Ol ezel gül-zārını zîkr eylegil
Bunda n'ıçün geldüğüñ fikr eylegil

Kim senüñ yurdıñ degildür bu mekân
Bir temāşacısın hemān sen hemān

Göñlüñi bağlamağıl bu menzile
Ki şaḳın aldanmağıl āb-ı güle

5 Kim bu gülzārıñ beḳası yokdurur
Terk ider seni vefāsı yokdurur

Söyle mühlet vermiş iken rūzigār
Tā kıyāmet senden ola yādigār

Kim göñüller şāhı pīr Ḥayder söziñ
Cān ili sultān medḥidür söziñ

Sīretini ol kerīm peygamberiñ
Söylegil ol Ḥaḳḳ ḥabībī serveriñ

Rāvī der bir gün ol faḥr-i ‘ālem Muṣṭafā⁴⁴

Şahibü’ş-şıdk u imāmü’ş-şafā

10 Mescid içre Tañrınıñ peygamberi

Oturdı bile aşḥāb cümle yāri

Ebū Bekr [ü]‘Ömer ‘Oşmān [u] ‘Alī

Bunlar oturmuş iken dinle hālī

Bir ‘Arab içerü girüben⁴⁵ ṭurur

Yaḳasın[ı] yırtar gögsünü urur

1b

Çağırır derdile der yā Muḥammed

Yire yüzünü urur ider feryād

Ol ḳadar nālīş idüben aḡladı

Derdile aşḥabıñ cigerin ṭaḡladı

15 Ḥasretile topraḡa urdı yüzi

Muṣṭafānuñ yaş ile ṭoldı gözi

Aḡlayu[p] Tañrı ḥabībi söyledi

Niredensin deyü su’āl eyledi

Bu ḳadar zārıluk idersin saña

Kimden irişdi zülüm bildir baña

⁴⁴ Bu dizede vezin aksamaktadır.

⁴⁵ Girüben, metinde “girip” şeklindedir vezin zaruretinden dolayı düzeltilmiştir.

Yine ‘Arab yüzünü urdı aña
Hālını ‘arz eyledi peygambere

Tapuñıza yalvarıgelsin kişi
Hāşa kim gide bitmeye anuñ işi

20 Dilerüm luṭf idüp iḥsān kılasın
Dādımızı düşmānlardan alasın

Yemen Ṭa’if olupdurur ilimüz
İşit imdi n’oldı bizim ḥālimüz

Düşmānımız vardurur bize yaḫīn
Ne Tañrı bilür ne koñşu ḥaḫḫın

Çerisi var hesapsız gelmez dile
Meger anuñ sağışını Ḥaḫḫ bile

Yılda bir kez çerisi evvel direr
Şavaş içün bizim iklīme irer

25 Heybet ile ol ili ḳahr eyledi
Nicelerin lezzetin zehr eyledi

Ey nice ‘avretleri ṭul eyledi
Ġanileri aç [u] yohsul eyledi

Öksüz eyledi nice oĝlanları
Dökdi nā-ḥaḫḫ yire nice ḳanları

Şefkati yok hiç göyünmez özi
Vey ol eyle kim döne onuñ özi

Ne kim elinde[n] gelür ise kılur
Cânımızdan bezer oldık Hakk bilür

30 Hakkı koyup güneşe tapar ol it
Ol ‘aşı-yi mel’ün ol merd-i pelīd

Dīnde düşmānı sensin yānebī
Ne dīni vardır anuñ ne mezhebi

‘Alīyi hōd bulsa kanın yer idi
Hakkına bunuñ hōd neler der idi

Bulur ise bir Müselmān kanını
Şu gibi ier ol Tañrı düşmānı

2a Kāl‘ası vardır anuñ yūleğ ulu
Dürlü meta‘lar ile ii olu

35 On iki at burcı vardır āl‘anuñ
Vaşf-ı hālin kim diyebilir anuñ

On iki biñ pāsbānı vardurur
Gice gündüz gözleyip ulluk ılur

Yediyüz biñ kişi vardır yāy tutar
Kamu güçlüdür yüzünde ok atar

Her birisi ok urur ise taşā
Demüre batar [vü] mum gibi yaşā

Aña atıla nice deyusar kan
Emān ol zalimün elinde[n]emān

40 Her biriniñ otuz arşun boyu var
Atlayıncağ şanki bir kara dīvār

At getürmez anlar binerler file
Gerü kalan vaşfını Tañrı bile

Tañrıya ‘āşi vü düşmāndır saña
Haqq Te‘ālā biñ belā versin aña

Şāhlarınıñ adı Muķātildurur
Çekeriz cevrimini bunca yıldurur

Tā ki kırtula elinde[n] cānımız
Nice bir toprağa döke kanımız

45 Şöyle yazar nağş ile gören kişi
Dağı çıkmak istemez giren kişi

Her şabağ ki günü maşrıkdan toğa[r]
Oturuban manzarasından bağar

Güneşe karşı yüzün yere urur
Kamu halkıñ rızkını dir bu verür

Buğurur ölüyü kalanı diri
Anuñ elinde bu milk-i nū-beri

Aña şekk edenleriñ yeri caḥīm
Ol ḡanī sulṭānū'r-raḥmānū'r-raḥīm

50 Mülk anuñdur kalanı da 'āriyā
Pādişāh oldur münezzeh bī-riyā

Bunı dir iken tolar iki gözi
Göyünür yārenleriñ aña özi

Tañrı aşlanı 'Alīdür oturur
Şacı kılı dülbendini götürür

Çabaladı oturamadı özi
Kākıdığından kana döndi gözi

Ol nebīniñ cigerini tağladı
Yağlığın yüzüne tutdı ağladı

2b 55 Döndi eydür yā Resūla'l-lāh baña
Destūr olsun gideyüm andan yaña

Varayum anuñ hālını bulayum
Aña göre tedārigin göreyüm

Keşf ideyüm kim anı n’etmek gerek
Nice varmak yā nice itmek gerek

Hakḫ Te‘ālā Düldülü virdi bize
Zülfikārı eylemek içün ğazā

Bu ğazāya desturuñla gideyüm
Dertlü cigerlere dermān ideyüm

60 Kurtarmaga yaşdan ol yārenleri
Hakḫ yolunda cān [u] baş virenleri

Sen beni du‘ādan unutma hemīn
Kim ola her ḫande varırsam yaḫīn

Her kime kim du‘ānız yoldaş ola
Şağda ayakda ḫala ol baş ola⁴⁶

Taḫrī Resūlü işitdi bu sözi
Döndi ‘Alīye cevāb virdi özi

Ayṭurur ey Taḫrī aşlanı ‘Alī
Bir naşīḫat var işit sen yā velī

---

⁴⁶ Bu dizede vezin aksamaktadır.

65 Bir dem otur [da] saña söyleyeyüm
N'eylemek gerek beyân eyleyeyüm

Çökdü dizin karşısına oturur
Şahâbeler cümlesi kulak urur

Başladı Tañrı habîbi söyledi
‘Alîye çok çok naşîhat eyledi

Yâ ‘Alî dir her işe ki gidesin
Evvel Allâha tevekkül idesin

İşini işlemegil riya ile
Olmayasın sen dağı riya ile

70 Fikreyle çıkmayacağız bir nefes
Hapis olur niteki kuş kafes⁴⁷

Hiç andan çıkmaya bulmaz delîl
Kuş kafesinde nitekim olur zelîl

Tedbîr ile eyleyincek bir işi
Her işinde münkesîr olmaz kişi

Bir dağı şabr tahmîl eylegil
Her sözi yerine göre söylegil

---

⁴⁷ Bu dizide vezin aksamaktadır.

Söz güherdür ehline şarf eylegil
Her işiñ önünde bir harf eylegil

75 Kişi var harfile işi bitürür
Kişi var yok yere başın yitürür

3a Tedbîr ile girmeyen kişi yola
Pişmân olur sonra şağalın yola

Böyle heybetlü ki söylerler anı
Yalıñuz olmaz ey Tañrı aşlanı

Varmadan ki sen anı keşf eylegil
Katıluk etme yumuşak söylegil

Ol ile sen irişincek yâ ‘Alî
Şabr eylegil kim uruşma yâ velî

80 Öziñi gizle kim hiç bilmeyeler
Qasd senüñ canıña kılmayalar

Hakk oñarup qal‘aya kim giresin
Ne iş işle[yüp]dürür Hakk göresin

Nedür anlar olısdur hisâb
Şorısarlar her kişiye bir cevâb

Ġâzîler ol günde emîn olısar
Ol haberden oluban gönüser

Çün döküldü Hakk yoluna kanları
Hâ'inler viriser ol sultânları

85 Hûri kızları viriserler bikîr
Dizârını gösteriser dir yesîr

Ġâzîler çün bu haberi bildiler
Dağı biter ġâziler kaft oldılar

Dediler ki ey 'aceb kaçan ola
Kim gire ol Hakk için işbu yola

Yine döndi Tañrı habîbi Resûl
'Alîye eydür eyâ Zevcû'l-Betûl

Tur yerinden yerağıñ ile bugün
Ol kal'aya 'azm idesin bugün ⁴⁸

90 Tañrı zıkrin bilece eyle refîk
Tâ ki sehil ola saña toġrı tarîk ⁴⁹

'Alî oturmuşken oldem turur
Resûle aşhâbına selâm virür

Siz beni du'adan unutmañ dedi
Himmetüñüz hâli tutmañuz dedi

⁴⁸ Bu dizede vezin aksamaktadır.

⁴⁹ Bu dizede vezin aksamaktadır.

Bindi Resûl cümle aşhâbıyla bile
Şehri halkı gündüzi çıkdı yola

Dediler kim ey yârenler şultânı
Allâh ısmarladık imdi biz seni

95 Hakk Te‘âlâ senüñ işiñ bitüre
Ne ki maşşudıñ var ise yetüre

‘Alî yârenler ile vedâ ider
Döndi bunlar ‘Alî yola düşdi gider

3b

Muḳâtîliñ iline müddet temâm
Yolı bir yıllıḳ yol idi temâm⁵⁰

Bir nice gün ṭurmadı yolı sürer
Hakk Te‘âlâ yer ṭumârların dürer

Tañrınıñ zıkrın getürdi diline
İrüşür ‘Alî Muḳâtîl iline

100 Görür bir iḳlüm-i ‘imâret ki ulu
Ḳuz içine yiğrür idi ṭoṭolu

Revân oldı ol ‘Alî düşdi gider
Ḳal‘asına irüşür işit n’ider

---

⁵⁰ Bu dizede vezin aksamaktadır.

Gördi bir al a-yı mu azzam ey  acı
anaşın kim buluda ıkmış ucu

On iki at burcu var  amild r r
G n toğuncağ  st ne şu le vir r

amaşur g zler bağuncağ  st ne
D şm nıdur g r ne verir  st ne

105 Her abağ bir d rl  ellerinden anu 
G r ne  aceb ısmetini sult nu 

Bir k fire ol kadar ni met vir r
  şi olur kend ne her dem g r r

Hışm id ben vird ğ n almaz celeb
Dağı vir r ne ki eylerse aleb

Gezer ol al a yavrasından  Al 
 şit imdi sen bu  acayib  li

P sb nlar  n  Al [yi] g rdiler
P diş h n hizmetine irdiler

110 Dediler kim ey ş h bir atlu işi
Ki şal betl  heybetl  bir işi

al a apusına gelmişnbu gice
 şde urur bilmeziz  li nice

Hiç bu ilin halkına beñzemez ol
Nireden bulmış buña gelmege yol

Pādişāh işidicek bu sözi ⁵¹
Kağıdı öyle kana döndi gözi

Döndi ol kullara eydür ki varın
Nireden bulmış buña yol siz görin

115 Ne kişidür nireden gelmiş yolu
Tîz benüm katuma getürüñ añı

Bir nice kullar segirdüp gitdiler
İndiler ‘Alî katına yetdiler

Gördiler bir kişi tırılmış at ile
‘Ālemi şaydabir güzel heybetle

Bir ata binmiş tırur kim bir ata
Ne katıra beñzer idi ne ata

4a Kılıcın taķmış hamāi’l boynuna
Kim tırabilür anuñ karşısunı

120 Aşlana karşı kişi nice tıra
Yay genç yumruğı bize ura

---

⁵¹ Bu dizede vezin aksamaktadır.

Gördiler bir kişi tamdan uça mı
Şekeri koyup zehiri içe mi

Buyruğıyla çünkü bunlar irdiler
‘Alīyi evvel heybetle gördiler

Çorğudan iki büküldü belleri
Bağlanur ağız içinde dilleri

Şöyle ser-gerdān oluban derdiler
Turmağıle olmadı yalvardılar

125 Dediler ey erenleriñ begi⁵²
Okıdı sizi bu ıal‘ānıñ begi

Bize dedi luğf idüp irsin dedi
Nerden gelürse haber virsin dedi

‘Alī eydür maşlahat nedür varalum
Pādişāhıñ ıatına yüz sürelüm

Varalum şāha selām söyleyelüm
Hālimüzi hizmete söyleyelüm

Düşdiler öñünce bile gitdiler
Tā ki ıal‘a kāpusına yettiler

---

⁵² Bu dizede vezin aksamaktadır.

130 Ey hocalar hocası kıl niyāzı
Dir baña yarādan cümle ‘ālemi

Dergāhıñdan hācetimüz var bitür
Kamuları maqşudına sen yitür

Maqşudım budur ki düşmānı yıkam
Şağ isen yine bu kal‘adan çıkam

‘Avn idesin düşmānı kahr eyleyem
Aña dünyā lezzetin zehr eyleyem

Bes benüm ile olur iseñ eger
Ne it ola kim baña bula zafer

135 Her kim senüñ kapuña ursa yüzün
Kamu halk içinde ola bir gözin

Sen kimüñ elin alırsañ ey celeb
Hāşıl ola ne ki kılursan taleb

Hācetümi sen benüm eyle kabül
Ey Muḥammed hürmet’içün yā Resül

Bunı dedi oradan urdı kadem
Girdi içeri gördi kim yüz biñ ādem

İki katar oluban şöyle turur
Cübbe giymiş kamu ışık urur

4b 140 Tîġ-i bürrān ellerinden ey ʿamu
Ḳalʿanıñ ḳapusını bekler ḳamu

Her biriniñ otuz arşun ḳāmeti
ʿĀşi melʿūnlar caḥīmüñ āleti

Gice gündüz ḳapuyı bekler bunlar
Bir siñek gelür ise dekler bunlar

Ne gice uyḳuya varır gözleri
Ne raḫatlıġla geḫer gündüzleri

Her birisi bu bet⁵³ ile oturur
Gören ol heybetle ʿibret götürür

145 ʿAlī bu ḫāli işidcek söyledi
Yüz Ḥaḳḳa tutup tazarruʿ eyledi

Ey ḫocalar ḫocası derim saña
Şıġınurum sen bāri ḳılgıl baña

Yalıñuzum yalıñuza yarıcı
Senden artuḳ kimse yoḳ yalvarıcı

Sen baña ʿavn eylegil yā ġani⁵⁴
Kim ḳahr idem ḳılıcım la düşmānı

⁵³ Bet: yüz, beniz anlamında.

⁵⁴ Bu dizede vezin aksamaktadır.

Bunı dedi oradan geçdi gider
Geld'ikinci kapuya gördi n'ider

150 Gördi yüz biñ kişi turmış ey 'amu
Ellerinden harbeler tutar kamu

Harbesini taş a ur sa geç er⁵⁵
Her birisi Rüstemi şayar hiç e

Geçdi andan dahı gitdi bir zemān
Üçüncü kapuya irişdi hemān

Gördi yüz biñ dahınacak getürür
Gice gündüz bunlar gürl er oturur

Nacağın ı demüre çalsa yāre
Eyleye hıyar gibi iki pāre

155 Geçdi andan dahı gitdi ol emīn
Dördüncü kapuya irişdi hemīn

Yüz biñ dahı oturur nevcevān
Vaşfın ı ideyüm anuñ beyān

Bir bölük dahı elinde hançeri
Şöyle heybetlü haşmet-nāk leşkeri

---

⁵⁵ Bu dizede vezin ve kafiye aksamaktadır.

Şanasın hançerlerinden kan tamar
Har p içinde ne boyun kor ne tamar

Geçdi andan dahı çün gitdi ‘Alī
Beşinci kapuya irdi ol velī

160 Gördi yüz biñ kişi dahı yāy tutar
Kamu güçlüdür gözinden ok atar

5a Bir bölük na‘tezençeri ey atā
‘Acebe kaldı ‘Alī ol heybete

Dönd’aydır yā Rab Muḥammed ümmetin
Bunlarıñ şerrinden eylegil emīn

Geçdi andan dahı gitdi ey atā
Altıncı kapuya irişdi kıta

İki kıtar gördi ol aşlanları
Zincirile bağlamışlar anları

165 Heybet ile ögrüşüp şöyle turur
Cānı ürküp her kim anları görür

Geçdi andan dahı gitdi ol emīn
Yedünci kapuya dahı irişdi hemīn

İki kıtar gördi kıllar ey pāşā
‘Alīder *yef‘alü’l-lāhi mā-yeşā’*

Ne diler ise yaradur ey celîl
Kimi süvâr ider kimini zelîl

Bir kûluna ol kadar ni‘met virür
‘Âşî olur kendüye da‘im görür

170 Gününe koyar ki her birin tuta
Kimin cennet kimin cehennem’ata

Hışm idüben viredüğün almaz celeb
Dağı virür ne ki eylerse taleb

Geçdi andan bir zemân kendi yine
Kaşr önünden uğradı bir meydâna

Gördi ol meydân içinde ey pâşâ
Tavlalar kurulu başdan başa

Her birinde bağlamışlar atları
Kamu üstünde turur âlâtları

175 Çulu atlâs kolanı ibrişüm yâr
Nâlı altundan gümüş mıhları var

Şol tāvus gibi bunlar cevâlân urur
Gice gündüz meydân içinde turur

Her şabāhın pādişāh ata biñ
Bekler eyle bile meydāna in

‘Arzu ider böyle temāşā kılur
Yine tolanur kendi tahtına gelür

Pādişāhıñ ol idi her dem işi
Yoğidi dünyāda hergiz teşvīşi

180 Geçdi andan bir zemān indi ‘Alī
Bir kapuya dağı yetdi ol velī

Ol kapudan içeri qadem urur
İki biñ naķib buña qarşı yürür

5b Döndi dedi *yā ilahe’l-‘ālemīn*
Sen meded eyle quluna yā emīn

Geldi naķīler ‘Alīyi aldılar
Qapucılarıñ qatına geldiler

Aldılar bunlar ‘Aliyi sürdiler
Tā ki qasrıñ yaqınına vardılar

185 ‘Alī gördi bir ulu muhkem serāy⁵⁶
Ne ‘aql irer aña ne fikr ey yār

---

⁵⁶ Bu dizede kafiye aksamaktadır.

Ne kimsenüñde gördiği var⁵⁷
Buncalayın bir ulu muhkem divār

Şanasın kim havaya çıkmış ucu
Bir taşu altun biri gümüş hācı

Altun ile dār-ı dīvārı temām
Yüz yıl içinde yap'olmuş ve's-selām

‘Alī ol serāya teferrüc ider
Kāpucılar yanına düşüp gider

190 Geldiler çün perdeleri derdiler
Togrı hācılar katına irdiler

Aldılar ‘Alīyi bunlar gitdiler
Ol ikinci perde[ye] kim yetdiler

Söz uzar altı perde geçtiler
Çün yedinci perdeye iriştiler

Döndi hācılar ‘Alīye söyledi
Her birisi bir naşīhat eyledi

Dediler şimdi içerü giresin
Pādişāhıñ heybetini göresin

---

⁵⁷ Bu dizede vezin aksamaktadır.

195 ‘Aqluñı başıña dişür şaşmasun
Yaḥşi söyle kim diliñ dolaşmasun

Girincegüz şāha ikrām eylegil
Her söziñi şan‘at ile söylegil

Olmayañı yañılasıñ sözüñi
Hazar ol vaḳtiñe açkıl göziñi

Ṭoḡrısın söyler iseñ mālİK saña
Nesne vire kim gören ḳala ṭaña

Şāhımız kim yaḳıñdur [ol] kişiye
Hāşā kim [ol] güle dişi ışıya

200 Düşmānıdur ‘abuşu olan kişi
İşde saña ma‘lūm etdik bu işi

Bu öḡüdi ‘Alīye çün virdiler
Başladılar perdeleri dirdiler

6a Girdi ‘Alī bir ulu muḥkem divār
Ne metā‘dan ister iseñ anda var

Ḳaşrıñ içinde yine başdan başa
On iki biñ direḡi var ey pāşa

Ḳamusı gümüş durur şu‘le virür
‘Acebe ḳaldı ‘Alī anı görür

205 Her direğün yuğarusından yine
Aşağı[sı]na değin döne döne

Zerre-i yâkut düzelmiş berķ urur
Kamaşur ol göz ki anları görür

Pencereler kâmusı sîm ile zer
Bağçalar içinde ahûlar gezer

Dört yanından şular ırmağlar akar
Manzaralar bağça içeribakar

Şu kenârında açılmış güller ⁵⁸
Na‘re urur dahı öter bülbüller

210 Tûṭûvü ṭuruc koğar hezâr ⁵⁹
Birbirine karşı ni‘metler düzer

Dürlü kuşlar ile ṭâvuslar yürür
Bâğ içinde seyr ider cevḻân urur

Her biri bir manzarada oturur
Rengini gül yüzlerinden götürür

Şanasın kim cennete kılmış nazar
Öyle bünyâd urmuş ustâlar ⁶⁰

⁵⁸ Bu dizede vezin aksamaktadır.

⁵⁹ Bu dizede vezin aksamaktadır.

⁶⁰ Bu dizede vezin aksamaktadır.

Revān oldu kaşrıñ içine gider
Şağa şola karşı teferrüc ider

215 Pādişāhıñ katına irdi ‘Alī
Varıcağ anda neler gördi velī

Şerh ideyüm tapunıza ey yerā
Ger şalavāt virelüm peygambere

On iki biñ kulu sağından ey yār
On iki biñ kul dağı solunda var

Eli bağılu cümle hizmetden turur
İki biñ dağı vezīr vardurur

Yedi biñ dağı şilāhdār vardurur
Kılıç belceğ[iz]ine elin urur

220 Çavuşı iki biñdurur ey hoca
Du‘ā kıllur sultāna irte gice

Biñ iki yüz pādişāh başında tāt
Mukātile kaması virür harāt

Muqatili gördi tahtında imām
Kamu düz günlerini kılmış temām

6b Altmış arşun ol pādişāhıñ ƙaddi var⁶¹
Dünyādan dimez ki hiç kimse var

Tāc olunmış heybet ile oturur
‘Alī gördi göge yüzün götürür

225 Çağırur dir ey ƙocalar ƙocası
Ġarīm olam ben bunlara baĥsi

Ne gelür benim elimden bir ẓa‘īf
Kim olam ben bunlarıñ ile ƣarīf

Ey nice kal‘alar gördim [ki] aĥi⁶²
Buncalayın kal‘a görmedim daĥı

Sen eger yāri ƙılur iseñ baña
Ben daĥı cevāb idebilem aña

‘Avn idersiñ ƣahr idem düşmānımı
Ƙurtaram bu ƣayġulardan cānımı

230 Söyleyince‘Alī ol dem getürdiler⁶³
Muƣātil[in] ƣatına yetirdiler

Çün Muƣātil‘Alīye baƣar görür
Şıçrayuban ayaĥı üzere ƣurur

⁶¹ Bu dizede vezin aksamaktadır.

⁶² Bu dizede vezin aksamaktadır.

⁶³ Bu dizede vezin aksamaktadır.

Gözi ıuşı oldu gözine⁶⁴
Heybetinden korku düşdi özine

Bir zemān şırr eyledi söylemedi
Şormadı aña su'āl eylemedi

Ya'ni kim aqlını başına dire
Nireden geldi ise haber şora

235 Bir zemān fikire varup durur⁶⁵
Bir zemāndan 'aqlı başına gelür

Dedi eydür yā yigit nedir hālīñ
Gelmişñ nirden nicedür ahvālīñ

Nedir adīñ nireden ilüñ seniñ
Bunda nete oldığı düşdi yolīñ

'Alī sulţāna du'ālar eyledi
Başladı bir kaç kelāmı söyledi

Ey Şebāh dir Hayder adımdır benim
Nice vākı'alara düşdi cānum

240 Söyleyeyim imdi birbirin saña
Müstemi' ol bir zemān benden yaña

⁶⁴ Bu dizede vezin aksamaktadır.

⁶⁵ Bu dizede vezin aksamaktadır.

Ṭācīr idüm bir zemān ‘azm iderim
Buñlarımı yoklayuban giderüm

Dün bucağı giderken azdı yolum
Bilmezem ki bahsi oldu ḥālüm⁶⁶

Şabāḥa deġin seġirdüben şordım
Ne yoġı ne ḥod nişānını gördim

7a   Ḳāfilede ḳaldı yüklerim ıssız
Ben gezerim burada aç şuşuz

245   Yüklürüm anda ben ḳaldım hemān⁶⁷
Yalñuz bir at bir ḳılıç aldım ‘ıyān

Allāha şükür ki ben irmişem
Sencileyin pādişāhı görmişem

Ulu şāhlar yüzünü görmek ḳula
Ḥoş olur gerek şonu ḥayr ola

Şād olur sulṭān işidir sözini
Şonra göge şavırur ser tozunı

Döndi dedi ‘Alīye ḥoş geldiñüz
Hele şimdi bize ḳonuk olduñuz

⁶⁶ Bu dizede vezin aksamaktadır.

⁶⁷ Bu dizede vezin aksamaktadır.

250 Bir nice gün atımızda oturiñ
aygu omañ göñlüñüzden götüriñ

Senüñ ile bile şöbet idelüm
aygusuz od adım olmaz n'idelüm

āh buyurđı bezm ālātın gördiler
Çengü ışe çalınup oturdılar

Çalınur udile bile erganün
Defile rübāb nāyile kānün

ızıl altun bādeleri urdular
arāb diānı aña anı oldırdular⁶⁸

255 Yine āīler yüzden açdı niāb
anaşınki yere indi afitāb

Her birisi boşı utar bellerine
La'lı adeler alur ellerine

Geldi ilerü sākبانu sīm-sāk
āşı ara gözi ara yüzi a

oldıruban adei çünki alur
Pādiāhıñ eline şunuverir

---

⁶⁸ Bu dizede vezin aksamaktadır.

Pādişāh aldı adehi nāzile
Şunuverdi ‘Alīye a‘rāzile

260 İder ey Hāyder konuğum sen hele
Kim adeh evvel gerek saña gele

amu begler ün bu hāli gördiler
Şāh önünde yere yüzler urdılar

Dem-be-dem ğariblerin gönlün ala
Getürür isen saña arşu gele

‘Alī şāha ikrām eyledi⁶⁹
Başladı bir aç kelāmı söyledi

Ey şāh dir devletün olsun bākī
ā im olsun sa‘ādetin sancākı

7b 265 Bunu içen gerek gönli hoş ola
Tā ki içe sücisin hoş ola⁷⁰

ayğulı kişilerin gönlün ala
ayğulının şāzilük işi ola

Hem dahı ben vaţanumdan ayruyam
Öyle şanakim iki yıllık şayruyam

⁶⁹ Bu dizede vezin aksamaktadır.

⁷⁰ Bu dizede vezin aksamaktadır.

Bir dahı mālum eyle gencüm dahı
Gittīgi bir yol kalmadı dahı

Ne göñül ile ben anı içeyüm
Ko beni bu kayguyile geçeyüm

270 Sultān ‘Alī eydür ki öyle dime
Rızkuñ içün sen dahı kaygu yime

Ne kadar kim ni‘metiñ gitdi baña
Digel iki aḥça vireyüm ben saña

Bir nice gün senüñ ile olalum
Yiyüp içüp zevk u şöhet idelüm

‘Alī ile söyleşürken hem dahı
Kapudan galebe kobdı ey aḥi

Girdiler içerü destür aldılar
Bir kesik başı ortaya şaldılar

275 Dediler behlivān bitürdi işi
Şöyle olsun dā’ima düşmān işi

Pādişahıñ devletinden düşmānıñ
Başı kesildi revān oldu ḫanı

Şāh buyurdi beşāretler urdılar
Başı soñu ucuna getürdiler

Bezediler al‘anıñ iin aşın
Kesdiler ya‘ni geh dūřmānıñ bařın

Yā yigit der nicesi oldu cerāy
Ne atı alkūle obdı bu serāy

280 Kimiñdür ol başı kim getürdiler
Anı soñu ucuna yetirdüler

řāzilūk anuñ öcünden ıldılar
Ol kimiñ bařıñ ki böyle aldılar

İder aır ey yüzi utlu kişi
Pādiřāhıñ dūřmānı vardır iři

Medīne ili od anuñ ilidür
Adı ol dūřmānıñ bilgil ‘Alīdür

Pādiřāhıñ işin ardařların⁷¹
amusınuñ ol kesebdür başların

285 Öger idi anı sulān dün ü gün
Hele şimdi furşatın buldı bugün

Mālikün bir behlivānı vardurur
Ki şır nere bahādur erdurur

---

⁷¹ Bu dizede vezin aksamaktadır.

8a Altmış arşun ameti var anuñ⁷²
Başı ol kesmiş behlivānıñ⁷³

Pādişāh anuñ ile şart eyledi
ızımla mālumuñ yarusı dedi

Saňa virem eger işi bitüresin⁷⁴
Baňa düşmān başını getüresin

290 Pādişāhıñ şartını kabul kılur
Vardı düşmān başını kesdi gelür

Şimdi düğünerağın göriseriz
MālİKüñ ızın aňa vireserüz

‘Alī dir ben Medīneye varmışam
‘Alīniñ atl-i hālını görmüşem

Bu ‘Alīniñ başı degildür taḥḳıḳ
Bunu aňa getüren yalandır yā refiḳ⁷⁵

‘Alī buna söyleriken gördiler
Vardılar ol ite ḥaber virdiler

295 Dediler bir işı gelmişdurur⁷⁶
Pādişāhıñ konuğı olmuşdurur

⁷² Bu dizede vezin aksamaktadır.

⁷³ Bu dizede vezin aksamaktadır.

⁷⁴ Bu dizede vezin aksamaktadır.

⁷⁵ Bu dizede vezin aksamaktadır.

⁷⁶ Bu dizede vezin aksamaktadır.

Nazar etdi ol getürdiğün başa
Bu ‘Alīniñ başı degildir hāşa

Ḳāḳuyuban behlivān oldım tırur
‘Azm idüben şarāya toğrı yürür

Ḳapusından ḳaşrıñ içine girer
Gördi kim ‘Alīyle sultān oturur

Döndi eydür ḳonuk olsa bir kişi
Ne ‘aceb ki ola fuẓulluk işi

300 Sen fuẓulluk ne içün işleyesin
Öyle yāvuz kelāmı söyleyesin

Ḳāḳıyuban eline ḳılıç alır
Vardı ‘Alī üstüne ḥamle ḳılur

Sultān anı göricek söyledi⁷⁷
Ebsem oturgıl deyü ḥükm eyledi

Ḳatıma getürüben şorayum⁷⁸
Sözünüñ aşlı nicedür göreyüm

‘Alīyi çün yakununa getürür
Ḳurdı bir kürsi yanuñda oturur

⁷⁷ Bu dizede vezin aksamaktadır.

⁷⁸ Bu dizede vezin aksamaktadır.

305 İder ey Һayder bu sözi söyledin
Behlivānıñ ğayet melül eyledin

Dedi kim Medīneye varduñ mı sen
Ol ‘Alīniñ yüzini gördin misen

Bu ‘Alī başı degil mi söylegil
Sen bu ğāli baña i‘lām eylegil

‘Alī eydür Medīneye varmışam
Nice kez ‘Alī yüzini görmişem

8b

Bu ‘Alī başı degildür bilürem
Söylerim sözümi şabit kıluram

310 Kim ‘Alī görmediysebaña⁷⁹
Baqsuñ işde beñzerim tā ki aña

Ben‘Alīyüm ey şāh ‘Alī benüm
‘Alī ile şekl içinde yeksānum

Kim beni görür ise ‘Alī şanur
‘Alī budur dirler ise inanur

Kim baña beñzer ise gelen başı
Yohsa yalan söyler ol kişi⁸⁰

⁷⁹ Bu dizede vezin aksamaktadır.

⁸⁰ Bu dizede vezin aksamaktadır.

Ṭoğrusın söyledüğüm için saña
Ne‘acebkim heybet eyleye baña

315 Pādiṣāh[1]n devletinde turalum
İkimüz meydān içine girelüm

Gösterelüm kimde var ise hüner
Yahud kimiñ anāsı toğurmuş er

Behlivān işidicek bu sözi⁸¹
Şol kudurmuş ite döndi gözi⁸²

Pes buyurdi cübbesin getürdiler
‘Abasınıñ kabağın getürdiler

Biri biri üstüne giydi tonı
Şanki ilik şarmağa gider kanı

320 Selāhın bağlandı bendi bir file
Meydāna girdi ki anı halk bile

Getürdiler ‘Alīye dağı atı
Kamu üstünde turur ceng alātı

Debdi atın meydān içine girür
Behlivānıñ önüñi bağlar turur

---

⁸¹ Bu dizede vezin aksamaktadır.

⁸² Bu dizede vezin aksamaktadır.

Begler ile Muḳātil ey padişāh
Oturuban ḳılurlar temāşā⁸³

Bu kelāmı anda mālīk söyledi
Begler işitdi ki ‘aceb eyledi

325 İder aḥir yalıñuzca bir ḳişi
Bir yazar iken almaḳ şatmaḳ işi

Ne ḳadar olur kim meydāna gire
Buncalayınaşlana ḳarşu ṭura

Ḳamu begler söylediler bu sözi
Bir uğurdan meydāna girdügözi

Behlivān ḳaḳımış idi söylemez
‘Alīye doḡru hiç cevāb eylemez

Şordı geldi sügüsünalur ele
Gitdi meydānıñ başına kim gele

330 Ḳuvvet ile ‘Alīyi bir kez çalar
Arḳasından urup baḳar⁸⁴

9a Debdi fil ḥışım ile geldi urur
‘Alī çıkar sügüsün elinden alur

⁸³ Bu dizede vezin aksamaktadır.

⁸⁴ Bu dizede vezin aksamaktadır.

Nice kim cehd idüb[en] çıkar küffār
Bulmadı sügüsün almağa zafer

Şalıvirdi sügüsün‘Alī alur
Başına çalar pāre pāre kılur

Hışm idüben kılıcın çekti dağı
‘Alī de kılıcın çekti ey ağı

335 Zülfikārı karşı virdi ey yara
Dokunur kılıç olur iki pāre

Şundi şol ‘ammudunı ele alur
Başı üstüne şallar hamle kılur

Qıvvet ile bir ‘ammud urdı ata
Ne ziyān ‘Alīye geldi ne ata

Bir kılna gelmedi anuñ bir elem
Bekledi ol hālīk-ı levh-i qalem

Değdi nevbet ‘Alīye dağı olur
‘Ammudolur kāfire hamle kılur

340 Qıvvet ile şöylekim urdı anı
Atulur burnundan ağızından kanı

Bükülür ta ki beli iki kat olur
Qamu begler anı görür māt olur

Dediler kim bu kadar sözce kişi
İşleye bu ezderhaya bu işi

Ki şır merd behādır er imiş
Řaddine göre hūneri var imiř

Değmeye nevbet değünce urur
Behlivān ulu mı göz göre görür

345 Pādiřāh bir vezirine söyledi
Behlivānı oķuñ deyü emr eyledi

Aķřām oldı uruşmasın daķı
řabāķ yine uruşalar daķı

Geldi vezir meydān içine girer
Behlivāna irüşür selām virür

Pādiřāh dir saña selām eyledi
Aķřām oldı behlivān gelsün dedi

Ŧañla oluncaķ yine uruşalar
Ėarīmle yine buluřalar⁸⁵

350 Şakıdı behlivān işiddi anı
Döndi eydür nāpeyker ‘aklıñ ķanı

---

⁸⁵ Bu dizede vezin aksamaktadır.

Neyledüñ dahı dönüben gidelüm
Bir yana oluncağ bir ceng idelüm

Ya ol öle ya [da] beni öldüre
Bana erlik hünerini bildüre

Ben dahı zafer bulursam cānın
Çıkarım şu gibi içem bunda anın

9b

omadı Azrāil anı gitmege
Bir kerre evine naar etmege

355 Döndi vezir şāha ikrām eyledi
Behlivānıñ dedüğüñ şerh eyledi

Şāh buyurdi meş‘aleler yandılar
amu begler temāşayā urdılar

‘Alī aldı Zülfikārını eline
Tañrınıñ adın getürdi diline

Muştafāya şalavāt getürür
Başı üstüne kılıcın götürür

uvvetle bir kezin anı alar
alkānına oanur iki bular

360 alkānın kesdi vü kişdi başını
omadı yemege aşām işini

Geçdi gögsünden indi yāre
Kesdi ayırdı fili iki pāre

Heybetinden ditredi tağıla taş
Melāikler çağrur hezāran sebaş

İki pāre olmuş olup yere düşer
Yağaların yırtup ‘ākıllar şaşar

Ɛulları anuñhep üstüne düşer
Yağaların yırtup ‘ākıllar şaşar⁸⁶

365 Yaşlı oldu padişāhıñ begleri
Bunun’çün Ɛamusı kalurlar zārı

Pādişāh dağı añun’çün ağladı
Şanki od düşdi cigerin tağladı

Cān içden derdile āh eyledi
Hışm idüben ol begler söyledi

Ɛağdı ol beglere eydür ki Ɛuruñ
Ne baƐarsız siz anı tiz öldürüñ

Ɛılıç uşurıñ Ɛılıñ iki pāre
Başını baña getürüñ ey yāre

---

⁸⁶ 363 ve 364. Beytin ikinci dizeleri aynıdır.

370 Şefā‘at eylemegüz herġiz aña
Getürinñ ƣanından içeyüm baña

Nice kim behlivānımı eyledi iki pāre⁸⁷
Ƣıldı canıma irdi ƣera⁸⁸

Siz benim dādımı andan alıñuz
Her pāresin ƣalıncaƣ ƣılıñuz

Ƣamu begler atlarına bindiler
Hışımla ‘Alī ƣatına geldiler

‘Alī ol meydānıñ içinde ƣurur
Ƣeri kendü ƣaşrına geldi görür

375 İki elin iki böğrüne urur
Heybetile n‘are urur ƣağırur

Ƣağırur ider ol şīr [u] ner benim
Tañrı aşlanı ‘Alīyyül-Murtażā benim⁸⁹

10a Cānuñuza ƣılmağa geldim cezā
Her kim muti‘ olmaya bugün bize

Aña gök ü dünyāyı ƣār eyleyem
Bir içüm şu içmeği zehr eyleyem

⁸⁷ Bu dizede vezin aksamaktadır.

⁸⁸ Bu dizede vezin aksamaktadır.

⁸⁹ Bu dizede vezin aksamaktadır.

Bildiler kim bu gelen ‘Alī durur
Şāh buyurdu zarb [u]na‘reler urur

380 Bir uğurdan cümle leşker bindiler
Çektiler kılıçlarını ol dem geldiler

Yine ‘Alī bir kezin na‘re urur
Serāseme oldu her kim işidür

Heybetinden nicelerin odı saydır
Ayak üzre tırmaz yere düşer

Nicelerin ‘aklı başından şaşar
Ayak üzere tırmaz yere düşer

Ol avāzdan niceler oldu cünün
Niceler atdan yıkılıbsar nigün

385 Zülfiķārı yālın eyledi ‘Alī
Girdi çeriniñ içine ol velī

Kılıçla kimi çalsa iki biçer
Kime dürtse öte yanına geçer

‘Amud ile kimini urur katı
Baş ider kendüni altından atı

Kuşāğından kimini tutar talar
Tutar anı biri birine atar

İkisini daḥı baḥşider bile
Vaşfın anuñ kim getürürdi dile

390 Yā sanasın bir belük kıyuna üşer
Geldi bir aç aşlan ağzına düşer

Bir belügin okuna qatar sürür
Ol belügi bir belüğe daḥı urur

İkisini daḥı tarumār ider
Geçer andan birine daḥı gider

Şu gibi revān oluban qan aqar
Qapusından qal‘anıñ taşra çıkar

Gördiler şanki divān bağlanur
Kāfiriñ cānı cigeri taqlanur

395 Ben nice başlar kesüp döker qanı
Göge çıqdı qal‘a içinde fiğānı

İki gün iki gice aç şuşuz
Ceng ider qal‘a içinde yalıñuz

Urdılar daḥı‘Alīye çok yara
Urdılar atını ey aḥi yara

10b Aqlıgile çok dökül[müş]di qanı
‘Alīniñ daḥı qalmadı dermānı

‘Alîniñ hergîz tâkâti kalmadı

Dağı ğayrı Zülfikârı çalmadı

400 Şöylekim yetişdiler üstün aldılar

Üstüne anuñ kemendler şaldılar

Dermânı kalmadı yavlağ ol emîn

Emr ider Allāhü Rabbü’l-‘ālemîn

Hakk Te‘ālā Cebrā’ile var dedi

‘Alîye gelsün meded itsün dedi

Kāfir elinde zebûn oldu ‘Alî

Meded eyle düşvâr olmadan hâli

Ne kadar uzanmasa yolun duram

Tîz çek irişmek içün kuvvet virem

405 Geldi Cebrā’il Muştafânîñ katına

Girdi selām virdiler hazretine

Döndi eydür yâ Resûla’l-lāh selām

Virdi [selām] saña ol Rabbü’l-enām

‘Alî oldu kāfir elinde zebûn

Beni saña virdi [kim] ol dem bugün

Ḥabībim ol ʔalʕaya gelsün dedi
Hāli nedir ʕAlīniñ görsün dedi

Çün Muştafā işitdi bu sözi
Tolageldi yaş ile iki gözi

410 Döndi Resūl Bilāle eydür ki dur
Gir bu şehriñ içine münādi ur

Tā ki ġāziler yerağın ideler
Ġazāya benimle bile gideler

Girdi Bilāl şehre münādi urur
Ne ki şokāk mahalle var tolanur

Cümle ġāziler yerağın kıldılar
Derdiler Resūl ʔatına geldiler

Otuz üç biñ şahābe ile nebī
Bindi dağı yola düşdiler ebī

415 Ḥaqq Teʕālā bir ʔamārların ʔurur
Aḥşām olmadan Resūl ondan urur

Geldiler ʔalʕaya ʔarşu ʔurdılar
Başladılar kūs-i ḥarbi urdılar

Yāsbānlar çün bunları gördiler
Vardılar sultāna ḥaber virdiler

Didiler ki ey şāh irerdi yağı
Kal‘aya karşı şāf ururdu yağı

Şöyle heybetlü yağıkimirdi[ler]
Konmadan harbe niğāra urdılar

11a 420 Döndi vezir[e] eydür ey yara⁹⁰
Nice olısarbuña imdi çāre

Dağı henüz bunuñ işi bitmeden
Tutmadıñ sen bunu hāşıl itmeden

Taşradan kūs-ı niğāra urdılar
Ġāzīler tekbīr şalāvat virdiler

Qulağına irdi ‘Alīniñ avāz
Bir kez ider derdile niyāz⁹¹

Bu benim yārenlerimiñ ünidür
Şanki bize bugün bayrām günidür

425 Heybet ile şöyle [bir] na‘re urur
Düşmüş iken yine yerinden durur

Aşlanidi şanki başdan çıkar⁹²
Birbiri üstüne ol halkı yıkar

⁹⁰ Bu dizede vezin aksamaktadır.

⁹¹ Bu dizede vezin aksamaktadır.

⁹² Bu dizede vezin aksamaktadır.

Zülfikârı eline almış turur
Şağa şola başladı kılıç urur

Gitmişidi şanasın geldi cânı
Kesdi nice başları dökdi kanı

Kimdür anuñ hışmına tolan kişi
Kâfiri kıрмаğdur [hep] anuñ işi

430 Veziriñ dedigi sözi tutdılar
Her ne kim dedi ise hepettiler

Begleriniñ kodular andan birin
Tutdılar ol veziriñ tedbîrin⁹³

Qaldı ‘Alîceng içinde ey ahi
İşit imdi leşkerin hâlin dağı

Bindi üç yüz biñ kişi heybetile
Geldi kal‘adan aşağı atıyla

Birbirine karşı şaf bağladılar
‘Alîyi görmediler ağladılar

435 Dediler kim ey ‘aceb kanı ‘Alî
Bilse idiñ nicesi oldu hâlî

---

⁹³ Bu dizede vezin aksamaktadır.

Birbirine karşı bunlar tırdılar
Nazarı meydān içine urdılar

Qaldı bunlar burada işte hālī
Kal'a içinde neler kıılır 'Alī

'Alī tırdı kıılıcını urmağa
Dādını düşmānlarından almağa

Şöyle kıldı ceng[kı] ol şīr-i Hudā
Cānına bunlarıñ eyledi cezā

440 Şandı leşker önüne tırdı kaçır
Dökülür kal'adan aşağı uçar

11b Qapusına kal'anun tırdı 'Alī
Kimki emān diledi virdi 'Alī

Ol kı muṭī' olmadı kesdi başın
Gövdesinden dağı tıkdı yaşın

Qapuyı bekledi tırdı [ol] imām
Qal'anun işini çün itdi temām

Geldik imdi çeri hāline hoca
Diñle imdi hālī ahvāli nice

445 Birbirine karşı durdılar hemān
İki yanın gizlediler dir nihān

Nā-girdeler nireden gelür kişi
Meydān[a] gele vü bitüre işi

Ol yanadan bir kişi dir anı⁹⁴
Cevlān urdı otuz arşun kāmēti

Er taleb etdi gelüp uruşdılar
Ġazilerden birilerü gelür Muştafa hazretine⁹⁵

Selām virür ideryā Resūla'l-lāh baña⁹⁶
Destūr olun varayum andan yaña

450 Du‘ālar etdi resūl aña gider
Girdi meydān içine işit n’ider

Behlivānıñ öñüni bağlar tırur
Behlivān ‘amūdınıçeker urur

Urdı şu niyyet ile kim öldüre
Erlik içinde kendin[i]⁹⁷ bildüre

Bir kılına gelmedi anuñ adı
Hakk Te‘ālā yāri kıldı ey dedi

Cümlesini men‘ kıldı ol şafā
İşit imdi mu‘cizāt-ı Muştafa

⁹⁴ Sayfanın (11b) sağında sonradan yazıldığı anlaşılan ancak tarihi bilinmeyen derkenar olarak düşülen şu not vardır: “Bu kitābı Yüzbaşı Süleymān Efendinüñ maḥdümü Tevfik bendeleri daḥı kıra’at eylemişdür.”

⁹⁵ Bu dizelerde vezin ve kafiye aksamaktadır. Metnin yazılışında da burada düzensizlik vardır.

⁹⁶ Bu dizelerde vezin aksamaktadır.

⁹⁷ Kendin metinde “hendin” şeklindedir.

455 Değdi nevbet kendine dağı olur
Kılıcını aldıçün hamle kılur

Muṣṭafāya hem ṣalavāt virür
Başı üstüne ṣallar hamle kılur

Bir kez Allāh diyüben anı çalar
Dibāsından yere dek iki böler

İki pāre oluban düşdi yere
Bir pāre urdı kim olunmaz çāre

Anıñ ardınca erişdi bir dağı
Bir kılıç çaldı iki biçdi ey ağı⁹⁸

12a 460 Vir dağı geldi anı dağı diler
Anıñ ardınca gelene diş biler

Adı ol behlivānıñ Saʿīd idi
Şanasın ki ol gün ona ʿīd idi

Ġāzīler çün şād [u] ḥurrem oldılar
İllā kāfirler guşşaya taldılar

Aḥşāma değin yine uruşdılar
İki yüz kişi küffārdan düşdiler

⁹⁸ Bu dizede vezin aksamaktadır.

Vezîrine şâh emr eyledi⁹⁹
Nice tedbîr idelüm dir söyledi

465 Şöyle bir bir vurmağ olusa bizi
Kırarlar kımayalar birümüzü

Çün birisi iki yüzün öldürür
Şon ucu düşmānı bize güldürür

Bir uğurdan üstlerine gideler
Dünyāda bunları maḥrūm ideler

Ortaya alup kıralum kamusın
Şayalum uğrayuban bāmusın

Na‘reler harb[e]ler çalındı katı
Bir uğurdan kāfirler didi atın¹⁰⁰

470 Geldiler şol kâsd ile kim uralar
Birisi kırtulmaya hep kıralar

Ġāzîler daḥı bunları gördiler
Muştafāya hoş şalavāt virdiler

Bir uğurdan kāmçı urdılar ata
Dediler kāfir içine ey ata

⁹⁹ Bu dizede vezin aksamaktadır.

¹⁰⁰ Bu dizede kafiye aksamaktadır.

Tîġ-ı bürrân ellerine aldılar
Nice gövdeleri yere şaldılar

Şu gibi revân oluban akdı kan
La‘le döndi [hep] ol yazı [vü] yaban

475 Şabāḥ olunca çün kılıç urdılar
Dīn yolunda şöyle kāi‘m durdılar

Ṭaḥ namāzın Resūlu‘l-lāh kıldılar
Tesbiḥ idüp atlarına bindiler

Ġāzīler tekbīr şalavāt virdiler
Dīn yolunda şöyle kā‘im ṭurdılar¹⁰¹

Şāha karşı şaflarını sökdiler
Birbiri üstüne ḥalkı dökdiler

Çekdiler atları ṭaġa çıkdılar
Öldi‘alemdār ‘alemi yakdılar

480 Çün ‘alem yere yıkıldı ey aḥi
Pāyidār olmadı ol leşker daḥı

12b Yüz çevirdi döndi pādişāh kaçār
Şandı çeri ardına düşdi naçār

¹⁰¹ 475 ve 477. beyitlerin ikinci dizeleri aynen tekrar edilmiştir. Ancak sondaki kelimenin imlasında t~d değişiminin peş peşe kullanıldığını ve farklı yazıldığını açıkça görüyoruz.

Tā ki ala apusına yetdiler
Geldiler apuyı aı buldılar

Oturur ala apusuna Alī
Pādiāhıñ iki at oldu beli

āzīler urdu ardından ılı urur¹⁰²
Cān alıcı gördi önünde urur

485 İkisiniñ arasında ol urur
Titreyüp barmaq yuarı götürür

Döndi eydür Alīye kim yā imām
Erlik ü mürüvvet sendendir temām

Dilerim luf idüp isān ılasın
Beni saña bir apucı bilesin

ul olubanizmetüñizde uram
Eiiñüz opraına yüz sürem

ol sāat barmaq yuarı götürür
Alī talim itdi imān getirür

490 Tanrınıñ alanı Alī oturur
Muātil el baqlayu aru urur

---

¹⁰² Bu dizede vezin aksamaktadır.

Ġāzīler şavāş içinde irdiler
‘Alīy’ oldem şağ selāmet gördiler

Geldiler ‘Alīye ikrām etdiler
Vardılar Resūle i‘lā[m] etdiler

Tañrı ħabībi Resūli aldılar¹⁰³
Togrı kal‘a ħapusına geldiler

Çün Muĥammed ‘Alīyi baĥar görür
Togırıluban¹⁰⁴ yerinden ħarşu varur

495 Geldi Resūlūñ ‘Alī öbdi elin
Öbdi Resūl ‘Alīniñ iki gözün

Öñüne düşdi Resūli aldılar
Muĥātiliñ sarāyına geldiler

Girdi Resūl ħaşr içinde oturur
Muĥātili ħizmetüne getürür

Geldi Muĥātil yüz urdı yere¹⁰⁵
İmānın ‘arz eyledi peygāmbere

Taĥtına yine Muĥātil oturur
Ķurtulanlar [hep] kim imān getürür

¹⁰³ Metinde “Tañrı ħabībi aldılar Resūli aldılar” şeklinde olan dizelerde vezin ve anlam bakımından fazlalık vardır onun için ortadaki “aldılar” ibaresi tarafımızdan çıkarılmıştır.

¹⁰⁴ Togırıluban metinde “Tırur” şeklindeydi ancak anlam ve vezin olarak bu şekilde daha doğru olacağı kanaatini taşıdığımızdan bu şekilde değiştirdik.

¹⁰⁵ Bu dizelerde vezin aksamaktadır.

500   Ȳur'ānı bunlara ta'lim eyledi
Ayāt ile beyyinātı söyledi

Kilisālarını mescid kıldılar
Cümle mü'minīn Müselmān oldılar

Dīn yolunuñ taḥkīkin anladılar
Kıldılar namāzı bek beklediler

13a   Bir nice gün kal'adan oturdılar
Ne ki māl var ise [hep] getürdiler

Aldılar mālı aşāğı indiler
Ġāzīler atlu atına bindiler

505   Bindi Muḳātil ḳamu begler ile
Muṣṭafāyı gönderdiler [...r ile]¹⁰⁶

Aḥṣama dek kim bunlar [at] sürdiler
Tā ki Medīne şehrine girdiler

Şehri ḥalkı [daḥı] ḳarşu geldiler
Muṣṭafāya çok du'ālar kıldılar

Aldılar Resūli girdiler şehre
Geldiler mescid-i ḥarām ey yāre

¹⁰⁶ Bu dizede vezin ve kafiye aksadığı için sonu bu şekilde bitmelidir.

Ol ған̄ımet māl̄ı ҡısmet etdiler
Aldılar ol evlerine gitdiler

510 İşbu ҡışsa burada oldı temām
Muştafānuñ ruḥuna yüz biñ selām

Muştafā ruḥuna yüz biñ salavatla selām¹⁰⁷
Hem şefā^ˈat naşīb ola ol imām

Yā ilahī raḥmet eyle sen aña ol cāna¹⁰⁸
Kim baña bir fatihā üç iḥlāş oḳuya yazana¹⁰⁹

2. Z̄ikr-i Ġazā-yı Ḥayber Ƙal‘asınuñ Cengidür Şāh-ı Merdān ‘Alīnūñ
Ƙāpuyı Ƙopardıḡı [Z̄ikrolunur]

Söyle ey cān-ı gülşenūñ bülbüli
Cān ilinden mi getürdin bu güli

Var iken cānān ilinūñ gülşeni
Sen ne sevdiñ ƙıldıñ işbu gülḥānı

515 Kūhene baḡma [gil] dünyā rengine
Aldanup düşme bu cāzū cengine

Bir kişi bundan murād olmış degil
Kimseye herḡız bākī ƙalmış degil

¹⁰⁷ Bu dizede vezin aksamaktadır.

¹⁰⁸ Bu dizede vezin aksamaktadır.

¹⁰⁹ Bu dizede vezin aksamaktadır.

Ölmek imiş bundan çün āhir kār
Söyle bari kıala senden yādigār

Söylegil bize ğazā-yı Hayberi
Vir şalavāt añıncaķ peygamberi

Rāvī eydür Yehūdī-yi Hayberi
Geldiler bir yere bir gün begleri

520 Söz açup cümle Resūli söyledi
Her birisi ğāfil olmañuz dedi

13b Kim Muḥammed işi yüceldi yaķın
Bize daķı ķaşd ider bir gün hemīn

‘Āķıbet leşker çeker üstümüze
Ol geliserdir bizim ķaşdımıza

Kim aña uydılar merdāne dīvān
Behlivānlar bahādır cengi şīrān

Ḥuşūşā ol ‘ammusı oĝlı‘Alī
Kim aña hiçkimseniñ irmez eli

525 Kimse yokdur kim aña ķarşu tura
Kendüyi tenhā urur bir leşkere

Rūzigārīñ ey oldırur [hep] ‘iyān
Kim ‘acāyib gösterir budur cihān

Fikrile bir h  le end    idel  m
Mekrile biz a  a bir i   idel  m

Yohsa cengine anı  la her ki  i
Ba     ekmez eger olursa er ki  i

Var idi Hacc     adlu bir Yeh  d¹¹⁰
   tim  d iderdi a  a hep ceh  d

530 Ne verirsiniz dir    kr  ne ba  a¹¹¹
Varayum bir zahm urayum ben a  a

Kesem ba  ın   atu  uza get  rem
Dile      z nice ise bit  rem

Dediler y  z deve sa  a virel  m
Da  ı on bi   filleri direl  m

Neden dir isen develer   olu y  k
Uralum olmasun hi  bir[i] eks  k

Da  ı sen    humuz ol serverim  z
Sen    h  km    nden olalum varımız

535 D  m  n¹¹²  le[  ]dilerHucc       nindi
Eve vardı yera  ını ku  andı

¹¹⁰ Bu dizede vezin aksamaktadır.

¹¹¹ Bu dizede vezin aksamaktadır.

¹¹² D  m  n, zarar ve ziyana kar  ılık verilen bedel anlamında

Şokup bir ağulu hançer beline
Çıkuban uğradı Yesrib yoluna

Resûle kaşd idüp tutdı gitdi yol
Medîne şehrine çünki irer ol

Var idi bir Yehūdîadi Şemʿûn
Varupkondı evine dedi Şemʿûn

Ne maşşûduñ var gelişüñden bu gice¹¹³
Var ise bir işiñ baña di nice

540 Didi doğrısını şorarsañ ey yār
Benim bugeldigimden bir işim var

Muhammed kaşdına geldüm añı ben
Dilerüm öldürem bilgil beni sen

Hemān Şemʿûn şunup ağzını tutdı
Dağı söyletmedi sözini tutdı

Dedi söyleme dağı[sen]bu sözi
Ki korğarım tā [dimem] ben bu sözi

14a Muhammed ger işidirse çün anı
Dökülür yere cümlemüziñ qanı

¹¹³ Bu dizede vezin aksamaktadır.

545 Kırar hep birimüzi şâğ kımaz ol
Bura kim var ki andan şâğ kımaz ol

Didi Huccâş dün [dahı] vakıt durur
Karalukdur söz bunda kim işidür

Didi Şem‘ün ferîşteler varırlar
Ne söylesen haber aña virirler

Haber virürler aña cümlesini
Didiler şimdi [duysa] şâyed seni

Ne söz kim söylenür cümle bilürler
Ne denlü müşkül olursa bilürler

550 İşitgil sözimi cânıña zinhâr
Amân girmegil kanıña zinhâr¹¹⁴

Dahı tınmadı ebsem durdı Huccâş
Şabâh oldığını çün gördi Huccâş

Turıben gitdi Şem‘ünüñ evinden
Tolu mekrile ol küfrüñ deyrinden

Gezer şehrüñ şoğakları içinden
Yanar kibrile kîn hemnâr içinden

---

¹¹⁴ Bu dizede vezin aksamaktadır.

Hezārān dürlü fikr-i hîle eyler
Resûlu'l-lāh[a] ya'ni mekir eyler

555 Gider iken bir şoķaķdan nāgehān
Tekbīr [ü] tehlīl ona geldi hemān

Tīz seġirdi göre kim ya'ni nedir
Böyle gülbanglüne ma'nā nedir

Görđi kim hoş-ı Kureş ehl-i 'ıyān
Arada sulţān-ı dīn faħr-i cihān

Şu yıldızlar içinden māha beñzer
Ya kullar ortasından şāha beñzer

Yüziniñ nuru töldirdi cihānı
Ayaġı tozu kılur tāze cānı

560 'Alemler yüce ҡaldurup giderler
Salavāt virüben tekbīr iderler

ÇünkiHuccāş görđi bu ģāli hemān
Vardı anlara ķarışdı ol zemān

Şordı kimķande gidersiz bu yaña
Döndi ol ģalkıñ biri dedi aña

Habeş sulţānı kim [bu] armaġanı
Resûlu'l-lāha çün göndermiş anı

Anuñ elçisine karşı giderler
Resûlu'l-lâha dir tekbîr iderler

565 Dönüp Huccâş dedi kendüye vaktür
Ganîmetdir fırsat korkmak sahtür

Yürüyüp aşhâb içine girdi ol
Çün Resûlu'l-lâha yakın vardı ol

14b Bir adım yeri kaldı ordan hemân
Hañçeri çekdi çıkardı nâgehân

Kaşdı kaldı kim ura peygamberi
Heybet ile peygamber bakdı geri

Şöyle haykırdı kim Huccâş elleri
Titredi kim tutmaz oldu kolları

570 'Aklı gitdi diledi kim düşe hemân¹¹⁵
Kend'özini dirdi yine ol zemân

Korkusından cânıñ virdi özini
Şıçradı kaçdı çevirdi yüzünü

Pes Resûlu'l-lâh buyurdi tîz yetiñ
Komañuz kim çoça anı tîz tutun

¹¹⁵ Bu dizede vezin aksamaktadır.

Çok segirdilerkimse yetmedi¹¹⁶

Kimse Huccāşa irüşüp tutmadı

Pes Resūlu'l-lāh dedi koma 'Alī

Suçlu oldu ki segirdi yā velī

575 Şāh-ı Merdānşıçradı gitdi hemān

Ġāib oldu geçmeden dahı zemān

Gördiler tutmuş yaķasından eri

Boğazından ip taķmış sürer beri

Aldı peygamber ķatına geldi ol

Āferīn etdi gördi anı Resūl

Pes Resūlu'l-lāhdedi kim yā Yehūd

Di seni kim şaldı bunda yā cehūd

Sen ne ķışisin digel adın[ı]tīz

Kim bize ķaşd eyledi kim bunda siz

580 Ol Yehūdī dedi söziñ toğrısın

Söyleyeyüm yaķūd her eğrisin

Resūlu'l-lāh dedi toğrı ķurtulur

Velī eğri olan böyle tutulur

---

¹¹⁶ Bu dizede vezin aksamaktadır.

Dedi Ȧayber ehli bunda çün beni
Ȧutup şaldılar öldürmege seni

Baňa çok māl virüben aldatdılar
Anı öldür yükümüz al dediler

Söziň toğrısını iş budur didüm
Gerek öldür gerek ‘affet esirüm

585 Resūlu’l-lāh dedi düşman[lar]dan biz
Ki düşmāndan yokdur bizim kaygumuz

Dedi Huccāş ki Müselmān olurum ben
Kaçan işidir pişmān olurum ben

Resūlu’l-lāh telķin ider şehādet
Şehādet sözlerini dedi temāmet

Resūlu’l-lāh dönüp aşķāba söyledi¹¹⁷
Ol Ȧayber ehlini görin n’eyledi

Hemīşe anları biz ‘af[v] iderüz
Göñülden kinlerin biz maķv iderüz

15a 590 Beni öldirmege anlar virir māl
Onlar ile aramızda n’ola ķāl

¹¹⁷ Bu dizede vezin aksamaktadır.

Didiler yā Resūla'l-lāh anlara
Elçi gönderelüm ol bed-hūylara

Buyurıñ kim boşaltsınlar hişārı
Çıkup gitsün içinden cümle varı

Çıkmaz ise boynuna kanları hep
Ki varuruz kıraruz anları hep

Resūlu'l-lāh buyurdı kim yā 'Alī
Anlara bir nāmeyazdı yā velī

595 Virdi onlardan birine vardı ol
Gitdi Hayber ƙal'asına tutdı yol

Çünkü var idi nāmesi gördiler
Cümlesi beñzi bozulup durdılar

Pes tanışup dediler ne idelüm
Bunlara şimdi bir hīle idelüm

Ki diyelüm bu işi biz ƙılmaduƙ
Andan Huccāş[1] dañı biz şalmaduƙ

Emir siziñdür muṭī'üz biz size
Bāri birƙaç gün mühlet viriñ bize

600 Bizim yoƙdurur bu ma'niden haber
Kim Ƙureyş gönderdiler anı meger

Allah'çün fermān idersiz gitmege
Ḳal'amuḡı yurdumuz terk itmege

Rāḡatımuḡı tüşürelüm gidelüm
Çünkü bize güç idersin gidelüm

Bir iki ay biz mühlet dileyelüm
Bu söz ile anları aldadalım

Ġāfil olsun[lar] biz idelüm yeraḡ
Leşkerimüz direlüm yaḡīn ırāḡ

605 Ḳal'amuḡıñ ceng idecek yerlerin
Biz gidelüm düzedelüm her yerin

Hem azıḡımuḡ yıḡuban duralum
Ne ḡılurlar anlar biz[e] görelüm

Gelürlerse¹¹⁸ aña ḡarşu varalum
Şebdeler şancup ḡılıçlar uralum

Ceng idelüm taşradan [biz] bir zemān
Eger anlar ḡālib gelürse hemān

Biz dönelüm ḡal'amıza girelüm
Burc-ı bārū bekleyüben duralum

---

¹¹⁸ Metinde dize başında var olan “eger” sözcüğünün vezinden dolayı olmaması gerektiğini düşündüğümüzden çıkarttık.

610 Bir iki gün ceng ideler duralar
Tükene azığ dönüben gideler

Bu söz üzre ittifāk eylediler
Elçiye de bu işi söylediler

Nāme yazdılar bir elçi şaldılar
Nāme içre çok tazarru^c kıldılar

15b Aldı peygamber katına geldi ol
Nāmeyi pes ‘Alīye virdi Resūl

Şāh-ı Merdānnāmeyi okudılar
Çünkü aṣḥāb cümlesi dinlediler

615 Virdi peygamber anlara hem emān
Çün emīn oldu ol mel‘un hemān

Kal‘anuñ çünkiyerağın gördiler
Nice yerden mancılıklar kurdılar

Burc-ı bārū üzre toplar kurdılar
El taşı ki çok gerek[dir] dediler

Ġayri yerden dahı geldi çok çeri
Ki yaraqlı oldu kāfir leşkeri

Bu yakadan çün Resūlu’l-lāh görür
Va‘de yetdi gitmedi kāfir tırur

620 Nāme yazdı elçiye vir-di yine
Tîz gidiñ kal'adan dedi hem yine

Nāmeyi elçi elinde[n] aldılar
Yırt-dılar tîz pāre pāre kıldılar

Dediler yanmayuz lā-sem'a t̄ā'at
Daḥı biz kılmazın size iṭā'at

Dilersen sağ selāmet durasın sen
Rızāmıza gerek[se] giresin sen

Yine biz varuruz üstüñe hoş¹¹⁹
Ki çok leşker yığıldı kaçdıña hoş

625 Bugün sen bize gönder gel ḥarācı
Nitekim biz virirdik saña bācı

Yine ḥāzır olğıl hoş varuruz¹²⁰
Medīne şehrini oda ururuz

Keseriz kökünden ḥurmāların
Kıraruz ādemīnün cümle varın

Ol Ḥuccāşı daḥı biz şalmışidük
Ki var öldür deyü biz demişidük

¹¹⁹ Bu dizede vezin aksamaktadır.

¹²⁰ Bu dizede vezin aksamaktadır.

Ol iş bitmedigine hayfımız var
Sen ölmedüğün bize oldu düşvār

630 Biz[üm] işimiz kim yalan düzeyüz
Cevābımız kılıç[dır]hoş yüzeyüz

İşbu resme nāme yazup düzdiler
Ol gelen elçi eline virdiler

Elçi dahı çün revān oldu yola
Çünkü geldi ol Medīne şehrine

Aldı peygamber katına geldi ol
Nāmeyi virdi ‘Alīye pes Resūl

Şāh-ı Merdān nāmeyi pes okıdı
Çün işitdi anı aşhāb kaçıdı

635 Pes Resūlu’l-lāh buyurdi Bilāl¹²¹
Kim nidā kıldı çıkuban bī-melāl

16a Ol nidā kim işitdi ise temām
Mescide geldi dirildi hās [u] ‘ām

Mınbere çıktı Resūlu’l-lāh hemān
Bir belig hūṭbe okıdı ol zemān

---

¹²¹ Bu dizede vezin aksamaktadır.

Bes dedi ol nāmeyi oķu ‘Alī
Kim Müselmānlar işitsün yā velī

Oķudı çün nameyi ‘Alī işitdiler
Ol Müselmānlar kamu hışm itdiler

640 Pes yerağ idüñ dedi varıñ
Bārın üstüne giderüz anlarıñ

Ėorķmañuz kim Ėaķķ bize nuşret virür
Ėaķķ yolunda hem ġazā ni‘met virür

Ėaķķ Te‘ālānuñ rızasıdur ġazā
Ėāzīye Ėaķķıñ rızasıdur cezā

Sizden ancaķ matlūb oldu Ėaķķa¹²²
Düşmān ile ceng idesiz muţlaķa

Oynayasız siz yolunda baş [u] cān
‘Avret oğlan mālī mülki ĥānumān

645 Her kim Allāhıñ yolında ol ölür
Cennet içre şād olur bākī ġalır

Pes Müselmānlar yeraġa tırdılar
Şeydesin ġılıçların sildürdiler

---

¹²² Bu dizede vezin aksamaktadır.

Pes Resūlu'l-lāh buyurđı kim revān
Kim getürdiler 'alemler ol zemān

Bir 'alem Faẓl İbn-i Abbāsa virdi
Bir 'alem Abbās Merdasa virdi

Bir 'alem 'Ammara virdi ol zemān
Bir 'alem Nu'māna virdi bī-gümān

650 Virdi 'Abdu'l-lāha dağı bir 'alem
Şāmet oğlına virdi bir dağı hem

Her 'alem dibinden ıodı biñ dilīr
Her biri ceng-dilīrān nīze-şīr

Bir 'alem ıaldırdılar ğayet ulu
Haqq Resūl adı yüzünde yazılı

Tańrı aşılanı 'Alī ıande durur
Geldi dedi sen bunuñ dibinden ıur

ıoşıdı hem [de] beş biñ coşan süvār[i]
Her birisi behlivānlar nām-dār[ı]

655 Bindi leşker ıopdı ğavġā hāy u hāy
Şāh-ı Merdānbindi ata pāy [u] pāy

Şaruban Hamza ıalkānın ıolına
Hamā'il baġladı ıılıç beline

16b

Yüce avāzıyla tekbīr iderler
Koşan koşan olup leşker giderler

Söz öküşdi bir nice gün gitdiler
Çünkü Hayber kal'asına yetdiler

Kal'aya çevre oluban tırdılar
Her biri kollu koluna kondılar

660 Rāvī eydür bir yüce kal'a ulu
İçi tışı leşker ile toptolu

İnlü muhkem yonma taşdan yapısı
Hep demürdendir ağaçsız kapısı

Burc-ı bārūsı beğāyet üstüvār
Ceng ider içinde kırk biñ kişi var

Çevre yañdan handeki anluulu
Şuyile hem handekiñ içi tolu

Toplar ile burc-ı bārūsı tolu
Nice yerden mancılıklar kurulu

665 Çün Müselmānlar çerisin gördiler
Burclar üstüne yığılup tırdılar

Açmadular kapuyı oturdılar
Handekiñ köprüsünü getürdiler

Çün Müselmānlar Yehūdī gördiler
Cenge çıkmaz çevre alup turdılar

Top irişmez yerde inüp durdılar
Çün on altı gün [dahı] oturdılar

Qalmadı azıkları buñaldılar
Pes Resūlu'l-lāh katına geldiler

670 Hāllerin peygambere söylediler
Qalmadı azık buñalduķ dediler

Pes Resūlu'l-lāh dedikim turalum
İşbu ayın bākīsini görelüm

Hakķ Te'ālā umarım nuşret vire
Bu hışārı almağa fırsat vire

Çün Müselmānlar işitdiler yine
Her birisi vardu yerlü yerine

Pes Resūlu'l-lāh bakar bir gün görür
Kim çerinüñ bir yanından od yanur

675 Şordı dedi n'ichün yakdılar odi
Geldi biri yā Resūla'l-lāh dedi

Kal'adan taşra eşekler buldılar
Vardılar kāfir elinden aldılar

Yağdılar anı bişürmege odı
Pes Resūlu'l-lāhḥarāmdur ol dedi

Çün Resūlu'l-lāh buyurdı [yā] 'Alī
Daḥı 'Abbas oğlu Fazlı ol velī

Gezdiler ol leşkeri yüridiler
Ol eti yemek ḥarāmdur dediler

17a 680 Küşte-zār oldı ḥarām ondan berü
Kim anı ḥalk yerler idi ilerü

Ol yakadan çün Yehūdīler görür
Kim bu İslām leşkeri gitmez ṭurur

Pes dediler kim Muḥammed leşkeri
Şöyle merdān erdür [daḥı] her biri

İşbu bizim ḥalkımız 'avretmidür
Kim bunlardan kaçırır ğayretmidür

Nice bu kal'ayı biz teng idelüm
Bedlik etmeñ çıkalum ceng idelüm

685 Kim bizim çokdur çerimiz bī-gümān
Rub'umuzca vardurur anlar hemān

Pes kapuyı açdılar çıkdı çeri
Gök demür giymiş Yehūdī leşkeri

Rāvī eydür çıkdı evvel bir Yehūd
Adı Merrān İbn-i Mervān ol cehūd

Bir ‘alem kaldır[ur] şırığı ulu
Mūsa Harūn sūret anda yazılı

Kendüsi çün hem kem[ik]lü hem etli
Na‘re urur gösterür hem heybetli

690 Çıkdı onuñla yigirmi biñ süvār
Kopdı bir toz dünyāyı tutdı ğubār

Çıkdı [tīz] ardınca anın bir Yehūd
Adı Mūsa İbn-i Dekvān bir cehūd

Şanasın bir tağ demürden ol la‘ ĩn
Bir ‘alem ol dağı kaldırdı hem ĩn

Andan dağı Harūn Mūsa yazılı
Kıldı cevlan na‘re urdı ol delü

Çıkdı ardınca anın on biñ çeri
Cümlesi için giyümlü her biri

695 Çaldılar boru nağāra urdılar
Şol yaña şaf şaf oluban turdılar

Çıkdı ardınca anın hem bir la‘ ĩn
Adı ‘Anter İbn-i Şāmet ol la‘ ĩn

Muraşsa‘ tāt urunmış şaru cevşen
Girer egnine yıldız gibi coşan

‘Alem düzmiş belinüñ ol derisin
Cıda üstünden kaldırmış birisin

Çıkdı onuñla dağı on biñ bile
Bir çeri oldığı gelmez ol dile

700 Çıkdılar şaf şaf oluban tırdılar
Çaldılar kūsı nağāra urdılar

Debdi Merrān İbn-i Mervān ol zemān
Sürdi meydān içre girdi pes hemān

Girdi meydān içre cevālān eyledi
Erdelendi döndi devrān eyledi

17b Debdi enşārdan hemān bir behlivān
Birbirine çün yaqīn geldi hemān

Ḥamle kıılır ceng iderler bir zemān
Pes Yehūdī çeldi anı nāgehān

705 Sağ cekeninden iki bölđi anı
Cānı cennete gitti düşdi teni

Ol Yehūdī döndi cevālān eyledi
Var ise bir behlivān gelsün dedi

Debdi Mes‘ūd İbn-i ‘Ömer pes hemān
Ol Yehūdiyle dolaşdı bir zemān

‘Ākıbet anı dahı kıldı şehīd
Na‘re urdı mağrūr oldu ol pelīd

Kendi öz’ni albe urur ol la‘ ĩn
atdı ondan sağ ola debdi hemīn

710 Andan incindiler İslām lekeri
öyle kim teşvīe düşdi her biri

Resūl dedi bugün ho geldi fāli
Yehūdīniñ böyle oldu hālī¹²³

Virem yarın‘alem ben bir kiiye
Kim mü‘minler yüzi andan ııya

Ol gün cengitdiler aām olunca
ılılar urdılar ollar alınca

ünkü aām oldu ayrıldı eri
Yerlū yerlerine ondı her biri

715 Gitdi gice ün abā oldu yine
Ol iki leker ata bindi yine

---

¹²³ Bu dizede vezin aksamaktadır.

Pes Resūlu'l-lāh dedi anı 'Alī
Gözleri arır dediler ol velī

Gel dediler geldi [hem] ol Muşţafā
Gözlerin balamış 'AlīMurtezā

ucdı öpdı iki gözün arasın
Hem şaqladı gözi gönliyārasın

Ol mübārek azınıñ bārını
Aldı odı açuban gözlerini

720 Pes şaqladı rūşen oldı ol hemān
Daı ol arı görmedi bī-gümān

Bir 'alem virdi dedi al yā 'Alī
Yürü meydāna girgil yā velī¹²⁴

Algıl işbual'ayı fet eylegil
Kim anı sen fet idersen şöylebil

Şāh-ı Merdānaşd-ı meydān eyledi
Döndi cevālān itdi devrān eyledi

Çünkü cevālān eyledi bir zemān¹²⁵
Ardıladı at başın çekdi hemān

¹²⁴ Bu dizede vezin aksamaktadır.

¹²⁵ Bu dizede vezin aksamaktadır.

725 Debdi Merrān İbn-i Mervān pes hemān
Ḥamle kıldı şāha virmedi emān

Cenge tırdı ‘Alī ile pes hemīn
Şöyle ceng etdi ki yorıldı la‘ īn

Şāh-ı Merdānbuldı fırsat nāgehān
Bir kılıç urdı omuzından hemān

18a Şağ yanından şöyle kim çeldi anı
Şol yakadan ol iki bölde anı

Düşdi iki pāre oldı ol hemān
Pes cehennem mālīkine virde cān

730 Şāh-ı Merdān yine cevlan eyledi
Kandesin yā leşker-i şeytān dedi

‘Atrık adlu bir la‘ īn debdi hemīn
Şāh-ı Merdān üstüne sürdi hemīn

Birbirinepes hemān ḥamle kıılır
İkisi birbirine kılıç urur

Şāh-ı Merdān kılıç oñdıra yeter
Başını tā gögsüne değin yarar

Ol cehennem mālīkine cān verir
Şāh-ı Merdānerdiler cevlan kıılır

735   Debdi ‘Anter anda meydān içine
         Şi‘r okudı girdi meydān içine

Behlivān mağrūr idi çābük-süvār
Kim cehūd aña iderdi i‘tibār

Cenge turdılar ‘Alīyle ol la‘īn
Birbirine hamle kıldılar hemīn

Erdi ‘Anter şāha bir kılıç urdı
Şāh-ı Merdānķalkānın ķarşu virdi

Kesmedi kılıç ‘Alī ķalkānını
İllā kim ķakıdı Hāķķ aşlanını

740   Na‘re urup bir kılıç urdı hemīn
         Tırmadı [hīç] kılıcına ol la‘īn

Gö[r]klü bir ağaç var ardına geçer
‘Alī çaldı ağacı iki biçer

Tekbīr etdiler Müselmānlar hemīn
Hem melekler daķı kıldı āferīn

Şāh-ı Merdānardıladı pes hemān
Dedi Mūsa İbn-i Zekvān ol zemān

Bir deveye binmiş idi ol la‘īn
Gök demürden burca beñzerdi hemīn

745 Ceng işini ol deve bilür idi
Cenkden nice hîleler kılur idi

Na‘re urdı döndi devrân eyledi
Şi‘r okudı gezdi cevlan eyledi

Cenge tırdı kâfir ile çün ‘Alî
Pes atından indi ol dem ol velî

Yayağ oldı gördi mü'minler anı
Kim atından iri Tañrı aşlanı

Iştırâba düşdiler buñaldılar
Pes Resûlu'l-lâh katına geldiler

18b 750 Dedi peygamber ki olmañ siz melûl
Ceng işini yağşı bilür sizden ol

Bir iş içün şāyet inmişdür ola
Şimdi ol ceng hanı nicedir bile

Rāvî eydür gördim ben ol gün anı
Ki yayan yürüdi Tañrı aşlanı

Şundı tutdı ol deveniñ ayağın
Çaldı yere oldem urdı hemîn¹²⁶

---

¹²⁶ Bu dizede vezin aksamaktadır.

Düşdi deve şandıol dem ayağı
Düşdi ol üstündeki kâfir dağı

755 Pes kuşağından tutup aldı anı
Şöyle kaldurup yere çaldı anı

Hem süñüleri uşanup virdü cān
Tamunuñ odına hem bī-gümān

Döndi bindi atına cevlān eyledi¹²⁷
Ardıladı şāh yine devrān eyledi¹²⁸

Debdi Dāvud girdi meydāna bu kez
Şi‘r okıdı döndi devrāna biraz

Hamle kıldı bir kılıç urdı hemān
Şāh-ı Merdānıñ başına nāgehān

760 Resūlu’l-lāhıñ irişdi du‘āsı
Ki şakladı anı andan Hudāsı

Pes kaçıdı Tañrı aşlanı bu kez
Na‘ra urdı dönüben aña bu kez

Sağ yanından arķuru çaldı anı
Ki şol yanından iki bölđi anı

¹²⁷ Bu dizede vezin aksamaktadır.

¹²⁸ Bu dizede vezin aksamaktadır.

Şāh-ı Merdān yine cevlān eyledi
Qaldıysa bir behlivān gelsün dedi

Ol emīriñ zarbını çün gördiler
Kāfiriñ qalbi yarılup turdılar

765 Anlarıñ bir uluları var idi
Behlivān gürbüz erdi Merḥab idi

Çıkmış idi kal‘adan ol vardılar
Ḥamza içerde oturmuş gördiler

Pes dediler bu ne ḡafletdür bugün
Kim beşāret ulu afetdür bugün

Kim qarıldı behlivānların qanı
Yere döküldi hep anlarıñ qanı

Dedi kim kimdir öldüren bunları
‘Alī cenginden öldi cümle varı

770 ‘Alīniñ adın işitdi [daḡı] ol
Pes qağıdı dedi siz olmañ melūl

Varayum [daḡı] anı öldüreyüm
Kendi öz’ni ben aña bildüreyüm

19a Behlivānlarıyla andan qanların
Alayum şād eyleyeyüm cānların

Pes iki cevşen getürdi ol la'în
Birbirinin üstüne gide hemîn

Başına hem[ān] bir tolğa urdı ol
Ol tolğa üzre dülbentler şardı ol

775 Dizine dizcek қолuna қолçак¹²⁹
Bağladı altun kemer hem beline

Hem kuşandı hindi қılıç beline
Çin boladından қалқанı şardı қолuna¹³⁰

Nîzesini dağı aldı ol la'în
Pes atla[yup] atına bindi hemîn

Mest deve gibi şaçar göbeklerin
Na're urur heybet ider ol la'în

Ol la'îniñ anası işitd'anı
Tîz segirddi begler tutdı atını

780 Kāhindi ol қarı bilür idi fāl
Dedi oğlına varma sen bu maḥāl

Kim bugün öyle olunca ey oğul
Bil Yehūdîniñ işi yaḥşi degil

¹²⁹ Bu dizede hem vezin hem de kafiye aksamaktadır.

¹³⁰ Bu dizede vezin aksamaktadır.

Ne mübârekdür bugün anlara fâl
Gel kerem kıl sen bugün bu işi şal

Takla bilfirşat senüñdür varasın
Her ne iş kim tutarsan başarasın

Ol dedi [kim] sen fâriğ ol ey aña
İ‘tibâr ne bugüne ne yarına

785 Behlivânlarım benim ölmüş ola
Ol ‘Alî bu işleri kılmış ola

Eger olursa Rûm Şâmıñ leşkeri
Mûsa Hakkı için dönmezüm geri

Karı dedi çün tutmazsun oğul sen
Emanetdür vaşiiyet saña benden

‘Alî adlu kişi cengine varma
Kim Hayder adlu ile cenge durma

Dedi ben hod aña hoş ‘azm iderüm
Anıñ cengine kuşanup giderüm

790 Bir pâre hamr eyledi pes zehr-i mâr
Kim gelür oldu ata oldu süvâr

Sürdi atın vardı meydâna hemân
Şi‘r okudı girdi cevlâna hemân

Bir ‘acīb heybetlü cevālān eyledi
Şi‘r okudu döndi devrān eyledi

Pes çevirdi atını durdı hemīn
Bir demürden ғаға benzer ol la‘īn

Şordı peygamber ki kimdür bu kişi
Kim bunuñ bir dürlü dağı cünbişi

795 Dediler ki bu Merhab behlivāndur
Ki küffār ehlinden şāhib-kırandur

Virirler çevre begler buña mālı
Ki cenge kimsenüñ yoқdur mecālı

19b Bir deveyi yüki ile getürür
Her nereye diler ise yetürür

Қırқ киши қашд ile буña ушдılar
Yalıñuz bir yazuda buluşdılar

Қırdı anlarıñ çoғını bu la‘īn
Nicesini hem esīr etdi hemīn

800 Şimdi yokdur buncalayın er kişi
Bu ‘Arabda böyle ceng ider kişi

Resūlu’l-lāh dedi Allāh қavīdür
Bu қувветler hep anuñ pertavidür

Çün işitdi Şāh-ı Merdānol ‘Alī
Yā Resūla’l-lāh buyur der ol velī

Ol la‘īniñ cengine ben varayum
Anı bir zarb ile iki yarayum

Himmet eyle hātırından sen baña
Yoldaş it göñlün ki varayum aña

805 Çün mübārek hātırñ hem-rāh ola
Ġam degil[hem] öyle biñ gümrāh ola

Virdi destūr sürdi meydāna‘Alī
Heybet ile şöyle merdāne ‘Alī

Çün ‘Alī adın işitdi ol la‘īn
Anasınıñ öğüdün andı hemīn

Kırıkdı göñlü geri döndi ‘ıyān
Kim giderken geldi şeytān pes hemān

Dedi yā seyyid diler misin bile
Viresin ululuğu hem ‘ār ile

810 Ol dedi anam vaşiyyet eyledi
Ġayder adlunuñ cengine varma dedi¹³¹

---

¹³¹ Bu dizede vezin aksamaktadır.

Dedi şeytān Ḥayder adlu çokdurur
Bu çeriden sanadūr yokdurur

Yüri Mūsa seninle biledir yār
Anıñ dīnine nuşret eyle zinhār

Döndi şeytānıñ söziyle ol la‘īn
Şāh-ı Merdānüstüne sürdi hemīn

Daḥı hiç tutmadı virmedi emān
Cenge başladı ‘Alī ile hemān

815 Şöyle ceng eyledi ol iki dilīr
Kopdı bir toz sanasın yer sarsılır

Görünmez oldu toz içinden anlar
İki yakadan boğuldu bakanlar

Toz yarıldı gördiler yine hemān
Ceng içindedir ol iki behlivān

Döndi Merḥab dedi ey yigit saña
Bir sözüm var diyüm kulaḫ ur baña

Ceng iderüm dünyāda nice zemān
Görmemişem bir seniñ gibi cevān

20a 820 Lakīn oḡlansın daḥı her bābını
Egemezsin bu cengüñ ebvābını

Sağ selāmet yine var [sen] ‘ammuña
Şāh-ı Merdāniltifāt itmez aña

Yine dedi yā ‘Alī bir söz saña
Sorarım [hem] toğrı digel sen baña

Sen mi öldürdin Velīdi Şeybeyi
Sen mi öldürdin dağı hem ‘Utbeyi

Dedi ben öldürdüm anları ne‘am
Seni dağı öldürürüm şimdi hem

825 Dedi Merhab gönlüni hoş eyle sen
Kim sanduğın [kişi] degilüm [hem] ben

Benim Merhab benim adım işiden
Teninden her bir kılı olur diken

Şāh-ı Merdān dedi tāb öđ sen seni
Hāzır olđıl öldürürüm ben seni

Dedi Merhab yā ‘Alī gelüp saña
Bir kılıç urayum andan sen baña

Şāh-ı Merdāndedi ur hoş gel berü
Kaçamazam ben kılıçdan ur benü

830 Dedi Merhab yā ‘Alī korkmaz mısın
Sen benim kılıcımdan ürkmez misin

Şāh-ı Merdāndedi bir Allāh haqqı
Şahibü's-şer'ım Resūlu'l-lāh haqqı

Çorkmazam senden illa Hakkdan meger
Hakkdan artuğ nesinden nef' [ü] zarar

Bunı dedi yine cenge turdılar
Biribirine kılıçlar urdılar

Şāh-ı Merdānkalkdı kıldı hurūc
Na'ra urdı haykuruban kıldı cūş

835 Zülfiķārı kaldırup dedi aña
Tañrı birdür di yā hoş vardım saña

Ol la'īn dedi bu söz olur degil
Başdan tağdan dilden ağırdur ol¹³²

Şāh-ı Merdāndedi imdi algıl hoş
Sen almadan işbu kılıcımı hoş

Pes üzengi üzre geldi ol emīr
Yetdi Merhaba başına urdı dir

Çarşu virdi aña kalķan ol la'īn
Kesdi ol bolat kalķanını hemīn

---

¹³² Bu dizede vezin aksamaktadır.

840 İndi başından iki yardı anı
İki lîme etdi ayrıldı teni

Kıldı hem etin daḥı iki pāre
İndi ol kılıc[ın] ucu hem yere

Cümle feryād etdi bakanlar hemīn
Kimiāh itdi kimisi āferīn

20b Göricek şād oldı mü'minler daḥı
Şöyle kim çıkdı göge taḥsīn oḥı

Yer ile gök ortasında Cebrā'il
Hoş nidā kıldı çığırdı şöyle bil

845 *Lā fetā illa 'Alī*dir āşikār
Hem bugün *lā şayfe illā Zülfikār*

Ol Yehūdīler feryād itdiler hemān
Cümle kaçup kal'aya gittiler hemān

Bağladılar ḳapusın maḥkum yine
Burca çıkupceng itdiler hem yine

Pes Resūlu'l-lāh dedi yā mü'minīn
Tīz segirdin ḳapuya ṭurun hemīn

Şavur senin işindurur yā 'Alī
Aç ḳapuyı kal'ayı al yā velī

850 Şehr-i yār-ı şāh-ı Merdānşehir-idīn
Na‘ra urdı yüridi öñce hemīn

Taşradan bir behlivān kalmış idi
Kim ‘Alīyle ceng içün gelmiş idi

Kapdı atından anı aldı hemān
Pes getürdi yuḡaru atdı hemān

İner iken ortadan çeldi anı
Bir hıyar gibi iki böldi anı

Yürüdi ḡandek ḡatına vardı şāh
Ḥandekikey [daḡı] enlū gördi şāh

855 Saymadı peyḡamberiñ fermānını
Pes çevirdi başına ḡalkānını

Ayaḡlarını bir yere götürdi
Üzerine ḡuvvet eyledi getürdi

Sıçradı ol ḡandeki geçdi hemān
Gördi kāfirler anı kıldı fiḡān

Ḥandekiñ eni yigirmi adımdan ziyāde¹³³
Hiç biri geçmedi atlu piyāde

¹³³ Bu dizede vezin aksamaktadır.

Ḳalʿadan toplar tufañlar atdılar
Bārulardan sengi bārān etdiler

860 Ḳalkānını başına tutdı emīr
Yürüdi ḳapuya pes yetdi emīr¹³⁴

Kavradı tutdı kapu halkasın hemān¹³⁵
Çekdi bir kez silkiverdi bī-gümān

Irğalandı bār u burcıla temām
Ḥalkayı kodı yine elden imām

Bir Yehūdī var idi andan keşiş
Keyulu[bir] ruhbān idi çok görmiş

Geldi burc üstüne dedi ey yigit
Bu ḥişārı hep yıkar mısın işit

21a 865 Şāh dediki ger celb-i ḳuvvet vire
Kalʿayı yıkam irişince yere

Dedi enşār ehlimisen yā Ḳureyş
Şāh dedi hem Hāşimīyem hem Ḳureyş

Tevrātıñuzdan adım baba durur
İncil içinde daḥı çarpadurur

¹³⁴ Emīr: metinde “dir”. Vezin ve kafiye uyumu için değiştirilmiştir.

¹³⁵ Bu dizede vezin aksamaktadır.

Hem Müselmānlar atındadır ‘Alī
Dedi ruhbān a baını yā velī

Tāniānum vardır anda göreyüm
Ger bulursam cānım urbān vireyüm

870 Adıbaını hemān-dem anda āh
Korkmadı hi ıldı ruhbān itdi āh

Dedi yā seyyid daı yokdur gümān
İstedüğüm sensin ubuldım ‘ıyān

ayberiñ sensin apusın koparan
Daıyindekiyidir ‘aynın gören

Ben anılık virürüm birdür ilāh
Yerde gökte birdurur ol pādiāh

Daı Tañrı bir durur yokdur hemān
Evvel āır oldırur ol bi-gümān

875 Hem ulıdur hem Resūlü Mutaā
Ümmetim [hem] ümmetim [dir]mulaa

ün Yehūdīler anı iittiler
utdılar burcdan aağı itdiler

āh-ı Merdānhemān tīz tutdı anı
Yere odı öyle ana oğlını

Döndi yine Şāh-ı Merdān-ı cihān
Şundı tutdı apuyı pes hemān¹³⁶

Na‘re urdı tekbīr etdi ol emīr
Çökdi bir dizünüñ üstüne dilīr

880 Çekdi opardı apuyu şāh hemān
Hem bile yıkıldı ol burc bī-gümān

apunuñ üstündeki burc [hem] temām
Hep yıkıldı illā urtuldı imām

Hakk Te‘ālā şakladı andan aña
Hiç ziyān irmedi aldılar taña

Dediler mü’minler hezār āferīn¹³⁷
Şāh-ı Merdānşehir-i yār-ı şehir-i dīn

Ol Resūlu’l-lāh tebessüm eyledi
Döndi hem ağladı hāla söyledi

885 Kim bugün oruçdurur dedi ‘Alī
Yemedi bir lokma yemek ol velī

Rāvi eydür ol apuyı pes ‘Alī
Handek üzre köpriurdu ol velī

¹³⁶ Bu dizede vezin aksamaktadır.

¹³⁷ Bu dizede vezin aksamaktadır.

Geçdi mü'minler hisāra girdiler
Ol Yehūdīniñ tūmārın dürdiler

21b

Ol kadar kim aldılar mālī esīr
Hep ğani oldu kim var ise fakīr

Aldılar maḥbūb güzeller her biri
Ṭoydı altun ile İslām leşkeri

890 Rāvi eydür Merḥabīñ bir ḥatunı
Var idi ol kim severdi [çok] anı

Ol gice düşinden görmiş ol ḥatun
Kim güneş gökten yere iner bütün

Ḳoynuna girer gelir ḳucar anı
Rāḥat olur diñlenür cānı teni

Ol düşī erine dedi ol hemīn
Bir ṭabanca [daḥı] urur ol la'īn

Dedi ya'ni eyleyim talak seni
Ol Muḥammed ala öldüre beni

895 İttifaḳ[la] düşī hoş geldi yine
Kim Resūle ol naşīb oldu yine

Aldı peygamber anı kıldı kabûl
Kim güzel maḥbûb idi ğayet ol¹³⁸

Üç gün oturdılar anda şādumān
Aldılar çok genc[ü] māl [u] ḥānumān

Ba'zısı ol kavmi[n]Müselmān oldu
Devlete irdi ehl-i imān oldu

Almadılar anlarıñ māllarını
Anda qodılar anlarıñ varını

900 İçlerine qodılar bir şāh-ı dīn
Kim onlara ögrede bir rāh-ı dīn

Döndi ondan sağığıle ol emīn
Ol Medīne şehrine geldi hemīn

Hem bu meclis burada oldu temām
Muştafānıñ ruḥuna yüz biñ selām

Ṭaḥrī rahmet eyleye ol cān için
Okuya bir fātiha üç ihlās yazan için¹³⁹

¹³⁸ Bu dizede vezin aksamaktadır.

¹³⁹ Bu dizede vezin aksamaktadır.

3. Ğazā-yı Benī QurayzaŞāh-ı Merdān Mancılık İle Girdiği Cengidür
Zikrolunur

Vaġtidür ey bülbul-i ġāfil uyan
Bir nazār kı l aç göziñi gör ‘ıyan

905 Kim senüñ bağıñ degildür işbu yir
Her kimi kim besler ise işbuyır

İstegil kim var gülistānuñ senüñ
Cān ilinde taze bostānuñ senüñ

Sa‘yi kı l kim irişesiñ gülşene
Himmetüñi bağlama bu külhana

22a Ey perīşān dil oturma Zülfikār
Söyle bir söz kı l senden yādigār

Sīretini ol rivāyet eyledi
Bunı bu resme ġikāyet eyledi

910 Ol zemān [kim] Ĥayberi aldı Resūl
Geldi bir kı l gün emīn oldu Resūl

Rāvi eydür bir Yehūdī var idi
Leşkeri çokDāvud-ıŞa‘yān adı

Var idi bir kal‘ası ġayet ulu
Kim iki kı t bārū muġkem yapulu

Şanki hāre yeri aķ taşdan beri
Burcları  olma d zenli her yeri

İki  at idi her b r nu  eni
Yigirmi ar undur b r nu  eni

915 H ndeki var [idi] kienl  derin
Kim i i Şu idi ki enl derin

Bir  aya  st nden mu kem yapulu
İ i  ı ı le ker ile  o tolu

Ravi eyd r a a be zer  st v r
Ol hic z ilinde yokdur bir  ı  r

  n i itdi H yber ilinde[n]  aber
G  nl  oldu  u  adan z r   zeber

Hem da ı i itdi kim evvel anı
Kim d k ldi Mer ab-ıAnter  anı

920  atı  ı  m ile  alk dı evvel la  n
Pes  a ırdı le kerini dir hem n

Bir  abile var idi ondan yak  n
Kim M selm n idi anlar ehl-i d n

 ok elidi hem Ben  Z h re idi
Le kerine ol la  n d ndi dedi

Ol Benī Zühre iline varalum
Uralum ol ilin halkın kıralum

Kim Muḥammed da‘vetin anlar kabūl
Eylemişler anları aldatmış ol

925 Abā ecdād dīnin terk eylemişler
Muḥammedle ahdi berk eylemişler

Hep kıralum anların erlerini
‘Avret oğlan alalum varlarını

Ḥayber ehline ne kim etdiyse ol
Biz idelüm onlara hem dahı bol

Ol Muḥammed görsün acı nicedür
Uyḥu görmez gözlerim kaç gicedür

Bu söz ile ılgadılar gitdiler
Ġafillğin il içine yetdiler

930 Ulu genci erkilin hep kırdılar
Hem esīr idüp dışışın sürdiler

22b Aldılar mällarını tavarını
Kırdılar buldığı ādem varını

Bir iş oldu onlara kim herġiz ol
Kimseye öyle belā olmuş degil

Bu yakadan bir gün ol sultān-ı dīn
Faẖr-i ‘ālem raẖmetenli’l-‘ālemīn

Mescidinden otururdu ol imām
Geldi Cābir kapudan virdi selām

935 Yā Resūla’l-lāh dir bostānumuza
Hoş yetişdi taze taḥlistānumuza

Ḳademince ḳılasun dilerüm sen
Ki bostāna tiz gelsin dilerüm ben

Ayāḡuñ tozunı bostānıma şal
Mübārek ola taḥlistānıma şal

Ḳabūl ider Resūlu’l-lāh ṭururlar
Şahābeyle ol bostāna varurlar

Direrler tāze tāze ḥurma yerler
Ne ṭatludur bu tāze ḥurma dirler

940 Anlar ol zevḳde ‘işret dururken
Resūlu’l-lāh ile anda ṭururken

Hemān [kim] ḳarşudan bir toz göründi
Gelür ṭutmuş yolu ṭübdüz göründi

Gövdesi başdan ayağa kara kan
Şanki kan deryāsına talmış hemān

Geldi peygamber katına ağladı
Şöyle kim yaş yüzünden sığladı¹⁴⁰

Şordı peygamber ki kimsin yā ‘Arab
Başını kıldur bu hālīñ ne ‘aceb

945 Yaşını sildi ‘Arab pes söyledi
Mü’minüz biz yā Resūla’l-lāh dedi

Biz Benī Zühre ilüyüz gelmişüz
Hizmetünden hep Müselmān olmuşuz

Tañrı birdür sen Resūlsün muṭlaқа
Emriñ ile kulluқ ideriz Hаққа

Ġāfilken bir gice bizi nāgehān
Dāvud-ı Şa‘yan çeriyle pes nihān

Geldi çapdı bizi ġāret eyledi
Halkı kırdı çok ḥasāret eyledi

950 Er kişisin kırdı dökdi kanını
Aldı mālın ‘avretin oğlanını

---

¹⁴⁰ Bu dizede vezin aksamaktadır.

Ḥayberi aldıḡına idüp k̄nī
Gör ne kıldı bize ol Ḥaḵḵ düşmānı

23a Oḡlımuz kızımız oldu [hep] es̄ir
Sen meded eyle bize ey dest-ḡir

Bunı dedi vü hāy [u] hāy aḡladı
Cümle ḥaḵḵın yūregini ṭaḡladı

Hem ṣaḥābe daḥı giryān oldılar
Ol kiṣiye çok teraḥḥum kıldılar

955 Ol Resūlün hem mübārek gözine
Geldi yāṣ raḥm etdi [anın] sözine

Hem bu söz içinde geldi Cebrā'il
Ḥaḵḵ selām viridi sana dir şöyle bil

Hem buyırdı size techīz idesin
Ḥaḵḵ saña nuṣret virür [kim] göresin

Döndi andan pes Resūl vardı eve
Mescide vardı hemān ive ive

Pes buyırdı kim Bilāl etdi nidā
Mescide geldi ḵamu m̄r ü gedā

960 Ṭoldı mescid içi ṭıṣı mü'min̄in
Minbere çıḵdı Resūlu'l-lāḥ hem̄in

Döndi dedi diñlen ey Hakk leşkeri
Ol Benî Zühredeki kardeşleri

Anları kâfir nice kırmış hemân
Ġâfilin üstlerine varmış nihân

Hakk Te‘âlâ baña nuşret vir varam
Kıram ol kâfirleriñ bağıñ yaram

Siz ne dirsiz maşlahat ne görelüm
Turalum mu yâ üstüne varalum

965 Dediler yâ Resûla’l-lâhkamumuz
Senin fermâniñ altındaumumuz

Tutarız Hakk emrini biz cân ile
Oynayalum baş yolunda cân ile

Pes du‘â kıldı Resûl dedi varıñ
Kim bugün cümle yerağıñız görıñ

Hakk emriñ tutmağı görıñ ġanımet
Ki yarın ideriz cümle ‘azimet

Sem‘a tã‘a dediler tağıldılar
Her birisi cengyerağın kıldılar

970 İrte oldı bindi asker fevc fevc
Gökyüzine çıkdı tozlar mevc mevc

Behlivānlar bindiler çābük-süvār
Ki tokuz biñ er ata oldısüvār

Oğudı Miqdādı cenge geldi ol
Bir ‘alem evvel aña virdi Resül

Pes muḳaddem ol dedi öñce yüri
Biñ kişi ḳoşdı bahādır her biri

23b Pes Resūlu’l-lāh dedi ḳanı ‘Alī
Gelmedi daḡı dediler ol velī

975 Okıdı Selmānı dedi var aña
Munṭazırdur diResūlu’l-lāh saña

Vardı Selmān gördi giyinmiş ‘Alī
Cengyeraḡın hep ḳuşanmış ol velī

Fāṭıma dutmış etegini ḳomaz
Ol çekinürgitmege anı ḳomaz

Dedi Selmān yā emīr olḡıl süvār
Kim Resūlu’l-lāh olubdur intizār

Sem‘a tā‘a dedi bindi atına
Debdi geldi ol Resülüñ ḳatına

980 Hem Zübeyribn-i‘Avvām ol şîr-i ner
Yaralı idi yatur idimeger

Hayber üstünden yemişdi nice ok
Hem dahı taşlar toğunmış idi çok

Çün işitdi ki Resûl cenge gider
Kalkdı yerinden hemân şîr-i ner

Hatunu [kim] bunı görincek dedi
Nice gidersin çokdur yarañ dedi

Dedi seniñ hiç mecâliñ yokdurur
Varmağıl gel cenke hâlin yokdurur

985 Hatununiñ sözüni diñlemedi
Hiç yaram var mı deyü iñlemedi

Bindi peygamber katına vardı ol
Bir ‘alem dahı ona virdi Resûl

Biñ kişi dahı aña koşdı‘ıyân
Şağ yanımca gel dir ey şîr-i jiyân

Bir ‘alem kaldırdılar gâyet ulu
Hem Allâh adı yüzünde yazulu

Hem Resūlu'l-lāh yazılı adı'Ukāb
Al senindür yā 'Alī dedi 'Ukāb

990 Gice gündüz yürüdiler gittiler
Çün Kūrayza kal'asına yetdiler

Kāfire oldu haber kim çok çeri
Geldi yetdi işde İslām leşkeri

Dört yakadan cümle varın sürdiler
Leşkeri kal'a içine girdiler

Burclarıñ üstüne toplar kurdular
Kendileri kal'a önüne turdılar

Yetdi nāgāh çıkdı İslām leşkeri
Önce Miqdād ibn-i Esved serveri

24a 995 Çünkü kal'a yakīnına geldiler
Göricek Miqdādı anlar bildiler

Şandılar kim bu durur ancağ çeri
Açdı kapu çıkdı kāfir leşkeri

Leşkerini ya sayup tırdı la'īn
Arkasını kal'aya virdi hemīn

Gördiler kim koptı bir toz nāgehān
Biñ kişi dahı yine geldi hemān

Çünkü kal‘a yakınına geldiler
Görincek dağı anları bildiler

1000 Geldi pes koşan koşan oldu çeri
Fahır-i ‘âlem enbiyâlar serveri

Huş müzeyyen ki düzenlü her biri
Yahşi atlar yerâklı hem leşkeri

Rāvī eydür ehl-i İslâm ol zemân
Ki düzenlü yeraqluydı bî-gümân

Hayberiñ şehrine çün almış idi
Ehl-i İslâm ki ğani olmuş idi

Şebdeler yıldız gibi şaf şaf gelür
Hem giyümlü toz içinde berķ urur

1005 Çün Yehūdîler bakup anı görür
Kim leşker böyle [hep] düzenlü turur

Bu tertib-i eyvân [dağı] bu zînet
Yehūdî gönlüne kodı hezîmet

Dilediler dönüp kaçmak hisâra
Kapuyı yapup ideler müdâra

Çün işitdi Dā‘vud-ı Şa‘yân anı
Her kim dönerse dedi boynunaķanı

Öldürürüm dahı virmezem emān
Korkmak hoşben olayım size zīmān

1010 Kim yalıñuz vireyüm buña cevāb
İşbu deñlü bāgīden[soram] hesāb

Olmadı ceng ol gün aḥṣāma dek¹⁴¹
Kondı leşker anda ārām oldılar

Müselmānlar şabāḥa dek namāzı
Kılup etdiler Allāha niyāzı

Çün şabāḥ oldı Bilāl etdi nidā
Ol ezandan göklere yetdi nidā

Korqdı göñli kāfiriñ andan hemīn
Çünkü kıldılar namāzı mü'minīn

24b 1015 Tırdı bindi her birisi atına
Geldi anlar çün Resūlūñ ıatına

Yaşadılar askeri hoş Meymene
Meysere ıalbe cenāḥ düzdi yine

Meymene üçünden 'Ömeri ıodı
Şağ yakadan şaıcağıñla tır dedi

¹⁴¹ Bu dizede vezin ve kafiye aksamaktadır.

Meysereyi üçünden hem Miqdādı
Pes ‘Alīye kıbleden turgıl dedi

Kendüsi hem bir kaç şahābe birle
Bir yüce yere çıkdı ol dem bile

1020 Leşkerini yaşadı kāfir dağı
Düzdiler sağa sola anlar dağı

Çün iki leşkeri başdılar hemān
Çıkdı İslām leşkerinden nāgehān

Debdi bir er çıkdı cevlan eyledi
Bī-tekellüf kaşd-ı meydān eyledi

Adı Żarrā idi hem ‘amm-iMuştafa¹⁴²
Behlivān gürbüz er idi gayet pür-şefa¹⁴³

Pes Yehūdī leşkerinden çıkdı dir
Adı Hassan İbn-i Qarun bir dilr

1025 Girdi cevlan itdi cenge durdılar
Birbirisine kılıçlar urdılar

Urdı bir zarb aña Żarra behlivān
Kim iki pāre olup düşdi revān

¹⁴² Bu dizede vezin aksamaktadır.

¹⁴³ Bu dizede vezin aksamaktadır.

Virđi cānın amuya dūşdı la‘īn
urđı Żarra er diledi pes hemīn

Bir mübārız girdi adı Daniyāl
Etdi Żarra ile ol ceng ü cidāl

o oyunlar gedi ol mekkār aña
‘Āķıbet fırşat bulur Żarra aña

1030 Şöyle şańdı gögsüne ol behlivān
Dūşdı kāfir amuya [hem] virđi cān

Girdi Hebbāh adlu bir er pes hemān
Cenge urđı virmedi daħıemān

Hayli ceng eyledi Żarra ile ol
Cenguzatdı Żarra oldı pes melūl

Na‘re urđı şańdı ağızından anı
Cānı gitdi amuya aldı teni

urđı Żarra yine cevlān eyledi
Ardıladı döndi devrān eyledi

1035 Dā‘vud-ıŞa‘yān alkdı nāgehān
Debdi atın girdi meydāna hemān

25a

Dā'vudīcevşen giyerdi zırh-ı od
Elinde kılıç şanki yanar od¹⁴⁴

Na're urdı heybet ider çıkarur
Girdi meydāna 'aceb cevālān urur

Elinden nīze bir pād pāye binmiş
Ki Żarra da reh kaķmış dīve dōnmüş

Bildi Żarra görincek anı hemān
Hamle kıldı virmedi bir dem emān

1040 Şebdesi çün gögsüne irdi yaķın
Çeldi anı kılıç öyle ol la'īn

Bir hıyār gibi iki bölđi şebdesin¹⁴⁵
Düşdi yere şol damar olan yanı

Baķsın żarrā bıraķdı pes hemīn
Kılıcına yabuşunca ol la'īn

Urdı ol dem yetüşüp bir żarb aña
İki pāre kıldı kaldılar taña

Düşdi Żarra orada oldu şehīd
Na're urdı gurūr oldu ol pelīd

¹⁴⁴ Bu dizede vezin aksamaktadır.

¹⁴⁵ Bu dizede vezin ve kafiye aksamaktadır.

1045 Oldılar Żarra içün cümle melûl
‘Ammuseydi hem melûl oldu Resûl

Çıkdı İslâm leşkerinden nâgehân
Mürre İbn-i Dâriğ adlu behlivân

Ol la‘în anı dahı kıldı şehîd
Katı mağrûr oldu ol pelîd¹⁴⁶

Kimse girmedi dahı meydanına
Leşkeriñ debdi hemân şâğ yanına

Döndi ondan şol yaña debdi la‘în
Çıkdı andan kalbe debdi pes hemîn

1050 Biribirine şöyle urdı leşkeri
Oğa tutdılar hemân döndi geri

Țurđı meydân içre cevln eyledi
Yâ Muḥammed leşkeri diñleñ dedi

Varise bir behlivân gelsün bugün
Behlivân kimdür bu ḥalk görsün bugün

Debdi Sa‘dı Ḥaris oğlı pes hemân
Ḥoş mübārîz behlivân idi cüvân

---

¹⁴⁶ Bu dizede vezin aksamaktadır.

Ḥamle kıldı virmedi daḥıemān
Kāfir ile cenge tırdı bir zemān

1055 Gördi kāfir Sa‘dı kim [pes] er durur
Ḥamlesin def‘ ider zırbını görür

Hıle düzdi anda bir mekr eyledi
Yā yigit ben bir ‘aceb gördim dedi

Atunuñ çeldim düşdi bir ayağı
Üç ayağı ile tırrur bayağı

25b Şandı gerçek döndi bağıdı ol hemīn
Bir kılıç urdı hemāndem ol la‘īn

Kim bıçdı anı kıldı ol dem şehīd
Düşdi andan hemān oldu şehīd¹⁴⁷

1060 Ziyāde oldu mel‘ūnuñ gurūrı
Çağırrur ol la‘īn ider sürūrı

Kimse görmez daḥı çün gördi anı
Debdi atın leşkere sürdi ya‘ni

Tır ü bārān etdiler ol suḥt-rū
Korğıdı atından yine döndi gerü

¹⁴⁷ Bu dizede vezin aksamaktadır.

Ṭurđı meydān içre cevġān eyledi
Yā Muḥammed ƣanı enşārın dedi

Ƣanı Ƣayşa n’oldı Mıƣdādıñ ƣanı
Ƣanı Vaƣƣas n’oldı Hışāmıñ ƣanı

1065 Ƣanı Zeyd ne oldı ‘Ammārıñ ƣanı
Ƣorƣdı beñzer behlivānlarıñ ƣanı

Ger onlar ƣorƣdıysa ol dilırƣanı
Şol ‘Alī adlu bahādurıñ ƣanı

Şāh-ı [merdān] deyü ad almışdurur
Şimdi n’içün geriden ƣalmışdurur

Kendüyi bir şınayup gelsün berü
Ger gelürse dağı varmaz sāğ gerü

Pes Resūlu’l-lāh dedi ḡaydır ƣanı
Büş-t-i İslām fethi ol server ƣanı

1070 Hāzır idi dedi lebbeyk şāh hemān
Yā Resūla’l-lāh buyur dedi revān

Varayım ben anı bī-cān ideyüm
Ƣan ile ƣopuƣdan ƣaltān ideyüm

Ol [dem] Resūlu’l-lāh dedi yā ‘Alī
Kim saña nuşret ƣarındür yā velī

Bil kim Allāh hem Resūlu'l-lāh saña
Kim meded idicidür öñden şoña

Şāh-ı Merdānkaşd-ı meydān eyledi
Girdi hoş şahāne cevlan eyledi

1075 Da'vud-ı Şa'yān anı gördi hemān
Hamle kıldı ya'ni kim virmez emān

Kāfiriñ çün cümlesin gördi imām
Çekdi kınundan kılıcını temām

Na're urdı şöyle haykırdı aña
'Aklı gitdi kāfiriñ kıldı taña

Ditredi a'zaları ol la'înin
Atının ardına şıçradı hemīn

Pes çekildi bir pāre tırdı girü
Kim tağılmış aqlını dirdi girü

26a 1080 Pes çekildi didi kim nedür adıñ
Kim bu resme böyle heybet eylediñ

Şāh-ı Merdān dedi adımdur 'Alī
Dedi kāfir seni isterdüm belī

Şāh anı gördi [daḥı] hoş behlivān
Pes müdāra eyledi anuñla hemān¹⁴⁸

Ya‘ni kim tuta [anı] kıla esīr
Tā Müselmān ola bir gün ola dir

Şāh kılķana pes [daḥı] aldı anı
Çün Müselmān olmaz [hem] bildi anı

1085 Hemān kaķdı na‘re urdı ol emīr
Bir kılıç urdı aña ol [dem] dilīr

Şağ yanında[n] çıkarup çeldi anı
Şol yanında[n] ol iki bölđi anı

Düşdi atından iki pāre la‘īn
Kanıyla topraķdan bulandı hemīn

Şāh-ı Merdānyine cevlan eyledi
Bir mübārız var ise gelsün dedi

Çünkü anı öyle gördiler Yehūd
İ‘timād iderdi aña hep¹⁴⁹ cehūd

1090 Ol daḥı öyle oluncaķ gördiler
Kaçdılar kal‘a içine girdiler

¹⁴⁸ Bu dizede vezin aksamaktadır.

¹⁴⁹ hep: metinde “cümle” vezin zaruretinden değıştirilmiştir.

Yapdılar kapuyı burca turdılar
Atdılar topmancılıklar kurdılar

Çün Müselmānlar bu işi gördiler
Okla bunlar ile cenge turdılar

Kuşatdılar yigirmi gün hisārı
Ki ceng idikamu leylü nehārı

Pes Resūlu'l-lāh buyurdi siz daḥı
Mancılık düziñ aṭalum biz daḥı

1095 Tırdı bir er Sehl biñ 'Avlā adı
Yā Resūla'l-lāh düzerüm ben dedi

Bunı böyle söyleyince dir hemīn
Geldi gökden indi Cebrā'ī emīn

Ḥaḳḳ Te'ālā virdi dir saña selām
Viripdi bu āyeti [hem] ol ḥalīm

Ez ḳaṭa'um min līnetin ev terektumūhā
*Ḳāimeten alā uṣūlihā fe bi iznillāh*¹⁵⁰¹⁵¹

Resūlu'l-lāh buyurdi Ḥaḳḳ Te'ālā
Bu ağaçları bize kıldı ḥelāl

¹⁵⁰ 59/Haşr-5

¹⁵¹ Şair, âyeti iktibas suretiyle beyit şeklinde yazarken anlamı bozmayan harf değişiklikleri yapmış olmakla birlikte yine de aruz kalıbına uymamıştır.

26b 1100 Kim bu vaktde aña muhtâc olmuşuz
Ayruk ağaç yok kim nâ-çâr kalmışuz

Pes ağaçlar yetdiğünce kırdılar
Düzdiler tîz mancılıklar kurdılar

[Pes] atdılar bir taş bārū üstüne
Düşdi şanki burcı yıkmak kaşdına

Bir dahıatdılar içeri düşdi ol¹⁵²
Kāfiriñ gönlüne korku düşdi bol

Müslümānlar boldan tekbîr iderler
Kamusı evlerine yer iderler

1105 Gice oldı şabāḥa deklamāzı
Kılup etdiler Allāha niyāzı

Ezān okındı kıldılar namāzı
Du‘ā kıldılar etdiler niyāzı

Hemāndem kal‘aya karşı berāber
Kuşak bağladılar şöyle ser-ā-ser

Pes getürdi behlivānlar her biri
Mancılığa komağa bir taş iri

---

¹⁵² Bu dizede vezin aksamaktadır.

Getürdi evvel andan taş ʿÖmer
Dilāver behlivānlar baş ʿÖmer

1110 Koyup mancılığa ol anı etdi
Havadan kalʿanuñ içine yetdi

Düşüp bir evi virān eyledi ol
Toğuz kişiyi bī-cān eyledi ol

Atdı Miqdād anuñ ardınca bir taş
Toğundı dört ata ol kıldı haşhāş

Anıñ ardınca Saʿdībin Abbāde
Huruc ulusu ol şeyḥ-isaʿāde

Atdı bir taş havaya çünkü çıkdı
Toğundı bārūya bir pāre yıkdı

1115 Anıñ ardınca Saʿdī atdı bir taş
İnüp bir qubbe[ye] ol kıldı haşhāş

Pes getürdi Şāh-ı Merdānol ʿAlī
Mancılığa qodı bir taş ol velī

Atdı ol bir evi virān eyledi
Hem nice kişiyi bī-cān eyledi

Rāvi eydür behlivānlar her biri
Mancılığa qodılar bir taş iri

Atdılar her biri bir iş eyledi
Kāfiriñ cānına teşvīş eyledi

1120 Ol yerde[hem] dahı bir taş kalmadı
Kim ki taş istedi varup bulmadı

27a Çünkü ayrık taş bulamadı Resūl
Ol mübārek hātırı oldu melūl

Çün Resūlu'l-lāh melūl oldu hemīn¹⁵³
Geldi añaCebrā'il gökden emīn

Hak Te'ālaşöyle fermān eyledi
Mancılığa girsin aşlanım dedi

Hak Te'ālādan getürdi ol selām
Dedi çünkü taş bulunmaz yā imām

1125 Taş yerine atıñ kal'aya anı
Korķma sevin kim bekler yüce Ğani

Varsın ol içine düşsin kal'anuñ
Kim anuñ fetħi elindedir bunuñ

Pes Resūlu'l-lāh dedi kim yā 'Alī
Cebrā'il geldi dedi kim yā velī

¹⁵³ hemīn: metinde “melūl” . Vezin, kafiye ve anlam zaruretinden dolayı deĝiştirilmiştir.

Kim koyam bu mancılığa ben seni
Bu hişāra atam ey Hakkāşlanı

Hiç ziyān irmez saña hoş bu zemān
Fethi iden bu kal‘ayı sensin hemān

1130 Şāh-ı Merdān dedi yüzüm üstüne
Her ne emir oldu gözüm üstüne

Yolıña fedā olsun cānum tenüm
Hāturuma geldi bu ma‘ni benim

Kim beni kal‘aya atıñ diyeyüm
Yine dedüm iş Hakkındur ben neyüm

Pes Resūlu’l-lāh dedi kim enbiyā’
Her ne endīşe ider [ol] evliyā’

Düşer Hakkıñ işine ol muṭabık
Muḥālif olmaz olur [ol] muṭabık

1135 Kim hemīşe anlarıñ göñli hāzır
Calab kātından dir Hakk aña nāzır

Aldı kalkanın kılıcın pes ‘Alī
Geldi girdi mancılığa ol velī

Tuṭdılar belin nebīler serveri
Atdılar gitdi havaya Haydārı

Çün havaya çıkdı ol Hakk aşlanı
Kılıç arkasıyla kaçıldı anı

Na're urdı bir katı on eyledi
Ben 'Aliyüm bilmeyen bilsin dedi

1140 Mü'minîn kâfir kamu baqdı aña
Barmaq ısırdı kamu kıldı taña

Şânki bir kuşdur havadan indi ol
Kal'anın orta yerine qondı ol

27b Şaldı kılıcını tekbîr eyledi
Kendüyi bildirdi adın söyledi

Na're urdı şöyle haykırdı emîr
Qatı gök gürler gibi şarşıldı yir

Çün kâfirler gördiler bu heybeti
Hem qurudı güçleri hem kuvveti

1145 Çün havadan indi anı gördiler
Kaçdılar evli evine girdiler

Bağlayup kapuların oturdılar
Cânlarından ümidin götürdiler

Belleri urıdı tıtmaz elleri
Gözleri görmez tıtuldı dilleri

āh-ı Merdānpes apuya yürüdi
Çekdi apuyı opardı sürüdi

Geldi mü‘minler ıāra girdiler
Kāfiri yerlü yerine ırdılar

1150 ırdılar erkek omadılar diri
Ĝāret itdiler dıısın her biri

Aldılar mālın esīr edindiler¹⁵⁴
āĝ selāmet yollarına indiler

Ol Resūlūñ ızmetinden ād-kām
Geldiler ıa daı oldu temām

Tañrı rahmet eyleye ol cān için
Bir fātila üç ihlās okıya yazan için¹⁵⁵

**4. Ĝazā-yı Mūzelzil ibn-i Menāzil vü āh-ı Merdān azret-i ‘Alinūñ
Cengidür Zikrolunur**

Nāle ıl ey[ā] ‘andelib zemzeme
Sür tılamasın bu ĝöñlüñ ĝamĝama

¹⁵⁴ edindiler: metinde “döndiler”. Vezin, kafiye ve anlam bakımından daha doĝru olacaĝı kanaatiyle deĝitirdik.

¹⁵⁵ Bu dizede vezin aksamaktadır.

1155 Ki geldi uş cihānun nev-bahārı
Ḥayāt-baḥş oldu [hep] leylü nehārı

Gülistānda kılur bülbül fiğānı
Umar gülden meger ol armağānı

Ḳara dallar yeşil kıvıl bezendi
Ḳara yerler nev-cevān oldu ṭonandı¹⁵⁶

Eşer-i ‘aşkıñ ki ṭutdı cihānı
Nebāt [u] emvāt buldı tāze cānı

Vefāsuzdır ḳo terk it rūzigārı
Velākin söyle ḳo bir yādigārı

1160 Sīretini [ol] ulu peygamberiñ
Ḥaḳḳ ḳatından sevgilü ol serveriñ¹⁵⁷

28a Ümidüm var ola sözüm vesile
Ḳātından tā şefā‘at baña kıla

Ruhuna görklü şalavat virelüm
Söze andan başlayalum girelüm

Rāvīler rivāyet kıldı ey ‘azīz
Ḥaḳḳ ḥabībī sīretidür diñleñiz

¹⁵⁶ Bu dizede vezin aksamaktadır.

¹⁵⁷ serveriñ: metinde selveriñ

Cengi ol t̄ac-ı risālet šāh-ı dīn
Faḥr-i' ālem ol ḥabībū'l-müzhibīn

1165 Ol Hevāzinūñ ğazāsından gelür
Bir nice gün oturur rāhat olur

Bir gün aşḥāb ortasında māh gibi
Oturur ḳullar içinde šāh gibi

Dediler ḳopd'ırakdan bir toz gelür
Döndi şehriñ yolunu düpdüz gelür

Pes buyurdi toza ḳarşu vardılar
Çün[ki] yakuncaḳ varıncaḳ gördiler

Yigirmi kişi binmişler deveye
Gelürler tozları tolmış ovaya

1170 Ḳamusı ḳara ḳanlara bulaşmış
Toz olmuş saç şakalları tolaşmış

Yaralu her biri raḥne-dārlar
Yüzleri rengi tağayyürdil-figārlar¹⁵⁸

Müselmānlar dedi kimlersiñiz siz
Kim böyle zārile iñlersiñiz siz

¹⁵⁸ dil-figārlar: metinde zūlfikārlar. Ayrıca bu dizede vezin aksamaktadır.

Dediler iletũn bizi Muştafāya
Ki dāda gelmişüz ol ʔolunaya

Getürdiler Resūle geldi anlar
İdüp birle tahiyyat kıldı anlar

1175 Muḳaddimler bir pīr-i sāl-iḥurde
Adı Gerdüş ulaşmış ʔatı derde

Du‘ā kıldı dedi ey Ḥaḳḳ ḥabībi
Cemi‘-i derdimendiñ hem ṭabībi

Bizüm ḥālimüze ʔıl bir naḳar sen
Şefā‘at eyle şāh-ı mu‘teber sen

Ki sensin kāşifü’n-ni‘ām-ı ümmet
Mürüvvet-kānısın hem baḥr-i raḥmet

Bunı söyler gözinden yaşlar aḳar
Resūlu’l-lāh esirger aña baḳar

1180 Dedi yā aḥī‘Arab gel oturḡıl
Ḥaber vir derdüñi dile getürḡıl

Dizin çökdi hemān oturdı ol pīr
Dilin açdı dedi derdini birbir

Dediki yā Resūla’l-lāh bilũñ siz
Müselmānuz inanmışuz saña biz

28b

Ḳonuḳcıydum evimde ben ey sulṭān
Ki eksük olmaz idi baña mihmān

Gelene gidene ḥızmet kııurdum
Ağırlardum ḳatı ḥürmet kııurdum

1185 Ḳoyunlarum develerüm çoğıdı
Oğıldan kıızdan eksüğüim yoğıdı

Velākīn büte peresden ṭapardum
Bütiñ her dem öñünde yer öperdüm

Yatardum bir gice düşıimde gördim
Ne uyanığıdüm ne uyuridüm

Yer ile gök arasın ṭolu atlu
Ḳamu tāze yüzleri ḥüb şüretlü

‘Alemler her biri elinde ṭutmış
Ki şarğa ğarba yaşıılığı gitmiş

1190 Ki nūrından cihān olmuş münevver
Görinür şarğa ğarba her ne ki var

Öñlerince beş kadem bir şeh-süvār
Kim elinden nūrdan bir ḥarbe var

Kim iki budağı var ol ḥarbenüñ
Şarğa ğarba her biri yetmiş anuñ

Göricek anı ‘aqlum zā’il oldı
Velī göñlüm añlara mā’il oldı

Dedim ki sizi yarādan Hakkı çün
Diyiñüz kimsüñüz gidersin n’içün

1195 Birisi dedi ey Gerdüş uyangıl
Biz Allāhıñ çerisiyüz inanğıl

Giderüz biz Muḥammed Muştafāya
Ki Allāh viribdi bizi ol aya

Bu gördiğüñ ‘alemler nuşretdurur
Aliser Mekkeyi kim furşatdurur

Uyandım işbu düşe taña kaldum
Çapıldum ben belli kiaña kaldum

Yine Hâtifden işitdüm bir üni
Dedi Gerdüş eyü tut sen bu dīni

1200 [Pes] dedüm ḥatunuma işbudüşü
Dedi toğrı ol görmüşsin [bu] işi

Muḥammed ḥak nebīdurur ben anı
Bilürüm göñlümde yokdur gümānı

Bugün āḥir-zemān sultānı oldır
Cemi‘ dertlülериñ dermānı oldır

Dīni hem [daḥı] dīnler yegregidür
Aña uyan kamu millet begidür

29a Benim ḥod göñlüme ṭolmışdur ‘aşkı
Beni benden temām almışdur ‘aşkı

1205 Bu sözlerden daḥı oldı ziyāde
Dimedüm şaḳladum sırrımı yāde

Şabāḥ oldı ‘ammum oğlanlar ile
Eve gitdik biraz ḥaḳ ile bile

Gideriken bir dereden sehim-nāk
Çıkageldi bir er oldıḳ vehim-nāk

Ol resme görmemişdi kimse ādem
Yüziniñ nūriyle ṭoldı bu ‘ālem

Görincek anı ḳorḳduḳ cümle ḳaçduḳ
Yerāḳlarımızı hep yere saçduḳ

1210 Ol çağurdı dedi ki ḳaçmañ ṭuriñ
Ben size geldüm nederüm bir görin

Ṭoğrı yol göstermege geldüm size
Biz dedik ne yoldırur göster bize

Ol dedi yā ḳavm biliñ Ḥaḳḳ Te‘ālā
Ḥāliḳuñuz siziñ celle celālū

Hem anuñ peygamberi durur kerīm
Ki ulu[bir] seyyiddurur şöyle kim

Mu‘cizātına nihāyet yokdurur
Luṭfı da ḥulkı da ğayet çokdurur

1215 Ḳamu işlere anuñ gücü yeter
Cümle eşyā hükmüni anuñ tutar

Kim aña uysa sa‘ādetler bulur
Cennet içre bâķī devletler bulur

Kim aña uymazsa bed-baḥt olısar
Tā ebed ṭamudan maġbūn ḳalısar

Anıñ şer‘inden ulu yokdur şer‘i
Aşıl oldır nebīler ḳamu fer‘i

Göñlüñiz var mı sa‘ādet bulasız
Pāk nebīniñ pāk dīnine giresiz

1220 Biz dedik di bize ol şahş-ı kerīm
Kimdurur ne ḳutlu yerdedir muḳīm

Dedi Yeşribden Medīneden olur
Dedik uyan aña delīl ne ḳılır

Dedik verdik ṭanıḳluḳ oldı aña
Hem Muḥammeddür Resūl birdür Allāh

Hemān dem döndik andan ive ive
Bu hālî tez haber virdik [biz] eve

Temām kavm ü kabîle ‘avret oğlan
Ki kul kollukçı hep oldu Müselmān

29b 1225 Tanışduk kim kocup size geleyüz
Ebedî kapuñda kuluñ olayuz

İşitmişbuişi ol ulu şeytān
Ol cebbār-ı ‘anīd ol kân-ı şeytān

Biñ kişi ile irişdi bir gice
Ġāfil iken gör bize n’etdi nice

Qırdı kamu komadı erkek dişi
Ne yigit kodı ne koca ne qarı

Qız geliniñ hūbların aldı esīr
Zincīre çekdi kamu kıızı esīr

1230 Māl tavar aldı kamu mālımız
Hep oda yaqdı kamu evimüzi

Bir iş etdi andan bize yā Resūl
Kim cihānda kimseye olmuş degil

Bize feryād it [ey] feryād idici
Ki sensin bunlara yardım idici

Ümīde geldik ey sultān saña biz
Señünçün oldı bize biz bilüriz

Ol zālinden aliver dādımuзу
Gider bu āh ile feryādımuзу

1235 Bunı diyüp [dahı] hāy hāy ağladı
Yine dertlü yürekleri tağladı

Resūlu'l-lāh işiddi çün bu sözi
Teraḥḥum kıldı yaşlar toldı gözi

Hem aşḥāblar kamosı ağladılar
Bunlara katı ḥayf olmuş dediler

Resūlu'l-lāh dedi kimdür ol kişi
Kim size eyledi bu resme işi

Dediitdi Müzelzilbin Menāzil
Ki zālimdür begāyet¹⁵⁹ merd-i kābil

1240 Dā'imā zulm[il]e gāretdür işi
Yakmak yıkmak [hem] ḥasāretdür işi

Ḳande bir hūb kız işidür zulm ile
Çeker alur bir zemān olur bile

---

¹⁵⁹ begāyet: metinde bekāyet

Bir dağı işidicek [pes] kor bunı
Zulmile varur alur bu kez anı

Qande bir mällu kişi tuysavarur
Öldürür [hem] kendi mälını alur

Yemen Tā'if ili sultānları hep
Virirler māl korqarlar cānları hep

1245 Habeş sultānları hem aña mālı
Virirler kimse kalmaz kıl ü qālī

30a

Begāyet¹⁶⁰ çokdur[ur] mālī tavarı
Hazīne yıgdı kim yokdur qarārı

‘Arab qulunuñ var hāş on biñ atı
Özi key behlivāndur yüzi qatı

Naẓīr yokdur [dağı] merdān içinden
Demürden burçdurur meydān içinden

Dımışkdan hem demürden gürz içinden
Bilüñüz yokdurur deve içinden

1250 Mücevvel¹⁶¹ halkalar aşmışdur anda
Ne vakt kim debredüp şalarşa qande

¹⁶⁰ begāyet: metinde beqāyet

¹⁶¹ Mücevvel: delik, oyuk, oyulmuş anlamında.

Çıkar heybetlü dürlü ünler andan
Ki çok halkın gider ‘aklı ol ünden

Eger bir kez urursa şanki hāre
Olur zarbındañ anuñ pāre pāre

Te‘ayyüm adlu var bir kal‘ası hem
Beğāyet yüce şarpdır burcı muhkem

Bir depe üstünden yüce ol hışār
Hem kaya üzre bināsı üstüvār

1255 Şanasın burcı ıklīle ola şems
Bedenleri bulutlara tola şems

Ortasında kal‘anıñ bir köşki var
Sekiz direk üstüne [hem] üstüvār

Kimi altun kimi gümüş kapısı
Şıvanmış altun ile hem yapısı

İçinde tahtı vardır yüce bütün
Ayakları gümüşden kendü altun

Cevāhirlerle dört yanı düzülmüş
‘Acāyib dürlü naķışlar yazılmış

1260 Çerisi vardurur dört biñ süvāri
Ki ‘ifritlere benzer cümle varı

Dağı üç biñ yayāsı vardır anuñ
Ki her birisi bir devi cihānuñ

Gāhi baħre gider ġāret kılar ol
Gāhi kııda hem yollar urur ol

Cihān ħalkı elinden geldi cāna
Yürekler cevrile tölupdur kıana

Ɣamudan kıatı zulmı bize irdi
Ɣarşumuzda oġl[an]ı kıızı kırdı

1265 Dedi bunı ehline ol dil-figār
Aġladı derdile anda zār u zār

Ol Resūlu'l-lāh hem aşıāb aġladı
Aġladı derdile Gerdüş [hem] dedi

30b Ɣaķķ kıatında yücedür menzilüñüz
Zāyi' olmaz bir bilüñüz bilüñüz

Ol ölenler hep şehid oldıķamu
Vardı anlar uçmaġa tıldı kıamu

Ɣaķķ Te'ālā koñsulıġından hemīn
Bāķidevlet bulup oldılar emīn

1270 Ɣoş it ġöñlüñi ki inşa'allāh
Ki 'ammum oġlı kıılıç ile Allāh

Ol la'îni dünyâdan yok eyleye
Nice bir zulmüni ol bol eyleye

Nice günlük yol durur bizden aña
Hem nice yerdür yerini di baña

Ağlayarak döndi Gerdüş söyledi
Key ırakdur yâ Resûla'l-lâh dedi

Yemen ikliminüñ âhir yeridür
Adam varmaz tolu deyü perîdür

1275 Şabâhdan ahşâma kırk gün gidicek
Varılır azmayup hergün gidicek

Key 'ifritler şeyâtin[ler] yeridür
Tolu ezderhâ şahrâya perîdür

Yücedür 'ayyuğa çıkmış hışârı
İçinde var akar nice pınarı

Bahâdur behlivânlar [hep] çerisi
Şayılır yüz kişiye her birisi

Müzelzil kendisü hod ejdehâdur
Cihânda olmaya öyle bahâdur

1280 Resūlu'l-lāh dedi kıl göñlüñi hoş
Ki şayduğñ o deñlü leşkeri boş¹⁶²

Gönderirüm üçyüz mü'min leşkeri
Kim 'azīmdir biñ kāfire her biri

İçlerinden ulu bir er anlaruñ
Tumārını¹⁶³ düre ol azgunlaruñ

Yalıñuzca olur ise hemān ol
Başara işlerini bī-gümān ol

Döndi dedi var yerağ it yā 'Alī
Kim seni gönderürüm bil yā velī

1285 Şaydı adlu adıyla üçyüz dilīr
Behlivānlar her birisi ner ü şīr

Güzīde ser-firāzān-ı nām-dārān
'Arab atları üzere nām-dārān

Kimi ġanīmet şayarlar ölmegi
Hem [de] ziyān dirler diri gelmegi

31a Her kimiñ andı adını hem Resūl
Turdı [hem] lebbeyk dedi şādumān ol

¹⁶² boş: metinde hoş. Anlam ve kafiye den dolayı tercih ettik.

¹⁶³ Tumārını: metinde Zūmārını.

Varıban herbiri girdi yerağa
Ki kâfir cengine gider ırağa

1290 Pes buyurđı bir ‘alem getürdiler
Açdılar yüzın yüce götürdiler

Tuğu gibi rengi rengârlulu
Altun ile andan bu hağ yazılı

“Lā ilāhe illallah Muḥammed Resūlu’llāh”

Pes dedi kim şāha alğıl yā ‘Alī
Saña yardum ede Allāh yā velī

Yüri Allāh yolundan var ğazā kıl
Ki sensin bu ğazāya çün sezā kıl

Şakingıl ıssıdan ğün yarusından
Ol vağıt[ley]ingöç dün yarusından

1295 Müslümānlara müşfık mihribān ol
Becid gitme ırāk durur iken yol

Döndi aşḥāba dedi bugün ‘Alī
Kim begiñüzdür[ür] siziñ ol velī

Her ne buyursa aña olıñ muṭī^c
Emrine göñlüñüzi kılıñ muṭī^c

Şākīr olsun [daḥı] sizden ol bilüñ
Her ne buyurur ise rāzı oluñ

Dediler kim Gerdūşa kim durasın
Bizimle [ora]ya bile varasın

1300 Dedi Gerdūş ben dilerim varayuz
Ol la‘īnin öldigünü göreyüz

Rūşen ola tā ki bu gözlerimiz
Sākīn olan derdimüz sözlerimiz

Pes‘Ömer Meyye ‘Abdu’l-lāh ile
Koşdı şāha ol Resūlu’l-lāh bile

Hem kılavuz oldu ol Gerdūş ile
Şāh-ı Merdān pes revān oldu yola

Döndi peygamber revān oldu‘Alī
Gitdi [pes] bir gün bir gice ol velī

1305 Gāh şenliğe yetdi gāhi ḥarāba
Erişti [pes] şabāḥ EbīĠurāba

Şāh-ı MerdānGerdūşa pes söyledi
Bu ne yerdür ne kadar gittik dedi

Dedi bu EbīĠurābdur yā Ġmām
Geçdik üç günlük yeri [hem] biz temām

Bu gice gördim gözümle yā emīn
Kim dürüldü atıñ ayağından zemīn¹⁶⁴

31b Ol ıağ bu ıağa gelürdü ıururdu
Çıkıncağ üstüne yerin varırdı

1310 ‘Alī dedi du‘āsıdur Resūlūñ
Yeri düren ayağımızdan bilūñ

İllā bundan şuyu çok [çok] götüriñ
Kim kölüklerinize siz şu urıñ

Dedi Gerdūş çokdurur bu yolda şu
Az götüriñ kölüklere yük olur şu¹⁶⁵

Dedi şāh ben bildiğüm[dür] ey delīl
Sen bilmezsın bu sırrı [hem] şöyle bil

Gittiler ol gün yine hem ol gece
Karanluğ oldu cihān uçdan uca

1315 Dün bu çağından kılavuz uyudu
Hem uyumağ gice oña hūy idi

İzlediler yoldan yaban gittiler
Bir kayālı şarp dereye yetdiler

¹⁶⁴ Bu dizede vezin aksamaktadır.

¹⁶⁵ Bu dizede vezin aksamaktadır.

Şāh çağırdı ey kılavuz uyudıñ
Kim yabana gitdiñ hoş yolu koduñ

Pes uyandı kılavuz ovar gözin
Gördi kim azmış yolu döger dizin

Sarmasar oldu ki dedi yā imām
Şuçumı ‘afv eylegil ey şāh imām

1320 Gözlerimi ğaflet almış kalmışam
Uyumuşam yolu ben yañılmışam

Ger kulağıma irişirse¹⁶⁶ünüñ
Uyar[ır]dım kâmusunu bu dönüñ

Pes Müselmānlar uyanuban turdılar
Key katı şarp[bir] yer idi gördiler

Duy[kim] yeri tutmuş ol yerde maķām
Toluğıl ejderha idi [ol] temām

Toprağı günden yanup olmuş siyāh
Olur anda var ne ki cānı tebāh

1325 Pes dedi şāh ey Müselmānlar yürüñ
Yatmañ işbu yerde [hem] becid sürüñ

---

¹⁶⁶ irişirse: metinde irişmezse. Anlam olarak bunun daha uygun olduğuna kanaat getirdik.

Kim gündüz burada şam yeli eser
Halkı kırar kim nefeslerin keser

Ben kılavuz olayım uyuñ baña
Issı olmadan çıkalum bir yaña

Pes Müselmānlar binüben sürdiler
Ceddile atlara kamçı urdılar

Gittiler tā öyle olunca yaķın
Çünki gün ortalığa geldi hemin

32a 1330 Pes ıssı oldı kırudı yaşları
Şol demür gibi kızartdı aşları

Hem tulumlarda şuları kırudı
At deve çeker yuları yoruldu

Kırudı dil tıdakları kırudı
Cigerleri yandı yüzler şarardı

Gelüben şāha feryād eylediler
Meded kıl kııldık işte dediler

Pes dedi şāh ey yigitler siz yürin
Dört yaña isteñ şu var mı görün

1335 Turdı ‘Abdu’l-lāh seğırtti bir yaña
‘Ömer Meyye dağı gitdi bir yaña

Bir zemāndan geldi yanmış yüzleri
Issıdan şu bulmamışlar hiçbir¹⁶⁷

Pes dedi ey şāh Müselmānlar gelüñ
Bir araya cümleñüz tîz cem' oluñ

Ben du'ā eyleyem siz deyiñ āmīn
Tā ki raḥmet kıla Rabbü'l-ālemīn

Bir yere geldi Müselmānlar temām
Pes yüzün gökden yaña tutdı ĩmām

1340 Ellerini ٱaldırup ٱıldı du'ā
Key tazarru' etdi ol şīr-iHudā

Cümle āmīn dediler ol mü'minīn
Şāh elin yüzüne sürünce hemīn

Çıkdı esdi bir sovuٱ bād-ı semīm
Sanki uçmaٱ yeli idi şöylekim

Raḥat oldu tazelendi cānları
Hem dirildi tazelendi hayvānları¹⁶⁸

Şād oluban yüce tekbīr ettiler
Şāh ٱılavuz oldu andan gittiler

¹⁶⁷ hiçbir: metinde herbiri. Anlam olarak bunun daha uygun olduğuna kanaat getirdik.

¹⁶⁸ Bu dizede vezin aksamaktadır.

1345 Bir dereye indiler otlu zemīn
Şanki uçmak yerine beñzer hemīn

Ḳondılar mü'minler andan tuşdılar
Şanki kuşlar dürr dāneye uşdılar

At deve diñlendi rāḫat oldılar
Ol gün [ü] gice orada¹⁶⁹ ḳaldılar

Pes ḳılavuz dedi şāha bu dere
Ne deredür yā nedirler bu yere

Dedi bilmezem hem bilürüm daḫı
Şāh dedi bu ne demektir ey aḫi

1350 Dedi bildüğüm bu yer bizim durur
Bu dere yemiş ṭolu üzümdurur

Bilmedüğüm bu ki tīz geldiñ aña
Ben bu işde ḳalmışam ḳatı ṭaña

32b İşbu yerkim ol yer ise yā emīr
Bu yeriñ adı durur vādī 'abīr

Pes dedi Gerdūş kim ey şāh-ı emīn
Düşmāna geldik yaḳuncaḳ yā emīn

---

¹⁶⁹ orada: metinde andan.

Qaldı bir günlük yol ortada hemn
Cengyerağın grñ ey řāhı emn

1355 Pes ‘Ömer Meyye ile ‘Abdu’l-lāh der
řāh oğutdı geldiler anlar emr

Yā nicesiz diñlendiñiz mi hemān
Dediler diñlendik ey řāh-ı cihān

şarp yerin yolların [hem] derbendlerin
Kal‘anın için tışın cümle varın

Aña göre tā ki tedbr idelüm
Pes gçben üstlerine gidelüm

Sem‘a tā‘a deypoldılar revān
Vardı ‘Abdu’l-lāh ol evde behlivān

1360 Vardı evvelki evde baķtı görür
Çevresinde çok kişiler oturur

Herbiri beñzer deveye ki ulu
Hımr iğerler řoħbete meşğl kāmı

Geçdi andan vardı bir eve dağı
Çok kişiler gördi anda key sağı

Hem řilāħlarıhem kendüler iri
Hem demürden burca beñzer her biri

Başlarında hod demürden tonları
Nîzelü kılıçlı gördi anları

1365 Pes üçüncü evde vardı ol hemân
Gördi anda çok yeraqlu merdimân

Yüzlerinden her biriniñ zehr aķar
Cânı ķorķar her kim ki anlar baķar

Pes geçüp dördüncü eve vardı ol
Anda daķı kişiler çok gördi ol

Geçdi andan gördi bu çadır ulu
Kal'ıa yaķınından yüce ķurulu

Ortasından yüce bir ķubbe anuñ
Aķ gümüştēn ay'ı var ol ķubbenüñ

1370 Şöyle rüşēn berķ ururdı ol hemân
Şanaşın oldurur ol māk-ıāsūmān

Çevresinde çādırıñ üç yüz ğulām
Kara yüzlü şılaķlular hep temām

Şanaşın kim bir file beñzer hemīn
Hem tırur bir ğürz önünde āhenīn

33a

Kim götürmez bir deve ol gürzini
Oynadur alma gibi elde anı

Hamr içer şöhbete meşgûl ol la'în
Gördi anı 'Abdu'l-lâh turdı hemîn

1375 Va'di-gâhda buldı 'ÖmerMeyyeyi
Şordı dedi nice gördiñ kal'ayı

Dedi gördim bir yüce kal'a azîm
Kim geçemez kuş başın kim şöyle kim

Enlü muhkem burcları yapuları
Çîn bolatdan iki kapuları

Hem içinde var puñarları aķar
Şöyle kim şu bārūdan taşra çıkar

İçinden çağırur biñ pāsbānı
Taña kaldum görüncekvüz ben anı

1380 Döndiler yıl gibi andan gittiler
Kim şabāḥ vaktinde şāha yettiler

Verdiler [pes] şāha selām turdılar
Söylediler her ne kim hep gördiler

Çün 'Alī diñledi bu sözü hemîn
Dedi bugün diñleniñ yā mü'minîn

Hem düzediñ cengüñüz yerağların
Kāfir ile kim ulu cenkdür yarın

Çün gice oldu emīrū'l-mü'minīn
Bir 'alem 'Ömere verdi şāh-ı dīn

1385 Yüz kişi kucdı dedi önce yūri
Varıncağız etme ceng durğıl dedi

İllā anlar cengiderse [ol] hemān
Cengidesin sen daḥı yā behlivān

Verdi ańdan soñra Ɣaysa bir 'alem
Ɣoşdıoña daḥı yüz yoldaş[ı] hem

Giydi kendisi emīrū'l-mü'minīn
Ol Resūlu'l-lāh cübbesin[i] hemīn

Hem 'imāmesin başına şardı ol
Kim aña virmişidi anı Resūl

1390 Şaldı Ɣamza Ɣalkānını Ɣoluna
Zūlfıķārı bağladı hem beline

Ol Resūlu'l-lāh[in] verdiği 'alem
Açdılar üstüne şāhıñ [daḥı] hem

33b Ɣamle Ɣıldı kāfire şāh-ı emīr
Şöyle na'reurdı kim şarşıldı yir

Zülfikârı şağa şola şaldı ol
Haykıruban döne döne geldi ol

Hem Müselmânlar dahı cümle bile
Qaldılar ol şâh ile cümle bile

1395 Kimisi bekledi şâhıñ kafâsın
Getürüben ‘ahdin yine [ve]fâsın

Fedâ kılup beliklibaşı cânlar
Girer ‘aşk ile cenge behlivânlar

Qopdı yine bir ‘acayip kâr ü zâr
Düşdi başlar qara yere hûr ü zâr

Qıraldı atlar vüdüşdi erenler
Bunı böyle haber verdi görenler

Rāvī eydürürMüzelzil pes hemîn
Gördi bu cengi kaçıldı pes la‘în

1400 Gürzüni aldı yürür cenge girür
Her çalışden bir Müselmân öldürür

Gök gibi gürler arayu haykırur
Hûr [u] hâş olur kime bir kez urur

Böyle germolmuş iken bu rezm-gâh
Berâberoldı[pes] şâh ile nâ-gâh

Ḥaykıruban šāh dedi tūr ey la‘īn
Eyü gelgil geldi ölümün yakīn

Ṭurdı ol mel‘ūn dedi gel yā ‘Alī
Gürzümüñ bir zarbını al yā velī

1405 Pes atından indi ol šāh-ı emīn
Ḥanżalaya virdi tūt didi hemīn

Kendüsi yayağ yüridi üstüne
Ol Müzelzil birle cengüñ kaşdına

Birbirine geldiler çünkim yakīn
[Pes] ol la‘īn gürzi kaldırdı hemīn

Şalladı çağdı şol heybetlü anı
Aklı gitdi kim işitdiyse anı

Çaldı šāha dedi algıl yā ‘Alī
Ben Müzelzilbin Menāzilüm belī

1410 Çünki šāhıñ üstüne geldi yakīn
Çaldı šāh kılıç ile anı hemīn

Ortasından şöyle kim çaldı anı
Bir hıyār gibi iki bölđi anı

Bir kişinüñ üstüne bir pāresi
Düşti kim yakīncağ idi arası

34a Sũñüklerin başını kıldı hāş hāş
Şanki düşdi bir yumurtaya bir taş

Müzelzil işbu zarba çünki baqdı
Kalkğanını elinden tiz bıraqtı

1415 Döndi kaçdı kal'asına ol la'în
Kal'aya kal'aya deyü ol la'în

Çünki anı öyle gördi leşkeri
Döndi kaçdı kal'asına ol çeri

Kāfiriñ çoğıyabanlara kaçdı
Kimi dereye kimi kayalardan uçdı¹⁷⁰

Kim Müzelzil kal'aya çün girdi dir
Kapusın tiz yapuban tıururđı dir

Pes Müselmānlar talar çadırları
Meşgūloldı mālā rızka her biri

1420 Kim Müzelzil çadırını rahtını
Aldılar ol kubbelerini tahtını

Müselmānlar gördiler Hanžala tutmuş atını¹⁷¹
Dediler ne oldı şāh hāzretini

¹⁷⁰ Bu dizede vezin aksamaktadır.

¹⁷¹ Bu dizede vezin aksamaktadır.

Dedi bilmem atını virdi baña
Kendi gitdi gelmedü kaldum taña

Pes Müselmānlar hemān bozuldılar
Tutmaz oldu elleri yazıldılar

Ba'zısı dedi kim tıtdılar anı
Aldılar kal'aya gittiler anı

1425 İştııaba düştiler buñaldılar
Şöyle dem-beste oluban kaldılar

Çıkıdı bir nūrānī atlu pes hemīn
Dediki göñlüñüzi tutuñ emīn

Kim diridür şāh bilürsiz anı
Siz murād ile görürsiz hoş anı

Bunı böyle dedi ġā'ib ol hemīn
Şād oluban oldu mü'minīn emīn

Dediler melekdür ol āsumānī
Bize geldi ki giderdi gümānı

1430 Çün Müzelzil kal'aya girdi hemīn
Kapusunu bağlayıp tırdı emīn

Tahtına vardı otırdı [pes] yine
Geldi kavmi tırdı yerlü yerine

Pes dediler yā mālīk n'oldı size
Çatı düşvār geldi bu işiñ bize

Yā ezderhā olsa yā dīv yā ner şīr
Çaçmaz idiñ zinde filden yā emīr

34b Sen evvel kūhī polādı üstüñe
Çıkmazdıñ divler gelürse kaçdıña

1435 Şimdi bu deñlü yağıdan kaçdıñuz
‘Ār u nāmūsı var rızqdan geçdiñüz

Bir şovuk āh eyledi pes söyledi
Siz melāmet eylemeñ beni dedi

Ben şanurdum adam ile ceng ola
Bir hıyār gibi iki pāre kıla

Kim ola kim gürzümü kılıc ile
Bir hıyār gibi iki pāre kıla

Ol kim kaçdum elinden hoş ben anuñ
Oldur şahīb-kırānı bu zemānuñ

1440 Gögsüne kodı elin dedi hemīn
Şimdi bildim ki sağım oldım emīn

Bunı deyüp ider iken şovuk āh
Gözi tüş oldı şāha [hem] bendegān

Kim zīrā kal‘aya girmiş bile¹⁷²
Karşusunda halk ile tırmış bile

Çünkü şāhı baqdı gördi ol la‘īn
Ditrete tıtdı vücudunı hemīn

Yüzi şaru şaman gibi sarardı
Gögerdi gözi tıdaklar qarardı

1445 Dili tıttıldı dışleri çağıldar
Uçuk tıtmış gibi titrer şakıldar

Pes dediler yā mālīk n’oldı saña
Barmağını sürdi ol řāhdan yaña

Barmağile gösterür tıtmaz dili
Ya‘ni tutuñ şunı kim oldır ‘Alī

Pes ‘Alī gördi anı şöyle hemīn
Pes dedi kınde kaçarsın yā la‘īn

Ben ‘Alīyem kaşdı kılmışdım saña
Kim alur seni elimden dı baña

1450 Hıyķıruban başına çaldı hemīn
Tā ayağın dek iki böldianuñ

---

¹⁷² Bu dizede vezin aksamaktadır.

Leşkeri çün gördi öldi begleri
Haykıruban söylediler her biri

Bu yalıñuz bir kişi bu kal'ada
Kapu bağılu bunca halka ne kıla

Dört yakadan cümle cenge başladı
Kimi okla kimi kılıçla ırakdan taşladı¹⁷³

Cümlesi cehdile gülbang itdiler
Şāhla anda bir uluceng itdiler

35a 1455 Ol Allāh leşkeriniñ şeh-süvārı
Şalardı şağa şola Zülfikārı

Sinek gibi bölük bölük kırıldı
Kimiñ başın kimiñ bağırın yarardı

Na're urur haykırur gülbangile
Kal'a tıldı katı kan-ı cengile

Taşradan işidip mü'minler ünin
Bildiler girmiş hişāra şāh-ı dīn

Diñlediler na'rasın gülbangını
Bildiler kim [ol] alıpdur cengini

---

¹⁷³ Bu dizede vezin aksamaktadır.

1460 Tîz seğırdiler apuya vardılar
apu yapılmış kilitli g rdiler

Tekb r id p y ce g lbang ettiler
Taşradan pes o ile ceng ettiler

B r lardan ceng i n uranları
Oa uttılar tem men anları

ş hile ceng eyleyen k firleri
G rdiler omaz ar r birin diri

Hepyerakların d k ben atılar
ş h buyurdu pes apuyu atılar

1465 Ol M selm nlar iş ra girdiler
Cengiden k firleri hep ırdılar

Sağ sel met  nki ş h  g rdiler
T z elin  p p g zlerin s rdiler

Pes dediler şad hez r n  fer n
Sa a olsun y  em re'l-m 'min n

 n sevin p secde ş k r ettiler
Ha Te  l  adını zikr ettiler

K firi n diri alanı geldiler
Ba zısı anda M selm n oldılar

1470 Olmayanıñ boynunu hep urdılar
Pes Müzelzil mällarını dirdiler

Hem olan kâfirleriñ mällarını
Aldılar hep ‘avret oğlanlarını

Verdi Gerdūşa biraz maldan emîr
Kal‘ayı dañı aña verdi dilîr

Ol hışāra Gerdūş[ı] beg eyledi
Hem aña çok vaşiyet[ler] eyledi

Üç gün andan oturur o behlivān
Geçdi andan yoluna oldu revān

1475 Çok esîr ü mālî genci bî-ķarār
Aldı geldi Yeşribe ol şeh-süvār

35b Öpdi peygamber elini‘Alî Mürteza¹⁷⁴
Anı dañıöpdikücdiMuştafa

HepMüselmānlar Resūlu’l-lāh elin
Öpdi sürdi ayağına yüzlerin

Anlara kıldı du‘ālar Muştafa
Şādu ħurrem oldu ğayet Muştafa

¹⁷⁴ Bu dizede vezin aksamaktadır.

Hezārān çok şükür el-hamdülillāh
Key mü'minlere nuşret viridi Allāh

1480 Kışsa dahı burada olsun temām
Muştafānuñ ruḥına yüz biñ şalavāt ile selām¹⁷⁵

Hakk Te'ālā ol kimse[yi] dilşād eyleye¹⁷⁶
Kim yazanı fātiḥa ile yād eyleye¹⁷⁷

Tańrı rahmet eyleye ol cān için
Okuya bir fātiḥa üç ihlās yazan için¹⁷⁸

5. Kışsa-yı Zātü'l- Ebātıl Kayse La'īn[l]e Olan Cengidür Zikrolunur

Nāle kıl ey tuṭī 'arş-ı āşiyān
Olmağıl ḥayvān gibi ferş-i āşiyān¹⁷⁹

Ki maḳşüdsiñ vücūd-ı ins ü cāndan
Çün manzūr-ı naḫarsın sen cihāndan

1485 Görinür senden sultānuñ cemāli
Kimiñ vardur senüñ gibi kemāli

Kim gidersin sen ḫalur bu rüzigār
Bārī söyle sīret ola yādigār

¹⁷⁵ Bu dizede vezin aksamaktadır.

¹⁷⁶ Bu dizede vezin aksamaktadır.

¹⁷⁷ Bu dizede vezin aksamaktadır.

¹⁷⁸ Bu dizede vezin aksamaktadır.

¹⁷⁹ Bu dizede vezin aksamaktadır.

Ravîler şöyle rivāyet ettiler
Sîretin böyle hikāyet ettiler

Birgün ol maḥbûb-ı Ḥaḳḳ sultān-ı dīn
Faḥr-i ‘ālem raḥmetenli’l-‘ālemīn

Tāc-ı ümmet hem beşîr [ü] hem nezîr
Şems-i millet maṭla‘-ı māh-ı münîr

1490 Mescidinden çün şabāh kıldı namāz
‘Arz kıldı mālîkû’l-mülke niyāz

Vird okudı hem du‘ā oldı temām
Arḳasın miḥrāba virdi ol ĩmām

Nāgehān girdi ḳapudan bir ‘Arab
Boyu uzun beli ince key ‘aceb

Dedi kimdür gösteriñ peygamberi
Ḥaḳḳ ḥabîbi şol nebîler serveri

Şol cihetdenki oturdı ol Resûl
Ḥalk içinde şöyle otururdı ol

36a 1495 Kim yabandan bir ‘Arab gelse yakīn
Bilmez idi ḳanḳısıdur şāh-ı dīn

Tevāzu kıldığındandı begāyet
Anuñ luṭfına yoğidi nihāyet

Tā ki aşḥāb cehd-i ilḥāc eyledi
Her birisi yalvaruban söyledi

Kim anuñ'çün düzdiler bir yüce yir
Tā oturdı anda ol bedr-i münīr

Kim yabandan bir 'Arab gelse yakīn
Kim bileler kankısıdır şāh-ı dīn

1500 Bārī el-kıṣṣa dediler yā 'Arab
Bağ kimiñ anından vardır nūr 'aceb

Çün 'Arab bildi anı virdi selām
Pes nedir ḥālūñ dedi şordı īmām

Yā Resūla'l-lāh dedi pes ol 'Arab
Bu benim kıṣṣam durur ḡayet 'aceb

Ben benī 'Abbasilinden gelmişem
Şıdkıla anda Müselmān olmuşam

Koyunum görmege vardum nāgehān
Geldi bir kurt bir koyun aldı revān

1505 Anı kodum ata çok kāmçı urdum
Yetemedüm atım yoruldı kaldum

Çün atum yorulduğunu kırt gördi
Yüzün döndürdi benden yaña sürdi

Dedim ey kırt utanmazlık idersin
Ki aldıñ bir kıyunumu gidersin

Kıyunumu tiz ağzından bıraktı
Yüzün döndürdi benden yaña baqtı

Dedi benden dağı sensin utanmaz
Ki nefsin bātil işde Hakkā dönmez

1510 Ki Allāh[ı] kıyup taşā taparsın
Puşa secde kılursın yir öpersin

Muhammed Resūlu'l-lāh[di] sen aña
İnanmazsan inanmışam ben aña

Ol Hakk peygamberi inkār idersin
Taşa ma'būd deyü ikrār idersin

Ben Allāha taparım Hakk bilürüm
Ki her dem ben Hakkā secde kıluru[m]

36b Resūlu'l-lāh[ı] hem taşdīk iderüm
Gerekmez al kıyununu n'iderüm

1515 Hacı̄l oldım bu sözden key utandım
Hemān ben beni anda öldüm şandım

Bırakdı koyunu gitti yoluna
Dağı hiç bakmadı şağa şoluna

Döndim andan yola girdim ben hemān
Hizmetüñe irmege sürdim hemān

Gördim¹⁸⁰ yolda giderken beşbiñ süvār
Cümlesi yahşı geyümlü nām-dār

Dedim ben anlara kande gidersiz
Kimiñ cengine böyle ‘azm idersiz

1520 Dediler gideriz Dehne iline
Esed İbn-i ‘Uzeylim menziline

Ol Muḥammed üstüne gitmek diler
İlini şehrinı ḥarab etmek diler¹⁸¹

Ol Medīne şehrinı yıkmak diler
Halkı kırup evlerin yakmak diler

Hem getürdi dört yakadan çok çeri
Olısar kırk biñden artıḳ leşkeri

---

¹⁸⁰ Gördim: metinde Ugradım

¹⁸¹ Bu dizede vezin aksamaktadır.

Biz daħı yardıma giderüz aña
Çok çeriler vardılar hem dört yaña

1525 Çün işitdüm gice gündüz yürüdüm
Tā haber-dār olası andan dedim

Çün anuñ işitdi peygamber sözün
Fikre şaldı bir sâ‘at kendi özin

Cebrā‘il geldi dedi Hakkdan selām
Toğrıdur ol ‘Arab dedi yā ĩmām

Hakk Te‘ālā şöyle buyurdı saña
Kim varasın gelmeden pes ol saña

Ol ‘aduvvu’l-lāh iline varasın
Ceng idesın bağrın iki yarasın

1530 Bir kişi koy yeriñe bunda tura
Kim Medīne şehriniñ kaydın göre

Başını kaldırdı peygamber hemīn
Dedi kim yerağ idüñ yā mü’mīn

Kim yarın Dehne iline giderüz
Hakk [yo]luna varubanceng iderüz

Pes Müselmānlar hemān tağıldılar
Her birisi ceng yerağın kıldılar

İRte oldı yine dörtbiñ nām-dār
Pehlivānlar ‘āşıkāne ceng süvār

37a 1535 Pes Resūlu’l-lāh dedi yā mü’minīn
Kimi kıoyalum yerimüzde emīn

Dediler kim yā Resūla’l-lāh ‘Alī
Koñ ki yerüñüzden dura ol velī

Tā ki bir düşmān gelürse ol anı
Def‘ ide düşmānları Hakkāşlanı

Pes Resūlu’l-lāh buyurđı kim ‘Alī
Leşkeriñ beşāret penāhıdur velī¹⁸²

Buñ gününde leşkere yardum kılar
Ceng içinde anuñ işin kim kılar

1540 Dediler tursun ol şeyh-i sa‘āde
Sa‘ādet ıssı Sa‘d ibn-i ‘Ubāde

Resūlu’l-lāh dedi aña ki tursun
Halīfe ol bu şehrimde otursun

Kaç dilerseñ Müselmānlardan bile
İş tüşerse tā saña yoldaş ola

¹⁸² Bu dizede vezin aksamaktadır.

Ağladı Sa‘d dedi düşvār ayrılık
Eyleyiser işimi zār ayrılık

Ben dilerdim yoluña cān oynayam
Ölüben öñüñden kırbān oynayam

1545 İllā n’idem emriñi tıtmak gerek
Tıtmak emriñi baña cāndan yegrek

Sa‘dı beg kıdı Medīne şehrine
Kendüsi ‘azm etti kafır cengine

Yürüdiler öyleye dek gittiler
Bir hoş otlu sulu yere yettiler

Resūlu’l-lāha hoş geldi beğendi
Buyurdı leşker atdan indi kındı

Tutuldı haymeler ol gice anda
Kırar etti oturdı ol vaşanda

1550 Dedi [kim] rāvī Sa‘d ibni ‘Ubāde
Çün kıaldı kim¹⁸³ derdi oldu ziyāde

Resūlu’l-lāhdan ayrıldı buñaldı
Kıatı ağladı Hakkā zāri kıldı

---

¹⁸³ kim: metinde andan.

Yüzin dergāha tutup iniledi
Resūlu'l-lāh ileğazā diledi

Ḳabūl etdi Ḥaḳḳ Te'ālā du'āsın
Çün gördi göñlünüñ şıdḳ u şafāsın

Buyurdi Cebrā'il vardı Resūle
Ki Allāhdan selām verdi Resūle

1555 Dedi Sa'dı getür şādıḳ durur ol
Key dā'im[ā] muḥliş āşık durur ol

Araduk göñlüni tolu şafādur
Hemān maḳşūdi ahdine vefādur

37b Medīne şehriñi ıṣmarla baña
Key tapşuram selāmet yine saña

Ol Sa'd içün anı şaklayam¹⁸⁴
Yeme teşvīş dahı şehriñ içün sen

Resūlu'l-lāh sevindi oldı ḥurrem
Hemān dem Sa'da gönderdi bir adam

1560 Gelince Sa'd Resūlu'l-lāhoturdi
Ki bir gün bir gice ol yerde ḳaldı

¹⁸⁴ Bu dizede vezin, kafiye ve anlam aksamaktadır.

Oradan geçdi indi bir dereye
Ki cinnī vādi mi derler oraya

Gelüp çok cinnīler oldı Müselmān
Kamu etdiler andan ‘ahd-i peymān

Geçdi andan bir nice gün gittiler
Düşmān iline yakıncağ yetdiler

Varup zātü’l-ebātilda oturdı
Burada buluşalum dedi tırdı

1565 Bir iki gün geçince erdi bir toz
Yerle gök arasından tıtdı bir toz

Toz içinde ‘alemler oldı peydā
Ki şancağ bayrağıle tıldı şahra

‘Adüvvü’l-lāh öñünce zīnet ile
Demürden burca beñzer heybet ile

Resūlu’l-lāh hemān çün anı gördi
Ata bindi kuşan bağladı tırdı

Hemān dem bir ‘alem ol Sa‘da verdi
Çeriniñ sağ yanından vardı tırdı

1570 Hem Ebu’l-Heyteme verdi bir ‘alem
Anı dahı şol yaña gönderdi hem

Bir ‘alem verdi Zübeyre pes hemān
Aldı tırdı şol cenāhtan behlivān

Bir ‘alem yine ‘Abbāsa verdi¹⁸⁵
Bir ‘alem ‘Abbās-ı Merdāsa verdi

Qalbde tırdı kendisi enşār ile
Hem muhācir bile ol dōrt yār ile

Yaşandı şaf tıttup leşker ser-ā-ser
‘Adüvve karşı tırdılar berāber

1575 Ün idüp heybet ile katı küffār
Hemān dem hamle kıldılarne ki var

Çalındı kōs niğāra boru zurna
Kīn ile cenge girdi pīr ü bernā

Müslümānlar dahı hem kıldı hamle
Hakka sığındı cenge girdi cümle

38a Hemān cengüñ odı tıttıydı yandı
Qara yerler kızıl qana boyandı

Cidā çağıldısı tıldı cihāna
İrişdi qan buharı āsumāna

¹⁸⁵ Bu dizede vezin aksamaktadır.

1580 Kılıç çağıldısı tıldı felekler
Niyāza başladı gıkde melekler

At ayağından kalkan oldu başlar
Ki la'le döndi kandan kara taşlar

Döküldü el ayaklar düşdi başlar
Güzin yaprak döker gibi ağaçlar

Cidālar ezderhā gibi tılaşdı
Erenler kara kanlara bulaşdı

Emirü'l-mü'minīn ol Şāh-ı Merdān
İmāmü'l-müttakīn ol Şīr-i Yezdān

1585 Şanki koyun içine aşlan girer
Her cālişde nicesin bī-cān kılar

Kimse anıñla berāber tıramaz
Karşusunda kimse bir zār vuramaz

Aḥşāmdañ [pes] böyle oldu kār u zār
Akar kanlar oldu yerde ḥūr u zār

Geldi gice her biri menziline
Döndi vardı kındı yerlü yerine

Gitdi gice çün şabah oldu 'ıyān
Tırdı leşkerler ata bindi hemān

1590 Pes andan İbn-i ‘Uzeylim ol la‘în
Yüzünü oğlına döndirdi hemîn

Dedi oğul yürî[ğil] sen cenge var
Ammuñuñ kanın dile kim gide ‘ār

Dedi baba ğam yeme uş varayum
Ben bugün ‘ārdan seni kırtarayum

Ķātı zorlu idi ğāyet behlivān
Biñ kişiyе şayılurđı ol cevān

Döndi geldi çadıra girdi revān
Ceng tonunu eñine giydi hemān

1595 Çıkdı atlu atına oldı süvār
Debdi merdāne girdi merdāne-vār

Çekdi kılıcını cevlān eyledi
Kendüyi gösterdi devrān eyledi

Şi‘r okudı kendüyü medħ etdi ol
Durdı İslām leşkerine karşı ol

Pes dedi kim yā Muḥammed leşkeri
Var ise bir behlivān gelsün beri

38b Kimse aña iltifāt eylemedi
Sözine kimse cevāb söylemedi

1600 Pes akadı atı hışm etdi la'ın
şundı aldı yāyın okını hemin

Atdı bir ok bir kişi oldu şehid
Atdı bir ok dağı yine hem pelid

Atdı ol dem kırk iki ol la'ın
Kırk ikisine [hep] zağm urdı yağın

Kimi yaralu oldu kimi şehid
Atdı bir ok dağı yine hem belid

Pes Resulu'l-lāh çeriye şöyledi
Bir tır-endāz var ise ıksun dedi

1605 ıkdı enřār leşkerinden bir cevān
Geldi peygamber atına hoş revān

Yā Resula'l-lāh izin vergil baňa
Kim ġarimiyem varayum ben aňa

Pes Resulu'l-lāh dedi ki yā yigit
Ok cevābı ok ile olur işit

Tiz eline yāyın aldı ol cevān
Atdı bir ok kāfire kıldı niřān

Urdı göğsüne yüregın dildi ok
Büştime ıkdı demüri kıldı ok

1610 Düşdi atdan cānını virdi hemīn
Pes Resūlu'l-lāh dedi kim āferīn

Çün Esed İbn-i 'Uzeylim ol la'īn
Görđi anı girdi meydāna hemīn

İndi atından getürđi oğlını
Görđi ölmüş çādıra iltđi anı

Ağladı hem key kaçıldı ol la'īn
Giydi pes ceng ũonlarını ol hemīn

Atdı ol dem yetmiş iki ok cevān
Yetmiş iki kāfir öldürđi revān

1615 Döndi kāfir yine cevlan eyledi
Heybet ile döndi devrān eyledi

Pes dedi kim var mıdır bir behlivān
Kim gele meydāna benimle revān

Göre meydān dest-iberd nice olur
Er ere meydān içinde ne kılur

Ol Esed benüm kim [ol] benden kaçar
Heybetimden şarp kayalardan uçar

ũağlarda korkumdan [ol] kaplan kaçar
Kim atuşun terk edüp aşlan kaçar

39a 1620 Kılıcımıñ odı deryāyı yaķar
Gürzüümüñ zarbı kara ıağ yaķar

Şordı peygamber bu ne atlı durur
Böyle büyük gövdeli heybetlüdür

Dediler budurur şāhib-kırānı
Benī ʿAbbās iliniñ behlivānı

Çıkdı enşār leşkerinden bir cevān
Al yüzlü [vü] ela gözlü nev-cevān

Girdi meydān içre cevlān eyledi
Tekbīr etdi Allāh adın söyledi

1625 Hāmle kıldı ol cevāna ol laʿīn
Urdı bir zarb kim şehīd oldu yakīn

Çıkdı enşār leşkerinden yine bir
Behlivān çābūk-süvār illā key pīr

Dedi peygamber kim pīrsin dön geri
Pīr işitdi anı geldi ileri

Beni ıo yā Resūla'l-lāh dedi sen
Tā ki ķurbān olayum yolundan ben

Gitdi meydān içine tūtuşdılar
Kāfir ile bir zemān uruştlar

1630 ʿĀkıbet bir zārḅ urup ol laʿīn
Kim atından yere düştü pīr hemīn

Debdi pīriñ oğlu meydāna girer
Pīr gözin açar baķar oğlın görür

Dedi varğıl ey oğul peygāmbere
Vir selām benden ol ulu servere

Dedi ki virsün ḥaberler çok saña
Kim ḥayırlu yolu gösterdin bana

Ḥūrīler cennet içinden geldiler
Mendil ile kanımı ḥoş sildiler

1635 Baña cennetden yerim gösterdiler
Muştuluķ kim biz seniñüz dediler

Saʿy it oğul irişgil sende baña
Göreyüm Firdevs-i aʿlāda saña

Döndi geldi ol yigit peygāmbere
Dedi babası sözin ol servere

Döndi yine kaşd-ı meydān eyledi
Şiʿr okudı döndi devrān eyledi

39b

Ḥamle kıldı birbirine iki er
Bir zemān meydāndan ceng eylediler

1640 Nāgehān bir zarb urdı ol pelīd
Düşdi atından yiğit oldu şehīd

Ḥūrīler geldi irişdi cānına
Vardı cennetde babası yanına

Ol la‘īn laf urur cevlan eyledi
Geldi peygambere karşı söyledi

Yā Muḥammed behlivānlarıñ kanı
Ceng yüzünden şaf bozanların kanı

Ki onlar korkdıysa aşlanıñ kanı
Var mı gelsün Şāh-ı Merdānıñ kanı

1645 Korkdı beñzer ol daḥi benden meğer
Benim elimden kurtulur mı yā meğer

Kande gitdi Şāh-ı Merdān oldığı
N’oldıanuñ merd-i meydān oldığı

Ol daḥi dünyāda bir er görmedi
Aña bir er daḥi bir zarb urmadı

Dünyāda gerçek kim er çokdurur¹⁸⁶

Ben Esed gibi naẓīrüm yokdurur

Suki şunşam çīnī bolat yarılur

Gürzi ursam kara taşā yarılur

1650 Var mı gelsün görsün er nice olur

Er ere ẓarbı [kim] ne resme urur

Pes Resūlu'l-lāh dedi ẓanı 'Alī

Diñlemez mi işbu sözi ol velī

Ol erenler pādişāhı ẓandedür

Leşkeriñ pūşt-i penāhı ẓandedür

Dediler [kim] şuyu bekler ol velī

Kāfirler virmez ẓurur anda 'Alī

Dediler saña ẓağırdı ol Resūl

Çünkü gördi Şāh-ı Merdānı Resūl

1655 Dedi ol 'adūv seni der yā 'Alī

Cenge ister sen ne dirsın yā velī

Yā Resūla'l-lāh buyur der varayum

Hāẓẓ buyursa anı iki yarayum

---

¹⁸⁶ Bu dizede vezin aksamaktadır.

Şınuđından anı ma‘būn edeyüm
K̇an ile meydāndan bir hūn edeyüm

Keseyüm dünyādan nām u nişānın
Ṫamuya göndereyüm anın cānın

Dedi var ki seni bekleye Allāh
Saña nuşret vire hem inşā’allāh

40a 1660 Bu iş böyle olunca oldu aḥşām
Esed vardı yerine kıldı ārām

Ol gice ol iki leşker dolandı
Velī düşdi gönülleri bulandı

Geçdi gice oldu şabāḥ āşikār
Pes Resūlu’l-lāh ata oldu süvār

Hep giyümlü k̇amu yaşlar uşuklu
Ḥamā’il hem kılıçlar yaraşuklu

K̇amusı ölmeği şayar sa‘ādet
Ġanīmetdür bize dirler şahādet

1665 Pes Esed İbn-i ‘Uzeylim ol la‘īn
Leşkerini ol daḥı düzdi hemīn

Ceng ṭonunı giydi bindi atına
K̇alpde durdı geldi begler k̇atına

Gök demürden burca beñzer ol la‘în
Yaḥūd bir ʔağ parçasıdır ol hemîn

Pes Resūlu’l-lāh dedi ki yā ‘Alī
Yürivar meydāna girgil yā velī

Hem ‘adüvvu’l-lāh seni istedi dün
Yürüvar [kim] meydāna gir sen bugün

1670 Bezendi cennet açıldı felekler
Senin cengine bakarlar felekler

İllā dur kim bir du‘ā kılam saña
Bekleye Allāh seni öñden şoña

İbrāhīm İsmā‘îl[e] kıldığını
Kılayum ben daḥı sana dir anı

Ādem [ile] Şīte kılduğı du‘ā
Kılayum saña ki bekleye Hudā

Çün du‘ākıldı revān oldu ‘Alī
Şanki nūrdan burca döndi ol velī

1675 Heybet ile girdi cevlan eyledi
Kendüyi medḥ etdi devrān eyledi

Çıkıdı kâfir leşkerinden bir süvār
Biñ kişiye şayılurdu [ol] nām-dār

Ol la'îniñ ammusı oğlu idi
Behlivân çābük-süvār ġālip idi

Gök demürde bir dāve dönmüş la'în
Şāh-ı MerdānMüstüne sürdi hemîn

Bî-tekellüf cenge durdılar hemân
Kâtı cenk etdi şāh ile bir zemân

1680 Şāh-ı Merdān döndi dedi yā civân
Gel Müselmân ol kim bulasın imân

Ol dedi bu iş bana ġāyet şakîl
Zahm-i tîġ bundan azdurur şöyle bil

‘Ali dedi imdi almaġıl uş sen
Naşîbiñi kazā eyle kâderden

40b Hemāndem şāh üzengi üzre geldi
Kılıçla hemân aña bir zarb urdı

Ki kalkanın kesüp başın ayırdı
Anı gögsine dek iki ayırdı

1685 Taḥsîn etdiler melâ’ikler hemîn
Hem daḡı mü’minler etdi āferîn

Emîrû’l-mü’minîn ol Şāh-ı Merdān
Yine cevlân idüben kıldı devrân

Dedi ҡande[dür] ol ҡābük-süvār[1]
Bu şeytān leşkeriniñ [en] nām-dārı

Beni meydāna istedi evvel dün
Bugün ҡorқdı mı ki gelmez ne içün

Esed ҡünkü eşiddi işbu sözi
Қақıdı od gibi ҡızardı gözi

1690 Delü deve gibi baғdan boşanmış
Demüre ғarқ olmuş [ol] oda dönmüş

Elinde nīzesi meydāna girdi
Şāhıñ [ol] cengine merdāne girdi

Şu resme [dahı] kim tutuşdı anlar
Taña ҡaldı iki yañdan baқanlar

Güberdi [ol] atlar ҡopdı tazılar
Ki yaturdu yeryüzünde ғāziler

Esed ҡünkü haşmınıñ cengin gördi
Degil şanduғı gibi cenkdür tırdı

1695 Dedi kimsin ey şuşayan ҡanına
Adıñ nedir ey ҡast iden cānına

Kim Esed-vān ben ki řīr-i ner benim
Kim ‘Arabda yalıñuz bir er benim

Nice nice behlivānlar kırmışam
Bugün dilīrlerde nuşez-ber benim

Behlivānların cihānın yazsalar
Cümlesi içinde ser-defter benim

Heybetümden dīv [ü] ‘ifritler kaçır
Kim [ki] kalan aşlanlar ebter kaçır

1700 Baş kesici kan dökücü çokdurur
Kamūsından illa kim yiğit benim

Dedi bunu gezdi cevlan eyledi
Döndi bu kez řāh-ı Merdānsöyledi

řāh-ı Merdāndedi řīr-i ner benim
Kim güneşden dünyādan azher benim

Ey la‘īn öğme sen seni haddiñ bil
Kim cihānda bī-bedel bir er benim

Mancılığ[l]a havay’atılan benim
Hayberi tartup yıkan Hayder benim

1705 Leşkerler başıcı kırıcı benim
Şarp kuşanlar bozucu sâf-der benim

41a

Merḥab ile ʿAnteri iki biçen
[Ol] evvelki ceng tıldı defter benim

Pādişāhlar heybetümden ditreşür
Kim ʿacayip işlere mazḥar benim

İbn-iāmm-i Mustafāyum şīr-iḤakk
Zarbi ḥiṣārılar alıcı server benim¹⁸⁷

Adımı şormak ne ḥacetdür benim
Kim [ki] güneşden rüşenazher benim

1710 Ol ʿAlī kim tıldı ʿālem adıyla
Aç gözüñi görgil ey kāfir benim

Ḥāzır ol ki seni iki yararum
Döküp kanını yere kıran benim

Yā Müselmān ol ḥalāş et cānını
Yāḥūd al boynuña kara kanını

Ḥamle kıldı yine şāha ol laʿīn
Yine cenge tırdılar onlar hemīn

Bir kılıç urdı emīre ol dilīr
Kalkana aldı anı ol dem emīr

---

¹⁸⁷ Bu dizede vezin aksamaktadır.

1715 Dönegeldi bir kılıç çaldı aña
Şāh-ı Merdānki gören kaldı toña

Karşı virdi ol la'īn kalkanını
Şol hıyār gibi iki böldi anı

Yarusı kaldı elinden ol la'īn
Anı daḥı yere bıraktı hemīn

İlla 'aqlı uçdı korkdu yüregi
Rengi oldu yüziñ za'ferān gibi

Çünkü andan girüye döner gider
Yine aldı bir kalkan gör kim n'ider

1720 Aldı bu kez ḥaş bolatdan bir siper
Kim [daḥı] ne tīg geçerdı ne teber

Boladıñ üstüne ḥām deve göni
Beş kat urup muḥkem etmişler anı

Dünyāda kesmezdi anı bir kılıç
Geçmez idi aña bir ok daḥı hiç

Döndi geldi kendü ecel-gāhına
Söyledi pes ol erenler şāhına

Mağrūr olma dir yā ‘Alī kalkanı
Kılıcuñ kesdiyse faħr etme anı

1725 Hoş yakīn gelmişdir qavm ü qardaşıñ
Ağlayısar seniñ içün yoldaşıñ

Şāh-ı Merdān dedi herze söyleme
Ey kaçıcı var yalān lāf eyleme

Neñ var eliñden getürgil ey la‘īn
Kim ölümüñ belki gelmişdir yakīn

Hamle kıldı ol adüvvu’l-lāh hemān
Şāh-ı Merdān üstüne sürdü revān

41b Karşu geldi pes ‘Alī dahı aña
Şöyle ceng oldı gören qaldı toña

1730 Kıpdı oldı ol meydanda qara toz
Görmez oldı ol ikisi dahı göz

Ol Resūlu’l-lāhdu‘ā kıldı hemīn
El getürdi dedi emīn mü’minīn

Hem melekler kıldılar gökde du‘ā
Dediler kim şāhı bekle ey Hudā

Şāh-ı Merdān ol la‘īne ol zemān
Dilki oyununu oynadı hemān

Kendi[yi] gösterdi cenkde key melûl
Şöyle kaçır gibi oldu andan ol

1735 Dedi ol yâ ‘Alîkande kaçarsın
Ki düşdiñ pençeme kande uçarsın

Elimden sen bugün ben behlivânıñ
Dağı kurtaramazsın belki cânıñ

Yetişdi kaçdı kıldı ol velîye
Yakın kıldı ki zarp ura ‘Alîye

Hemân dem dönegeldi Şâh-ı Merdân
Kağıdı na‘re urdı Şîr-i Yezdân

Toña kaldı iki yañdan bakanlar
Dediler şâ‘ika indi semâdan anlar¹⁸⁸

1740 Adüvvü’l-lâhıñ ‘aqlı zâ’il oldu
Ki altından atı kurudı kaldı

Üzengüye kalkdı [ol] Şâh-ı Merdân
Aña bir kılıç urdıŞîr-i Yezdân

Al imdi Hayder-i Kerrâr elinden
Bu zarbı Fârisü’l-Ebrâr elinden

¹⁸⁸ Bu dizede vezin aksamaktadır.

Esed alkanı arşı virdi urdu
Üzengüye başı muhkem oturdu

İrişdi Zülfikār alkanı yardı
Başından budına dek iki yardı

1745 Ki alkan ile iki biçdi anı
Cehennem amusına virdi cānı

Müslümānlar dediler āferīn yār
Ki kāfir leşkerinden opdı bir zār¹⁸⁹

Hezārān āferīn dedi melekler
Ki oldı şādligile hem felekler

‘Alī utdı atın ılıcın anuñ
Müslümānlar inüp öpdiler eliñ

Ol eride bir ulu beg var idi
Behlivān şemşīre zān hem ays adı

42a 1750 Ol la‘īniñ avmleri dirildiler
Vardılar aysa şikāyet ıldılar

Dediler kim gör ‘Alī n’etdi bizi
Nic’öldürdi eliyle ulumuzu

¹⁸⁹ bir zār: metinde “feryād u zār”. Vezin için düzeltilmiştir.

Bir kişi yok ki dileye kanını
Ta ki řād ide [ol] anuñ cānını

Ėayret etdi uyuklandı tırdı ol
Bıyığın burdı dedi olmañ melūl

Ben Muħammed başını anuñ için
Keseyüm meydān içinden uş bugün

1755 Bir altun kılıç baēladı beline
Muşaykıl nizesin aldı eline

řāhāne bir ata oldu sūvār ol
Ki Key adlu begidi [hem] nām-dār ol

Yüridi seyl gibi meydāna girdi
Yanar od gibi ol cevlāna girdi

şi'r okıdı kendüyi öğdi hemīn
Döndi debdi Meymene[yi] ol la'īn

Çıkdı anda [hem] şol yaña şaldı at
Hayli mü'minler elinden oldu māt

1760 Çıkdı andan şalbe debdi [ol] la'īn
Anı böyle görinceēüz mü'minīn

Oķa tıtdılar hemān döndi yine
Vardı meydānda [dahı]tırdı yine

Pes çağırdı yā Muḥammed tā nice
Kırdurursın behlivānlar hā nice

Dünyā ḥalkın kırdurursın hān'ıçün
Sen daḥı meydāna gel gir[gil] bugün

İkimüz ceng idelüm ger seni ben
Alursan kırtula ḥalkıñ elimden

1765 Egerçi yā öldürürsem seni ben
Cihānda ḥalk [pes] kırtula eliñden

Dir münāfıklar ki inşāf eyledi
Çün eşitdi işbusözi söyledi

Pes dedi Allāhu ekber yā velī
Tīz yūri cevşen getürgil yā 'Alī

Pes getürdi [ol] cevşeni fāzıl ol
Ol mübārek eḡnine giydi Resūl

Sa'ādetlü başına miḡfer urdı
Ata bindi hemān meydāna sürdi

1770 Müslümānlar key feryād eylediler
Kamusı ağlaşuban söylediler

Dediler yā Resūla'l-lāh daḥı biz
Kırılmaduk n'ıçün cenge gidersiz

Biz andan ne ‘özür ile varalum
Ki sen cenge varırsın biz duralum

42b Temāşā eylegil sen biz varalum
Kırılalum öñüñden hem kıralum

Kırılma[sı] içün işbukavm yeksân
Saña nöbet degildür cenge ey cān

1775 Eğerçi behlivānlıkda bugün siz
Bilüriz kim biñ on cānsın yaķın siz

Dedi ‘Abbās ki ey cānum n’idersin
Kime ķodiñ bizi cenge gidersin

Dedi ķodum sizi Perverdigāra
Sizi beni yarādan Girdigāra

Dün ü gün rızık virüp şaklayana
Ki ‘ilm ü ķudretiyle bekleyene

Feleklerde melekler [du‘ā] kılğıl
Ki seyyid cenge sürdi bugün düldül

1780 Hıķāb geldi ki hāmūş olmayıñ siz
Du‘ālar idüp tesbīh eyleyiñ siz

Ķamu işi görürüm ben kılrum
Elümdedür ne kılsam ben kılrum

Buyurđı Hakk Te‘ālā Cebrā’ile
Ki varsun [ol] şolunca cenge bile

Hem İsrāfil buyurđı şāğ yanınca
Vara cenge gire bile dönünce

Ol Mikā’il kafāsından tıururđı
Ki cān alıcı önünce yürürđi

1785 Resūlu’l-lāh hemān meydāna girdi
Ol kāfirle cenge merdāne girdi

Müselmānlar olubanoldı giryān
Göñüller yandı ciger oldı büryān

Emīr’ül mü’mīnīn ol Şāh-ı Merdān
Belī gördim dedi cengi dilīrān

Resūlu’l-lāh gibi çābük-süvārı
Bu resme görmedim [ben] bir nām-dārı

Çün bağdı gördi Kays geldi berāber
Degil dünyāda bir kimseye beñzer

1790 Ki nuşret atına olmuş süvār ol
Beğāyet temkīn ile şāh-vār ol

Yüzünde nūr Hakk kelāmı dilinde
Ki tīg-i intikām tıutar elinde

Tenine ditreme uğradı durdı
Ne olurşun adıñ ne dedi şordı

Dedi adım Muḥammeddür olam ben
Ki cenge istediñ bugün beni sen

Dedi Qays ya‘ni istihzā idi ben
Nice geldiñ yalıñuz cengime sen

1795 Ki benden qorqmadıñ mı yoldaşıñ yok
Mededciñ yarıciñ bir qoldaşıñ yok

43a

Resūlu’l-lāh dedi Perverdigārım
Mededcim yarıcim hem baña yārım

Ki gök yer melikidür birdir hemān
Ki qādirdür kamu iş[ler]de tūvān

Dedi Qays imdi anuñ yardımıyla
Benimle cenge gir Tañrıñla bile

Ki ben tañrı[lar]ım ile Lāt ‘Uzzā
Ki üç yüz kimi esfel kimi a‘lā

1800 Anlarıñ yardımıyla ceng kılurum
Baña yardım qılur anlar bilürüm

Ögüñdi kendiyi mediḥ eyledi
Döñdi birkaç herze sözler söyledi

Dedi pes yā Muḥammed ne içün sen
Ki herġiz ūir okumazsın bunda sen

Resūlu'l-lāh dedi ūā'ir degülüm
Ki ūi'ir idem ben beni mediḥ idem

Ŗol ḥuruflar ūaġaūınca ūimdi baña¹⁹⁰
Ki soñdın la'net etsün Tañrı saña

1805 Bunı dedi biraz okudı Qur'ān
Ki Ḥaḫḫ birliğine onlardı burhān

Adüvvu'l-lāh dedi böyle ūi'ir olmaz
Ki ūā'ir den bu resme sözler gelmez

Resūl dedi budur Allāh kelāmı
Ki ins ü cin [ol] cem' olsa temāmı

Düzemezler bunuñ [tek] bir sūresiñ
Miūālını ne 'aqlıñ ala seniñ

Dedi ol bilmezem ger ben ne dirsın
İūitmezem sözüñi sen ne dirsın

1810 Al imdi bu zarbı[hem] ūol kiūiden
Ki üç Tañrıya tapar [ol] kiūiden

¹⁹⁰ Bu dizede vezin aksamaktadır.

Kim ol tañrılarının cümle uluı
Hablü'l-a'ladurur ki sevgilisi

Bunı dedi hemān dem hamle kıldı
Resülün üstüne kaşd etdi geldi

Resulu'l-lāh dağı hem kıldı hamle
İki leşker onlara bağıdı cümle

Ğamu ervāhı geldi enbiyanın
Resüle yardıma hem evliyanın

1815 Temāmet 'arş ukürsī nüh felekler
Ğamusı cünbüşe geldi melekler

Resül üstüne 'adüvvu'l-lāh irdi
Hemān dem zərbile bir kılıç urdı

43b Resulu'l-lāh anı kalkanı aldı
Anın zərbını [pes] andan red kıldı

Dedi zarb böyle mi urur erenler
Ki nā-merddür bu resme zarb uranlar

Diledi zarb ura Resulu'l-lāh aña¹⁹¹
Ki görenler kalaydı aña taña

¹⁹¹ Bu dizede vezin aksamaktadır.

1820 Esirgeyüp yine hem kıldı şefkat
Kim ‘âlem ehline ol idi rahmet

Hâriş idi hem ola halk Müslümân
Huşûşâulular ola yâ merdân

Hemân dem şıçratdı atın zarb urdı
Kılıç yanı ile pes çalup tırdı

Dedi Kays yâ Muḥammed pes dilîrân
Ki gördim ben cihānda [çok] nām-dāran

Seniñ gibi ‘aceb çābük-süvārı
Cihānda görmedim [ben] bir nām-dārı

1825 Velî ḥayf kim kılıç urmaḳ işini
Bilmezsın kılıcıñ çalınışını

Resûl dedi kerîm olur cihānda
Ki gücü yetinceḳ ‘afv ide anda

Dileḳ dileseler kıla ḥaṭā’yı
Kaçan ‘ahd eylese kıla vefāyı

Cihāndan beni Allāh rahmet için
Yaratmıştır cihāndan devlet için

‘Azāb için yaratmadı beni Ḥaḳḳ
Gözüñi aç ey la‘în olma aḥmaḳ

1830 ‘Adüvvu’l-lāh dedi hiç minnet etme
Esīrgeme baña hiç şefkat etme

Ki seniñ dīniñe girer degilüm
Esirgerse ki yüz urur degilüm

Bunı dedi hemān dem kıldı hamle
İşāret kıldı debdi kāfir cümle

Ki zīrā böyle tedbīr eylemişler
Tanışuban sözlerin bir etmişler

Ki çün meydāna gire ol Resūle
Ol küffār dört yañadan hamle kıla

1835 Anı meydānda ortaya alalar
Kılıç şebde ile pāre kılalar

Anı bilmez ol cāhiller zī-aḥmak
Ki bekler dā’imā her dem anı Ḥakḫ

Resūlu’l-lāh ‘aceb ğavġāya düşdi
Ki üşdi düşmān ol ortaya düşdi

44a Pes on biñ kişi kaşd ettiler aña
Feleklerden melekler qaldı taña

Saḥābe cümle düşdi ıştırāba
Niyāz idip yüz urdılar türāba

1840 Müslümānlar ħurūca geldi cümle
Diledi Şāh-ı Merdān kıla ħamle

Velī destūr yoğidi hiç birine
Ki cenge vara turalar yerine

Tevekkül kıldılar Allāha taĥķīķ
Ki manşūrdur Resūl etmişdir taşdıķ

Resūl ħorķmadı hiç kāfir beginden
Ķomadı düşmānın kendi öñünden

Hemān dem ħaçdı Ķays dedi oluñ hāy
Muĥammed budur üşüñ öldürüñ hāy

1845 Resūlu'l-lāh yetişdi heybetile
Şunuban tutdı Ķaysı ħudretile

Şol şahin gibi ki tutar serçeyi
Getürdi aldı diri geldi anı

Müslümānlar aluban bağladılar
Ki cānın la'netile dağladılar

Sevindiler beşāret tıldı 'ālem
Ki geldi sağ selāmet şāh-ı ādem

Ol kâfir leşkeri hem oldı ma‘bûn
Yine çādırlarına döndi maḥzûn

1850 Resûl gördiği bir kişiye atına¹⁹²
Ki la‘net dedi okudı atına

Ol dedi bu at atı kâhildürür
Ḥaste kıldı ırdı beni öldürür

Dedi bundan artu atıñ yok durur
Ol dediki yodurur ancak budur

Pes Resûlu’l-lâh du‘â kıldı aña
Ol kişi dedi aña aldım aña

Aḥşâm irdi kıldı arâm ḥâs u ‘âm
Pes Resûl öñüne odular a‘âm

1855 Şıundı içün bir loma daḥı hemân
Bir inilti üni geldi nâgehân

Zâr iniler dir ki görüñ ḥâlimi
Kim yitürdüm oqlımı hem mâlımı

Çün işitdi ol iniltiyi Resûl
Tîz elinden lomasını odu ol

¹⁹² Bu dizede vezin aksamaktadır.

Dedi kimdür yā Bilāl zār ağlayan
Derdile böyle dil-figār eyleyen

Dedi şol tutdığını düşmānındır ol
Ḳays ibn-i Mürre ṭurur ol yā Resūl

44b 1860 Dedi varğıl yā Bilāl bendini al
Anı azād eyle gitsün daḡı gel

Ol dedi ki yā Resūla'l-lāh hele
Yud daḡı bir loḡma aldıñ çün ele

Yā Bilāl dir yudamazum n'eyleyüm
Ol ikişer lokma nice yudayum

Pes Bilāl vardı giderdi bendini
Dedi azād eyledüm var git seni

Ol dedi beni kim azād eyledi
Kim bu ġam-ġīn göñlümü şād eyledi

1865 Dedi peygamber eşiddi zārıñı
Raḡm kıldı diñledi āzārıñı

Dedi imdi al ḡatına var beni
Kim sözüm var görmek isterim anı

Pes Resūlu'l-lāh ḡatına geldi ol
‘Ādetince hoş taḡiyye kıldı ol

Pes dedi kim yā Muḥammed tā bugün
Senden ulu düşmānım yoğ idi dün

Şimdi senden ulu dostum yokdurur
Kamudan [pes] sevgüñ seniñ çokdurur

1870 İllā işbu büt dīni erkānını
Dilemezem gönölüm terk idem anı

‘Ahd kıldım saña düşmān olmayam
Her çeriñ ile dahı ceng kılmayam

Ol çeriye dahı ceng ettirmeyem
Ceng içün dahı bir ok attırmayam

‘Özür idersem işbu kılıçla ben
İki pāre olayum hem ‘özü idem

Resūlu’l-lāh dedi yūri yoluña
Uğrayasın tırmaz iseñ koluña

1875 Döndi peygamber katından ol la‘īn
Göñlü ğırresine senden tolu kīn

Başı tolu küfr ile vardı yine
Çün selāmet erdi kendi kavmine

Dedi ma‘zur tutuñ ey kavm kim hemān
Ceng iderüm dünyāda bunca zemān

Ben Muḥammed gibi bir çābük-süvār
Görmemişim dünyāda yakında var

Velākīn cāzūlīgıdur ol anuñ
Ki ustāzcāzūsudur [ol] cihānuñ

1880 İki aķ kuş iki yanından turur
Ḳanādın kılıcına karşı virür

Yarın yine süvār oluñ ser-ā-ser
Ḳuşanlar bağlayup turun berāber

45a Yarın bir kez de nāheng eyleyelüm
Ḳamumuz ciddile ceng eyleyelüm

Öñüñüzce yine ben yürüyeyüm
Yine ben kılıc[ı] evvel urayum

Hemān demdurdı Kays bindi atına
Şeyāṭīn leşkeri geldi ḳatına

1885 Şanaşın birden oldılar serāser
Resūlüñ üstüne yürür berāber

Müslümānlar daḫı hem kıldı ḫamle
Ol kāfir leşkerine karşı cümle

Şeyātın leşkeriyle hem çerisi
Ulaşdılar uşağı hem irisi

Karışdı birbirine kara tozlar
Kafalar yerdi oklar deldi gözler

Yine kopdı kıyāmet ceng ulaşdı
Yılanlar gibi şebdeler tolaşdı

1890 Emīrū'l-mü'minīn dīn behlivānı
Berāber oldı Kaysa nāgehānı

Yetişdi başına bir kılıç urdı
Şöyle hıyār gibi biçdi ayırdı

Cehennem itlerine gitti cānı
Başıldı leşkeri çün gördi anı

Tağıldı kāfir [dahı] tağa taşa
Kimi tutulup düşdi bağa başa

Müslümānlar yetüp kılıç ururlar
Kimin tutup kimini öldürürler

1895 Alurlar rahtların mālın tavarın
Şu deñlü kim tutarlar cümle varın

Ol il halkı gelüp oldu Müslümān
Onlara ta'lim etdi dīn [ü] īmān

Müslümān olanıñ mālın tavarın
Resūlu'l-lāh buyurdi virdi varın

Bir iki gün oturdıdöndi yine
Resūlu'l-lāh yine şehri yoluna

Çünkü geçdi bir iki hem bādiye
İrdiler bir otlu şulu vādiye

1900 Aķar şular 'acāyib mürğizārı
Çün gördiler bu resme size zārı

Resūlu'l-lāh buyurdi kōndı leşker
Kamu çādırların tutdı ser-ā-ser

Buyurdi kim getürdiler esīri
Demür bağlara baēlu çok dilberi

45b Onlara telkīn etdi dīn [ü] īmān
Kābūl etdi kimi oldu Müslümān

Kābūl etmeyenüñ boynun urdılar
Yesīriñ çoēuñ ol gün öldürdiler

1905 Yürüñ 'avretleri kōñ kim yoluna
Gide her birisi illü iline

Bir şahābe tırdı ol dem söyledi
Yā Resūla'l-lāh onlara siz dedi

N'ola İslām yine 'arz eyleseñüz
Sırr-ı vahdet sözünü söyleseñüz

Beğendi çün Resūl işitti anı
Buyurdı kim getürdiler zenānı

Onlara luṭfile hoş da'vet etdi
Haḳkın birliğin çok muḥabbet etdi

1910 Halāvet birle söyledi kelāmı
Bezenmiş hüsni-i hulk ile temāmı

Beyān etdi sekiz uçmāk ni'metin
Dedi hem ṭamunuñ nārın heybetin

Ol ḥatunlar çoğı oldu Müslümān
Resūl dedi getürdiñüz çün imān

Dediler sizki bizimle geliñsiz
Medīnede bizim ile oluñ siz

Mūṭi' oluñ Hudāya bize daḥı
Ḥarāmdur kāfir erler size daḥı

1915 Dediler uğrarız ulu ziyāna
Seni koyup giderse yüz yabana

Seniñ çün geçdik küllī hānümāndan
Oğul kız [hep] mülk-i cān ü māldan

Dağı ayrılmazız bile giderüz
Seni buldık dağı işi n'iderüz

Esed İbn-i 'Uzeylim ol la'īnün
Evi halkı bile idi hem anuñ

'Azīze adlu bir kıızı var idi
Kıatı maḥbūb ḥūb güzel dilberidi

1920 Anıñ bir 'ammusı oğlu var idi
Müslümān idi ulu server idi

Severlerdi bir birin tā evvelden
Ne evvel[i] cānlar 'āşık ezelden

Velī irmiş idi [hicrān] rūzgārı
Kıldardı her biri 'aşk ile zārī

Dedi kız yā Resūlu'l-lāh beni sen
Ammum oğlına vergil dilerüm ben

46a Resūlu'l-lāh tebessüm etdi güldi
O gülmeden cihān nūr ile tıldı

1925 Dedi sen etmedin bu ihtiyārı
Senüñ içün kılmışdı bahtiyārı

Baña Allāh buyurmuşdur [hem] anı
Buyurdı hāzır etdiler cevānı

Baķanlar dediler beñzer cevāne
Yüzi ey boyı hem serv-i revāne

Daķı nev-reste maķbüb nev-cevān ol
Hem ulu sürür-ı [hüb]nev-cevān ol

Buyurdı pes Resūlu'l-lāh 'Alīye
Nikaķ etdi onları ol velīye

1930 Vekāl oldı peygamber[in] 'azāzi
Nikāķ etdi cevāne andan kıızı

Şaķābe oldılar ol işe tanıķ
Ġanīmet mālıydı hem ķalını çok

Ol gice gerdeķe andan cevānı
[Ol] uluşāllıķıyla şokdı anı

İrişdiler iki 'āşık murāda
Ki cennet oldı bunlara orada

Resūlu'l-lāh oturdı anda üç gün
Onlar içün 'āşık idi dün ü gün

1935 Hemān dördinci gün göçdi yoluna
Bulındılar gidüp Yeşrib iline

Çatı ıssı olup bād-ı semîmi
Esüp kızdı beriye bendi kumu

Şu resme âfitâbıñ ola tâbı
Ki kurutdı tulumlar dañıābı

Müslümānlar şuşuzluğtan buñaldı
Ki hayvānlar dañı yoruldı kaldı

Resūlu'l-lāh dedi şabr idiñ hemīn
Ferāh ide sizi bundan [Hak] yakın

1940 Buyurdu dört yaña [şu] istediler
Derelerden yūriñ arañ dediler

Emirü'l mü'minīn ol şāhı ebrār
Benimle bile gel dedi yā 'Ammār

Şu kabı aldı bir yaña [ol] gitdi
Gider iken yolu bir tağa yetdi

Ol tağı geçdi bir şahrāya irdi
'Acāyib size hurrem çaya irdi

Aķar bir şatlu şu şoş mürġizārı
Velī leşkerle şolmış yazı-vārı

46b 1945 Çün bu kışşa burada oldu temām
Muřtafānuñ ruşuna yüz biñ selām

Tañrı raşmet eyleye ol cān içün
Ki bir fātiĥa üç iĥlāř okuya yazan içün¹⁹³

**Ėazā-yı řāĥ-ı Merdān ‘Alīnün şuya Gidüp řāvıķile Buluřdıĥı
Cengidür**

şutulmuş ĥaymeler bir ordu şonmuş
Ol řaĥraniñ yüzi deryāya dönmüş

řurulmuř ĥaymeler atlar iberlű
Silāĥlar āřikāre dürlű dürlű

Elinde nīze ĥoř[dur] boş süvārān
Tuĥulġalar başında[dır] nām-dārān

1950 Bölűk bölűk yürür meydān içinde
Kimi řurur kimi cevłān içinde

Çünki bakdı anları ġörür ‘Alī
şek deġil imiş dedi [hem] ol velī

¹⁹³ Bu dizede vezin aksamaktadır.

Kim Müselmānlar şuşuzluğu yakīn
Bunlarıñ cengi içün imiş hemīn

Yürüyüp suyun kâtıña vardılar
Atlarına şu virdiler tırdılar

Görür kim geldi kız şuya nāgehān
Bel ince boy uzun yüzi māh hemān

1955 Elinde şu kâbı söyler ‘Arabca
Yüzi görkli dili tatlı ‘acebce

Emīrū’l-mü’mīnīn geldi hoş o
Çün geldi kabına kız tıldırdı şu

Dedi ey kız bu ordu di kimiñdür
Bu çadırlar bu hāyhū ey kimiñdür

N’içün bu halk şilāh ile tıururlar
Olup şaf şaf bu şahrāda tıururlar

Dedi ol kız garībler[den] meger sen
Ki bilmezsın bu orduyu şorarsın

1960 Degilüz ‘Alī dedi hāşā Allāh
Garip oldur ki bilmez kimdür Allāh

Dedi kim işbu leşker [hep] emīriñ
Ol Tāvık ibn-i Şabbāh-ı münīriñ

Medīne şehrinēdür ʔaʃd gider ol
Kim ol şehri varır vīrān ider ol

Muḥammed cenginedür ‘azmi anuñ
‘Alī ile olısar remzi anuñ

47a Degil[se] siz daḥı ne kişilersiz
Yā nereye gidersiz ne dilersiz

1965 Ki ʔehreñden görünür ʔok ‘alāmet
Ki cömertlük ululuk hem ʔecā‘at

Görinür ʔöyle kim bir ḥānedānuñ
Ki ulu behlivānısın sen anuñ

‘Alī dedi ʔün ʔoḡrısın [didiñ] sen
Didiñ sen ideyüm ʔoḡrısını ben

Şāh-ı Merdān ol ‘Alī benim adım
Ki söziñ ʔoḡrısını saña dedim

İşiddi ʔünkü şāhiñ adını kız
Seḡirdi [pes] ordısına vardı tīz

1970 Fiḡān etdi dedi ne oturursız
İrişdi cān alıcı ne ʔurursız

‘Alī geldi yaluñuz işde şuda
Meger kim yoldaşı vardır puşuda

‘Arab üşdi kıza hine dediler
Nirededür ne yoldan geldi ol er

Dedi işde şu yanında тұrur ol
Ki қабларına hem şu ғoldırur bol

Yaluñuzdır hemān bir yoldaşı var
Bu leşkerden değıl hergiz ҳaberdār

1975 İşiñüz Lāt u ‘Uzza hoş bitürmüş
Anı kendü ayağıyla getürmüş

Yüriñ fırsat тұrur vermen emānı
Ki қurtarıñ bugün andan zemānı

İşitdiler [ol] ‘Alīçünki tenhā
Hemān қарcaşdı küffār қopdı ғavgā

Ҳaber virdiler ol Ғāvıқ giyindi
Şilāһ қушandı [ol] hem ata bindi

Hemān dem bindi ol leşker ser-ā-ser
Yüridi şāhıñ üstüne berāber

1980 Şanaşın ғulғalu şahrāya beñzer
Ya ғolu ezderhā şahrāya beñzer

Emīrū’l-mü’miñ ol Şāh-ı Merdān
Çün anı gördi geldi oldı һandān

Dedi ‘Ammār ki ey Şāh-ı Dilāver
Ne gülmek vaḳtidür bu ey ser-ā-ser

Ki kāfir leşkeri deryāya beñzer
Ṭolu div ezderhā şahrāya beñzer

Dedi şāh ki be-ḥaḳḳ-ı ibn-i ‘ammi
Ki bunlardan degülem göñlüm ğamı

47b 1985 Eger ḳumlar saĝaşınca olursa
Yaĝmur ḳaṭresince yığılır ise

Benim gözümde bir kişice ancak
Ne ḳorḳmaḳ var baña yardımcıdır Ḥaḳḳ

Velāyetden durur işbu ‘alāmet
Ki dünyā ḥaḳḳı cem‘ olsa temāmet

Ol velī gözine şöyle görünür
Ki evliyādan ğayrı bir tendürür

Bāri geldi çün[ol] leşker kim yakın
Şāh-ı Merdān atına bindi hemīn

1990 Na‘re urdı ḳarşuladı [ol] emīr
Ḥamle ḳıldı bile ‘Ammār ol dilīr

İrdigüni çaldı bi-cān eyledi
Kāfiriñ göñlün hirāsān eyledi

Na‘rasından Şāh-ı Merdānıñ yaķıñ
Kāfiriñ ödi yarıldı dir hemīn

Çaldığını çünki iki biçdi dir
Heybetinden döndi kāfir kaçdı dir

Gördi Tāvıķ leşkeri döndi anuñ
Yok mecāli cenge vara kimsenüñ

1995 Kaķıdı çağırdı söğdi anlara
Kaķı hışm eyledi ol kaçanlara

Depdi atın girdi meydāna revān
Kim ulıdı kaķı gürbüz behlivān

Yā ‘Alī behlivānlığıñ nice ben
Çok işiddüm şöyle şanur idüm ben

Ki ‘azīm tenlü ulu er olasın
Kim bu resme işleri sen kılasın

Şandugum gibi degil imiş tenüñ
Kalmadı gönlümde hiç korķun senüñ

2000 Bunı dir hamle kılar ol behlivān
Şebde ile Şāh-ı Merdāna hemān

Karşuladı Şāh-ı Merdān hem anı
Şebde ile ol daķı ol dem anı

Şöyle tutuşdı ol iki nām-dār
K'at ayağından göge çıkdı ğubār

Dedi 'Ammār [çün]ki gördim ben anı
Oldılar ol toz içinde nihānī

48a Yüz urdum toprağa zārīlūk kıldım
Ki ağladım gözim yaşın aķıtđum

2005 Dedim yā Rab meded kıl Murtażādur
Velīdür ibn-i 'amm-i Muşţafādur

Pes yarıldı ol toz açıldı hemān
Şağ selāmet çıkdı iki behlivān

Birbirine [ol] berāber tırdılar
Birbirine karşıluķlar urdılar

'Alī dedi Tāvīķ gibi süvāri
Cihānda görmedim böyle¹⁹⁴ nām-dārı

Beğendi sevdi dedi gönlüm anı
N'ola olsa bu İslām behlivānı

2010 Ki dīn içinde bir erkān olaydı
Müslümānlara hem yardım kılaydı

---

¹⁹⁴ böyle: metinde bir. Anlam olarak bunun daha uygun olduğuna kanaat getirdik.

Dedi pes diñle gel Ṭāvıḳ beni sen
‘Aceb çābüḳ-süvār gördim seni ben

Gelüp n’içün Müslümān olmayasın
Revā mı ehl-i ĩmān olmayasın

Ḥaḳḳ yolında da cihād eyleyesin
Pāk dīne pāk i’tiḳada giresin

Ḥaḳḳ çerisi behlivānı olasın
Cümle cihān devletini bulasın

2015 Ṭāvıḳ geldi dedi çekmegil özün
Ḳurtulamazsın sen cengimden bugün

Sen miydiñ Ḥayber ḳapusın koparan
Merḥabı bir żarb ile iki yaran

Sen miydiñ [kim] mancılığa urdılar
Atdılar pes kal‘aya ḳaldırdılar

Nice sihr etdiñ havaya tuşıña
Yanınca heykel getürdiñ başıña

Dedi şāh ḥāşā ne sihr ü ne tılsım
Ne heykel var başımda ne bir isim

2020 illā Ḥaḳḳın ḳudretidür ol hemān
Muştafānıñ mu‘cizātı bī-gümān

Ṭāvıķ dedi yā ‘Alī her ne iseñ
Ne bilirseñ ne getürseñ ne diseñ

‘Ammum oğlu kıızı gözi Ḥaķķ’içün
Cān içinde ‘aşķ sözi Ḥaķķ’içün

Kim tutarum ben seni bugün yaķın
Senden isterim bugün anlar ķanın

Dedi bunı çekdi kılıcın hemān
Sürdi şāhıñ üstüne [ol] behlivān

48b 2025 Şöyle geldi şāh-ı Merdāna yaķın
Ḳaķdı üzengü üzerine hemīn

Bir kılıç urdı ‘Alīye nāgehān
Ḳuvvetiyle başına ol behlivān

Ḳarşu virdi şāh ķalkānın aña
Kesmedi bir kılını ķaldı taña

Na‘re urdı döndi merdāne‘Alī
Şundi tutdı Ṭāvġı şīr-āne ‘Alī

Kim yaķasından tutup çekdi hemān
Aldı ayırdı etinden bī-gümān

2030 Atı üstünden ķaldırdı götürdi
Tutup ‘Ammārıñ ķatına getürdi

Dedi kim bağla ‘Ammār bunu sen
Kalan kāfirleriñ kaydın görem ben

Çevirdi atını ol Şīr-iYezdān
Sürüp meydāna girdi Şāh-ı Merdān

Çünkü kāfir gördi anı geçdiler
Gelmedi meydāna kimse kaçdılar

Görde kaçdılar hemān tūrdı ‘Alī
Artlarınca varmadı hiç ol velī

2035 Dökülen rahtların mālın tavarın
Durup devşirdi ‘Ammār cümle varın

Alup Tāvīk Resūle döndi anlar
Bu yaña geldiñ imdi bundan bunlar

Resūlu’l-lāh‘Alīiñledigi çün
Melūl oldu dedi yā Rabne içün

İrişdi Cebrā’il virdi haberdir
Onlarıñ dedi hikāyetin bir bir

Resūlu’l-lāh hemān şād oldu güldi
Dedi aşhāba anlar dahı bildi

2040 Bu sözdeyken ‘Alī dahı irişdi
Resūlu’l-lāh hemān alkup grişdi

Dedi ki yā ‘Alī hep hāliñi ben
Diyeyüm saña bu avāliñi ben

Dedi bir bir Tāvı işiddi sözi
Biraz yumşadı gñli grdi gzi

Pes andan geçdiler yine yolına
İrişdiler yine Yeşrib iline

Medīne şehrine irdi selāmet
Ġanīmet māl ü ni‘meti temāmet

2045 Getürdi Tāvıa ‘arz kıldı Ġmān
abūl etdi hemān oldu Müslümān

49a Müslümānlar amu şād oldu hurrem
Onlardan dahı şād oldu Tāvı hem

Ol gice yatdılar çün irken oldu
apudan şabāhdan bir pīr girdi

Taıyyet kıldı hoş virdi selāmı
Didi ey enbiyā şāhı imāmı

Benim oğlımdur Tāvı anı bana
Bağışla geldüm ol ümīd[l]e saña

2050 Resûl dedi ki yâ şeyḥ bu zemân ol
Bizimle ҡardaş olmuşdur hemân ol

Bizim dīnimize girmiş hemân ol
‘Azīzdir ҡatımızda ҡatı maḳbûl

Hiç anı kâfire kimse vire mi
Bu işi kimse hiç lâyıḳ göre mi

Gel oḡluñ gibi hem sen [de] bizden ol
Pes andan dilegil oḡlını alḡıl

Dedi ol pīr anuñ çün geldim ey şāḥ
Ṭanuḳluḳ virürüm ki birdür Allāḥ

2055 Resûlu’l-lāḥ bu işe oldu ḥurrem
Getürdiler buyurdı Ṭāvıḳ ol dem

Atāsı çünki Ṭāvıḳ gördi güldi
Ṭuruban öpdı kucdı ḥurrem oldu

Öper hem Ṭāvıḳ atasın elini
Kucaklar boynına şalar ҡolını

Ṭururlar üç gün erkān öğrenürler
Şeri‘at dīn ü ĩmān öğrenürler

Pes destūr ister kim [ol]Ṭāvıḳ gide
Gerü[hem] kendi iline ‘azm ide

2060 Ki ‘āşıkdurur yād ider ḥabībī
Habībdirür hemān varduk ṭabībī

Resūl dedi [kim] yā Ṭāvuk yolıñda
Gider[ken] Ḥaḳḳ adın çok di diliñde

Belki başıñdaki sevdālar saña
Çok getürür cengile ğavğa saña

Başıña buñ düşe çünki yolıñda
Oğuğıl bu du‘āyı çok diliñde

Dedi yā RabbMuṣṭafā ḥaḳḳı baña
Hem ‘Alīyyü’l-Murtaẓā ḥaḳḳı baña

2065 Ehl-i beyt ‘Alī ‘Abbās ḥaḳḳı baña
Sen meded kııl bu du‘ā ḥaḳḳı baña

Ḥaḳḳ Te‘ālā bu du‘āñı işide
Ḳurtara andan saña yardım ide

49b *Sem‘a ṭā‘a* deyüp Ṭāvıḳ gitdiler
Müddetile illerine yetdiler

Ḳarşu geldi hep ḳavmleri gördiler
Birbiriniñ ḥāllerini şordılar

Şādlıḳlar zevk-i ‘işret oldu hoş
Çünki üç gün geçdi Ṭāvıḳ etdi hoş

2070 ‘Āşık idi ma‘şūkın yād eyledi
Nāle kıldı āh u feryād eyledi

Göñli kıpdı kıynadı cuş eyledi
‘Aşk şarābın içdi ser-hoş eyledi

Dedi tīz atım eyerle yā gulām
Giydi ceng ʔonın şilāh oldı temām

Şordı babası dedi oğul nedir
Böyle [kim] bu resme göñlüñ kıandedür

Dedi ‘ammuma giderim kıızını
Vire baña toğrı diye sözünü

2075 Ki bana ‘aşkı kıatı kār eyledi
Cānımı yandurdu efkār eyledi

Dedi babası oğul ‘ammun anı
Virdi ğayrı kışıye kıodı seni

Çün Müselmān olduğıñ işiddiler
‘Amred ile ‘ahd ü peymān itdiler

Ol Nā‘ime kıatunı virdi aña
Şimdi didim bunu ey oğul saña

Hemān bugün yarın düğün olısar
Ol andan murādını hem alısar

2080 Çünkü Tāvıķ andan işiddi sözi
Âh idüben başladı tıldı gözi

Vücûdı şehrine od düşdi yandı
Ümidin kesdi cânından usandı

Be-küllî terk idüben hırd u hâbı
Dökerdi gözlerinden kanlu âbı

Qavimleri nice kıla melâmet
Dağı artar idi ‘aşkla ‘alâmet

Haber irişdi ki bir gün falan gün
Nâ‘ime’çün olısar uludüğün

2085 Ki tır eyle anı ‘Amred la‘îne
Virirler ol qabilenüñ begine

Velî kız derdile feryâd iderdi
Dün ü gün Tāvıķ ister yâd iderdi

Fiğân ider kılırdı âh u zârı
Ki yokdur hiç ol işe ihtiyârı

50a Kaçan kim Tāvıķ işiddi bu sözi
Yüregi yandı tılageldi gözi

Göñül kuşu uçuban sînesinden
Tağıldı ‘aklı şaşdı nâlesinden

2090 Ki ğayret cānını hem şaldı oda
Giderdi ‘aklını bilmezki yāda

Ṭurđı ceng ṭonlarını giydi hemān
Hem kuşandı kılıcın ol behlivān

Duymadı kimse kıande gitdüğünü
Hiç kimse bilmedi ol n’etdüğünü

Yaluñuzca almadı kimsebile
Pes şığındı Tañrıya girdi yola

Ṭurmadı hiç gice gündüz gitdi dir
Gice ile ol düğüne yetdi dir

2095 Gördiğüm ol kıavim düzenmiş temām
Zevk[de]dür ulu genci hoca ğulām

Şādlıkđır çalınur çeng ü rebāb
Dürlü ni‘metler dökülmüş çok şerāb

Vardı atın bağladı bir meşeden
Kıldı kendi göñlüni endişeden

Şordı dedi bu bir ulu ğün midür
Şādlıkđur yā böyle düğün midür

Dediler ki ‘Amrediñdür bu düğün
Ol Nā‘ime hatunı kuca bugün

2100 Dedi Tāvıķ n’oldı ki anı ol alur
N’içün ol ‘āşıqlara ol güç kılur

Dediler Tāvıķ ‘Alī tutmış yaķın
Pes Müselmān olmış anda ol hemīn

Ol Müselmān olıncağuz işbuil
Döndi andan yüz çevirdi şöyle bil

Begendiler‘Amredi kıızı aña
Virdiler uş[bu] toy düğündür aña

Gözleri Tāvıķıñ [pes] giryān olur
‘Aşk odına yüregi büryān olur

2105 Dirdile böyle yürir iken hāzīn
Bir nidā geldi çağırdılar hemīn

Halvet eyleñ yolu kim geldi gelin
Halk tağıldı halvet itdiler yolun

Göñli Tāvıķın oynamaya başladı¹⁹⁵
Yandı cānı kaynamağa başladı

---

¹⁹⁵ Bu dizede vezin aksamaktadır.

Gördi kim geldi [dahı] hevdec hemān
Her biri yedmiş önünce bir gulām

50b Örtülü her hevdecün üsti harīr
Altun inci müşkile içi ‘abīr

2110 Ortasından bir deve var key yüce
Varanuñ üstünden bir hevdec nice

Muraşşa‘ perdesi inci düzilmiş
‘Aceb şuretler altunla yazılmış

Yürürler önünce nice bir sitār
Ol hevdec içinde idi ol dilber

Eğerdi Tāvıķ ol nālān olurdı
Dili büryān gözi giryān olurdı

Oraya gelincek cūş etdi nāgāh
Getürdi bir dahı kıldı katı āh

2115 Dedi vā-ḥasretā yā ibn-i ‘ammi
Ki düşdim firḳate yā ibn-i ‘ammi

‘Aceb bir kez dahı yüzün görem mi
Ölem mi yā vişāline irem mi

Ol yanındaki ḥatunlar ‘alāmet
Cihānı sen seni etdiñ melāmet

Ki bu gice bir uluya varursın
Bir iş erme ki sonra utanursın

Ne‘am dedi beni etmen melāmet
Cihānı baña virseñüz temāmet

2120 Ki Tāvıķıñ virmezem bir kılnı
Hemān urdı yaķasına elini

Etdi yā ibn-i ‘ammi Һasrete dir
Ki düşdim hicrete vü firķate dir

Hemān Tāvıķ tırmuş diñlerdi anı
İşiddi bunı Һayrān oldu cānı

Tağıldı ‘aklı bilmez n’ide seni
Unutdı bilmez idi gide seni

Ne yarın alabilür yād elinden
Ne aşkınıñ olur azād elinden

2125 Yüreği ķobdı tuķāğa gelür cānı
Diledi kim ҡaladı cān-ı fişānı

Oradan döndi pes vardı atına
Gördi gelmiş bir aşlan at ҡatına

Қılıсın çekdi yetdi ҡaldı anı
İki biçdi döküldi yere ҡanı

Biraz kendüsine sürdi ol andan
Biner ata seğırdür gelür andan

İrüşüp ur deyü feryād ider ol
azır kılun ki yağı geldi dir ol

51a 2130 Ün oldı pes cümle açdı alāyık
amusı ata bindi esrük ayık

Ol ondan yaña ıkdı gitdi cümle
Ol ‘Amred dağı bindi kıldı amle

amu alka düşdi [bir] baş ay[ğ]usı
Ki almaz kimse[ye]ardaş kıyusı

Hem ol dem Tāvık fırsat buldı vardı
Geliniñ girdiğı ādıra girdi

Görür ki yalıñuz almış ol dilber
Bu avğādan atı orkmış ki ditrer

2135 Ki yanındaki atunlar tağılmış
Gelin tenhāca anda şöyle almış

Yüziniñ nuri Tāvıka verdi şevk
Dedi kim ne‘am geldüm benim Tāvık

Çün bağıdı bildi gördi anı dilber
Yağın geldiği vire cānı dilber

Sevinmekden hemān dem ‘aklı gitdi
Düşüben orda ölü gibi yatdı

Çün ‘akl geldi yine kendi özine
Görür ‘āşıkınıñ yatmış dizine

2140 Dedi yā ibn-i ‘ammi tedbīr eyle
Oturmağile olmaz bundan böyle

Gelürler öldürürler bunda seni
Ölüncek sen öldürürüm ben beni

Hemān dem Tāvıķ yerden tırdı derhāl
Getürdi bir deve hevdecli fil-hāl

Gelin bindi aña gitdi atına
Ümid tırdı Resūlün hāzretine

Hemān dem yola oldılar revāne
Tevekkül eylediler Yaradana

2145 Ȑatı sürdi öñince gitdi şöyle
Yārendesi daħıolınca öyle

Öyle oldu çün Tāvıķ kıldı nemāz
Ki Tāvıķ daħı[hem] çok etdi niyāz

Ağlayuban yüzini sürdi yere
Hem temennā eyledi peygāmbere

Bindi yine atına oldu revān
Bitdi bir toz ardından [hem] nāgehān

Toz yakın geldi içinde ol süvār
Çıkdi ḵamusı elinde nīze var

2150 Çağıruban dedi kimsin ey kişi
Kim benimle geldin etdin bu işi

51b Sen beni beñzer ki bilmezsiñ meger
Ne kişisin tīz baña virgil ẖaber

Döndi Tāvıķ şu'leli āteş gibi
Mest-i medhūs bir delü ser-hoş gibi

Dedi ey mel'ün şeyātīn leşkeri
Allāha peygambere 'āşi çeri

Erliğıyle dünyādan meşhūr benim
Kim ḵamu dillerden hoş mezkūr benim

2155 Ben ol Tāvıgum kim söyler ẖalāyık
Kim erlikdür cihānda Tāvıķa lāyık

Çün Tāvıķ adın işiddi ol la'īn
Ziyāde oldu ẖışmı [hem] artdı kīn

Dedi yetmez mi saña ol kim vardıñ
Muḥammed ḵatına dīnine girdiñ

Ki gelürsin bu resme iş idersin
Yalān benle düşüp teşvîş idersin

Umar mısın ki sen anı alasın
Şanur mısın dağı diri қалasın

2160 Tāvıķ benim haqqumdur dedi gelin
Kim aña ben senden olayım yakın

Gicden biz anuñla tā ‘ammizāduz
Biribirimüze ‘aşk ile şāduz

Dilersin zulmile benden alasın
Benim haqquma bu işi қılasın

Dedi ‘Amred benim gibi er isen
Bu resme söz mi söylersin [dağı] sen

Қızı қо var yoliña yołsa şimdi
Gider başıñ қanıñ boynuña imdi

2165 Tāvıķ dedi tā tenümde cān ola
Ma‘şuķı virmek saña қande ola

Gel berü işide neñ var ey la‘īn
Hamle қıldı қақıdı ‘Amred hemīn

Şebde ile [hem] biraz ceng itdiler
Birbirine yazuyı tengitdiler

Görđi ‘Amred Tāvıķ kim ol erdir [ol]

Kim taşavvur eyler idi anı ol

Ḳavmine çağırđı dedi hāy urıñ

Üşıñ işbu nā-bekārı öldürıñ

2170 Ḳaķıdı ḳavmine ol azgün kişı

Tāvıķa ḥamle eyledi on kişı

Yalıñuz Tāvıķ cenge tırdı hemān

Dördüni şaldı yere ol behlivān

52a

Pes çekindiler kalanı durdılar

Ġarīm olmazlar aña [hem] gördiler

‘Amred anı çünkü görđi ol la‘īn

Bir kişıye tız buyurđı ol hemīn

Dedi var orduya [dı] yetsin çeri

Ulu genci ḳalmasun herġızbiri

2175 Kim bu kendüye ḳatı maġrūr tıurur

Kim mizācı ‘āşıkın maḥrūr[r] durur

Anı ‘aşķ göçürmüşdür[ür]başından

Kim lā-büd yüz çevirmez ol beş ondan

Seġirddigimle ol kişı giderdi

Ki ḳurtuldum deyü çok şükr iderdi

Gelüp orda feryād kıldı fiğānı
Dirledi halk katına gördi anı

Dedi tizcek irişñ kim onları
Toñatdı kırdı Tāvık on süvāri

2180 İşidenler yayağ atlu seğırdi
Şabāh idi ki leşker ucı yetdi

Görür Tāvık kopdı bir toz dumānı¹⁹⁶
Göge çıkdı ki şāf tutdı cihānı

Araya aldılar Tāvıkla kıızı
Yanına aldı Tāvık şevkle kıızı

Öpüp bağına başdı dedi ey yār
Seniñ içün kılam ben cān[ım] işār

Teferrüc eyle sen ben ceng ideyüm
Yalıñuzum bu yazıda n'ideyüm

2185 Dediler gel geç ey biçāre kıızdan
Ki kırtar cānını kıl çāre bizden

Tāvık dedi ey Hakkıñ düşmānları
Ber-zamīr oldukça gövdemde diri

¹⁹⁶ dumānı: metinde “‘ıyan”. Vezin ve kafiye zaruretinden dolayı değıştirilmiştir.

Mümķĩn olmaz vireyim ben yārimi
Virürüm cānımı gör bāzārımı

Bunı hemān dem dedi kıldı ħamle
Öñünden kaçdı ħalk gördi [bil-]cümle

Var idi ‘Amrediñ birķardaşı pīr
Kaķıdı ħalka [ki] hāy bir tırıñ dir

2190 Ğurūrından anı ma‘būn ideyüm
Yarayum bağrını pūr-ħūn ideyüm

Bunı dedi hemān dem ħamle kıldı
Ki sürdi Tāvıķ[ın] önüne geldi

Tāvıķ debdi atı destelük etdi
Cidāsınıñ ucu gögsine yetdi

52b Yarup gögsin yüreğĩ büşte geçdi
Ki kāfir düşdi atdan küşte geçdi

Çünkü‘Amred baķdı şöyle görd’anı
Melūl oldu katı hem ķorķdı cānı

2195 Dedi begler n’içün ebsem tırursız
Ķardaşım öldiüķ [daħı] görürsiz

Dediler ol bir ulu behlivāndur
Ğarimi dünyāda sensin hemāndur

Ꞑamu bir kez āheng eyleseniz ne
Yürüyüp ceddile ceng etseñiz ne

Ki hem öldürdi ırardaşıñı daıı
Aluban kaçdı yoldaşıñı daıı

Saña evlādurur aña varasıñ
Alasıñ ıranını kılıç urasın

2200 Dedi ol Lā[t] u ‘Uzzāıakkı baña
Beğāyet ‘ār olur varam ben aña

Yülük yüzlü[hem] daıı bir genç oılan
Nice varsun anuñ ıranıña merdān

Lākin işide oılım Hāşım aña
Berāberdür bu varsun ırāşım aña

Dedi oılım anı var tut esīr it
Yā öldür başını kes daıı ko git

Hemān dem debdi atın girdi Hāşım
Berāber Tāv’ka karşı tırdı Hāşım

2205 ıamle kıldı Tāv’ka Tāv’k daıı aña
ıamle kıldı kim baıan kıldı taña

Ol iki er ceng kıldı bir zemān
Tāvık aña fırsat buluban hemān

Şol yanından arkaru çeldi anı
Kim kaburgadan iki böldi anı

Er diledi dahı kimse girmede
Görde girmez kimse ebsem tırmadı

Debdi kalbe vurdı kendüyi hemān
Hayli erler yıkdı yere dökdi kan

2210 Kağdı ol mā-çāre bir kezden anı
Alırlar ortaya ol behlivānı

Yalnız Tāvıķ ‘aceb kavğaya düşdi
Şanaşın eride ortaya düşdi

Şallar sağa şola ol kılıcı hem
Oldı kâfir bağrını delici hem

Kime bir zarb urur ise yıkar ol
Ana şıçradur ortadan çıkar ol

53a Yine şīrāne ortaya düşerdi
Ki anlar gibi kâfirler üşerdi

2215 Kıluban urdı hoş merdāne zarbı
Ol gün ahşāma dek şīrāne harbi

Çün ahşām oldu cengden döndi yine
Gelüben tırdı ma‘şūkı yanına

Ꞑuŝatdı ırakdan kâfirler anı
Ki kaçmasın deyü ol behlivânı

Ol gice şabaḥdañ kıldı du‘â ol
Tazarru‘ kıldı yalvardı Ḥaḳḳa ol

Şabâḥ oldı yerinden tırdı kâfir
Yüridi cenge bünyâd urdı kâfir

2220 Lâ-yezâl aḥşâm olunca çün yaḳîn
Ceng içinde idi ol Tâvîḳ hemîn

İrişd’ aḥşâm karaluk oldı cihân
Kız katına geldi pes ol behlivân

Çok yemişdi zaḥmı aḳmışdı kanı
Pâre pâre yaralu nâzik teni

Baḳdı ol yarasına çok aḡladı
Döndi kıza ey ‘ammum kıızı dedi

Çünkü ben cengde ölem ‘Amred seni
Ala kuca ol la‘în mürted seni

2225 Unudasın beni aña uyasın
Öpüben yiye içesün gülesin

Aḡladı ol kız dedi ki ḥâzır ol
Çün ölem vaḳti irişe ḥâzır ol

Gör ki senden evvel olan kim durur
Sen gidecek dünyāda yā kim ʔurur

Ṭāvıķ dedi taḥķīķin bildür baña
Ḳız dedi ki n'eylemek gerek saña

Ṭāvıķ dedi ki Muḥammed dīnini
Ḳıl ķabūl bir Ṭańrınıñ birliğini

2230 Ḳız dedi ki büt dīninden ben saña
Uymuşıdüm şimdi ki dirsın baña

Ḥaķķa gel geldim Ḥaķķı ķıldım ķabūl
Telķīn etgil nice dīndir baña ol

Telķīn etdi Ṭāv'ķ Müslümān oldu ķız
Ḳalkdı öpdi Ṭāv'ķanuñ aǵzını tīz

Hem yüzünden öpdi hem kucdı anı
Dedi belki ʔańla ey cānum cānı

Kim seniñçün ķılayum bir ķār u zār
Tārıḥ itsün dünyāda anı rūzgār

53b 2235 Ki ʔolsun cengimde sūz-ı felekler
Temāşā eylesün gökte melekler

Yüzın urdı ʔopraǵa ķızdı ey Ḥaķķ
Bu dīn Ḥaķķı nuşret eyle bize baķ

Resûlün yüzi şuyı hürmet'îçün
Bizi kırtar hulķı hūy 'izzet'îçün

Qızıñ İslāmına Tāv'ķ oldı hurrem
Sağladı küllī zaħmı buldı merhem

Gitdi atına bindi [hem] hemān ol
Beğāyet göñlü hurrem şazumān ol

2240 Şanaşın kim sağlamış yāresidür
Ki şāğdan daħı yeğrek çāresidür

Taňa qaldı bāqtılar dedi aňa
'Alī öğretti beñzer bunı saňa

Dedi 'Amred ey utanmaz kişiler
Ol bir kişi [daħı] siz bunca biñ er

Qamusı hamle kıldı şöyle yek pār
Yine Tāvıķ ortaya düşdi pek pār

Yine başlar kesüp cānlar sökerdi
Qılıcından yere kanlar dökerdi

2245 Yine aşlan gibi ortaya düşdi
Ki küffār it gibi üstüne üşdi

Biraz ceng eylemiş iken bi nāgāh
'Alī düşdi fikrine eyledi āh

Yorulmuş yaralu baqdı qolına
Buñaldığı du‘ā geldi diline

Dedi yā Rab Muştafānıñ haqq’içün
Hem ‘Alīyyü’l-Murtaẓānıñ haqq’içün

Ehl-i beyti ile ‘Abbas haqq’içün
Sen meded kıl bu du‘ānın haqq’içün

2250 Oldı tā öyle olunca kār u zār
Qatı ceng etdi ol gün ol nām-dār

Pāre pāre oldı düşdi cevşeni
Aqdı çok qanı kim toğrandı teni

Qıvveti gitdi mecālī qalmadı
Dağıceng etmeye hālī qalmadı

Üç gün oldı aç şu dağı içmedi
Gözlerinden uyhu dağı geçmedi

Qıydı kāfir qaşd eyledi cānına
Hem yaralu dağı yetdi cānına

2255 Kesmedi cānından ümīd behlivān
Geldi bir na‘re avāzı nāgehān

54a Qorqdı kāfirler tutuldı dilleri
Qurıdı şanaşın şındı belleri

‘Aklı gitdi ba‘zısı oldu cünün
Bilmediler nereden geldi bu ün

Gördiler kim çıkdı tağdan bir süvār
Göz açup yumunca ayırdı nām-dār

Na‘re urdı ol bayağıdan katı
Şöyle kim tağıtdı halkı heybeti

2260 Ben ‘Alīyim Şāh-ı Merdānım dedi
Hoş irişdüm Şīr-i Yezdānım dedi

Korkma yā Tāv’k uş irişdim ben meded
Haqq Çalabdan çün istedin sen meded

Kork[dı]kāfirler hirāsān oldılar
Bildiler çün şāhı tersān oldılar

Tutmaz oldu elleri ayakları
Başladı tağılmağa yayakları

Dedi ‘Amred yā kavm ne oldu size
Bir kişidir dahı ne kıldı size

2265 Ben anuñ işini uş bitireyüm
Halkdan anuñuş şerrin götüreyim

Rāvi eydür çün ‘Alīniñ geldiği
Oldı anda ol velīniñ geldiği

Çün du‘ā okıdı āh eyledi Tāv’k
Kim meded seyyid Allāh eyledi Tāv’k

Cebrāi’l Hakkdan getürdi bin selām
Dedi Tāvık ki döğüldi yā ĩmām

Hürmet’içün ehl-i beytiñ çün baña
And virür yardım diler irgel aña

2270 Pes Resūlu’l-lāh buyurdı kim ‘Alī
Geldi pes içün yeraqlu ol velī

Kim firāsetle ‘Alī bilmiş idi
Ceng yerağın [hem] temām kılmış idi

Pes Resūlu’l-lāh dedi kim yā ‘Alī
Tāv’ka eriş key buñaldı yā velī

Kim işi cāna irişmişdir anuñ
Derdine dermān irişmişdir anuñ

Dir [kim] revān oldu [ol] Şāh-ı Merdān
Yakın oldu ırāk yol aña āsān

2275 Atı ayağından dürüldi zemīn
Bir dem içinde yetişdi dir hemīn

Dönüben geldi öpdi şeh rikābın
Gözine sürdi ayağın türābın

54b

Çünkü Ṭāv'k bildi 'Alī geldigini
Cāna geldi gövdeye girdigini

Emīr daḥı urup elinden anı
Dedi devlete irdiñ cāvidānī

Geçdi andan kāfire döndirdi yüz
Dedi ey kavm ben 'Alīyüm biliñüz

2280 Siz gelüñ imdi Müselmān oliñuz
Cāvidānīulu devlet biliñüz

Hem kılıcımdan bugün siz kırtuluñ
Ṭamu odından daḥı azād oluñ

Yohsa boyñunuza olsun qanıñuz
Kırarum ṭamuya gider cānıñuz

Çünkü şāhı kāfirler bildi yaḳīn
Her birisi 'Amrede dedi hemīn

Biz 'Alīnīñ heybetinden qorqaruz
Göñlümüz sırrını saña hoş diriz

2285 Kaḳıdı 'Amred dedi kim vāy size
Ol ne heybetlü görünmüş hāy size

Qorkudursuñ ulu mı andan beni
Siz temāşa eyleñüz kim ben anı

Nicesi cengde yesîr edisirüm
Boynuna zencir taşup yedisirüm

İllâ şol şart ile kim ceng olıncak
Toz koyup meydân yüzi teng olıncak

Siz dağı meydānda hamle kılasız
Dört yakadan ortalığa alasız

2290 Öldüreyüz biz anı ad alayuz
Tā adüvden dünyādan dād alayuz

Bunı dedi hamle kıldı ol la‘în
Köpürdi dili deve gibi hemîn

Şāh-ı Merdān dedi durğıl ey delü
Gel Hakkā şeytandan olmağıl ulu

Tańrı birdir de ki kırtar cānıñı
Dökmegil¹⁹⁷ kendü eliñle qanıñı

Ol dedi ki yā ‘Alî sen hā nice
Halkā Tańrısın qo dersin tā nice

2295 Dün bu sözden ki virem saña emān
Yoħsa şimdi tutarım seni ‘iyān

¹⁹⁷ dökmegil: metinde oñmagıl. Anlam olarak bunun daha uygun olduğına kanaat getirdik.

Şāh-ı Merdān işbu söze kākıdı
Çün naşihat almadıñ algıl didi

Hamle kıldı ‘Amrede debdi hemān
Gördi ‘Amred kim olur virmez emān

55a İşāret etdi kavmi kıldı hamle
‘Alīniñ üstüne at şaldı cümle

Hamle kıldı karşıladı şāh hemān
Girdi kāfir içine ol behlivān

2300 Nicesin bir demde bī-cān eyledi
Kanıyla toprağa kaltān eyledi

Şalardı şağa şola zūlfikārı
Hirāsan eyledi kāfir cümle varı¹⁹⁸

Velī çün yalıñuz gördiler anı
Dediler böyle fırsat dağı kanı

Ṭama‘ kıldı kamosı şāha üşdi
‘Alī aşlan gibi ortaya düşdi

Ol gün ceng etdiler ahşām olunca
Çalışdı her biri kolu kalınca

¹⁹⁸ Bu dizede vezin aksamaktadır.

2305 araluk oldu yine menziline
Dönüb her biri vardı maħfiline

Gelüben öpdi şā[h] āv'kıñ yüzini
Dedi Hākka emānet kendi özini

Hem na' me dedi Müselmān olduğın
Hākka uyup ehl-i imān olduğın

Dedi [ki] yā Mevlā bizi görmeseñ
Buñ gününde bize meded irmeseñ

Öldi miydi ben daħı bu kız daħı
Bir sa'āt irmeseñizdi siz daħı

2310 āh¹⁹⁹ dedi yā āvık Hākķ te'ālā
Saña ol kıldı meded celle celāl

Kim bana emr eyledi geldim saña
Avni ile hoş meded kıldım saña

āvık dedi yā emīr ma'zūr ola
'Aķl u ā'at ger başımda[n] dūr ola

Şimdi üç gün oldu yemedüm a'ām
İçmedüm hem bir içim şu yā imām

¹⁹⁹ Şāh: metinde Şāh-ı Merdān, vezin zaruretinden düzeltilmiştir.

Ceng iderüm bir sâ'at uyumadum
Başımı bir laḫza yere ḳomadum

2315 Şāh-ı merdān gitti şahrāya hemān
Bir ev almış bir ṭulum şu bulun[an]

Geldi od yaḳdı bişirdi[ler] hemīn
Ṭāvıḳla ḳız yedi ṭoydılar hemīn

İçdiler şu daḫı oldılar emīn
Yatdılar uyudılar anda hemīn

Hāriṣ oldı şāh onlara ol gice
İrte oldı ṭoḡdı gün çıkdı yüce

55b Çünki ḡavḡā üni yüceldi hemān
Ṭāvıḳ uyandı uyḳudan ol zemān

2320 Gördi küffār içine ṭalmış emīr
Cenge na're urur ol [dem] nerre şīr

Ḳaḡan aşlan gibi ortaya düşdi
Kāfir[ler] it gibi üstüne üşdi

Ṭāvıḳ hemān durdı bindi atına
Sürdi geldi ol emīriñ ḳatına

Dedi [ol] şāha kim yorılmışsın sen
Var otur yeterüm ḥoş bunlara ben

Çalayum bir demiyle kuvvetiyle
Resûlüñ hem mübârek himmetiyle

2325 Bunı böyle söylence şāha hemīn
İrdi ‘Amred kaçımış key ol la‘īn

Şāhile ol cenge bünyād eyledi
Kendi özine zulmbīdād eyledi

Şāh-ı Merdān Zūlfikār ile anı
Çaldı bölđi anı ol Hakk aşlanı

Cānı gitdi tamuya düşdi teni
Kaçdı kâfir çünkü gördi pes anı

Cümlesi [hem] yüz döndirüp kaçdılar
Rahtlarını mällarını saçdılar

2330 Şāh-ı Merdān iç çeküp durdı hemān
Artlarınca varmadı virdi emān

‘Ādetiydi kıomaz idi kaçanı
Kim emān istese öldürmez anı

Ol kalan mālı tavarı dirdiler
Döndiler Yeşrib yoluna girdiler

Çün Medīne şehrine geldi imām
Karşu çıkđı cümlesi hoca gulām

Pes Resūlu'l-lāh atına geldi ol
Turdı anı bdi ucdı[ol] Resūl

2335 Hem du'ā ıldı şāha hem āferīn
Tāvı daı taiyye etdi hemīn

Hem ne'am tecdīd-i islām eyledi
Başına geleni i'lām eyledi

Pes nikāh etdiler Tāvıa anı
Tāvı sevindi zeve şaldı cānı

Resūlu'l-lāh buyurdu dürlü ni'met
Düğün etdi onlara ıldı 'izzet

Beşāret-i şāhlııla onları
Birbirine virdi ol iki yārı

56a 2340 İrişdi ol iki 'āşık murāda
Ki gitdi almadı fırsat arada

İlāhī bize ol vuşlat Hā'iün
'İnāyet eyle bu sobet Hā'iün

Gözlerime ıl naşīb dīdārıñı
Şabā bahşet üstüme envārıñı

Resūl önünde ıldı [hem] ok āza
Ki Hādan ol rızā buldu [hem] cezā

Hem bu kışsa burada oldu temām
Raḥmet olsun dinleyene yazana hemān²⁰⁰

2345 Ḥaḳḳ te‘ālā raḥmet eyleye ol cān için²⁰¹
Her kim bir fātiha iç ihlāş okıya yazan için²⁰²

**Ve Ġazā-yı Şehīd[ān] Ca‘fer-i Ṭayyār ve Zeyd ve ‘Abdu’l-lāh Şehīd
Oldığı Cengdür Zikrolunur**

Nāle kıl ey tūṭī-yi bostān-ı dil
Söyle ey tūṭī-yi şek’ristān-ı dil

Temāşāya göñül bāzārına gel
Teferrüc kıl göñül gülzārına gel

Ṭolu güneş āsmānıdur göñül
Ṭolu ey çerḥ-i kemānīdür göñül

Ol metā‘ kudsī ḥazi[ne]dārına
Di[yin] ki gelsün bu gül bāzārına

2350 Gel girelüm bu göñül gülzārına
Bağ göñül sulṭānınuñ didārına

Ölmeyince sende sen olmazsın bī-ḥaber²⁰³
Belki gelmez sana andan birḥaber

²⁰⁰ Bu dizede vezin aksamaktadır.

²⁰¹ Bu dizede vezin aksamaktadır.

²⁰² Bu dizede vezin aksamaktadır.

²⁰³ Bu dizede vezin aksamaktadır.

Bağlama gönlüñi dünyā mihrine
Kim düşersin rûzgârınıñ kahrına

Fırşatuñ var iken elde söylegil
Sîreti gökçek hikāyet eylegil

Tā kıyāmet senden olsun yādigār
Defterine yazsun anı rûzgār

2355 Mekke fetḥi etdi çünki Muştafā
Hem Müzelzili depeler Murtażā

Bir nice gün raḥmet olup tırdılar
Fāriğ olup hoş emīn oturdılar

56b Mescidinde bir gün ol sulṭān-ı dīn
Faḥr-i ‘ālem raḥmetenli’l-‘ālemīn

Oturur geldi anda ḥuddāmīler
Hoş müzeyyen muḥteşemānlar onlar

Hem muḳaddemeleri ulu pīr [ol]
Ol selām virdi dedi ki yā Resūl

2360 Hem adı daḥı Sā‘id biñ Ḥuşeyin
Ol yüce Tañrı katında ulu kul²⁰⁴

²⁰⁴ Bu beyitte kafiye aksamaktadır.

Biz ‘Arablaruz yaķunuz Ruma biz
Gelmişüz sizden şefā‘at uma biz

Çün işitdik mu‘cizātıñı senüñ
Hem hamīde çok şıfātıñı senüñ

Ol yüce tañrıdan ey sultān saña
İndi dirler āyet-i Qur‘ān saña

Kim anuñ içinde hikmet çokdurur
‘İlm-i dāniş hem naşihat çokdurur

2365 Gelmişüz biz ki dīnūñe gireyüz
Her ne vakit ister iseñ geleyüz

Pes hemān ol raķmetenli’l-‘ālemīn
Hüb āvāz ile [ol] zikr ider hemīn

Sūre-i Raķmān [ki] andan okur ol
Çün temām eyledi tırdı [ol] Resūl

Göñli ol huddamlarıñ [kim] oldı rām
Cānlarına düşdi odlar oldı germ

Nefsleri kórķdı katı ditrediler
Yā Resūl dīnini bildir dediler

2370 Dedi [kim] ol Tañrı birdür diyesiz
Dil ile hem göñlüñüzden uyasız

Hem diyesiz kim Muḥammeddür Resûl
Ḥaḳḳ Çalab viribdi bize geldi ol

Günde beş kez namazı[nız] kılasız
Yılda bir ay oruç daḥı olasız

Hem gümüşden olsa iki yüz dirhem
Yıl geçicek üstüne vir beş dirhem

Hem yigirmi mişkāl altundan daḥı
Vir yarım mişkāl zekevāt hem daḥı

2375 Hem kırk koyundan daḥı vir bir koyun
Bir buzağı otuz sığırdan tut boyun²⁰⁵

Beş deveden [hem] bir koyun viresiz
Çün yigirmi beş deveye iresiz

[Hem daḥı] bir yaşar deve viresiz
Yıl geçe üstüne çünki göresiz

57a ‘Ömriñüzde bir kere hac idesiz
Yine dönüp evinize gelesiz

Ger bunlardan siz ziyāde idesiz
Teṭavvu‘durur [siz] şevāb bulasız

---

²⁰⁵ Bu dizede vezin aksamaktadır.

2380 Hakk yolına hem gazâlar kılasız
Ol dağı vâcibdurur key varasız

Ben diri kaldıkça baña gelesiz
Ben gidem [key] cihânda siz kalasız

Kim halîfem olursa [hem] siz aña
Uyasınız uymış olursız baña

Dîn-i İslâm âşikâre idesiz
Dağı mazlûm[lara] dest-gir olasız

Şuçlularıñ şuçunu ‘afv idesiz
Gönlünüzden kinleri mahv idesiz

2385 Hizmet idenlere güç itmeyesiz
Komşuları dağı incitmeyesiz

Çün işitdiler dediler yâ Resûl
Nice gökçek dîndurur kıldık kabûl

Şıdk ile cümle Müselmân oldılar
Bî‘at idüp ehl-i îmân oldılar

Anlarıñ İslâmınadır ol Resûl
Hurrem oldu şâzlık gösterdi ol

Pes dedi aşhâb mihmân eyleñüz
Bunlara ta‘lîm-i Qur‘ân eyleñüz

2390 Bir nice gün didiler eglendiler
İlm-i Qur'ân dīn namāz ögrendiler

Toldı göñüller yine nūr-ı ĩmān
Sīneleri münşerih oldu hemān

Destūr alıp döndiler evlerine
Vardılar çünkü anlar evlerine

Cümlesi kavmine i'lam itdiler
Hem nebīyi gördiler iştdiler

Resūlu'l-lāh cemālin hem kemālin
Hamīde hem pesende hem hisālin

2395 Dahı hem çok 'acāyib mu'cizātın
Ki hāl ider kāmunun müşkilātın

Hakīkat dīniniñ gerçekliğini
Hem erkānın yolın gökçekliğini

Hem İslām ehliniñ ol birliğini
Birbiri ile gökçek dirliğini

57b Şu deñlü söylediler bu kelāmı
Müslümān oldu ol kavmiñ temāmı

Gelise naqşların bozdılar hemān
İdüp becid mihrāb düzdiler temām

2400 Bu haber irişdi Rum sultānına
Kaķıdı odlar döküldi cānına

Pes buyurđı seĉdiler dir ĉok ĉeri
Anlarıñ üstüne şaldı leşkeri

Ėafil iken üstlerine vardılar
Ulu genci buldıĝını kırdılar

Mālların rızķını ĝāret etdiler
Evleriñ yakıp řasāret etdiler

Kız gelinden bulduĝını tıtdılar
Heb yesīr idüb alub getdiler

2405 Saĝ ķalanı bir yere cem^c etdiler
Aĝlařuban zārīlükler etdiler

Pes dediler varalum peygāmbere
Ol yazıķlular ümīdi servere

Tā meger derdimüze dermān ire
Ėayfumuzı ol bizim alıvire

Kim Müselmān olduĝumuzdır sebeb
Kıldıĝı ol řālimüñ bize ĝāzab

Pes uluları Sa^cīd dedi hemān
^cAvdete bile hem oldı revān

2410 Çün Resūlu'l-lāh katına vardılar
Ağlaşuban yere yüzler sürdiler

Gözlerinden dōke dōke yaşları
Söylediler başa gelen işleri

Çün Resūlu'l-lāh işitdi sözleri
Ağladı yaş ile tōldi gözleri

Pes buyurdi Bilāle çıkdı hemān
Bir nidā kıldı derledi mü'minīn

Ṭurdi çıkdı minbere ol [dem] Resūl
Allāha hamd ü senā eyledi ol

2415 Kendüden öndeki peygamberlere
Hem şalāt hem selām virdi anlara

Ol Müselmānlara biliñ haq beni
Viripdi bu 'āleme muṭlak beni

Tā ki bu kullarına şefkat kılam
Ya'ni ki 'ālemlere rahmet kılam

58a Hoş siziñ kardaşlarıñuz ehl-i Şām
Kim bunlarıñ iline dirler Huddām

Gelüp bunlar [kim] Müselmān olmuşdı
Bizim ile ‘ahd [ü] peymān kılmışdı

2420 İŝitmiş Rūm begi ol Herķul anı
Bunları ŝey ħūn itmiş nāgehāni

Kimin kırmış yesir itmiş kimini
Alup mālın bile gitmiş kimini

Gelüp işide feryād eylediler
Penāh idüp mededler istediler

Budur ġayret-i İslām mukteżāsı
Onlara ola bu işin cezāsı

Siz ol kāfirleri varup kırasız
Bunlarıñ haķķını aliveresiz

2425 Eriñ ķardaŝlarıñız nuŝretine
Yüzi aķ veresiz Ĥaķķ ĥazretine

Ol Müselmānlar dedi fermān senün
Olalum hep yoluña ķurbān senün

Hoş du‘ā kıldı dedi ki tīz ıurıñ
Ceng yeraġın hem azıġıñuz ġörüñ
Evveli idi rebi‘ü’l-evveliñ
Hem sekiz yıl idi tariĥiñ biliñ

Çıkıdı şehirden [ol] peygamber hemān
Seçdi biñ dört kişi dir behlivān²⁰⁶

2430 Hāriş oğlu Zeyd [kim] ol bedr-i münir
Leşkere beg dikdi döndi böyle dir

Zeyd ölür ise ‘Alīniñ kardaşı
Ca‘fer olsun beg[hoş] kılsın bu işi

Ol dağı ölürse‘Abdu’l-lāh ola
Ölürse ol dağı Şeyfu’l-lāh ola

Bildiler ki ol kişiler²⁰⁷öleler
Üçi dağı anda kurbān olalar

Evlerine geldiler ağlaşdılar
Oğlına kızına öksüz dediler

2435 Hātunlar dedi n’içün ağladıñuz
Yā oğlancıklara öksüz dediñüz

Dediler böyle dedi bugün Resul
Başımıza geleni [hep] dedi ol

Biz şehid oluruz ondan gülmezüz
Ayrılırız dağı sizi görmezüz

²⁰⁶ Bu dizede vezin aksamaktadır.

²⁰⁷ Metinde fazladan “üçi de” ibaresi var, aruz zaruretiden çıkardık.

58b

Dedi Ca'fer direm ey Esmā saña
Hoş vaşıyyet bu yetim ola döñe

Hoş olasın hoş göresin yolasın
Kim beni ahretde gelüp bulasın

2440 Tā kıyāmet kopmayınca siz beni
Dağı ayruyık hiç görmezsiz beni

Yaş döküp ol dem yine şükrettiler
Haqq te'ālā adını zikrettiler

Çün Resūlu'l-lāh katına geldiler
Pes vedā' idüb[en] revān oldılar

Ca'fer ile çün veda' itdi Resūl
Dedi yā ibn-i 'ammi olma melūl

Haqq iki kat[lı] yeşil nūrdan saña
Virdi uçup gidesün gökden yaña

2445 Āşikāre şöyle pervāz urasın
Tā ki Firdevs uçmağına giresin

Pīrleri tutulsa boynun urmagıl
Tıfıl oğlancıkları öldürmegil

Hem yemiş ağāçlarıhayvānları
Yok yere kırdırmağıl hem anları

Pes Müselmānlar elin öpüp hemān
Döndi peygamber atın'oldı revān

Bir nice gün gice gündüz gitdiler
Çün Me'ān iline yakın yetdiler

2450 Anda her uldan aberler aldılar
Gelmiş ol Belā iline bildiler

Bile sence var imiş yüz bi çeri
Yaya onmuş bildiler ol lekeri

Pes Müselmānlar dediler turalum
Biz Resūle bir kii gönderelüm

Kāfiri yüz bi çerisini disin
Tā meded ılsun [hem] çeriler virsün

Pes göüllendirdü Ol Zeyd anları
Dedi ey peygamberi yārenleri

2455 Gelmedik mi biz şehīd olmak iün
a yoluna ölüben ılmaq iün

Ölümden yuaru turalum
Şehādetdür bize ulu sa'ādet

Bu deilü leker ile o olalum
Tevekkül Tarıya torı ılalum

Medīne ricālinden meded bize
Gerekmez istemek sözüm tutuñ size²⁰⁸

59a Hakk Çalabdan isteyelüm biz meded
İnşā'allāh yardım ide ol Ehad

2460 Yāḥūd nuşret vire biz şād olayuz
Yāḥūd öleyüz şehādet bulayuz

Ḳanḳısı olursa devletdür bize
Yā şehīdlik yāḥud nusretdür bize

Yā Revāha oğlu Şaddaḳ dediler
Rāst dedik bu sözi ḥaḳ dediler

Geçdiler andan daḥı pes gitdiler
Gice bir ḳumlu dereye yettiler

Göçdiler andan revāne oldılar
Tā ki [ol] Ḥatşa şuyuna yettiler

2465 Bir ḳatı yel çıḳdı şavurdı ḳumı
[Daḥı] yüz göz açtırmaz oldu ḳumı

Şöy[le] kim şavırdı ḳumı yüzlere
Görmez oldu hiçbiriniñ gözleri

²⁰⁸ Bu dizede vezin aksamaktadır.

Ki buñaldı halk cāna geldiler
Azdılar yolu yabana kıldılar

Bulmadılar yolu nā-çār oldılar
Haqq te‘ālāya tazarrū‘ kıldılar

Rāvī eydür geldi bir hātif hemān
Gökyüzünden yere çağırdı ‘ıyān

2470 Dedi gelüñ siz benim ardımca hoş
Ben kılavuzluk ideyüm saña hoş

Dedi Ca‘fer kimsin ey hātif bize
Dedi sen di inanalum biz size

Dedi cinnīyim Müselmānum belī
Gelmişim ki size gösterem yolu

Anda aña hayr du‘ālar etdiler
Pes kılavuz oldu hātif gitdiler

Şām iliniñ tā ucına yetdiler
Tā sekiz gün gice gündüz gitdiler

2475 Aldılar temām bir aylık yol anda
Rāvī dedi anı on sekiz günde

Haqq te‘ālāya şükürler etdiler
Kim bu uzun yola āsān gitdiler

Bu haber varmışdı Rûm sultânına
Çok çeri dirmişti ‘âmi yanına

Çün işitdi ol la‘în geldiklerin
Leşkerine dediki buluñ hemîn

59b Bu yakunda bir ‘Arab var begleri
Adı Mâlik çokdurur ki leşkeri

2480 Leşkerile anı getürmek gerek
Kim ‘Arab cengine ‘Arab yegerek

Bir kişi geldi dedi Herkul geldi ol²⁰⁹
Leşkeriyle pes tahıyye kıldı ol

Pes dedi Herkul aña gelmiş ‘Arab
Kim bizimle ceng ider yavlağ ‘aceb

İmdi kaç biñ diler iseñ al çeri
Ol ‘Arablar cengine önce yürü

Dedi Mâlik vir baña kırk biñ kişi
Kim başarayım hemân ben bu işi

2485 Virdiler kırk biñ kişi ol ‘Araba
Yürüdi önce kılup cengi talebe²¹⁰

²⁰⁹ Bu dizede vezin aksamaktadır.

²¹⁰ Bu dizede vezin aksamaktadır.

Mūte adlu yaḳīnden ki dir hemīn
Gördiler leşker hemān biribirin

Geldi Herḳul daḥı yetdi dir hemān
Oldı kāfir yüz biñ artuḳ ol zemān

Rāvī eydür görincegüz onları
Ḳorḳdı mü'minleriñ ürkdi cānları

Ṭatlu bir ırmaḳ acı deryā gibi
Bir ṭapuḳḳatından bir saḥrā gibi

2490 Dediler peygāmbere viriñ ḥaber
Tā meded bize andan ide meger

Geldi hātifden yine dirhem bir ün
Dedi ḳuvvet vaḳti degildir bugün

Varabilmez kimse on günde aña
Ḥoş bugün ḥod düşmān ulaşdı saña

Yā şehādet yā nuşretdir dir hemān
Bu ikiden biri olur bī-gümān

Kāfirlerden Müslümānlar ḳaçar mı
Bir bī-dīnden ehl-i imān ḳaçar mı

2495 Pes ḳavī oldı Müselmānlar yine
Ṭurdılar 'aşk ile kāfir cengine

Ol Müselmānlar çerisin Zeyd hemīn
Başdı yerlü yerince pes hemīn²¹¹

Leşkeriñ sağ yanına Ca'fer tırur
Şol yanında dağı 'Abdu'l-lāh tırur

Zeyd Hālīd kıblede tırdı hemān
Çıkdı kāfir dünyāyı tıtdı tımān

Bağdılar ki az durur mü'minlere
Hamle kılmak istediler onlara

60a 2500 Ol 'Arab Mālīk dedi ben varayum
Siz tırıñ bir anları ben göreyüm

Debdi pes meydāna girdi ol hemīn
Leşker-i İslāma geldi dir yaqīn

Leşkere çünki baquncağ geldi ol
Bağdı bir qahqaha ile güldi ol

Pes dedi kimdür begi güzdi baña
Kim sözüüm var ideyüm gelün aña

Geldi debdi Zeyd pes meydāna hemān
Dedi ne dirsiñ di gel yā behlivān

---

²¹¹ Bu dizede vezin aksamaktadır.

2505 Ol dedi yā Zeyd bilirüm ben seni
Bu havāsın hūb erleri aşlanı

Hayf ola açlıgile günün geçe
Bağlaruñ hurma kaygı tünün geçe

Gel bizim dīnimüze gir gel yine
Māh-i rūbiler leblerin şür yine

Cām-ı zerde la'lı rengi eyle nüş
Rūzgārı ki geçer gül iken hoş

Zeyd işitdi kākıdı dedi hemīn
Dedi n'ıçün böyle dirsın yā la'ın

2510 Ben tanıkluk virürem birdür Allāh
Hem Resūlidür Muḥammed Muştafa

Nice dirsın baña ki Qur'ānı sen
Okumağıl terk eylegil anı sen

Yā nice dirsın namāzı kılmağıl
Kim nice dirsın ki şāim olmağıl

Enbiyānıñ fāzılı hem hātemi
Haqq anuñ içün yaratdı 'ālemi

Yā Muḥammed ḥazretini ki hemīn
Ol durur ol Raḥmeten-li'l-'ālemīn

2515 Ey la'î'n terk idem mi ben bunları
Devletüñ var ise sende gel beri

Gel bu İslâm dīnine uçmağa var
Bu Һarabı koyuben uçmağa var

Һūrī ğılmān bārī Һūblar çoқdurur
Kim anuñ mişli cihānda yoқdurur

Her biriniñ lebleri қand-i benāt
Dişi incü tuтаğı āb-ı Һayāt

Dedi Mālīk şimdi senüñ dīniñe
Gel girersem varur isem yanıña

2520 Ben hemān ol uçmağa varır mıyam
Һūrīyle ğılmānları bulur mıyam

60b Zeyd dedi tā gitmeyince buradan
Varmaz aña kim geşdedür bu beden

Güldi ol mel'ün [hem] dedi ki ola
Kim bu naқdi viresi vire ele

Tā [ki] la'î'n қarnına şoқdı elin
Pes çıkardı bir Һāc altundan hemīn

Tutdı qarşusuna secde eyledi
Pes қақıdı aña ey mel'ün dedi

2525 Tapduğıñ şey' ne görür ne işidür
Taşa tapmak belki eşek işidür

Kağıdı Mālik kılıcın[1] yalın
Eyledi cevālana girdi pes hemīn

Ol 'Arab resmince cevālān eyledi
Heybet etdi döndi devrān eyledi

Zeyd dağı girdi anuñ cevālānına
Leşkeriñ debdi hemān şağ yanına

Arğurudan beline çaldı anı
Şöyle şanki ikiye böldi anı

2530 Zeyd anı red eyleyüp döndi hemān
Bir kılıç ol Mālike urdı hemān

Gögsüne degin iki yardı anı
Düşdi atdan çıktı bir katı üni

Şanki bir taş pāresi тұrur hemīn
Düşdi bī-cān қара yere [ol] la'īn

Zeyd yerinden тұrdı cevālān eyledi
Ardıladı döndi devrān eyledi

Māliküñ bir қardaşı vardı dilīr
Debdi ol meydāna girdi hem çū şer

2535 Ƙardaşı çün merşiyeler söyledi
Döndi bu kez kendi hamle eyledi

Şol iki aşlan gibi tutuşdılar
Gâhi dögüşüp gâhi durışdılar

Zeyd döndi püş-destlük idüp hemân
Bir kılıç urdı başına Zeyd hemân

Cānı çıkdı atıñ üstünden yıkar
Döndi bu kez ‘ammiyle oğlı çıkar

Zeyd ile meydāndan ol cenge turur
Bir kılıç [ol] Zeydiñ başına urur

2540 Ƙalkana aldı anı Zeyd ol dilīr
Döndi bu kez na‘re urdı hem çū şer

Bir kılıç urdı aña ol [dem] hemân
İki pāre ol atdan düşdi revān

61a Debdi [ol] Zeyd gezdi devrān eyledi
Ardıladı döndi cevālān eyledi

Kimse girmedi dağı meydānına
Şāzlıklar düşdi mü’min cānına

Bağdılar Zeyd cengine hem fırsat
Pes ʔamāʕ eylediler fırsat²¹²

2545 Bağdılar pes ol küffār-ı laʕīn
Hamle kıldı cümle bir kezden hemīn

Bu yakadan ol Müselmānlar dahı
Tekbīr idüp ʔarşularlar ey ahi

Tekbiriñ āvāzı ʔoldı ʔağ [u]ʔaş
Hāş melekler işidüp ʔaldırdı baş

Öykelendi şöyle ki ceng oldı dir
Didredi atlar ayağından bu yir

ʔaraluk kıldı cihānı ʔara toz
Şöyle oldı ki [hīç] görmez oldı göz

2550 Rāvīler eydür ki İslām leşkeri
Key ʔatı çok kırdılar kāfirleri

Gözleri aldı o deryā leşkeri
Kāfire kıldı ʔamāʕ dir her biri

Ahşām oldı andan ārām oldılar
İrteye dek zikir tesbīh kıldılar

---

²¹² Bu dizede vezin ve kafiye aksamaktadır.

Çün şabāh oldu yine bindi çeri
Başdı Herkül[ol] üç yüz biñ leşkeri

Dedi ‘aceb virdi az çeri baña
Dört [yüz] biñ ādem ola bu aña

2555 İşbu deñlü leşker ile duruşur
Yüz çevirmez hiç birisi uruşur

Yüz kişiden birisi dönmez bunuñ
Hiçbirisi ölmesin şaymaz bunuñ

Bunlara biz gönderelüm bir keşîş
Kim ulu ruhbān ola çok görmiş iş

Bunlar ile varsun bahîs eylesin
‘İlim hikmet bildigüni söylesin

Pes buyurdi hāzır oldu bir keşîş
Yüz seksen yaşından [dahı] pîr keşîş

2560 ‘İlmile geçmiş idi ‘ömri dırāz
Key mübārek pîr idi hem ehl-i rāz

Herkül aña katı hürmet eyledi
Bir du‘ā etdi pes andan söyledi

Dedi Herkül kim bu ‘Arablar çeri
Dur di basarlar bu deryā leşkeri

61b

Bunlar ile sen varup baḥs eylegil
‘İlim ḥikmet sözlerini söylegil

Kim bunlarıñ dīni gerçek dīn midür
Şöyle gökçek pāk toğrı ĩnmidür

2565 Var bunlarıñ ḥālīñ tīz bilgil yakın
İllā aldanmağıl göreyüm şaķın

Sem‘a ṭā‘a dedi keşīş gitdi ol
Bir yüce yerde Müslümānlara çağırdı ol²¹³

Bir su‘ālim vardurur viriñ cevāb
Dediler [kim]kıl ne kılursın ḥaṭāb

Dedi bu cengde murādınız nedür
Yā bu ölmeklikden şādınız nedür

Dediler oldurur dīne gelesiz
Bizim ile sizde kardaş olasız

2570 Resūlu’l-lāh sözini diñleyesiz
Hem Allāh birliğini anlayasız

Sizi yaradanı rızķı vireni
Yine rızķı kesüben öldüreñi

---

²¹³ Bu dizede vezin aksamaktadır.

Ḳıyāmetde yine diri ḳılānı
Bilesin añlayasın kimdir anı

Eger ne işde biz sizi ḳırarız
Ṭumārıñuz bu defterden ṭüreriz

Ol keşîş dedi ki gelsün bir ḳişi
‘İlm ile ol bilmiş olsun her işi

2575 Biz anuñla bunda baḥş eyleşelüm
Dīnleriñ gerçegini söyleşelüm

Pes dediler Ca‘fer-i Ṭayyāra sen
Yūri varḡıl ol keşîş ‘ayyāra sen

Vardı Ca‘fer anı gördi bir keşîş
‘Ādetince ḥoş selām virdi biliş

Sen mi söylersin dedi ol yā yigit
Yāḥūd ben mi söyleyeyüm sen işit

Dedi Ca‘fer ben diyem evvel size
Ben zirā sizden size varam size

2580 Hem benim dīnim daḥı fāzıldurur
Ḥaḳḳ dīn budur ayruḡı baṭıldurur

Ol keşîş dedi ki söyle yā yigit
Dedi Ca‘fer yā yigit diñle işit

62a

Faẓl-ı *Bismi'l-lāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm*

Hem 'Alīmdür hem Ḥakīmdür hem Kerīm

Budur ol hem Muḥammeddur[ur] kuli

Hem ulu peygamberdür [hem] sevgülü

Ol keşîş dedi ki ҡo gel ol dīni

Gel benim dīnime girgil ben seni

2585 Aç yalında seni [ben] ҡurtarayum

Key ulu devletlere yetüreyüm

Devr-i ni'met zevķ-i 'işret süresin

Ḥāc önünde ṣaliṣü ṣelāse diyesin²¹⁴

Қақıdı Ca'fer dedi ki yā la'īn

Ortağı yokdur birdir Tañrı hemīn

Ger dilersen devlet ıssı olasın

İşbu aķ şakalı oddan alasın

Dön yine bu dīni gel ҡıl ihtiyār

Tā olasın düciḥānda baḥtiyār

2590 Ḥaḳḳ ҡatına aķ yüz ile varasın

Ḥulle giyüp cennete sen giresin

²¹⁴ Bu dizede vezin aksamaktadır.

Dedi uçmak di nicesi yerdürür
De ki anda nicesine vardurur

Cennetiñ gökçekliginden ol zemān
Ca‘fer andan söyledi dir kim hemān

Ol keşîş dedi ne gökçek yer imiş
Ol Muḥammed sözi gerçek dir imiş

Dedi Ca‘fer sorayum bende bir iş
Ma‘būdıñ Hakkı toğrıdı ey keşîş

2595 Resūlu’l-lāh şāhı āḥir zemānıñ
Oḳumadıñ m’adın İncilden anıñ

Zuhūr ideceğini ol ‘Arabdan
Ki Mekke içre ol ‘ālī nesebden

Dedi Kıssīs oḳudım buldım aña
Nişānın hem şifātın bildim aña

Adı Muḥammed Aḥmed Maḥmūd ola
Saña beñzer bir ‘azīz mevcūd ola

Ḥaykırup tekbīr ider Ca‘fer hemān
Dedi Kıssīs n’içün oldın şādmān

2600 Dedi Ca‘fer beni benzetdi aña
Geldi ḥoş bu söziñ [ey] ruhbān baña

62b

Ol benim ‘ammumuñ oğlıdur yaķın
Ben ‘Alīniñ ҡardaşıym hoş hemīn

Pes keşīş dedi ki söylegil anıñ
Şüretini nicedür ol hocanıñ

Ünleyebildikçe Ca‘fer söyledi
Ol Resûlüñ şüretin şerh eyledi

‘Ācāyib mu‘cizātıyla kemālin
Hamīde hulkı lutfı hūb cemālin

2605 Çünki keşīş degil dedi pes hemān
Oldurur peygamber-i āhır-zemān

Ben kitāblardan okumuş bilmişem
HaķResûlu’l-lāh durur ol bilmişem

Barmağın ҡaldırdı iķrāra keşīş
Ġayrı dīnden döndi inkāra keşīş

Hoş Müselmān oldu ġāyet şıdk ile
Döndi ondan vardı yine Herķule

Ķalkdı Herķul aña pes döndi yine
Secde ҡıldı yine ol ma‘būdına

2610 Pes keşīş ҡaķar ‘aşā ile anı
Urdı dedi turgıl ey Haķķ düşmānı

Bir acer ki ne eli ne gözi var
Ne od sylersiň aňa ne sözi var

Lem-yelid ve lem-yūled dūr bī-gümān
Yekdaşı yok yalıñuz birdūr hemān

Saňa ne ismā‘ ider ne ziyānı
N’iün ma‘būd edinirsün sen anı

Sezā-vār secdeye Allāhdır ancak
Ki Vāhiddur[ur] Şamed Ferd-i mutlak

2615 Pes Herkul dir imtiḥān iün biz seni
Sen varup kendü dīniñ koyubeni

Dedi keşīş vāy size vāy ol dīni
Ṭođrı dīn buldım odum hāy [ben] bunı

Hışm idüp dedi Herkul bunı urıñ
Şol ayaniñ üstünde siz öldürin

Pes keşīşi bağlayup getürdiler
Ol ayaniñ başına götürdiler

Ol mübārek pīri berteretdiler
Ol ayalardan aşāğı itdiler

2620 Ol keşīş pes bir yüce ün eyledi
Ol şehādet sözlerini söyledi

Dedi irişdir bu sözi ey Hudā
Muřtafā hazretine yā Rabbenā

63a Kō[y]ber anuñ yolında ayağını
Ol řefā'atden unutmasın beni

Hālid eydür düşmeden gördim yara
Gördim iriřdi hūriler ol yere

Aldılar rūhunu göge gitdiler
Tā ki Firdevs uçmağına yetdiler

2625 Kalkuben bu hıřm ile sultān-ı Rūm
Hamle kıldı leřkeri birle o řūm

Debdi Zeyd leşker içinde çıkdı dir
Pes yārenler ile vedā' etdi dir

Şāğ kalanıñuz Resūle selāmı
Benden aña iletüñüz temāmı

Bunı dedi hamle kıldı oldilīr
Gördi Rumuñ leřkerini hem çū řer

Çıkarur zarblar urur erler yıkar
Şarp koşanlar tağıdur bozar çıkar

2630 Hamle kıldı hem Müslümānlar dağı
Hem girişdi kāfire anlar dağı

İki leşker arışdı obdı tozlar
Kesildi başlar eller ıdı gözler

Düşdi cengüñ ortasına [ol] dil̄r
ayırur [hem] ceng iderdi nerre şır

Rüm erisi behlivānları biri
arşu geldi Zeyde söyledi iri

amle ıldı şancdı Zeyd anı hemān
Ki n̄ze üstüneyken ıdı cānı

2635 Döndi andan şağ ola debdi hem̄n
ıdı debdi kāfir üstüne yaın

Üşdi on biñ kāfir ol deñlü²¹⁵ aña
Ortada aldı ıamaz bir yaña

Şol adar alışdı ol merd-i sa‘īd
Tā atdan ol yere düşdi [ol] şehīd

akk Te‘ālā rahmet etsün bol aña
azretine toğrı varsun yol aña

Hem ‘alem düşdi elinden bir yaña
Görđi Ca‘fer t̄iz irişdi ol yaña

---

²¹⁵ kāfir ol deñlü: metinde “kāfirler deñlü” şeklindedir.

2640 Şavund'aldı yerden anı ol dil̄r
Hamle kıldı kâfire ol nerre şîr

Şol kadar ceng etdi ol erler neri
Ayırdı Zeyd üstünden mel'ûnları

63b Pes buyurdi gövdesin Zeydiñ hemîn
Aldı virdi bir depāye mü'minîn

Kazdı anda yere kodılar anı
Kabri anda cennete gitdi cānı

Döndi [hem] gitdi ol Zeydiñ yerine
Ceng ider idi ol Zeydiñ yerine

2645 Bir ulu ceng eyledi şîrānedir
Kırdı çok kâfiri ol merdānedir

Kan elinde kabza da tölmiş idi
Bir deve bağı gibi olmuş idi

Hem kılıcından dağı kanlar aķar
Şād olurlar mü'minler aña baķar

Hamle kıldı döndi yine merd-i dîn
Başdan ayağa bulaşdı kana dir

Kendi dağı çok zaķımlar yedi ol
Çāresi kalmadı kanı aķdı bol

2650 Ol ceng içinde germiken ol ner şîr
Ok toķuşdı atına yıkıldı dir

Şıçradı atdan yayak tırdı yine
Atludan yegin kılıç urdı yine

Atluluğundan yegin ol behlivān
Kırdı kâfirleri ol şîr ücivān

Şol kadar ceng etdi ol şîr-ivelî
Tā ki düşdi ceng içinde şāğ eli

Şol eliyle cenge başladı hemîn
Pes düşürdiler yine [ol] şol elin

2655 Dizleriyle tıtdı kōmadı ‘alem
Kim düşe yere dağı merd-i kerem

Bir yolında ünle tekbîr eyledi
Pes dedi peygambere benden selām²¹⁶

‘Ammuñ oğlu Ca‘fer öldi diyesiz
Gelmez ayruk anda kıldı diyesiz

Ol kıyāmetde unutmasın beni
Kim dîn yolında fedā kıldım cānı

---

²¹⁶ Bu beyitte kafiye aksamaktadır.

Hem dahı şol ardaşı şāh-ı ‘Alī
omaya kāfire ol anım velī

2660 Ol bu kāfirden dilesin anımı
Tā ki şāzān ide dertlū cānımı

Dört yakadan ılılar üşürdiler
Ca‘feri tā ki yere düşürdiler

64a Hā iki yeşil anad virdi aña
Arşā degin uçdı ıldılar aña

Anuñ içün Ca‘fer-i ayyār aña
Dediler bu adı ılmağıl aña

Hā e‘āla arturıvirsün nūrını
Virsün cennetini aña hūrını

2665 Girdi meydāna ‘Abdu’l-lāh hemān
Aldı ‘alem aldırır ol behlivān

Sildi anın döndi devrān eyledi
Başdan ayağı dek altān eyledi

Gövdesi başdan ayağı kara an
amze de oldı deve bağı hemān

‘Ammusınıñ oğı geldi pes hemān
Dedi ki içsün bugün yā behlivān

Gel ye işbu bir pāre bişmiş eti
Cengde ide sana tā ki kuvveti

2670 Çünkü ‘Abdu’l-lāh eti aldı ele
Debdi kāfir bir yanadañ bir kola

Pes bırağdı ol eti aldı hemān
Dedi n’içün şāğ gezerüm bu zemān

Kim Müselmānlar bu hālde olalar
Ben tıram et yiyem anlar öleler

Çekdi yalın kılıcın ol behlivān
Debdi kāfir içine girdi revān

Şöyle ki kaldı [beyninde] kār u zār
Āferīn eyledi aña rūzgār

2675 ‘Ākıbet ol dağı düşüb[en] hemān
Ol dağı oldu şehīd hem bī-gümān

Rāvīler der ol gün ger ceng oldu dir
Kim nice aşhāblar anda öldi dir

Mescidinde bunda peygamber hemīn
Otururken ol dem tırur ol emīn

Dedi aşhāba hem ol mü’minleri
Şamda gördim key zebūndur ol çeri

Kendi girdi işde Zeyd cenge yakîn
Pes Resûl eliyle gösterdi hemîn

64b 2680 Pes dediki Zeyd şehîd oldu hemîn
Ağladı ağlaşdılar dir mü'minîn

Dedi Ca'fer girdi ol meydâne hoş
‘Ammum oğlu ceng ider merdâne hoş

Pes dedi ki düşürdiler sağ elin
Şol elin düşürdiler [dahı] hemîn

Haḵk yeşil nûrdan xanad virdi hemîn
Uçdı gitdi halḵ ‘aceb itdi aña

Döndi pes ağladı peygamber yakîn
Hem xamu ağlaşdılar ol mü'minîn

2685 Şâh-ı Merdân gazāya diler gide
Öpüben elini hem cenge gide

Döndi bu kez ol Resûlu'l-lâh dedi
Girdi cenge işde ‘Abdu'l-lâh dedi

Hāmûş oldu hükûm anuñ öldi hemîn
Bildiler öldi şehîd oldu yakîn

Xamusınıñ xavmleri ağladılar
Yandılar yüreklerin tağladılar

Hem Resūlu'l-lāh daḥı ki aḡladı
Ol üçi daḥı şehīd oldu dedi

2690 Pes dedi ol [üç] begüñ üç taḥtı var
Kim ayakları cevāhir incüler

Her birini birine bindirdiler
Ḥāş melekler cennete gönderdiler

Geldik imdi bu yaña mü'minlere
Oldı ol üç peyke düşvār onlara

Debdi Ḥālīd girdi meydāna hemān
Kılıçlar urup ün iderdi ʿıyān

Hem Müselmānlar daḥı cümle bile
Kıldılar Ḥālīd ile ḥamle bile

2695 Şöyle ceng oldu ki yine rūzgār
Baḡdı mü'minlere oldu dil-figār

Begler öldigine mü'minler ḡamu
Ki acıyup aḡlayup anlar ḡamu

Cümlesi işāret edüp baş açar
Tekbīr idüp kılıç urup ḡan şaḡar

Hiç birisi ölümünü şaymadı
Urdı kılıç biri biñden dönmedi

65a Ol gün andan on iki hāş behlivān
Hakḫ çerisinden şehīd oldu ‘ıyān

2700 Bākī mü’mınler dahı ceng etdiler
Aḥşāmdañ [ki] cenge gülbang etdiler

Ḳırdılar çok kāfirleri ol dilīr
Kara ḳana bulaşdılar hem çū şer

Çün ḳaraluk oldu cengden döndiler
Vardılar yerlū yerine ḳondılar

Rāvī eydür Ḥālīd ol mü’mınleri
Bir yere cem‘ eylediler onları

Dedi yā mü’mınīn pes n’etmek gerek
Hep ḳırılmadan dönüp gitmek gerek

2705 Bize Allāh hem Resūlu’l-lāh dahı
Cümleñiz ölūñ dimedi ey aḥi

Çāre yokdur ceng ile bilūñ yaḳın
Yağı çokdur ḳırılmak[da]dur hemīn

Yā ‘Alī gerek buna yā Muşṭafā
Kim başarır buñı ancak Murtaẓā

Hoş ḳırıldı yarucañuz ḳalmadı
Hem ḳalandan şağcañuz ḳalmadı

Behlivānlar öldi cengi kim ider
Bunca biñ kāfire bu halk ne ider

2710 Ben dahı öleceğiz yarın hemān
İttifāk bu kaçalum bunda nihān

Giceleyin tırmadılar kaçdılar
İrte Medīneye yakın geçdiler

Dedi peygamber tırñ karşı varñ
Ol Müselmānlar gelür bir kez görñ

Her biriniñ kavmi karşı vardılar
Ağladılar birbirisin gördiler

Ca‘feriñ evlādı karşı vardılar
Ol Müselmānlar figāna tırdılar

2715 Hem Resūlu’l-lāh hem ‘Alī ağladı
Kardaşı için yüregiñ tağladı

Hālide ehl-i Medīne saçdı hāk
Dediler n’oldı saña ey merd-i pāk

65b Ki ölmekden kaçub[en] firār oldıñ
N’içün kaçdın kılıçdan saña n’oldıñ

Dedi peygamber degil[dür] firār ol
Kim olacağdur[ur] işde kader ol

İşbu kaderleri ol dileyeser
Hakk yolunda ulu ceng eyleyeser

2720 Her biri evlerine [pes] vardılar
Ol ölenler için zārī kıldılar

Rāvī eydür hazretün şā'irleri
Mersiyeler söylediler her biri

Ol Müselmānlar şehīd oldukların
Kāfiristānda ölüp kaldıkların

Hakk Te'ālā rahmet ide anlara
Kim du'āide şehīd olanlara

İlāhī şehīdler nūrını artur
Onların rahmet ünūrını artur

2725 Hudāyā mü'mine [hem] mü'mināta
Dağı [ol] müslimīn ü müslimāta

Bu şöhet Hakkı için rahmet eyle
Kamusın rahmetin h'āniyla toyla

Günāh derdine rahmetten devā kıl
Resūlu'l-lāh şefī' olsun revā kıl

Bu kışşa burada [hem] oldu temām
Muşţafānıñ ruḥına yüz biñ selām

Ḥaḳḳ Te‘āl raḥmet etsün ol cān için
Bir fātilhā üç ihlāş okıya yazan için²¹⁷

**Resül Şallallāhu Te‘ālā Aleyhisselām Rūm ve Şām Sulţānları ile Ettığı
Âḫir Cengidür**

2730 Yine ey bülbül-i gülzār-ı ma‘nā
Metā‘ aç girmeye bazāra ma‘nā

‘Ālem-i ma‘nāden erdi müjde çūn
Zevrak-ı taḥḳīḳdurur deryāy-ı dūn

Ḳaṭre-i ‘aşk ile deryā eylegil
‘Aḳlı naḳlı keşfi sevdā eylegil

66a Ḳıl temāşā bār-gāh-ı vaḥdeti
Mest ol içgil bu şarāb-ı ḥayreti

Şimdi bunu terk eylemek acıdur
Velī şoñra ‘azābı cān acıdur

2735 Dünyā için minnetini kimsenüñ
Çekme bu kez ‘aḳlın var ise senün

²¹⁷ Bu dizede vezin aksamaktadır.

Sîretini bârî ol peygamberiñ
Ol kerîm [hem] ol luţfi bol serveriñ

Söyleyeyim defterine rûzgâr
Yazsun anı bizden olsun yâdigâr

Ĥazretinden tâ vesîle bir sözüm
Olakim kırtula yanmaqtan özüm

Ol yazuqlular ümîdi serveriñ
Diñle âĥir cengini peygamberiñ

2740 Ruĥına görklü şalavât virelüm
Söze andan başlayalım girelüm

Râvîler şöyle dedi ki [ol] Resûl
Ca‘feriñ öldüğüne oldu melûl

Pes dedi kim lâzım oldu ĥoş bize
Kim varayuz Rûma kılayuz ġazâ

Cebrâ’îl geldi dedi kıardaş saña
Ĥaķ Ĥe‘âl kıldı selâm yoldaş saña

Öldi Ca‘ferdir [hep] ol mü’mînleriñ
Ol şehîd olmaķlığı dir anlarıñ

2745 Kim varup Rûma siz kılasız ġazâ
Kâfiriñ cânına kılasız cezâ

İmdi tîz kılıñ ğazā içün yeraķ
Sen öziñ var dimegil yerdırırak

Ben sizüñ ile bileyüm bilesiz
Māl alasız hem muẓaffer olasız

Döndi peyğamber dedi yā mü'min̄in
Cebrā'il böyle ħaber virdi em̄in

Siz ne dirsiz dedi onlar yā Resūl
Biz senüñ fermānıñıza yüz ķabūl

66b 2750 Hem nice fermān ola sizden bize
Yükdürür anı tıtmak cāndan bize

Dedi ādem gönderelüm Şāma biz
Yazalum ol Pavloşaya nāme biz

Yazdı *Bismi'l-lāhi'r-raḥmāni'r-rahīm*
Pes buyurđı ol 'Alīye şöylekim

Yazdı pes *E'l-ḥamdülillāh* ol em̄in
Yazdı pes ardınca *Rabbü'l 'ālemīn*

Muştafāya hem şalavāt hem selām
Āline aşḫābına yazdı temām

2755 Yazdı andan şoñra anda bu kitāb
Vardı andı ki oldı ālī-cenāb

Ol Muḥammed ibn-i‘Abdu’l-lāh kim ol
Hem Resūldür hem ḥabīb-i pür-uşūl

Ki şāh oldır ‘Arabda hem ‘Acemde
Varır İbrāhime aşlı nesebde

Varır [pes] Pavloşaya işbu nāme
Ki oldurur ḥükm ider Rūma Şāma

Ey Rūm sulṭānları şöyle bilesiz
Kitābıñuzdan isteyüp bulasız

2760 Ki İncīlden Zebur Furḳān içinde
‘İyānum gün gibi burhān içinde

Nice yerlerden vardurur nişānum
Ḳamu mürsel içinde bir nişānum

Ki ḥaḳ peygamberi āḥir-zemānıñ
Ḥaḳıḳat benüm ol faḥr-i cihānıñ

Benim ‘ammumınoğlu Ca‘feri siz
Ki öldürmüşsiz ol gerçek yazasız

Hem şehīd olmuş Müselmānlar daḥı
Dökülmüş çok zulm ile ḳanlar daḥı

2765 Baña emr oldı ki sizlere varam
Tehrīr buyurdu [ki] sizleri kıram

Ya Müselmān olun inanıñ Haḳḳa
Yāḥūd kılıñ cengyerağın muṭlaḳā

Oḳıdılar nāmeyi pes durdılar
Ḥāṭıḇ adlu bir kişıye virdiler

Aldı Ḥāṭıḇ gitdi anı Ṣāma dir
Varup yetdi Herḳula ol nāmedir

67a Ḥāṭıḇ ider çünki vardım ḳatına
Varıncak ṭurdım yaḳın ben taḥtına

2770 Pes selām virmedüm hem ṭurdım hemān
Şöyle ṭurdım ḳarşusına bir zemān

Pes başın ḳaldurdu dedi yā ‘Arab
Ne kişisin ne ḳılarsun ne ṭaleb

Ben dedim ki elçiyim kimden dedi
Kimden gelürsin baña digil dedi

Dedim māh-ı ‘Arabda ṣāh-ı ‘Acemden²¹⁸
Ki maḳşūd oldırur cümle ümemden

‘Arab ‘Acem Rūm aḳ şaru ḳara
Ne ādem oğlu ki geldi şümāra

²¹⁸ Bu dizede vezin aksamaktadır.

2775 ȶamunıñ pādişāhından gelürüm
Ümīdsizlerin āhından gelürüm

Muḥammed ȶamusınıñ pādişāhı
Daḥı peygamber-i nūr-ı ilāhī

Çıkardum nāmeyi [kim] öbdüm virdim
Elimden aldılar ben gerü durdım

Çün okutdı yazdı bir nāme yine
Dürdi anı ȶodı bunı içine

Pavloşa gönderdi Rūm sulṭānına
Ol yakın gelmişdi varsıñ yanına

2780 Dedi tīz ilet cevābunı getür
Baña dedi ol gelince sen otur

Çün irişdi Pavloşa bu nāmedir
ȶāķıdı yazdı bir beyit şāmadir

Dedi ki illerde şehir begleri
ȶorlar anuñ çün direrler leşkeri

Kim bilürse düşmānı def^c ideler
Pādişāhıñ dāyesin ref^c ideler

Sen bu ḥūr be ḥūr ‘Arablar sözini
Gönderirsin baña n’içün sen anı

2785 Kimdür anlar ki bu sözi söyleye
Ya beni dīnine da‘vet eyleye

67b Hem daḥı ʿİsā adından özge ad
Dedi yoḡdur İncīl içinde īṣād

Deve boynı diken dibin yiyenler
Onlar mıdur bu sözleri diyenler

Varıncak nāmum sañā tīz göresin
Sevāhil beglerini hep diresin

Ulu leşker varub[en] sen diresin
ʿArab mülkin ḡarāb idüp kırasın

2790 Alup mālın erenleriñ kırasın
Dışilerin yesīr idüp süresin

Çünkü geldi Herḡule işbu ḡaber
Ḥāṭıbı oḡutdı dedi yūri var

Ol seni gönderene digil cevāb
Ok durur kılıç cidā ṭurur şevāb

Geldi Ḥāṭıb çün bu sözi söyledi
Ol Resūlu’l-lāh ḡatı ḡışm eyledi

Hem ḡaḡıdı bākī mü’minler daḥı
Hem şaḡābe ḡaḡıdı anlar daḥı

2795 Pes Resūlu'l-lāh dedi sābir oluñ
Hoş yakıncağ geldi ol işsiz bilüñ

İllerini mällarını alasız
Mülklerinin melîki siz olasız

Pes buyurdi nidā kıldı [ol] Bilāl
Toldı mü'minler mescide bî-melāl

Minbere çıkdı Resūlu'l-lāh hemîn
Allāha ḥamd eyledi dir ba'ḍe-zîn

Döndi pes bir ḥuṭbe okudı belîğ
Her sözi çün cāna toḡundı belîğ

2800 Şöyle ki ḥalk ḵamu giryān oldılar
Yandılar şevḵıla büryān oldılar

Döndi dedi biliñ ey Ḥaḵḵ leşkeri
Rūm Şāmıñ leşkeri Pavloşıñ çeri

Herḵula ḵavuşmuş göndermiş bize
Ḵaşd kılmış ceng içün gelmiş bize

Ḥaḵḵ buyurdi ḵarşu varam anlara
Va'ḍe nuşret eyledi yārenlere

Dediler buyruḵ seniñ fermān seniñ
Bizim hoş bir baş durur ḵurbān seniñ

68a 2805 Pes aba yellere name yazdılar
Her araftan gzley'ciler gezdiler

ol kadar geldi 'Arablar lekeri
oldı ağdan ağ evvel ol eri

Hem ureyın behlivnları daı
Mekkenn grbz erenleri daı

ağladı geldi bir sultn lekeri
Ki ser-bzn amu Haın lekeri

Elli bi geldi erenler dilran
amu ser-bz '-ı ceng-i rn

2810 Pes Reslu'l-lh buyurdu mndi etdiler²¹⁹
Kim deve azu varise atdılar

Kim atı ızlı idi ıssı idi
Mnfıqlar biribirine dedi

Rv eydr [kim] anda bu it hemn
Anları haında[n] geldi dir yan

Y Muammed diki amunu odı
Issıdır bu ısıdananu odı

---

²¹⁹ Bu dizede vezin aksamaktadır.

Vāy size çok ağlayasız tamudan
Kim siz çok yañarsınız anda od[dan]

2815 Ağlayasız çok azıcuğ gülesiz
Etdüğüniziñ cezāsın bulasız

Müslümānı münāfık bilendiler
Ki vermek ıssı ki şarpdur dediler

Pes buyurdi Resüllulah diyenleri
Yaqdılar dir oda anda anları

Pes Müselmānlara azıq virdiler
Her biri hālū hālince dirdiler

Anda ‘Osmān ol emīrū’l-mü’minīn
Virüpdi [ki] biñ kızıl altun hemīn

2820 ‘Abdu’r-raḥmān ibn-i ‘Afviñ anda dir
Biñ var idi yüki [ki] hem Şāmda dir

Geldi hep yüki lezīze bal u yağ
Ḥarabtü düşāb arpa buğday u ağ

68b Vardılar istediler şatmadı ol
Pes okutdı katına dedi Resül

Ol gelen yüklerini mü’minlere
Şatmak ne açluk gününde anlara

Dedi ıŝŝı az virirler yā Resūl
Dedi [ki] beŝ olursa kılğıl kabūl

2825 Dedi buñda dağı Tañrı çok vire
Kim birine dağı on artuğ vire

Biñ devem yükleri ile yā Resūl
Bağŝıŝ olsun Hağğ yolunda yā Resūl

Al ulaŝdırgıl çeriñe sen anı
Leşkerin açların[ı] kılğıl ğani

Pes yüzün gökten yaña tutdı Resūl
‘Abdu’r-rağmāna du‘ā etdi Resūl

Geldi Cebrā’il dedi ki yā Resūl
Ol du‘ā Hağğ Te‘ālā kıldı kabūl

2830 Pes Resūlu’l-lāh buyurdu ki hemīn
Cem‘ oldı aç [hem] azıqsız mü’miñ

Pes onlara ulaŝdurdı anları
Kaykusız eyledi ol mü’miñleri

Kutlu günde key mübārek vağtde ol
Göçdi çığdı uğradı yola Resūl

Getürüp dört biñ deve azığ temām
Biñ dağı deve ŝalāğ şöyle müdām

Göçdi leşkerler yürüdi fevc fevc
[Hem] kopdı tozlar havaya mevc mevc

2835 Bir menzile varup kondılar eyyām
Cebrā'il indirdi Allāhdan selām

Dedi döndir 'Alīyi Hakk buyurdi
Medīneniñ varup kaydın kayırdı

Saydı yetmiş dört kişi dağı bile
Tura onlar şah ile anda kale

Dir münāfıklar 'Alīniñ şöbeti
Key ağır gelür Resüle ol katı

Ol anuñçüñ anı döndirdi yaqān
Bunu işitdi emīrū'l-mü'minīn

2840 Döndi geldi ol şikāyet eyledi
Böyle dirler yā Resūla'l-lāh dedi

69a Pes Resūlu'l-lāh dedi yok yā 'Alī
Hakk Te'ālā buyruğıdur yā Velī

Hikmeti vardur yine kendü bilür
Her ne kim ol diler ise ol kılar

Ben aña şādım yerimden turasıñ
Ehl-i beytim kaydını sen göresiñ

Ol münāfıklar yalan söyler inan
Sen bana Hārūn-ı Mūsāsın hemān

2845 Döndi şāh göçdi Resūlu'l-lāh hemīn
Tekbīr [ü] tehlīl ile tıldı zemīn

Bir nice gün gice gündüz gitdiler
ʿĀd u Şemūd şehrine çün yetdiler

Pes Resūlu'l-lāh dedi yā mü'minīn
Varmañ anlarıñ evine siz yakīn

Şularından almañuz hem şu dağı
İçmeñ etmeyīñ ol şudan şu dağı

Varup ahşām vaḳti anda yatmañuz
Bu gice taşra yalıñuz çıkmañuz

2850 Mendil ile pes mübārek yüzini
Örtti bakmasun dedi hem gözini

İslemez iki kişi çıkar hemīn
Birin ocaḳ tüter itrā 'il birin

Gitdi andan dağı yine göçdiler
Bir nice menzīl merāḫīl geçdiler

Bir iki gün ıss'oldı buñaldılar
Ki şuşuzlıḳdan şikāyet kıldılar

Pes du‘ā kıldı Resūlu’l-lāh hemīn
Dedi emīn anda cümle mü‘minīn

2855 Bir devesi yitdi dir peygamberiñ
Dedi tiz isteñ buluñ anı göriñ

Bir şovukluk oldı yağdı yağmur uş
Toldı şu kapladı hiç kalmadı boş

Bir münāfık yoldaşına söyledi
Bu Muḥammed ġāyibden söyler dedi

Yedi göklerden virür bize ḡaber
Nicedir bilmez deve kande gider

Pes Resūl oldım yoldaşın okudı
Yoldaşın saña ne söyledi dedi

69b 2860 Ben ġaybı bilmezem illāki meger
Ḥaḡḡ Çalab bildürürdiki eger

Şol felān yerde devem ebsemdurur
Yolların tutdı ağaç muḡkem tırur

Vardılar tırdığı yerde buldılar
Ol Resūlu’l-lāh[1] tahsīn kıldılar

Göçdiler andan nice gün gitdiler
Tā bir ḡoş koyak dereye yetdiler

Gördiler dürlü yemekler bî-ķarār
Kim getürmişler yola ĥalk [bî-]şümār

2865 Deve koyun etinüñ yok ķarārı
Tolu yāğ bal tutarlar şofraları

Anda bir şāĥş var idi adı Hākīm
Hem Müselmān hem begimiş şöyle kim

Çün Resūlüñ geldigin işitmiş ol
Anda bir ĥoş ulu yerağ itmiş ol

Resūlu'l-lāĥ çünkü gördi ta'āmı
Buyurdi ol çerisine ķondı temāmı²²⁰

Pes buyurdi ol ta'āmı ķatına
Hep getürdi ķodı elin üstüne

2870 Ol Hākīmdir utanurum dimeğē
Makşūdumdur şun eliñi yemeğē

Ol yemege şundığını göreyüm
Göñlümüñ makşūduna ireyüm

Her birinden aldı peygamber birer
Pes buyurdi ol çeri oturdılar

---

²²⁰ Bu dizede vezin aksamaktadır.

Pes odılar yere ol dem ta‘amları
Geldi yedi bir şaf oydı ol eri

şöyle ki oydı amusı ol eri
Kim ükedemediler ni‘metleri

2875 Resūlu’l-lāh eli ün dekdi añā
tokınmadı ‘Arablar aldı tañā

Pes du‘ā etdi Resūl gedi hemān
Yüridi andan dağı oldu revān

Ol Betük adlu yere ün vardılar
Arz-ı Beyza adlu yere irdiler

70a ok menāziller mürāḫīl gediler
Vardılar Herkula ḫaber verdiler

ok yandan göndermiş ādem leşkeri[n]
Rūm u řāmiñ cem‘ ılmış beglerin

2880 Pavloş ile hem buluşdılar anlar
Bir arada hem danışdılar anlar

Bir kiři cāsūsılgla gönderdiler
Var ‘Arab ande urur gör dediler

Tertīb-i aḫvāli nice azmıdur
şağı oşanları nice rezm midür

Şām iline çünki peygamber hemân
Girincek bir yerde kodı leşkerin

Hâlîde beş biñ kişi koşdı revân
Dedi sen öñce yûri yâ behlivân

2885 Bir gün ol öñce idi cāsūsığa
Ugradı şandı çeri kaldı taña

Geçdi ol pes geldi İslām leşkeri
Bahr-i mevce gibi talğalu çeri

‘Ālemler dürlü dürlü berķ ururlar
Erenler şanki aşlanlar tururlar

Gördiler cāsūs gezerken leşkeri
‘Ammusı oğlıyla Mûsa eşheri

Bilürler birbirine söyleyince hemân²²¹
Tuyar cāsūs bunlar dağı tıyunca revân²²²

2890 Hemân kaçır yetüp tutarlar anı
Döğerler başına gelince cānı

Getürdiler Resûle söyledi ol
Belî ben cāsūsam toğrı dedi ol

²²¹ Bu dizede vezin aksamaktadır.

²²² Bu dizede vezin aksamaktadır.

Beni gönderdiler saña dediler
Virelüm mālī aña var dediler

Nicedür leşkeri kimdür kalanı
Çadar azmı çoğın azın bil anı

‘Ayāl-mend olmuş idüm derviş idüm
Ṭamā‘ kıldım ki ḥācetli kiş’idüm

2895 Pes Resūlu’l-lāh dedi çeziñ elin
Her çande varsa çezdiler bendlerin

Dedi var vir begleriñe sen ḥaber
Çerisidir üstüne anın gider

70b Vardurur hoş elli biñ çābük-süvār
Biñ yayağdan ğayrı bunda nām-dār

İçlerinden benim hoş serverleri
Şāh-ı dīn faḥr-i ‘ālem peygamberi

Müslümān ol yüziñi aḳ eylegil
Yā siyāh-rū cenge yerağ²²³ eylegil

2900 Müslümān ol çurtula cānıñ seniñ
Ṭamudan çurtula bu cānıñ seniñ

²²³ yerağ: metinde yerağ, kafiye için değiştirildi.

Dedi ‘Amr cāsūsu öldürmek gerek
Kim habersiz kāfire varmak gerek

Pes Resūl dedi [ki] yā ‘Amr añlağil
Kim kamu nuşret Hakkıñdur şöylebil

Özge turur Hakk Çalab gerhānesi
Tedbīr-i cāsūsa yoqınanası

Hikmetdür gezdiren [ol] düşmānları
Bir nefes dilese kırar anları

2905 İllā bunda hikmeti çokdur anuñ
Kim irişmez ‘aqlı aña kimsenüñ

Vardı viridi Pavloşa cāsūs haber
Dedi gördüm leşker altmış biñ kadar

Var yaraqlardan [ki] kılıç şebdesi
Kalkanı var ba‘zısınıñ harbesi

İllā kim begleri bir şāhib-cemāl
Hüsn içinde bī-bedel hem pür-kemāl

Sözinde vardurur şöyle halāvet
Ki şükürden olmaz dağı melāhat

2910 Çerisi luţfına ‘āşıkdur anuñ
Yolına cān verir şādıkdur anuñ

Şu deñlü ögdi cāsūs Muştafāyı
Ki Pavloşdan giderdi ol şafāyı

Pes kākıdı dedi ol mel‘ūn anı
Gel baña ög deyü mi şaldım seni

Şimdi seni pāre pāre etdürem
Her pāreñi bir kayādan atduram

Dedi cāsūs ben dağı derim hemān
Tañrı birdür yoğdurur aña gümān

2915 Hem Muḥammed Resūlu’l-lāh[dur] hemīn
Nūr-ı a‘zam raḥmeten li’l-‘ālemīn

Pes Pavloş buyurdi tutdılar anı
Od yaqup içine atdılar anı

71a Ol yanarken şāzıluk ider idi
Hoş şehādet sözlerin söyler idi

Bindi [hem] ol mel‘ūn yüridi hemān
Şanki bir deryā aqup oldı revān

Leşkeri varidi dört yüz biñ temām
Ol la‘īniñ ğayrı kolluqçı gulām

2920 Hem getürmişleridi yüz top ulu
Tüzelmiş kızıl altundan düzilü

Önce bir beg biñ âdem ile hemîn
Seçdi gitdi kendi bindi ol la‘în

Bu tarafından öñce Hâlid idi dir
Beş biñ âdem ile ol merd-i dilîr

Ugradı öñce gelen kâfirlere
Pes kılıç üşür[üben] kâfirlere

Şöyleki merdâne gülbang etdiler
‘Aşk ile muhkem ulu ceng etdiler

2925 Hâlîde irişdi [dahı] bu haber
Pes Süleymāna dedi ey şîr-i ner

Üç biñ âdem al oğul hem [de] iriş
Haqq yolına ulu ceng eyledüriş

Çün Süleymān dirdi ol kâfirlerü
Başdı şundi [dahı] çekildigirü

Pavloşa gönderdiler âdem hemîn
Geldi yetdi yardıma on biñ la‘în

Ol Süleymān ile cenge tûrdılar
Ġāyet ulu ceng-i bünyād urdılar

2930 Hâlîde viridi Süleymān tîz haber
Dedi sen gel iriş [hem] göryā peder

Hālid ol dem kendisi sürdi hemān
Yetdi ol kāfirlere ol behlivān

Görđi Hālid ki Süleymān cengdedür
Ceng odı yanmış katı gülbangdadur

Bir yanında na‘re urup behlivān
Yıl gibi girdi ol cenge [pes] revān

Hālidin cengin kāfirler gördiler
Pavloşa tiz bir kişi gönderdiler

2935 Dedi ki tiz [git] irişmesin bize
Belki biz dağı ulaşırız size

71b Seçdi on biñ behlivānlardan yine
Anları gönderdi kāfircengine

Hālid ol gün bir ‘aceb ceng eyledi
Key cihānı düşmāna teng eyledi

Böyle germ olmuş iken bu ceng hemān
Geldi çıkdı dir ‘alemler nāgehān

Leşker-i raḥmet irişdi geldi dir
Leşker ile kūh u şaḥra tıldı dir

2940 Pavlosa dağı ḥaberler vardı dir
Bindi oldem leşker ile geldi dir

Pes direniñ atagina indi ol
Çadırın kurdılar anda kındı ol

Hem Resul çadırın derbend içine
Tutup girdi oturuben içine

Pes Resulu'l-lāh başdı [ol] leşkeri
Meymene Meysere düzdi begleri

Her tarafda behlivānlar[dan] kındı
Her birin bir yerde onlardan kındı

2945 Başdı kâfir[ler] dahı hem leşkeri
Öñce kındı ceng içün yüz biñ eri

Dedi günde yüz biñ ceng eylesün
Key cihānı 'Araba teng eylesün

Siz kırın bu aç yalın 'Arabları
Ki ehliñüz mālunuz t̃alibleri

Dediler İncil h̃aqq'ıçün ey ulu
Biz degilüz h̃ıç bunlardan k̃or̃kulu

Bunlar andan dahı asān t̃urur ol
Temāşādur kamu k̃urbān t̃urur ol

2950 Pes buyurđı hamle kıldı leşkeri
Ol şavaşa kındığı yüz biñ çeri

Pes Resûl dedi ey Tañrı dostları
Hakḳ Te‘ālā aşḳınıñ sermestleri

Siz bugün merdāne idiñ bir cihād
Hakḳ yolından ġāyet idiñ ictihād

Kim baḳaṭurur bugün ol Hakḳ siziñ
Her birinüz cengine muṭlaḳ siziñ

Müslümānlar ḳamusı ‘āşıḳāne
İdüp tekbīr iderler şādıḳāne

72a 2955 Tutuşdı birbirine ol çeri dir
Key ditrettdi at ayağı yeri dir

..... kılıç ile erenler²²⁴
Döküldi pāre pāre yere tenler

.....atlar āvāzı
İrişdi göge [hem] ṭoldı ṭağ yazı

..... du‘ā ḳılur melekler
Göke erdi çarḫa girdi felekler

..... münācāt eylediler
Meded yā Rabb ḫabībindir dediler

²²⁴ 72a ve 72 b sayfaları el yazma metnin son varağına denk geldiği için sayfa kenarlarında yırtık ve zayıflar oluşmuştur. Zayı olan yerler “.....” ile gösterilmiştir ve maalesef bunların sayısı fazladır.

2960 .....den gün yüzi şarardı
Melekler bakmaz gözleri qarardı

Döküldi yere yapraq gibi başlar
Bu yetdi kara toprağa kan taşlar

Ahşāma dek böyle oldu kārū zār
Kim cihān görmedi öyle rūzigār

Akarşular gibi yerlerde kanlar
Gider kuşlar gibi gövdede cānlar

..... oldu cihān pes döndiler
Her biri yerlü yerine qondılar

2965 [Key] şabāh oldu yine bindi çeri
Cenge şaldı qodı dūnki leşkeri

Ol Pavlos mel'ūn yine yüz biñ çeri
Yüce tekbīr etdi islām leşkeri

Akan yaşlar ayaklardan döküldi
Yine dişler tudaqlardan söküldi

Ulu begler ayaklardan döküldi
Aziz başlar ayaklardan döküldi

Pes kıyāmet oldu yine kārū zār
Ahşāma dek oldu böyle kārū zār

2970 Yine oldu araluk pes dndiler
ağ alan yerl yerine ondılar

ıldı m'minler abda namzı
Kimi namz ıldı kimi etdi niyzı²²⁵

..... ab iridi bindiler yine
Kfiri cengine dndiler yine

72b Aama dek [ol] yine ceng etdiler
Key cihnı kfire teng etdiler

On yedi gn oldu byle kr u zr
Ceng ile geirdiler.....

2975 Kfiri becid ırıldı lekeri
On yedi gn.....

Rm ilinden m ilinden [ol] eri
Geldi yığıldı.....

Tzelendi dir kfiri lekeri
Biri birisinden .....

On yedi gn gedi byle ceng ile
Tldı 'lem o .....

---

²²⁵ Bu dizede vezin aksamaktadır.

Günde yüz biñ t ze leşkeri gelir
B k si  turur ol.....

2980 Key M selm nlar [pes] bu aldı  amu
Ortalı a d şdi .....

D rt yandan yı ıldı k fir leşkeri
Ortalı a aldılar.....

  n M selm nlar şavaş[da]  ldiler
şa   alan[lar]  okyaralı oldılar

  n Res l g r r bu aldı m 'min n
G zini  bir k şesin ba dı hem n

D nder p g kden ya a  utdı y zin
Dedi nuşret vir bize sen y  Mu' n

2985 Pes dedi m 'minlere cenge giri n
 urma  ey  a   leşkeri.....

Ol M selm nlar muv hidlerine
Tekb r id p girdiler .....

Yine bir 'aşk ile g lbang etdiler
Ki aşlanlar gibi aheng etdiler

 o uzlar gibi k firler  şdiler
Birbirisini   st ne d şdiler

Ꞑılıç çaꞑıldıısı tıldı cihāna
İrişdi kan buḥārı āsümāna

2990 Bozuldı eller [hep] ıaldı bilekler
Yere döküldi atlular yayaklar

2991 Ꞑılıçlar şundi şbdeler üşendi
Akar kanlar yüreklerden boşandı

..... * 226

---

²²⁶ Diğer bölümlerin benzer bitiş ifadelerinden ve son sayfanın sol altında bulunan ve diğer sayfanın baş tarafındaki kelimeyi gösteren “müşir”den anlaşılacağı üzere bu bölüm burada bitmemektedir. Sonuç olarak bu bölümden geriye kalan bazı sayfaların zayı olduğunu söylememiz mümkündür.

SONUÇ

Kur'ân-ı Kerim'de en güzel olarak tabir ve takdim edilen Hz.Muhammed'in hayatı, yaşayışı, savaşları, davranışları; Müslümanların hayatında önemli bir yer teşkil eder. Bu nedenle onunla ilgili olan her şey kayıt altına alınmaya ve en ince ayrıntısına kadar incelenmeye çalışılmıştır. Bu da edebiyatta siyer ve siyer yazıcılığı olarak adlandırdığımız alanın ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Bu alan Hz.Muhammed'in hayatını ve yukardada saydığımız gibi hayatını, savaşlarını, davranışlarını ele alır, sanatlı bir üslupla anlatır. Siyer, sözlükte “davranış, hâl, yol, âdet, bir kimsenin ahlâkı, seciyesi ve hayat hikâyesi” gibi anlamlara gelen sîret kelimesinin çoğuludur. Sîret ve siyer Hz. Peygamber'in hayatı, onun hayatını konu edinen bilim dalı ve bu dalda yazılan eserler için terim olarak kullanılmıştır. “Savaş yeri, savaş ve savaş hikâyeleri” anlamındaki mağzât kelimesinin çoğulu olan megazî ise Resûl-i Ekrem'in gazve ve seriyyelerinin tarihine ve bu konuda yazılan kitaplara isim olmuş, siyer kelimesinin eş anlamlısı halinde hem kendi başına hem siyerle birlikte kullanılmıştır. Esere içerik olarak bakıldığında savaş ve savaş kahramanlıklarını anlattığı için bu bağlamda çok ön plana çıkmıştır.

Tezimizin konusu olan *Siyer-i Nebi* metni de bu bağlamda incelemeye alınmış bir eserdir. Eser her ne kadar Siyer-i Nebi adı ile anılmış olsa da içerik olarak baktığımızda Hz. Peygamberin gazaları anlatılmıştır. Eserde bulunan mevcut sekiz gazanın çoğunda ve yoğunluklu olarak Hz. Ali'nin de kahramanlıkları anlatılmıştır. Olayların anlatımı ise tarihsel olmaktan çok menkâbevi bir tarzda yapılmıştır.

Elimizdeki yazma incelendiğinde baştan ve sondan kopmuş varakların olduğu açıkça görülmektedir. Eser mesnevi nazım şekliyle yazılmış olmasına rağmen dibace ya da hatime bölümlerinin de olmadığını görmekteyiz. Elimizdeki mevcut kısımlar içinde şiirde şairin mahlasına ya da müstensih adına veya istinsah tarihine rastlamıyoruz.

Mevcut kısımda sekiz ayrı gazvenin anlatıldığı sekiz bölüm vardır. Sekizinci bölümde eksiktir. Bu gazvelerde Hz. Ali önemli bir yer tutar. Hz. Ali, Hz. Muhammed'in amcasının oğludur. O, beş yaşında Hz. Peygamberin himayesine girmiş ve onun himayesinde büyümüş ve onun peygamberliğine ilk iman edenlerden biri olmuştur. Hz.Peygamber'in Hz.Aliyi kendisine yardımcı olarak seçtiği ve hatta onu kızı Fâtıma ile evlendirdiği kaynaklarda geçmektedir. Fiziksel olarak Hz Ali'nin

güçlü ve savaşçı biri olduğu rivayet edilir. Bundan dolayı ona Allah'ın arslanı anlamında “Esedullah” denmektedir. Bu bilgilerden de yola çıkarak Hz. Ali'nin Hz. Peygambere yakınlığı tartışılmaz bir konudur.

Elimizdeki manzumenin hiçbir yerinde şairin mahlası geçmemekle birlikte Kütüphane kayıtlarında eserin Zâîfî Pîr Mehmed bin Evrânos bin Nûreddîn bin el Fâris'e ait olduğu bilgisi vardır. Şairin 16. yüzyılda yaşamasından dolayı eserin 16. yüzyıla ait bir metin olduğu sonucuna ulaşabiliriz. Ayrıca metnin dil özelliklerine bakıldığında çoğunlukla Eski Anadolu Türkçesi dil özellikleri barındırması bu tezi destekler niteliktedir.

Yaptığımız çalışmada elde ettiğimiz bazı diğer tespitleri de burada sıralayabiliriz:

1. Elimizdeki mevcut manzume 8 bölümden oluşmaktadır. Mevcut hâliyle toplam 2991 beyit vardır.
2. Eser aruzun remel bahri (Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün) ile yazılmıştır.
3. Eserde Eski Anadolu Türkçesi dil özellikleri yoğun bir şekilde kendini gösterir.
4. Eserde Türkçe eskicil kelimeleri görmekteyiz.
5. Zâîfî üslubunu güçlü kılmak için Türkçe deyim ve atasözlerinden yararlanmıştır.
6. Şiirde bolca görülen aruz hatalarının müstensih kaynaklı olduğunu tahmin edebiliriz. Onun için çok bariz ve düzeltilmesi mümkün olan bazı aruz ve yazım hataları düzeltilmiş ve dipnot eklenmiştir.

KAYNAKÇA

- ABDULGANÎ, Muhammed Hasan, *et-Terâcîm ve 's-Siyer*, Kahire 1980.
- BİLMEN, Ömer Nasuhi, *Hukûk-ı İslâmiyye ve Istilahât-ı Fıkhiyye Kâmusu*, c. 3, Bilmen Yayınları, İstanbul 1968.
- COŞKUN, Vildan S., “Zaîfî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 42, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2009, ss. 103-104.
- ÇELEBİOĞLU, Âmil, *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları*, MEB Yayınları, İstanbul 1998.
- ÇİÇEKLER, Mustafa, “Mesnevi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 29, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2004, ss. 324-325.
- DEVELLİOĞLU, Ferit, *Osmanlıca- Türkçe Lûgat*, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara 2005.
- DOĞRUL, Ömer Rıza, *Hazreti Muhammed Mustafa*, Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul 1948.
- EL-SHAMAN, Massad Süveylim Ali, *Türk Edebiyatında Siyerler ve İbn Hişam 'ın Siyeri'nin Türkçe Tercümesi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Ankara 1982.
- EL-A'ZAMÎ, Muhammed Mustafa, *Dirâsâtu Fi'l-Hadîsi'n-Nebeviyye ve Târîhi Tedvînih I*, el-Mektebu'l- İslâmî, Beyrut/Dımeşk/Ammân 1992/1413.
- ERŞAHİN, Seyfettin, “Türklerin Hz . Muhammed Hakkındaki İlk Bilgi Kaynaklarından Kısas-ı Enbiyalar: Kısas-ı Rabguzi Örneği” , *Diyanet İlmi Dergi*, Ankara 2000, ss. 197-224
- ESAD, Mahmud, *Siyer Kitapları*, İslam Tarihi, Marifet Yayınları, İstanbul 1983.
- FAYDA, Mustafa, “Siyer ve Megâzî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 37, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2009, ss. 319-324.
- GÜNALTAY, Şemsettin, *İslâm Tarihinin Kaynakları-Tarih ve Müverrihler*, Yüksel Kanar (haz.), Endülüs Yayınları, İstanbul 1991.
- HIZLI, Mefail, “Siyer”, *Şâmil İslâm Ansiklopedisi*, c. 5, Şamil Yayınları, İstanbul 1992, ss. 428-429.

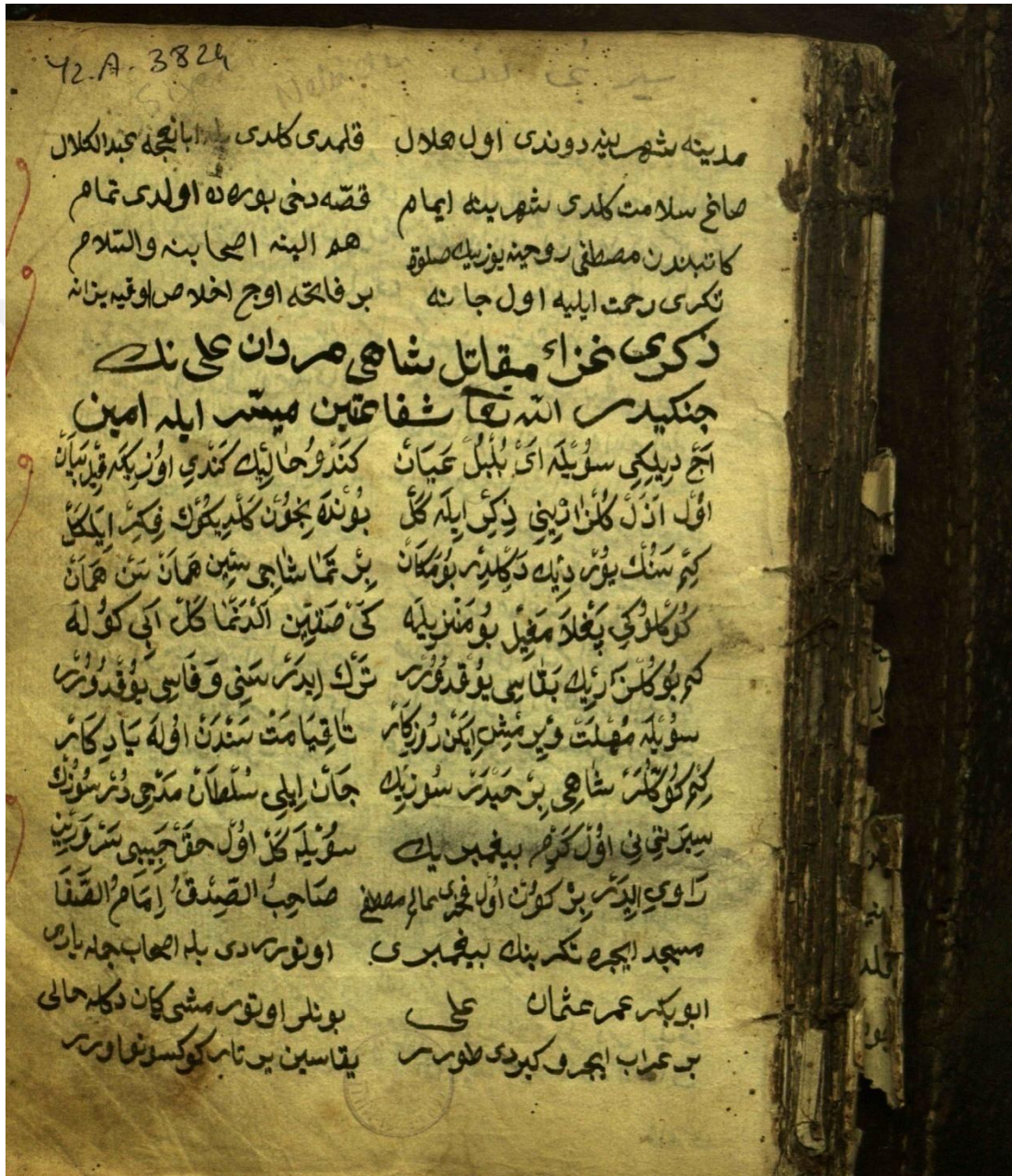
- İPEKTEN, Haluk, vd., *Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1988.
- İZMİRLİ, İsmail Hakkı, *Siyer-i Celile-i Nebeviye, Mukaddimat*, İ. Hakkı Uca (haz.), Esra Yayınları, Konya 1996.
- KAPLAN, Yıldırım, *Erzurumlu Kadı Mustafa Darîr'in Kitâb-ı Siyer-i Nebî'si*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2006.
- KARABULUT, Ali Rıza, *Haz. Muhammed Aleyhi's-Selâm'ın Mucizeleri*, c. 1, Güryılmaz Matbaası, Ankara 1976.
- KESKİOĞLU, Osman, *Siyer-i Nebî*, Diyanet İşleri Yayınları, Ankara 2009.
- KESKİOĞLU, Osman ve Ali Hikmet Berki, *Hazreti Muhammed ve Hayatı*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 1974.
- KİTAPÇI, Zekeriya, *Yeni İslam Tarihi ve Türkler*, c. 1-2, Damla Matbaacılık, Konya 1994.
- KOCATÜRK, Vasfî Mahîr, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Edebiyat Yayınları, Ankara 1970.
- KÖPRÜLÜ, M. Fuat, “Bâkî”, *İslâm Ansiklopedisi*, c. 2, MEB Yayınları, İstanbul 1979, ss. 243-253.
- OKUMUŞ, Sait, “Klâsik Türk Edebiyatında XV. ve XVI. Yüzyıl Nesir ve Nâsirlerine Bakış”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4/18, Yaz 2011, ss. 86-118.
- ÖZ, Şaban, *İlk Siyer Kaynakları ve Müellifleri*, (Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2006.
- ÖZDEMİR, Mehmet, “Siyer Yazıcılığı Üzerine”, *Milel ve Nihal*, 4/3, Eylül-Aralık 2007, ss. 129-162.
- ÖZKAN, Halit, “Zührî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 44, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2013, s. 544-45.
- ÖZPINAR, Ömer, *Hadis Edebiyatının Oluşumu*, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2005.

- ÖZTOPRAK, Nihat, “Türk Edebiyatında Manzum Siyerler”, *Uluslararası Mevlid Sempozyumu*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2010, ss. 51-70.
- PEKOLCAY, Necla, *İslâmi Türk Edebiyatı*, Çağaloğlu Yayınları, İstanbul 1967.
- POYRAZ, Yakup, *Hâkim’in Siyer-i Nebîsi (Acâ’ibü’l-Ahbâr fî İhbari Seyyidü’l-Ahyâr)*, Çatı Kitapları Yayınları, İstanbul 2014.
- SEZGİN, M. Fuad, “İslam Tarihinin Kaynağı Olmak Bakımından Hadîsin Ehemmiyeti”, *İslami Tetkikler Enstitüsü Dergisi*, 2/1, İstanbul 1957, ss. 19-36.
- SURUÇ, Salih, *Kâinatın Efendisi Peygamberimizin Hayatı*, c. 2, Yeni Asya Yayınları, İstanbul 1984.
- ŞEŞEN, Ramazan, *Müslümanlarda Tarih-Coğrafya Yazıcılığı*, İsar Vakfı Yayınları, İstanbul 1998.
- UZUN, Mustafa, “Siyer ve Megâzî”, c. 37, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2009, ss.324-326.
- YARDIM, Ali, “Hz. Peygamber’i Anlatan İlim Dalları ve Şemâil Nev’i”, *Diyanet Dergisi* Ankara 1989, ss. 213-220.
- YAZICI, Seyfettin, *Temel Dinî Bilgiler*, Diyanet İşleri Bakanlığı Yayınları, Ankara 2018.
- YILDIZ, Hakkı Dursun, *Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi*, c. 1, Çağ Yayınları, İstanbul 1989.

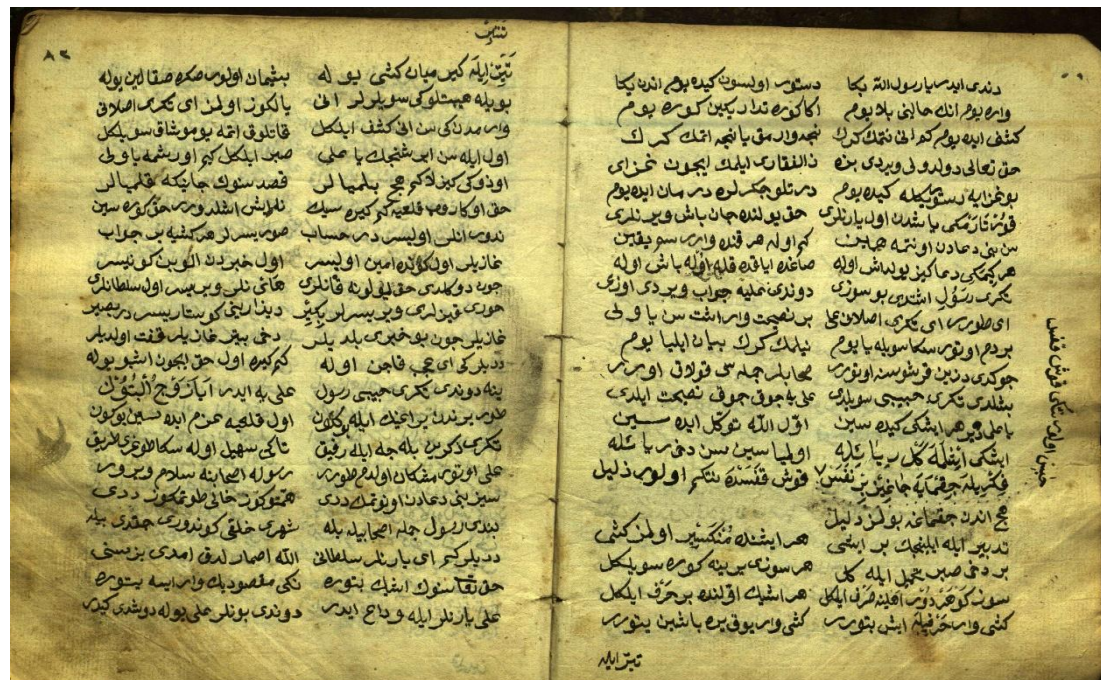
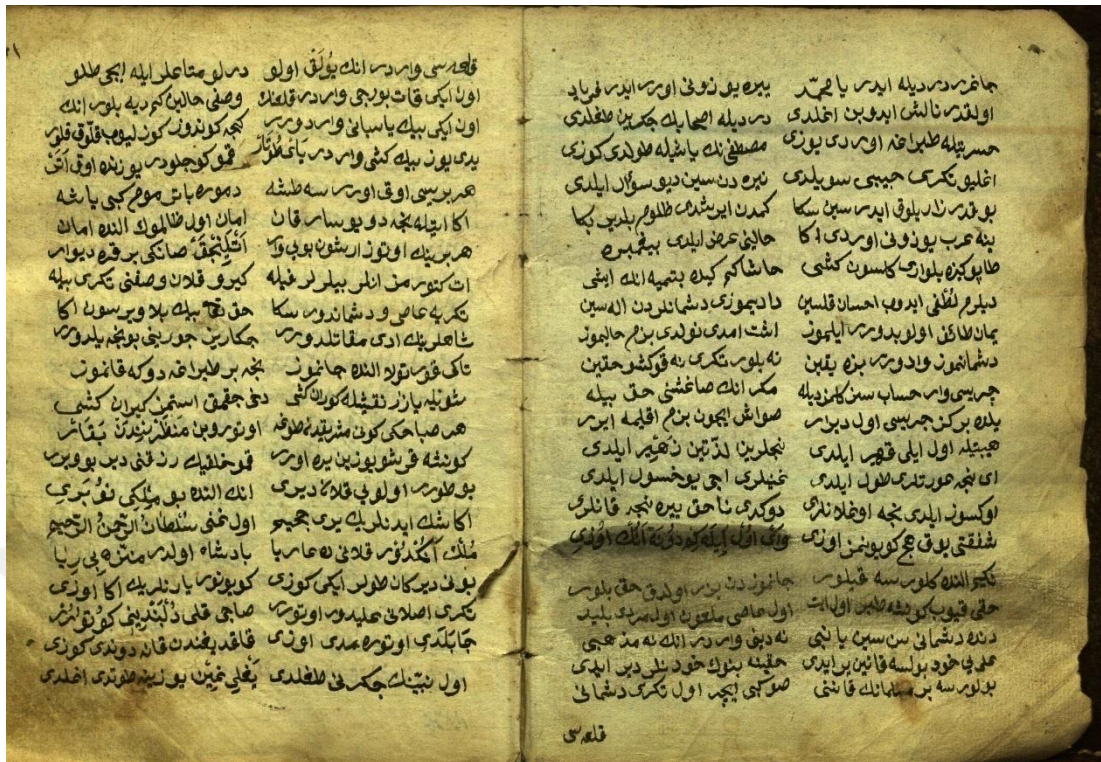

YAZMA ESERDEN ÖRNEK GÖRÜNTÜLER

1a (ilk sayfa)

71b-72a

ÖZ GEÇMİŞ

31 Aralık 1991’de Samsun’un Bafra ilçesinde doğmuştur. İlköğrenimini Bafra 30 Ağustos İlköğretim Okulunda tamamlamıştır. 2006-2010 yılları arasında Samsun Anadolu İmam-Hatip Lisesinde öğrenim görmüştür. 2012 yılında Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü kazanmıştır. 2016 yılında üniversiteden mezun olduktan sonra aynı yıl Ondokuz Mayıs Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Yüksek lisans programına başlamıştır. 2016 yılında Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesinden Pedagojik Formasyon sertifikası, 2018 yılında OMÜ-Türkçe’den Yabancılar Türkçe Öğreticiliği sertifikası almıştır. Orta derecede İngilizce bilmektedir. Evli ve iki çocuk annesidir.

İletişim Bilgileri:

E-posta : seymanurtorun@hotmail.com
Telefon : +905434086338

